

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARDA VE BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMESİNDE
SAİK HATASI**

Yüksek Lisans Tezi

Büşra KUTLU

Ankara,2026

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARDA VE BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMESİNDE
SAİK HATASI**

Yüksek Lisans Tezi

Büşra KUTLU

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hasan AYRANCI**

Ankara,2026

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARDA VE BAĞIŞLAMA
SÖZLEŞMESİNDE SAİK HATASI**

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hasan AYRANCI**

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

- 1- Prof. Dr. Hasan AYRANCI**
- 2- Prof. Dr. Faruk ACAR**
- 3- Doç. Dr. Tuğçe ORAL MANAV**

Tez Savunması Tarihi

03.06.2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Hasan AYRANCI danışmanlığında hazırladığım “**Ölüme Bağlı Tasarruflarda ve Bağışlama Sözleşmesinde Sâik Hatası (Ankara, 2026)**” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

08.06.2026

Büşra KUTLU

ÖNSÖZ

“Ölüme Bağlı Tasarruflar ile Bağışlama Sözleşmesinde Saik Hatası” konulu bu çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı bünyesinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışmada güdülen temel amaç; bağışlama sözleşmesi ile lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış sonucunu doğuran ölüme bağlı tasarrufların ivazsızlık karakterinden yola çıkarak, bu işlemlerdeki saik hatası sorununu irade ve güven prensipleri ekseninde incelemek ve konuya ilişkin akademik tartışmalara bir katkı sunabilmektir.

Tez sürecimin başından sonuna kadar yol gösteren; böylesine önemli bir tez konusunu öneren ve sadece tez yazım sürecimde değil, meslek hayatımın başından beri bana yol göstererek her adımda bilgi ve tecrübelerinden faydalanma ayrıcalığına sahip olduğum kıymetli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Hasan Ayrancı’ya teşekkürü bir borç bilirim.

Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi kadrosuna dâhil olduğum günden bu yana desteğini ve anlayışını hiçbir zaman esirgemeyen; jüri üyesi olarak kıymetli değerlendirmeleri ve eleştirileriyle tezimi geliştiren kürsü hocam Sayın Prof. Dr. Faruk Acar’a verdiği tüm emekler için içtenlikle teşekkür ederim.

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ndeki lisans yıllarımda öğrencisi olduğum, devamında tez jürimde yer alarak titiz değerlendirmeleriyle çalışmama büyük değer katan ve akademik duruşuyla benim için daima bir örnek olan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Tuğçe Oral Manav’a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamı okuyarak değerli görüşlerini paylaşan, tez yazım sürecinde kapısını her çaldığımda sevgisi ve manevi desteğini hissettiren kıymetli kürsü hocalarımdan Sayın Prof. Dr. İpek Sağlam’a en derin teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecinin zorluklarını anlayışı, hoşgörüsü ve yapıcı yaklaşımıyla hafifleten, kıymetli kürsü hocam Sayın Prof. Dr. Fulya Erlüle’ye şükranlarımı sunarım.

Araştırmalarım boyunca her daim anlayış ve desteklerini gördüğüm, kıymetli fikirleriyle araştırmalarımaya yön veren mensubu olmaktan gurur duyduğm diğr tüm değrli krs hocalarıma ve bu süreçte dostluklarını benden esirgemeyen sevgili çalışma arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

En büyük teşekkür ise şüphesiz aileme aittir. Tüm eğitim hayatım boyunca olduğu gibi bu süreçte de hiçbir fedakrlıktan kaçınmayan, bu sürecin tüm zorluğnu büyük bir anlayışla, hiç yorulmadan benimle paylaşan ve bana duydukları sonsuz güvenle her anlamda en büyük dayanağım olan sevgili anneme, babama ve ağabeyime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMESİ VE ÖLÜME BAĞLI TASARRUF KAVRAMI

§ 1 Bağışlama Sözleşmesi	5
I. Genel Açıklama ve Tanım.....	5
II. Bağışlama Sözleşmesinin Çeşitleri.....	8
A. Bağışlama Sözü Verme (Taahhüdü).....	8
B. Elden Bağışlama.....	8
C. Koşullu ve Yüklemeli Bağışlama.....	9
D. Yerine Getirilmesi Ölüme Bağlı Bağışlama.....	10
E. Bağışlayana Dönme Koşullu Bağışlama	10
III. Bağışlama Sözleşmesinin Hükümleri.....	11
§ 2 Ölüme Bağlı Tasarruflar	12
I. Ölüme Bağlı Tasarruf Kavramı.....	12
II. Ölüme Bağlı Tasarruf Kavramının Çeşitli Anlamları	14
A. Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	14
1. Vasiyetname.....	16
a. Tanım ve Genel Bilgiler	16

b. Vasiyetname Çeşitleri	17
2. Miras Sözleşmesi	18
a. Genel Açıklama ve Tanımı	18
b. Miras Sözleşmesinin Çeşitleri	20
i. Olumlu Miras Sözleşmesi	20
ii. Olumsuz Miras Sözleşmesi (Mirastan Feragat Sözleşmesi)	22
B. Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	23
§ 3 Bağışlama Sözleşmesi ile Ölüme Bağlı Tasarruflar Arasındaki İlişki	24
I. Hukuki Nitelik Bakımından Karşılaştırma	25
A. Hukuki Sebep ve Sâik	25
B. İvazlı ve İvazsız Olmaları Bakımından Karşılaştırma	29
C. Hüküm Doğurdukları An Bakımından Karşılaştırma	30
II. Yorum Konusunda Hâkim Olan Teoriler Bakımından Karşılaştırma	31
A. Yorum Teorilerine Genel Bakış	33
1. İrade Teorisi	33
2. Beyan Teorisi	33
3. Güven Teorisi	34
B. Bağışlama Sözleşmesinde Yorum	34
C. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Geçerli Olan Yorum Teorisi	34
1. Vasiyetnamede İrade Teorisinin Geçerli Oluşu	34
2. Miras Sözleşmesi Bakımından Öğretideki Tartışmalı Durum	35
a. İrade Teorisi Görüşü	36
b. Güven Teorisi Görüşü	36
III. Geçersizliğin Türü Bakımından Karşılaştırma	37

§ 4 İvazsız Kazandırmalar Bağlamında Bağışlama ve Ölüme Bağlı Tasarruflarda Ortak Sâik Temeli	40
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

SAİK HATASI KAVRAMI VE ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLAR İLE BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMESİNDE SAİK HATASI

§ 5 Hata Kavramı ve Sâik Hatası.....	43
I. Hatanın Tanımı.....	43
A. Sâik Hatası	44
II. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatası	46
A. Genel Olarak	46
B. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatası Kavramı ve Görünümü.....	47
1. İlgili Olduğu Zaman Dilimine Göre Sâik Hatasının Değerlendirilmesi.....	48
2. Bilmemezlilik Halinin Sâik Hatası Kapsamında Değerlendirilmesi	52
3. Hukuki Hatanın Sâik Hatası Kapsamında Değerlendirilmesi	53
C. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatasının Şartları.....	54
1. Gerçeğe Aykırı Tasavvurun Varlığı.....	54
2. Hata ile Tasarruf Arasında Nedensellik Bağının Bulunması (<i>Conditio Sine Qua Non</i>)	55
3. Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarrufun Türüne Göre Aranan Şart: Sâik Hatası ve Temel Hatası Ayrımı	56
D. Yargıtay ve İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Işığında Ölüme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatası	60
1. Vasiyetnamede Sâik Hatasına İlişkin Yargıtay Kararı İncelemesi.....	61
2. Mirasın Zımnî Kabulünde Sâik Hatası Nedeniyle İptale İlişkin Yargıtay Kararı İncelemesi	62

3. İsviçre Federal Mahkemesi'nin Sâik Hatası Halinde İlliyet Bağı ve Farazi İradenin Tespiti Şartlarına İlişkin Kararının İncelemesi.....	63
4. İsviçre Federal Mahkemesi'nin Miras Sözleşmesinde Sâik Hatasının Temel Hatası Niteliği Kazanması Şartına İlişkin Kararının İncelemesi.....	64
III. Bağışlama Sözleşmesinde Sâik Hatası	65
A. Genel Olarak	65
B. Bağışlama Sözleşmesinde Temel Hatasının (Esaslı Sâik Hatasının) Şartları.....	66
1. Sâik Hatasının Varlığı	67
2. Hatalı Sâikin Sözleşmenin Olmazsa Olmaz Unsuru Olması.....	71
3. Karşı Tarafça Bilinebilirlik Unsuru	72
4. Hatanın İş İlişkilerindeki Dürüstlük Kuralına Göre Haklı Görülmesi (Objektif Şart)	73
C. Yargı Kararları Işığında Bağışlamada Sâik Hatası	75
1. Gelecekteki Olaylara İlişkin Sâik Hatasına Dair Karar İncelemesi	75
2. Bağışlamadaki Yüklemenin Yerine Getirilmemesi Halinde Sâik Hatasının Değerlendirilmesine İlişkin Kararın İncelemesi.....	77
IV. Bağışlama Sözleşmesinde Sâik Hatası ile İşlem Temelinin Çökmesi Arasındaki İlişki.....	79
A. Genel Olarak	79
B. Geleceğe Yönelik Tasavvurları İşlem Temelinin Çökmesi Teorisi Kapsamında Değerlendiren Yaklaşım.....	80
C. İşlem Temelinin Çökmesi Teorisine İlişkin Eleştiriler ve Sâik Hatası Çözümünün Benimsenmesi.....	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAİK HATASININ ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLAR VE BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMESİ BAKIMINDAN SONUÇLARI

§ 6 Ölüme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatasının Sonuçları.....	88
I. Vasiyetnamede Sâik Hatasının Sonuçları.....	89
A. Vasiyetnamenin Mirasbırakan Tarafından Onanması	90
B. Mirasbırakanın Hak Düşürücü Süre İçinde Hareketsiz Kalması Nedeniyle Vasiyetnamenin Düzeldmesi.....	93
C. Mirasbırakanın Vasiyetnameden Sâik Hatası Nedeni ile Dönmesi.....	94
1. Yeni Ölüme Bağlı Tasarruf ile Dönme	96
2. Vasiyetnamenin Yok Edilmesi ile Dönme	97
3. Sağlararası Tasarruf ile Vasiyetnameden Dönme	98
B. Mirasbırakanın Ölümünden Sonraki Dönemde Sâik Hatasının Sonuçları.....	99
1. İptal Davası.....	99
a. Genel Olarak.....	99
b. Görevli ve Yetkili Mahkeme	101
c. İptal Davasının Tarafları.....	101
aa. Davacı Taraf	101
bb. Davalı Taraf.....	102
d. İptal Davasında Süreler	102
aa. Bir Yıllık Süre	103
bb. On Yıllık Süre	105
cc. Yirmi Yıllık Süre	105
dd. İptal Def'i	107
e. İptal Davasında İspat Yüğü	108

f. İptal Kararının Sonuçları.....	109
II. Miras Sözleşmesinde Sâik Hatasının Sonuçları	111
A. Mirasbırakanın Vefatından Önceki Dönemde Temel Hatasının Sonuçları	112
1. Miras Sözleşmesinin Hak Düşürücü Süre İçinde Ortadan Kaldırılmaması Üzerine Sıhhat Kazanması	112
2. Miras Sözleşmesinin Mirasbırakan Tarafından Onanması	113
3. Miras Sözleşmesinin Ortadan Kaldırılması.....	114
B. Mirasbırakanın Ölümünden Sonraki Dönem	120
1. Miras Sözleşmesinin İptali Davasının Vasiyetnamenin İptalinden Ayrılan Yönleri.....	121
§ 7 Ölümle Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatasının Yorum Yolu ile Aşılması.....	122
I. TMK m. 504/2 Kuralı	123
A. Sâik Hatası Halinde Tamamlayıcı Yorumu Reddeden Görüş	127
B. Sâik Hatası Halinde Tamamlayıcı Yorumu Kabul Eden Görüş	130
C. Görüşümüz	134
§ 8 Bağışlama Sözleşmesinde Sâik Hatasının Sonuçları.....	137
I. Genel Olarak	137
II. İptal Hakkının Kullanılması ve Sonuçları	138
SONUÇ	144
KAYNAKÇA	148
ÖZET	168
ABSTRACT	170

KISALTMALAR

ABGB	: Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch
Abs.	: Absatz
Abt.	: Abteilung
AD	: Adalet Dergisi
AHBVÜHFD	: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AJP	: Aktuelle Juristische Praxis
Art.	: Artikel
ASR	: Abhandlungen zum schweizerischen Recht
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
Bd.	: Band
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts
BGH	: Bundesgerichtshof
BK	: Borçlar Kanunu
BK	: Berner Kommentar
Bkz.	: Bakınız
BSK	: Basler Kommentar
C.	: Cilt
CC	: Code Civil Français

CHK	: Handkommentar zum Schweizer Privatrecht
Çev.	: Çeviren
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Diss.	: Dissertation
dn.	: Dipnot
E.	: Esas Numarası
EBYÜHFD	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Einl.	: Einleitung
ff.	: und folgende (Seite, Note usw.)
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: (Yargıtay) Hukuk Dairesi
HGK	: (Yargıtay) Hukuk Genel Kurulu
Hrsg.	: Herausgeber
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İHM	: İstanbul Hukuk Mecmuası
İKİD	: İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi
İnÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
JdT	: Journal des Tribunaux
K.	: Karar Numarası
Karş.	: Karşılaştırınız
LHD	: Legal Hukuk Dergisi

m.	: madde
MHAD	: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
MHY	: Marmara Hukuk Yorumu
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi.
N.	: Kenar numarası; Numara
NEÜHFD	: Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
OGer	: kantonales Obergericht
OR	: Obligationen Recht
örn.	: Örneğin
Rn.	: Randnummer
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
SDÜHFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SJZ	: Schweizerische Juristenzeitung
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TAÜHFD	: Türk Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch
Ziff.	: Ziffer(n)
ZR	: Blätter für Zürcherische Rechtsprechung (Zürich)

GİRİŞ

Kişinin malvarlığından bir başkasına karşılıksız olarak gerçekleştirdiği kazandırmalar, insani ilişkilerin yaygın durumlarından biridir. Esas olarak bağışlama ve terekesinden karşılıksız kazandırmada bulunan mirasbırakanın yaptığı ölüme bağlı tasarruflarda, yapılan bu karşılıksız kazandırmaların arkasında birbirinden farklı sâikler bulunabilir. Bu sâikler; bazen geçmişteki bir iyiliğin ödüllendirilmesi, bazen gelecekteki bir davranışa teşvik, bazen de sadece aile fertlerine destek olma düşüncesi veya gelenekler olabilir.

Bu noktada, kazandırmayı yapan kişinin sâikinin gerçeğe aykırı olduğunun anlaşılması, önemli bir hukuki sorunu meydana getirir. Hatalı sâik altında yapılan bu karşılıksız kazandırmaların hukuk düzeninde dikkate alınıp alınmayacağı veya işlem güvenliği gereği hukuken sonuç doğurup doğurmayacağı hususu değerlendirilmelidir. Esasen sâik hatası, karşı tarafın haklı güvenini ve ticari hayatın istikrarını korumak amacıyla genellikle girilmekten çekinilen, sınırları belirsiz ve tespit edilmesi güç bir alan olarak görülür.

Bu sorunun çözümü, ivazlı ve ivazsız işlemler arasındaki farklılıkların incelenmesini zorunlu kılar. İvazlı bir işlemde sâik hatasına düşen taraf, beklentileri boşa çıksa dahi kural olarak elde ettiği karşı edim sayesinde ekonomik bir teselli bulma imkânına sahiptir. Oysa karşılıksız kazandırmada bulunan bağışlayan veya mirasbırakan, sâikin boşa çıkması halinde onu teselli edecek karşılıktan yoksundur. Nitekim hukuk düzeni, bu korunma ihtiyacını gözeterek vasiyetnamelerde sâik hatasına hukuki bir sonuç bağlamış ve irade prensibi gereği tasarrufu iptal edilebilir kılmıştır. Ancak, tıpkı lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış sonucunu doğuran vasiyetname içindeki tasarruflar gibi karşılıksız bir kazandırma olan bağışlama sözleşmesinin, işlem

güvenliği kurallarına tabi tutulması, üzerinde durulması gereken bir çelişki yaratmaktadır.

Sâik hatasının hukuki sonucu belirlenirken, lehtarın konumunun da göz önünde bulundurulması gerekir. Lehtar, bir borç altına girmemiş veya bir bedel ödememiştir. Dolayısıyla, işlemin geçerliliğine duyduğu güvenin boşa çıkması halinde uğrayacağı zarar, ivazlı bir işlemdeki alıcıya kıyasla daha düşüktür. Kazandıran tarafın teselli bulacağı bir edimden yoksun olması ile kazanan tarafın riskinin daha hafif olması, ivazsız işlemlerdeki sâik hatası haline neden daha farklı ve esnek bir perspektiften yaklaşılması gerektiğini ekonomik açıdan gerekçelendirmektedir.

Bu bağlamda çalışma; bağışlama sözleşmesi ve lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış sonucunu doğuran ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasının nasıl bir hukuki rejime tabi tutulabileceğini, bu işlemlerin ivazsızlık karakterinden yola çıkarak irade prensibi ile güven prensibi arasındaki alanda incelemeyi hedeflemektedir.

Konu sınırlandırması bağlamında önemle belirtmek gerekir ki; bu tezde mirasçılıktan çıkarma, belirli mal bırakma gibi münferit maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflardaki sâik hatası odak noktası yapılmamış; bunun yerine doğrudan şekli anlamda ölüme bağlı tasarrufun (bizatihi tasarrufun kendisinin) hazırlanması sürecinde sâik hatasına düşülmesi incelenme konusu yapılmıştır. Münferit maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflarda karşılaşılan hata halleri ise, çalışmamızın ilgili kısımlarında yalnızca tasarrufun tümünden mi yoksa hataya düşülen kısım itibarıyla mı geçersiz olacağı kapsamında üzerinde durulmuştur.

Çalışmamız; giriş, üç ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır.

Birinci bölümde, çalışmamızın temel kavramları olan bağışlama sözleşmesi ve ölüme bağlı tasarruf kavramları genel hatlarıyla açıklanması amaçlanmıştır. Bu işlemlerin hukuki nitelikleri ortaya konduktan sonra, bölümün sonunda asıl inceleme

alanımıza zemin hazırlamak üzere bu iki hukuki işlem arasındaki ilişki; hukuki sebep ve sâik, ivazlı/ivazsız olma durumu, hüküm doğurdukları an, uygulanan yorum teorileri ve geçersizlik rejimleri bakımından karşılaştırmalı değerlendirmelere yer verilmiştir. Bölüm, her iki işlemin temelinde yatan ortak sâik temelinin tespit edilmesiyle son bulmaktadır.

İkinci Bölüm, doğrudan tezin asıl meselesine, yani sâik hatası kavramı ve bu hatanın iki işlemdeki görünümüne ilişkindir. Bu bölümde öncelikle tek taraflı bir hukuki işlem olan vasiyetnamede irade prensibi gereği adi sâik hatasının dahi hukuk nazarında dikkate alındığı ortaya konmuştur. Buna karşılık, iki taraflı hukuki işlem olan miras sözleşmesinde sâik hatasının âkıbetinin öğretide yarattığı tartışma (irade teorisi ile güven teorisi arasındaki fikir ayrılıkları) irdelenmiştir. Ayrıca bağışlama sözleşmesinde güven teorisinin bir sonucu olarak sâik hatasının hukuken sonuç doğurabilmesi için temel hatası niteliği kazanmasının şartları açıklanmıştır. Açıklamalar, geçmişe, hâle ve geleceğe yönelik beklentilerin boşa çıkması üzerinden somutlaştırılmış; Yargıtay ve İsviçre Federal Mahkemesi kararları ışığında sâik hatasının yargısal boyutu irdelenmiştir. Ayrıca, bağışlama sözleşmelerinde geleceğe dair tasavvurların boşa çıkması halinin sâik hatası mı yoksa işlem temelinin çökmesi mi sayılacağı yönündeki öğreti tartışmaları açıklanarak bu iki kurum arasındaki hukuki sınır kabul ettiğimiz görüş uyarınca tespit edilmiştir.

Üçüncü Bölümde ise, sâik hatasının ölüme bağlı tasarruflar ve bağışlama sözleşmesi bakımından doğurduğu hukuki sonuçlar etrafı şeklinde ortaya konulmak istenmiştir. Ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasının yol açtığı iptal davası süreci, hak düşürücü süreler ve tasarrufun ayakta tutulmasına yönelik onama mekanizmaları detaylandırılmıştır. Yine bu bölümde, ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasının katı bir iptal yaptırımı yerine, favor testamenti ilkesi gereğince tamamlayıcı yorum yoluyla aşıp aşılamayacağı meselesi tartışmaya açılmıştır. Bu kapsamda, TMK m. 504/2

hükümde düzenlenen kişi veya şeyin belirtilmesindeki açık hata halinde tasarrufun mirasbırakanın gerçek arzusuna göre düzeltilmesi kuralı incelenmiş; kanunun açık hataya tanındığı bu düzeltme ve ayakta tutma imkânının sâik hatası hallerinde de tamamlayıcı yorum ile uygulanıp uygulanamayacağı hususu öğretideki tartışmalar ekseninde irdelenmesi hedeflenmiştir. Son olarak, bağışlama sözleşmesinde temel hatası niteliğini kazanan sâik hatasının, sözleşmeyi geçmişe etkili olarak ortadan kaldıran iptal hakkı ve iade sonuçları incelenerek çalışma tamamlanmıştır.

Çalışma, bağışlama ve ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatası problemini salt *de lege lata* bakımından değil; meselenin özellikle ekonomik temellerine inerek çözmeyi hedeflemektedir. İvazsız kazandırmalarda irade sakatlığı kurumunun nasıl ele alınması gerektiği sorusuna, Türk hukuku ile mehzaz İsviçre hukuku öğretisi ve yargı kararları ekseninde karşılaştırmalı bir yaklaşımla cevap aranmıştır.

Bu bağlamda çalışmada, borçlar hukukunun işlem güvenliğini merkeze alan yaklaşımla sınırlı kalmak yerine, kişinin karşılıksız kazandırmada bulunduğu işlemlerde sâikin ve bu sâikin korunma ihtiyacının üstün tutulmasının tartışmaya açılması gerektiği ifade edilmiştir.

Çalışmamızın, ivazsız kazandırmalarda sâik hatası sorununa ilişkin öğreti ve uygulamadaki tartışmalara katkı sunması amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMESİ VE ÖLÜME BAĞLI TASARRUF KAVRAMI

§ 1 Bağışlama Sözleşmesi

I. Genel Açıklama ve Tanım

Bağışlama sözleşmesi, bağışlayanın sağlararası sonuç doğurmak üzere, herhangi bir karşı edim elde etmeksizin yahut denk bir karşılık almaksızın, karşılıksız kazandırmada bulunma iradesi ile kendi malvarlığından bir başkasına kazandırmada bulunduğu veya bu kazandırmayı üstlendiği sözleşmedir¹ (TMK m. 285/1). Tanımdan anlaşılacağı üzere, bağışlama sözleşmesi sağlararası hukuki işlemdir. Bu özellik, bağışlama sözleşmesini ölüme bağlı tasarruftan ayıran en temel özelliktir. Dolayısıyla bağışlama sözleşmesinde sağlararası hukuki işlemlere ilişkin ehliyet hükümleri (TMK m. 10 – 12) ile geçersizlik hükümleri (TBK m. 12, 19, 27, 31-39) uygulanır.

Bağışlama sözleşmesinin tanımında ifade edilen ikinci özelliği temlik borcu doğuran karşılıksız bir sözleşme olmasıdır². Buna göre, sadece bağışlayan borç altına girer. Buna karşılık bağışlama lehtar, karşılığında bir değer vermemekte yahut vermeyi

¹ **Tongsir**, Ferih, “Bağışlama”, İHM, Y. 1952, C. 18, S. 3-4, ss. 903-987, s. 906 vd.; **Feyzioğlu**, Necmeddin Feyzi, Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri, C. 1, İstanbul 1980, s. 315; **Tandoğan**, Haluk, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. I/1, İstanbul 2008, s. 342; **Gümüş**, Mustafa Alper, Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt I, İstanbul 2012, s. 245; **Zevkliler**, Aydın/**Gökyayla**, Emre, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2018, s. 165; **Aral**, Fahrettin/**Ayrancı**, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2025, s. 300; **Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2025, s. 280; **Serozan**, Rona, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 2018, s. 284; **Yavuz**, Cevdet/**Acar**, Faruk/**Özen**, Burak, Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, İstanbul 2025, s. 221; **Kılıçoğlu**, Ahmet, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2024, s. 195; **Akbıyık**, Cem, Karma Bağışlama Kavramı ve Miras Hukukundaki Yeri, İstanbul 1997, s. 2 vd.; **Aydoğdu**, Murat/**Kahveci**, Nalan, Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Sözleşmeler Hukuku), Ankara 2021, s. 339; **Türkmen**, Ahmet, Bağışlamanın Geri Alınması, Ankara 2019, s. 7 vd.; **Vardar Hamamcıoğlu**, Gülşah, Taşınır ve Taşınmaz Mülkiyetini Konu Alan Bağışlama Sözleşmesi, Ankara 2020, s. 74. Roma Hukukunda bağışın ayrı bir sözleşme olarak değil, kazandırma sebebi olarak değerlendirildiğine ilişkin etraflı açıklama için Bkz. **Tahiroğlu**, Bülent, Roma Borçlar Hukuku, İstanbul 2023, s. 275. Buna göre bağışlamanın kurulması, bağış veya vaad şeklinde gerçekleşir. Eski ve klasik Roma hukukunda bağışlamaların aile malvarlığını etkilediği gerekçesiyle hukuk düzenince bazı sınırlamalara tabi tutulmuştur. Örneğin belirli bir sınırı aşan bağışın yasaklanması yahut eşler arasında bağışlamanın yasak olması gibi.

² **Feyzioğlu**, Muhtelif Neviler, s. 327; **Tandoğan**, s. 342; **Gümüş**, Özel, s. 246; **Aral/Ayrancı**, s. 301; **Yavuz/Acar/Özen**, s. 222; **Türkmen**, s. 7 vd; **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 76.

üstlenmemektedir³. Ancak, bağışlama sözleşmesinin tek tarafa borç yükleyen sözleşme olması, bağışlanan kişinin kabul iradesine gerek olmadığı sonucunu doğurmaz⁴. Zira bağışlama sözleşmesi, tarafların anlaşmasıyla kurulan rızai bir sözleşmedir⁵. Sözleşmenin kurulması için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanı gerekir (TBK m. 1). Bunun yanında, tarafların sözleşmenin sebebi üzerinde de anlaşmış olması gereklidir⁶. Bir başka deyişle, bağışlayanın karşılıksız kazandırma kastıyla hareket etmesinin yanı sıra; bağışlananın da bağışlayanın bu niyetini bilmesi ve işlemi bu bilinçle kabul etmesi gerekir⁷.

Bağışlamada ehliyet, bağışlanan ve bağışlayan bakımından farklı olarak düzenlenmiş, bağışlayanın ehliyeti daha sıkı şartlara tabi tutulmuştur. Buna göre, bağışlayanın tam ehliyetli olması gerekir (TBK m. 286/1). Bağışlanan tarafın ise ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir (TBK m. 287). Bu şekildeki ayrımın temelinde, sadece bağışlayanı borç altına sokan bir sözleşme olması yatar.

Satış sözleşmesinin konusunu oluşturan her türlü mal veya hak, bağışlama sözleşmesinin konusunu oluşturabilir⁸. Fakat bağışlama sözleşmesi, bu yönüyle satış sözleşmesinin karşılıksız hali olarak değerlendirilmemelidir⁹. Zira bağışlama, borçluyu

³ Eren, Borçlar Özel, s. 280; Aydoğdu/Kahveci, s. 340; Türkmen, s. 7 vd.

⁴ Tongsir, s. 914; Tandoğan, s. 342; Gümüş, Borçlar Özel, s. 246; Serozan, Özel Bölüm, s. 286; Aral/Ayrancı, s. 302; Zevkliler/Gökyayla, s. 168; Kılıçoğlu, Borçlar Özel, s. 196; Türkmen, s. 7 vd.; Vardar Hamamcıoğlu, s. 89.

⁵ Aral/Ayrancı, s. 301; Eren, Borçlar Özel, s. 283; Vardar Hamamcıoğlu, s. 90.

⁶ Yavuz/Acar/Özen, s. 223.

⁷ Kaneti, Selim, Özel Borç İlişkileri, İstanbul 1969, s. 102; Feyzioğlu, Muhtelif Neviler, s. 327; Gümüş, Borçlar Özel, s. 245; Eren, Borçlar Özel, s. 283. Tongsir'in isabetle ifade ettiği üzere, bir kimsenin kıymetini bilmediği bir malı devretmesi halinde bir ivaz yoktur. Ancak burada *causa donandi* eksiktir. Dolayısıyla bağışlama sözleşmesinin varlığından bahsedilemez. Açıklamalar için Bkz. Tongsir, s. 914.

⁸ Zevkliler/Gökyayla, s. 166. Bu kapsamda, her türlü taşınır ve taşınmaz eşya, telif hakkı, patent, sınırlı ayni haklar vs. Bkz. Aral/Ayrancı, s. 305. Bir taşınmazın, güven sonucu 1/2 payının diğer eş adına tescil edilmesinin bağışlama sayılacağına ilişkin Bkz. Yarg. 8. HD E. 2012/2567 K. 2012/9347 T.18.10.2012 (Legalbank). Bağışlama konusunu oluşturan malvarlığı değeri ve haklar hakkında uygulamaya ilişkin Bkz. Yarg. HGK E. 2019/25 – K 2019/874 T. 04.07.2019 (Lexpera): “... Bağışlama sözleşmesinin konusunu her türlü mal varlığı değeri ve hak oluşturur. Buradaki mal varlığı değeri maddi bir mal olabileceği gibi, gayri maddi bir mal da olabilir. Maddi mallara menkul ve gayrimenkul mallar ile para örnek olarak gösterilirken gayri maddi mallara ise ayni haklar, alacak hakları, fikri ve sınai haklar ve bu haklardan elde edilebilecek gelirler örnek olarak gösterilebilir. ...”.

⁹ Serozan, Özel Bölüm, s. 286; Aydoğdu/Kahveci, s. 340.

borçtan kurtarma şeklinde de gerçekleştirilebilir¹⁰. Öte yandan, henüz edinilmemiş olan bir haktan feragat etmek veya bir mirası reddetmek (TBK m. 285/2) bağışlamanın konusunu oluşturmaz¹¹. Yine, ahlaki bir ödevin yerine getirilmesi (TBK m. 285/3) bağışlamanın konusunu oluşturmamaktadır. O halde, başkasına devredilebilen her malvarlığı değerinin bağışlamaya konu olabileceği ifade edilebilir¹².

Bağışlama işlemi ile bağışlayanın malvarlığında bir azalma olur. Bu azalma, malvarlığının aktif kısmında eksilme şeklinde olabileceği gibi pasif kısmında çoğalma şeklinde de olabilir¹³. Bağışlayanın malvarlığının pasif kısmında meydana gelen bu çoğalma, esasen bağışlayanın karşılıksız olarak hukuki bir borç yükü altına girmesini ifade etmektedir. Nitekim bağışlayan, elden bağışlamada olduğu gibi malvarlığından mevcut bir değeri doğrudan devrederek aktifini azaltabileceği gibi; bir bağışlama sözü verme sözleşmesi kurarak, ileride bağışlanana bir mal veya değer verme borcu altına da girebilir. Benzer şekilde, bağışlayanın, bağışlanan kişiye ait mevcut bir borcu üstlenmesi işlemi de bağışlayanın borçlarını, yani malvarlığının pasifini çoğaltan kazandırma yöntemidir. Her iki ihtimalde de bağışlayanın malvarlığının pasif hanesine yeni bir borç kalemi eklendiğinden malvarlığında bir azalma gerçekleşir. Bağışlananın ise malvarlığında söz konusu bağışlama ile bir çoğalma meydana gelir. Bu çoğalma, bağışlananın aktifinde bir artış (örneğin mülkiyet veya yeni bir alacak hakkı kazanma) şeklinde tezahür edebileceği gibi, bağışlayanın onu ibra etmesi veya borcunu üstlenmesi neticesinde bağışlananın pasifinin azalması şeklinde de gerçekleşebilir. Bu çoğalma ve bağışlayanın malvarlığındaki azalma arasında nedensellik bağı bulunmalıdır¹⁴.

¹⁰ **Tongsir**, s. 912; **Tandoğan**, s. 343; **Aral/Ayrancı**, s. 305; **Serozan**, Özel Bölüm, s. 286; **Eren**, Borçlar Özel, s. 283; **Aydoğdu/Kahveci**, s. 340.

¹¹ Bağışlama sayılmayan diğer haller ve açıklamalar için Bkz. **Tongsir**, s. 926 vd.; **Tandoğan**, s. 344-345; **Gümüş**, Borçlar Özel, s. 246-247; **Aral/Ayrancı**, s. 305-306; **Zevkliler/Gökyayla**, s. 166; **Eren**, Borçlar Özel, s. 281; **Yavuz/Acar/Özen**, s. 223.

¹² **Aral/Ayrancı**, s. 305; **Vardar Hamamcıoğlu**, s.104 vd.

¹³ **Tandoğan**, s. 344; **Gümüş**, Borçlar Özel, s. 245; **Zevkliler/Gökyayla**, s. 166; **Aral/Ayrancı**, 305; **Eren**, Borçlar Özel, s. 281; **Türkmen**, s. 9 vd.; **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 94.

¹⁴ **Tandoğan**, s. 346; **Gümüş**, Borçlar Özel, s. 245; **Zevkliler/Gökyayla**, s. 166; **Eren**, Borçlar Özel, s. 281; **Türkmen**, s. 9 vd.; **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 94.

II. Başışlama Sözleşmesinin Çeşitleri

A. Başışlama Sözü Verme (Taahhüdü)

Başışlayanın, başış konusunu başışlanana devretmeye söz vermesidir. Taraflar arasında öncelikle taahhüt işlemi gerçekleşir. Ardından zilyetlik ve mülkiyetin devri ile ifa aşaması gerçekleşir. Diğer bir anlatımla burada, taahhüt işlemi ile tasarruf işlemi birbirinden açık bir şekilde ayrılmıştır¹⁵.

Başışlama sözleşmesinin konusu taşınır bir mal olduğunda, sözleşmenin geçerliliğı yazılı şekilde yapılmış olmasına bağılıdır¹⁶ (TBK m. 288/1). Ancak belirtmeli ki yazılı şekil kuralı uyarınca yalnızca başışlayanın yazılı irade açıklaması yeterli olup başışlananın da kabul iradesinin yazılı olması zorunlu değildir (TBK m. 14/1)¹⁷. Buna karşılık taşınmaz yahut taşınmaz üzerindeki bir ayni hakkın başışlama sözü verilmesi, sözleşme ancak resmi şekilde yapıldığı takdirde geçerli olur (TBK m. 288/2). Şekle aykırılığı sebebiyle kesin hükümsüzlükle batıl bir başışlama sözü verme, sonradan başışlayan tarafından ifa edildiğı takdirde, elden başışlama hükümlerine tabi olarak geçerli sayılır (TBK m. 288/3). Fakat, geçerliliğı resmi şekle bağılı taşınmaz başışlamalarında bu hükmün uygulanması söz konusu değildir.

B. Elden Başışlama

Elden başışlama, başışlayanın bir taşınırını başışlanana teslim etmesi ile kurulan sözleşmedir (TBK m. 289). Burada sözleşmenin yapılması ve edimin yerine getirilmesi aynı anda gerçekleşir. Diğer bir ifadeyle, başışlama sözü vermenin aksine burada önce

¹⁵ Tandoğan, s. 359; Aral/Ayrancı, s. 308; Zevkliler/Gökyayla, s. 170; Türkmen, s. 118 vd.; Vardar Hamamcıoğlu, s. 233.

¹⁶ Taşınırların başışlanmasına ilişkin başışlama sözü vermede sadece başışlayanın iradesinin yazılı şekle bağılı olduğuna ilişkin Bkz. Yarg. 7. HD E. 1113 K. 3106 T. 26.12.1979; Yarg. HGK. E. 971/4-121 K. 337 T. 18.4.1973 (Kazancı).

¹⁷ Aral/Ayrancı, s. 309; Zevkliler/Gökyayla, s. 171; Eren, Borçlar Özel, s. 287.

bir taahhüt daha sonra tasarruf işlemi aşamaları gerçekleşmez¹⁸. Dolayısıyla, elden bağışlamanın aynı sözleşme olduğu kabul edilir¹⁹.

Elden bağışlamanın konusunu yalnız taşınır ve kişisel haklar oluşturur²⁰. Zira tapulu taşınmazların devri tapu sicilinde yapılacak tescil işlemi ile gerçekleşir. Dolayısıyla sadece taşınmazın teslimi, bu sonucu doğurmaya elverişli değildir (TMK m. 288/3)²¹.

C. Koşullu ve Yüklemeli Bağışlama

Bağışlamanın koşula bağlanarak yapılması mümkündür (TBK m. 290). Koşul veya yükleme hem bağışlama sözü verme hem de elden bağışlama kapsamında söz konusu olabilir²². Koşula bağlı bağışlamada, sözleşmenin hükümlerini doğurması gelecekte gerçekleşecek ve gerçekleşmesi şüpheli olan bir olaya bağlıdır. Kural olarak bağışlamanın geciktirici veya bozucu koşula bağlanması mümkündür. Ancak elden bağışlamada, geciktirici şart mümkün değildir²³. Zira bağışlama konusu şeyin teslimi ile sözleşme hükümlerini doğurmaya başladığından geciktirici şart mümkün olmaz.

Yüklemeli bağışlamada, bağışlanana belirli bir davranışta bulunması yüklenir (TBK m. 291). Ancak bu yükleme fer'i bir edim niteliğindedir²⁴. Dolayısıyla yüklemenin, bağışlanan değer karşılığını oluşturduğundan bahsedilemez. Bağışlayan,

¹⁸ Tandoğan, s. 360; Gümüş, Borçlar Özel, s. 252; Aral/Ayrancı, s. 307; Zevkliler/Gökyayla, s. 173; Kılıçoğlu, Borçlar Özel, s. 202. Bu yönde Bkz. Yarg. 13. HD E. 1994/5745 K. 1994/8501 T. 11.10.1994: "... Bağışlama akdinin kurulması ile ifası aynı zamanda olduğu hallerde elden bağışlama akdinden söz edilir. BK. 237/f.1 uyarınca elden bağışlama; bağışlayanın bir şeyi bağışlayana teslim etmesiyle vücut bulur. Eş anlatımla, bağışlama akdinin hukuksal sonuç doğurabilmesi için teslim koşulunun gerçekleşmesi zorunludur. ..." (Legalbank).

¹⁹ Kılıçoğlu, Borçlar Özel, s. 203.

²⁰ Tandoğan, s. 360-361; Aral/Ayrancı, s. 305; Zevkliler/Gökyayla, s. 173; Eren, Borçlar Özel, s. 290; Aydoğdu/Kahveci, s. 346; Kılıçoğlu, Borçlar Özel, s. 203.

²¹ Feyzioğlu, Muhtelif Neviler, s. 362; Aral/Ayrancı, s. 305; Aydoğdu/Kahveci, s. 346.

²² Zevkliler/Gökyayla, s. 173; Yavuz/Acar/Özen, s. 228; Aydoğdu/Kahveci, s. 346.

²³ Feyzioğlu, Muhtelif Neviler, s. 363; Gümüş, Borçlar Özel, s. 256; Serozan, Özel Bölüm, s. 300; Zevkliler/Gökyayla, s. 174; Yavuz/Acar/Özen, s. 228; Eren, Borçlar Özel, s. 290; Aydoğdu/Kahveci, s. 346; Kılıçoğlu, Borçlar Özel, s. 204.

²⁴ Serozan, Özel Bölüm, s. 297; Aral/Ayrancı, s. 312; Aydoğdu/Kahveci, s. 347.

ancak bağışlanan değeri bağışlanana vermesi ile yüklemenin yerine getirilmesini talep edebilir²⁵.

D. Yerine Getirilmesi Ölümüne Bağlı Bağışlama

Bağışlayanın malvarlığından, onun ölümünden sonra belirli bir değer in bağışlanana karşılıksız olarak verileceği hakkındaki sözleşmedir (TBK m. 290/2). Burada borcun ifasının talep edilebilmesi bağışlayanın ölümü vadesine bağlıdır²⁶. Kanunda, bu sözleşmede vasiyete ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Bu ifadenin ölümüne bağlı tasarruf olarak anlaşılması gerekir²⁷. Dolayısıyla, şekil, içerik, ehliyet ve geçersizlik bakımından ölümüne bağlı tasarruflara ilişkin hükümler uygulanır²⁸. Aynı şekilde, bu bağışlamanın tıpkı ölümüne bağlı tasarruflar gibi sadece bağışlayan tarafından yapılması gerekir²⁹. Bağışlama sözleşmesi, iki taraflı hukuki işlem olduğu için kıyas yolu ile miras sözleşmesine ilişkin hükümlere tabidir³⁰.

E. Bağışlayana Dönme Koşullu Bağışlama

Bağışlamada, bağışlananın bağışlayandan önce ölmesi halinde, bağışlama konusunun bağışlayana dönmesi koşulu kararlaştırılabilir (TBK m. 292)³¹. Bu sözleşme,

²⁵ Tandoğan, s. 349; Aral/Ayrancı, s. 313.

²⁶ Tandoğan, s. 368; Oğuzman, Kemal, Miras Hukuku, İstanbul 1995, s. 105; Ögüz, Tufan, “Ölümüne Bağlı Bağışlama ve Bu Bağışlamalara Uygulanacak Hükümler”, Prof. Dr. Halid Kemal Elbir’e Armağan, İstanbul 1996, ss. 386-405, s. 387; Dural, Mustafa/Öz, Turgut, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, İstanbul 2023, s. 54; Öztan, Bilge, Miras Hukuku, Ankara 2024, s. 169; Vardar Hamamcıoğlu, s. 332. Bağışlayanın ölümünü, şart niteliğinde kabul eden görüş için Bkz. Tongsir, s. 62; Yılmaz, Merve, Bağışlama Sözleşmesinin Sona Ermesi, İstanbul 2011, s. 76.

²⁷ Ögüz, s. 400; Serozan, Özel Bölüm, s. 294; Yavuz/Acar/Özen, s. 224; Aydoğdu/Kahveci, s. 348. Uygulama örneği için Bkz. Yarg. 3. HD E. 14209 K. 8501 T. 14.12.1950; Yarg. 2. HD. E. 8073 K. 92 T. 11.1.1973 (Kazancı). Oğuzman’a göre, bağışlamanın tereke üzerinden mi yoksa malvarlığı üzerinden mi yapılacağına göre hangi hükümlerin uygulanacağı belirlenmelidir. Bkz. Oğuzman, s. 96. Bu sözleşmenin hangi sınıflandırmaya tabi olacağı yönündeki açıklamalar için Bkz. Vardar Hamamcıoğlu, s. 333 vd.

²⁸ Tunçomağ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku, C. II, Özel Borç İlişkileri, İstanbul 1977, s. 401; Tandoğan, s. 264; Yavuz/Acar/Özen, s. 224; Eren, Borçlar Özel, s. 293; Öztan, s. 170; Kocayusufpaşaoğlu, Necip/Develioğlu, Murat, Miras Hukuku, İstanbul 2026, s. 89.

²⁹ Ögüz, s. 397. Yazar, aynı doğrultuda bağışlama konusu ve lehtarının da bizzat belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

³⁰ Tandoğan, s. 352; Dural/Öz, s. 53; Kocayusufpaşaoğlu/Develioğlu, s. 88. Bağışlama sözü verme şeklinde yapılması gerektiğine ilişkin görüş için Bkz. Zevkliler/Gökyayla, s. 175.

³¹ Durum şu şekilde somutlaştırılabilir: Büyükbaba (B), torunu (T) adına bankada hesap açtırmıştır. Fakat (B) ölünceye kadar hesap üzerinde tek başına tasarruf yetkisine sahiptir. Böyle bir durumda bağışlamanın sonucu bağışlayanın ölümünden sonra ortaya çıkacağı kabul edilir.

bozucu koşula bağlı yapılmış bir sözleşmedir³². Bağışlananın, bağışlayandan önce ölmesi halinde bağışlama konusunun zilyetlik ve mülkiyeti bağışlanana devredilmişse, istihkak davası ile bağışlananın mirasçılarından geri alınabilir³³. Bağışlama konusu, taşınmaza veya taşınmaz üzerindeki bir ayni hakka ilişkinse, bağışlayana dönme koşulu tapu siciline şerh ettirilebilir (TBK m. 292/2)³⁴.

III. Bağışlama Sözleşmesinin Hükümleri

Bağışlama sözü verme, borç doğuran hukuki işlem olduğu için bağışlayanın bağışlama konusunun zilyetlik ve mülkiyetini bağışlanana devretmesi gerekir. Aksi halde, borçlunun temerrüdü (TBK m. 117 vd.) hükümleri uygulanır. Ancak burada, bağışlama sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olmaması nedeniyle seçimlik haklar kullanılmaz (TBK m. 125). Bağışlama konusu nedeniyle bağışlanan bir zarara uğradığında, TBK m. 112 borca aykırılık hükümleri uygulanmaz. Zira bağışlayan ağır kusuruyla sebep olmadıkça, bağışlamadan doğan zarardan bağışlanana karşı sorumlu değildir (TBK m. 294).

Bağışlama sözleşmesi, tek tarafa borç yükleyen sözleşme olduğu için bağışlanan bakımından bir sorumluluk doğmaz. Ancak bağışlananın ifayı kabulden kaçınması halinde alacaklının temerrüdüne ilişkin hükümler uygulanır³⁵.

³² **Gümüş**, Borçlar Özel, s. 259; **Serozan**, Özel Bölüm, s. 296; **Aral/Ayrancı**, s. 315; **Aydoğdu/Kahveci**, s. 349.

³³ **Tandoğan**, s. 372; **Kılıçoğlu**, Borçlar Özel, s. 205.

³⁴ Öğretide, bağışlayana dönme koşullu bağışlamada yer alan bozucu koşulun borçlandırıcı işleme mi yoksa tasarruf işlemine mi ilişkin olduğu tartışmalıdır. Bir görüşe göre (Sirmen), bozucu koşul mülkiyetin naklini sağlayan tasarruf işlemine eklenmiştir; dolayısıyla koşulun (bağışlananın ölümünün) gerçekleşmesiyle mülkiyet hakkı herhangi bir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden (aynî etkiyle) bağışlayana döner. Bu görüş kabul edildiğinde, TBK m. 292/2 uyarınca tapu siciline verilen şerh, TMK m. 1010 anlamında bir tasarruf yetkisi kısıtlaması olup açıklayıcı niteliktedir. Buna karşılık doktrindeki diğer bir görüş (Hatemi/Serozan/Arpacı), tasarruf işlemlerinin koşula bağlanamayacağı ilkesinden hareketle, bozucu koşulun tasarruf işlemine değil, yalnızca borçlanma (bağışlama) işlemine eklenebileceğini savunur. Bu görüşe göre, ölüm olgusuyla koşul gerçekleştiğinde aynî hak kendiliğinden bağışlayana dönmeyiz; bağışlama sözleşmesi hükümden düştüğü için bağışlayan sadece malın iadesine yönelik nispi bir talep hakkı (kişisel hak) kazanır. İadenin dayanağı ise, sonradan ortadan kalkan sebebe dayalı sebepsiz zenginleşmedir. Bu doğrultuda, TBK m. 292/2'de öngörülen şerh, TMK m. 1009 anlamında kişisel bir hakkın şerhi niteliğindedir ve eşyaya bağlı borç etkisi yaratan kurucu bir etkiye sahiptir. Açıklamalar için Bkz. **Nomer**, Haluk Nami/**Ergüne**, Serkan, Eşya Hukuku, İstanbul 2023, N. 486.

³⁵ **Gümüş**, Borçlar Özel, s. 261; **Zevkliler/Gökyayla**, s. 177; **Aral/Ayrancı**, s. 317; **Yavuz/Acar/Özen**, s. 231; **Eren**, Borçlar Özel, s. 296; **Kılıçoğlu**, Borçlar Özel, s. 201.

TBK m. 294/2'ye göre, bağışlayan, bağışlanan şey veya alacak hakkında ayrıca garanti sözü vermişse, bununla sorumlu olur. Buna göre, bağışlayan hem zapt hem de ayıptan doğan sorumluluğu ancak açıkça taahhüt etmesi halinde söz konusudur³⁶.

§ 2 Ölümle Bağlı Tasarruflar

I. Ölümle Bağlı Tasarruf Kavramı

Kişiler, sadece sağlığında hüküm doğuran hukuki işlem yapma yetkisine sahip değildir. Aynı zamanda, ölümden sonra geçerli olmak üzere ve tasarruf özgürlüğü sınırları içinde, hukuki işlem yapma yetkisine sahiptir. Bu yetki, irade serbestisi ve hakları kullanma ehliyetinin miras hukukuna ilişkin özel bir sonucudur³⁷. Kanun koyucu mirasbırakana aynı zamanda, kendisine mirasçı tayin etme yetkisi vermiştir. Buna göre, mirasbırakan terekesinde hak sahibi olacak kimseleri veya terekesi ile ilgili olmayan bazı hususları³⁸, kendi arzusuna göre fakat belirli sınırlar içinde³⁹ tayin edebilir⁴⁰. Mirasbırakanın bu arzularını içeren ve ölümünden sonra hüküm doğuran

³⁶ Tandoğan, s. 375; Aral/Ayrancı, s. 317; Yavuz/Acar/Özen, s. 231; Eren, Borçlar Özel, s. 298.

³⁷ Şener, Esat, Miras Hukuku, Ankara 1977, s. 317; Ayiter, Nuşin, Miras Hukuku, Ankara 1978, s. 1-2; İmre, Zahit/Erman, Hasan, Miras Hukuku, İstanbul 2024, s. 58; Serozan, Rona/Engin, Baki İlkay, Miras Hukuku, Ankara 2022, s. 235-236; Öztan, s. 165. Yazar, kişiye tanınan bu imkânın aynı zamanda mülkiyet hakkının bir sonucu olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla kişi nasıl ki sağlığında malvarlığında tasarrufta bulunabiliyorsa malvarlığının ölümünden sonraki akıbetini de belirleyebilmelidir. Aynı yönde Bkz. İnan, Ali Naim/Ertaş, Şeref/Albaş, Hakan, Miras Hukuku, Ankara 2024, s. 165; Demir, Mehmet, Miras Hukuku Dersleri (Genel ve Özel Hükümler), Ankara 2026, s. 97.

³⁸ Terekesi ile ilgili olmayan hususlar için evlilik dışı bir çocuğu tanıma örnek verilebilir. Diğer örnekler ve açıklamalar için Bkz. Şener, s. 318; Oğuzman, s. 130; İmre/Erman, s. 56; Ayan, Mehmet, Miras Hukuku, Ankara 2020, s. 109.

³⁹ Burada kastedilen, TMK m. 514'te ifade edildiği üzere mirasbırakanın tasarruf özgürlüğü (nisabı) sınırları içinde malvarlığının tamamında veya bir kısmında vasiyetname ya da miras sözleşmesiyle tasarrufta bulunabilmesidir. Tasarruf özgürlüğünü sınırlayan hususların ilki saklı paydır. Tasarruf özgürlüğünü sınırlayan ikinci husus, ölüme bağlı tasarrufun bağlandığı şart veya yükümlülüğün hukuka ve ahlaka aykırı olmamasıdır. Öte yandan, art mirasçı sayısının ikiye çıkarılması karşılaşılan bir diğer sınırlamadır (TMK m. 521). Elbette, ölüme bağlı tasarruflar esasen hukuki işlem olduğu için diğer hukuki işlemler gibi bunlar da emredici hukuk kurallarına, ahlaka, adaba aykırı olamaz. Açıklamalar için Bkz. Eren, Fikret, Miras Hukuku, Ankara 2023, s. 146-147; İmre/Erman, s. 58; İnan/Ertaş/Albaş, s. 165. Serozan/Engin, s. 236. Mirasbırakanın kazandırma konusu ve lehtarını bizzat belirleme zorunluluğu ile mutlak temsil yasağı, ölüme bağlı tasarruflar için öngörülen diğer kontrol mekanizmalarıdır. Bkz. Ergüne, Serkan, Vasiyetnamenin Yorumu, İstanbul 2011, s. 21.

⁴⁰ Dural, Mustafa, Miras Sözleşmeleri, İstanbul 1980, s. 8; Köprülü, Bülent, Miras Hukuku Dersleri, İstanbul 1985, s. 122; Oğuzman, s. 93; Antalya, Gökhan/Sağlam, İpek, Miras Hukuku, Ankara 2025, s. 148; Arbek, Ömer, Miras Hukukunda Ölümle Bağlı İşlemlerde İrade Serbestisi Sınırları ve Müeyyidesi, Ankara 2013, s. 27-28; Kocayusufpaşaoğlu/Develioğlu, s. 87.

hukuki işleme ölüme bağlı tasarruf denir⁴¹. Ancak burada bir hakkı doğrudan etkileyen, onu devreden, içeriğini değiştiren veya ortadan kaldıran bir tasarruftan bahsedilmez⁴². Bir diğer deyişle, ölüme bağlı tasarruf kavramındaki tasarruf ifadesi, teknik ve dar anlamda kullanılmamıştır⁴³. Halbuki burada tasarruf kavramı ile kastedilen, mirasbırakanın sağlığında yapmış olduğu fakat ölümünden sonra⁴⁴ hüküm ifade eden her türlü irade açıklaması, emir veya son arzularını içeren ölüme bağlı işlemdir⁴⁵. Ayrıca, ölüme bağlı tasarruf sadece malvarlığı ile ilgili olmamasıyla da dar anlamda tasarruftan ayrılmaktadır⁴⁶.

⁴¹ Roma Hukuku etkisine ilişkin açıklamalar için Bkz. **Saymen**, Ferit Hakkı, Türk Hukuk Kroniği, İstanbul 1945, s. 73 vd. Belirtmek gerekir ki, ölüme bağlı tasarrufun mirasbırakanın ölümünden sonra hüküm ifade etmesi, işlemin niteliği gereği zorunlu bir unsurdur. Dolayısıyla ölümden bir şart olarak bahsedilemez. Aynı şekilde, bir sağlararası tasarrufun ölümün şart veya vade olarak belirlenmesi bu işlemi ölüme bağlı tasarruf haline getirmez. Bkz. **Kaneti**, Selim, Hukuki İşlemlerin Çevrilmesi (Tahvili), İstanbul 1972, s. 113; **Dalamanlı**, Lütfi, Miras Hukuku, Ankara 1975, s. 77; **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip, Miras Hukuku, İstanbul 2024, s. 125; **Dural**, s. 9-10; **Dural/Öz**, s. 53; **İmre/Erman**, s. 51; **Öztan**, s. 165; **Antalya/Sağlam**, s. 148; **Aydın Ünver**, Tülay, Vasiyetnamenin Geri Alınması, İstanbul 2023, s. 4; **Tekdoğan**, Aydın, Vasiyetnamenin Tenfizi ve İptal Davaları, Ankara 2021, s. 85; **Şentürk**, Ekin, Belirli Mal Vasiyeti, İstanbul 2024, s. 8; **Türkdoğan Bolat**, Elif, Ölüme Bağlı Hukuki İşlemlerde Aldatma, Ankara 2024, s. 33. Ölümlü taliki şart şeklinde değerlendiren görüş için Bkz. **Şener**, s. 317. Ölüme bağlı tasarrufun, mirasbırakanın sağlığında yapılmasının işlemin kurucu unsuru, ölümü ise tamamlayıcı unsur olarak nitelendiren görüş **Ergüne**, s. 21.

⁴² **Eren**, Fikret, Türk Medeni Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davası, Ankara 1966, s. 3, 2. dipnot; **Köprülü**, s. 122; **Dural**, s. 9; **Dural/Öz**, s. 52; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 162; **Hatemi**, Hüseyin, Miras Hukuku, İstanbul 2018, s. 62; **Eren**, Fikret/**Yücer Aktürk**, İpek, Miras Hukuku, Ankara 2023, s. 58; **Öztan**, s. 165-166; **Aybay**, Aydın, Miras Hukuku Dersleri, İstanbul 2003, s. 29; **Arbek**, s. 27-28; **Ayan**, s. 109; **Yılmaz**, Süleyman, Medeni Hukuk Cilt IV Miras Hukuku, Ankara 2024, s. 9 vd.; **Vardar Hamamcıoğlu**, Gülşah, Medeni Hukuk'ta Tasarruf İşlemi Kavramı, İstanbul 2014, s. 10; **Şentürk**, s. 15 vd.; **Türkdoğan Bolat**, s. 34. Burada borçlandırıcı işlemde de söz edilemez. Zira mirasbırakan sağlığında bir borç altına girmemiştir. Bkz. **Serozan/Engin**, s. 253; **Ergüne**, s. 22.

⁴³ Bu sonuca, ayırt etme gücüne sahip fakat on beş yaşındaki küçüğün, sağlararası tasarrufları büyük ölçüde yapamazken tek başına vasiyetname yapabilmesinden ulaşılabılır. Bu görüş için Bkz. **Serozan/Engin**, s. 253.

⁴⁴ Bir hukuki işlemin sonuçlarını mirasbırakanın sağlığında doğurması fakat bazı sonuçların ölümden sonra doğacak olması o işlemi ölüme bağlı tasarruf haline getirmez. Bkz. **Oğuzman**, s. 94.

⁴⁵ **Şener**, s. 317; **Ayiter**, s. 34-35; **Köprülü**, s. 123; **Dural**, s. 9; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 125; **Ergüne**, s. 22; **Ayan**, s. 109; **Öztan**, s. 165; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 59; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 162; **Dural/Öz**, s. 52; Yazarlara göre, ölüme bağlı tasarruf kavramındaki tasarruf deyişi, sağlararası tasarruflardan farklı olarak mirasbırakan sağ kaldığı sürece hüküm ve sonuçlarını doğurmaz, beklenen hak dahi yaratmaz. Aynı yönde Bkz. **Dural**, s. 9; **Serozan/Engin**, s. 235; **Antalya/Sağlam**, s. 148; **Çabiri**, Sezer, Miras Hukuku, İstanbul 2025, s. 69; **Demir**, s. 97.

⁴⁶ **Ergüne**, s. 22.

II. Ölüme Bağlı Tasarruf Kavramının Çeşitli Anlamları

Ölüme bağlı tasarruf kavramının, biri şekli öteki maddi olmak üzere iki anlamı mevcuttur⁴⁷. Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf, mirasbırakanın, ölümünden sonra hüküm ifade etmesini istediği iradesini açıklarken bağlı olduğu hukuki biçimdir⁴⁸. Buna göre ölüme bağlı tasarruflar iki şekilde meydana gelebilir. Bunlardan ilki, hukuki işlemin mirasbırakanın tek taraflı irade beyanına dayandığı vasiyetnamedir. İkincisi, mirasbırakanın bir başka kişiyle terekesine ilişkin yapmış olduğu miras sözleşmesidir. Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar ise, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf biçimlerinden birinde yer alan irade açıklamasının içeriğine ilişkin hukuki sonuçtur⁴⁹. Çalışmanın devamında, öncelikle şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflar; sonrasında bu şekli anlamda ölüme bağlı tasarrufların içindeki maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar ele alınmıştır.

A. Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Ölüme bağlı tasarrufun tabi olacağı şekli belirlerken tam bir serbesti içinde bulunmayan mirasbırakan, kanunda öngörülme-yen yeni bir şekli kendi iradesiyle yaratamaz. Zira Kanunda öngörülen tasarruf şekillerinden biri ile bağlıdır. TMK m. 531 vd. hükümlerinden anlaşılacağı üzere, iki ölüme bağlı tasarruf şekli mevcuttur: Vasiyetname (TMK m. 531) ve miras sözleşmesi (TMK m. 545). Bu bakımdan, aynı haklarda olduğu gibi ölüme bağlı tasarruflar bakımından *numerus clausus* prensibi geçerlidir⁵⁰. Dolayısıyla Kanunda öngörülenler dışında bir ölüme bağlı tasarruf biçiminden bahsedilemez. *Numerus clausus* ilkesinin bir başka yansıması,

⁴⁷ Bazı yazarlar, bu ayrımı geniş anlamda ölüme bağlı tasarruflar ve dar anlamda ölüme bağlı tasarruflar şeklinde ifade etmektedir. Bkz. **Gürsoy**, Kemal Tahir, Türk Medeni Kanunu'na Göre Mal Vasiyeti, Ankara 1955, s. 5-6; **Eren**, İptal, s. 4; **Şener**, s. 317-318; **İmre/Erman**, s. 53 vd.

⁴⁸ **Velidedeoğlu**, Hıfzı, TMH Umumi Esaslar – Şahsın Hukuku – Aile Hukuku – Miras Hukuku – Eşya Hukuku (Aynı Haklar), İstanbul 1963, s. 471; **Eren**, İptal, s. 4; **Dural**, s.11; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 127; **Köprülü**, s. 123; **Dural/Öz**, s. 54 ve 63; **Antalya/Sağlam**, s. 159. **İmre/Erman**, s. 53 vd.; **Arbek**, s. 29; **Ayan**, s. 110; **Türkdoğan Bolat**, s. 40.

⁴⁹ **Köprülü**, s. 123.

⁵⁰ **Ayiter**, s. 37; **Köprülü**, s. 111; **Dural**, s. 11; **İmre/Erman**, s. 53; **Hatemi**, s. 82; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 59; **Dural/Öz**, s. 55; **Serozan/Engin**, s. 240; **Öztan**, s. 175; **Antalya/Sağlam**, s. 149; **Çabri**, Miras, s. 81; **Ayan**, s. 110; **Ergüne**, s. 24; **Şentürk**, s. 9.

vasiyetnamenin Kanunda öngörülen vasiyetname türlerinden biri ve o türe ait şekil şartlarına uymak suretiyle yapılmasında görülür⁵¹.

Kanunun ölüme bağlı tasarruflar için getirdiği şekli sınırlamalar, mirasbırakanın tasarrufta bulunurken daha iyi düşünmesini sağlar ve onun hızlı bir şekilde karara varmasını önler. Nitekim ölüme bağlı tasarrufların konusunu, mirasbırakanın malvarlığının kayda değer bir kısmı oluşturur. Dolayısıyla sıkı şekil şartları sayesinde söz konusu önemli ekonomik değerler üzerinde, acele veya kısa süreli duygulara dayanan kararlar verilmesinin önüne geçilebilir. Gerçekten de mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf ile sağlığında borç altına girmemesi, kendisini tasarruf yapmaya iten dış etkenlerin malvarlığında sebep olabilecek olumsuz sonuçların farkına varamamasına sebep olabilir⁵². Sıkı şekil şartları aynı zamanda hukuki durumların daha açık ortaya konmasına ve tasarrufun şüpheyne yer vermeyecek şekilde meydana gelmesini sağlar⁵³. Zira ölüme bağlı tasarruflarda mirasbırakanın gerçek iradesinin tespitinde bir tereddüt doğduğu takdirde, ölüm olgusu gerçekleşmiş olduğundan, asıl niyetini bizzat tasarruf sahibine sorarak öğrenme imkânı artık ortadan kalkmıştır. Nihayetinde, mirasbırakanın son arzularının belgeye dökülmesi ispat kolaylığı sağlamakta ve tahrif edilmesini önlemektedir⁵⁴. Çoğu zaman ölüme bağlı tasarrufun yapılması ve hükümlerini doğurduğu an arasında uzun bir süre geçmektedir. Dolayısıyla şekil ile mirasbırakanın iradesi teminat altına alınmaktadır.

⁵¹ Dural/Öz, s. 55.

⁵² Güvenç, Fikret, “Ölüme Bağlı Tasarrufların Yorumu”, İBD, Y. 1971 C. 45, s. 31; Serozan, Rona, Sağlararası İşlem Yoluyla Ölüme Bağlı Kazandırma, İstanbul 1979, s. 20; Türkdoğan Bolat, s. 42.

⁵³ Ayiter, s. 44; Kocayusufpaşaoğlu, s. 156; Oğuzman, s. 108; Dural/Öz, s. 64; İnan/Ertas/Albaş, s. 175; Öztan, s. 188; Antalya/Sağlam, s. 159; Demir, s. 117.

⁵⁴ Kocayusufpaşaoğlu, s. 156; Oğuzman, s. 108; Dural/Öz, s. 64; İmre/Erman, s. 67; İnan/Ertas/Albaş, s. 175; Öztan, s. 188; Antalya/Sağlam, s. 159; Demir, s. 117.

1. Vasiyetname

a. Tanım ve Genel Bilgiler

Vasiyetname, mirasbırakanın tek taraflı ve varması gerekli olmayan irade beyanı ile meydana gelen hukuki işlemdir⁵⁵. Vasiyetname yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip olmak ve on beş yaşını doldurmuş olmak yeterlidir (TMK m. 502). Burada kanun koyucu vasiyetname yapma ehliyeti için erginliği değil, on beş yaşını doldurmuş olmayı aramaktadır. Zira ölüme bağlı tasarruflar, mirasbırakanın ölümünden sonra hüküm doğuracağından malvarlığı üzerinde hemen bir eksilmeye sebep olmaz⁵⁶. Aynı şekilde vasiyetnameden dönme her zaman mümkün olduğu için kanun koyucu burada bir tehlike öngörmemiştir⁵⁷. Öte yandan kanun koyucu, ölüme bağlı tasarruflardaki mutlak surette temsil yasağı sebebiyle henüz ergin olmamış kimselere vasiyetname yapabilme imkânı tanımıştır⁵⁸.

Kanun koyucu, vasiyetname için ayırt etme gücünü özel olarak düzenlememiştir⁵⁹. Dolayısıyla TMK m. 13'te tanımlanan ayırt etme gücü, tüm hukuki işlemlerin olduğu gibi vasiyetnamenin de temelinde yer alır. Buna göre, mirasbırakanın ayırt etme gücüne sahip olduğunun kabulü için, yaptığı tasarrufun sonuçlarını kavrayabilecek yeteneğe sahip olması aranır⁶⁰. Elbette bu şartların, vasiyetnamenin yapıldığı an bulunması gerekir⁶¹. Vasiyetnamenin, ölüme bağlı tasarruflarda temsil

⁵⁵ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 127; **Dural**, s. 14; **Oğuzman**, s. 108; **Hatemi**, s. 64; **İmre/Erman**, s. 54; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 60; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 167; **Serozan/Engin**, s. 242; **Öztan**, s. 176; **Antalya/Sağlam**, s. 161; **Ergüne**, s. 24; **Ayan**, s. 110; **Demir**, s. 103; **Türkdoğan Bolat**, s. 42. Roma Hukukunda "*testamentum*" olarak ifade edilen vasiyetname, son iradenin beyan edildiği şekle bağlı ve tek taraflı hukuki işlem olarak tanımlanmaktaydı. Açıklamalar için Bkz. **Günal**, Nadi, "*Roma Miras Hukuku'na Genel Bakış ve Vasiyet Yolu ile Miras*", AÜHFD, Y. 1995, C. 44, S. 1-4, ss. 425-442, s. 433.

⁵⁶ **Dural**, s. 16; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 70; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 170.

⁵⁷ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 137; **Dural/Öz**, s. 60; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 170.

⁵⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 137; **Çabri**, Miras, s. 75.

⁵⁹ **Öztan**, s. 181.

⁶⁰ **Ayiter**, s. 40; **Köprülü**, s. 139; **Dural/Öz**, s. 59; **İmre/Erman**, s. 61; **Çabri**, Miras, s. 73.

⁶¹ **Eren**, İptal, s. 20; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 135; **İmre/Erman**, s. 61; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 171; **Öztan**, s. 181. Uygulama örneği için Bkz. Yarg. 2. HD 1458/922 T. 21.02.1950 (Kararın künyesine, **İmre/Erman**, s. 61, 1. dipnottan ulaşılmıştır). Tasarruf yapıldıktan sonra ayırt etme gücünün kaybedilmesi halinde vasiyetnamenin geçerli olacağı ifade edilir. Aynı şekilde, tasarrufun yapıldığı anda şartların mevcudiyetinden bahsedilemiyorsa da bu şartların sonradan kazanılması halinde vasiyetname

yasağı olmasından dolayı temsilci aracılığı ile yapılması mümkün değildir⁶². Zira temsilcinin arzu ve iradesinin, mirasbırakanın iradesinden ayrılma ihtimali, vasiyetnamenin mutlak surette mirasbırakanın iradesine bağlı olma özelliği ile örtüşmez⁶³.

Vasiyetname, doğrudan mirasbırakanın iradesine bağlı olduğundan, vasiyetnamenin geçerli olması için karşı tarafın kabulüne ihtiyaç yoktur. Mirasbırakan, kimse ile bağlı olmadığı içindir ki vasiyetnameden dönme her zaman mümkündür⁶⁴. Dönmeyi ortadan kaldıran veya sınırlayan her türlü şart ve anlaşma geçersizdir⁶⁵.

b. Vasiyetname Çeşitleri

Vasiyetnamenin geçerlilik şekilleri, olağan vasiyetnameler ve istisnai vasiyetname olmak üzere ikiye ayrılır⁶⁶. Olağan vasiyetname türleri, el yazılı vasiyetname ve resmi vasiyetnameden ibarettir. İstisnai vasiyetname ise sözlü vasiyettir. Kanunda öngörülen bu üç vasiyetname türü dışında başka bir vasiyetname çeşidi öngörülmediğinden vasiyetname ancak bu üç türden biri ile yapılabilir.

El yazılı vasiyetname, vasiyetnamenin yapıldığı tarih dahil olmak üzere başından sonuna kadar mirasbırakan tarafından el yazısıyla yazılmış ve imzalanmış

sihhat kazanmaz. Böyle bir durumda, söz konusu vasiyetnamenin yeniden ve şekil şartlarına uygun bir şekilde yapılması gerekir.

⁶² Ölümüne bağlı tasarruflar, mutlak surette mirasbırakanın gerçek amaç ve iradesine dayandığı için bu işlemler doğası gereği temsile uygun değildir. Öte yandan bazı durumlarda ölümüne bağlı tasarruf yoluyla mirasçıların beklenen hakkı tamamen ortadan kaldırılabilir. Dolayısıyla bu tasarrufun sonuç ve sorumluluğu bizzat mirasbırakanın kendisine ait olmalıdır. Daha geniş açıklamalar için Bkz. **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 63-65; **İmre/Erman**, s. 59; **Dural/Öz**, s. 60; **İnan/Ertas/Albaş**, s. 164; **Öztan**, s. 177; **Çabri**, Miras, s. 82; **Türkdoğan Bolat**, s. 38. Uygulama örnekleri için Bkz. Yarg. 2. HD E. 1978/3444 K. 1978/3580 T. 04.05.1978; Yarg. 2. HD E, 2007/6349 K. 2007/7938 T. 14.05.2007 (Legalbank)

⁶³ **Eren**, İptal, s. 16; **İmre/Erman**, s. 59. Saklı pay mirasçıların sayısı ve bu kişilerin saklı pay oranlarının görece düşük olması, esasen kanun koyucunun mirasbırakanın arzu ve iradesine ehemmiyet verdiğini gösteren en önemli hususlardan birisidir. Bkz. **Serozan/Engin**, s. 235.

⁶⁴ **Eren**, İptal, s. 5; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 127; **İmre/Erman**, s. 54; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 60; **Dural/Öz**, s. 55; **Öztan**, s. 176; **Serozan/Engin**, s. 242; **Antalya/Sağlam**, s. 161; **Ergüne**, s. 24.

⁶⁵ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 60.

⁶⁶ Alman ve Avusturya hukukunda kabul edilen ortak vasiyetname, Türk öğretisi ve uygulamasında kabul edilmemektedir. Bu yönde Bkz. **Eren**, İptal, s. 4; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 129 vd.; **İmre/Erman**, s. 213 vd.; **İnan/Ertas/Albaş**, s. 176-177; **Dural/Öz**, s. 55-57; **Antalya/Sağlam**, s. 162; **Dural**, Mustafa, “İsviçre Türk Hukukunda Ortak (Müşterek) Vasiyetnameler”, MHAD, C. 3, S. 4, Y. 1969, s. 165-166; **Ergüne**, s. 25. Uygulama örnekleri için Bkz. Yarg. 2. HD E. 1996/442 K. 1996/5810 T. 30.05.1996; Yarg. 2. HD E. 2000/11615 K. 2000/11521 T. 02.10.2000 (Kazancı).

vasiyetnamedir (TMK m. 538). Dikkat edileceği üzere burada, nitelikli yazılı şekil şartı, bir geçerlilik şartı kapsamında öngörülmüştür⁶⁷. Resmi vasiyetname, iki tanığın katılımı ile mirasbırakanın iradesini yetkili görevli önünde açıkladığı vasiyetname şeklidir (TMK m. 532). Sözlü vasiyet ise, bir zaruret halinde mirasbırakanın son arzularını iki tanık huzurunda açıklaması ve bu iki tanığın mirasbırakanın beyanına uygun vasiyetname yazması veya yazdırması şeklinde meydana gelen ölüme bağlı tasarruftur (TMK m. 539). Mirasbırakan, bu üç türlü vasiyetnamenin dilediği bir türüne başvurmakta serbest ise de sözlü vasiyet bakımından yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlardan birinin varlığı gerekir⁶⁸. Sözlü vasiyet için aranan bir diğer şart, olağanüstü durumun varlığı nedeniyle mirasbırakanın diğer vasiyetname türlerinden birine başvuramamasıdır.

2. Miras Sözleşmesi

a. Genel Açıklama ve Tanımı

Miras sözleşmesi, mirasbırakanın ölümünden sonra yerine getirilmesini istediği emir ve isteklerini ortaya koyduğu fakat vasiyetnameden farklı olarak iki taraflı ölüme bağlı hukuki işlemdir⁶⁹. Nitelik olarak sözleşme olması nedeniyle bağlayıcıdır⁷⁰. Ancak, miras sözleşmesi tek taraflı ve her zaman dönülebilen tasarrufları içerebilir⁷¹. Miras sözleşmesinin iki taraflı hukuki işlem olması nedeniyle, kanunda yazılı istisnai durumlar dışında mirasbırakanın tek taraflı olarak sözleşmeden dönmesi mümkün olmaz (TMK m. 546)⁷².

⁶⁷ Dural/Öz, s. 81.

⁶⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Miras, s. 158; Şener, s. 335 vd.; Oğuzman, s. 108; İmre/Erman, s. 68.

⁶⁹ Roma Hukukunda, kural olarak kabul edilmeyen miras sözleşmesi kaynağını Cermen hukukundan alır. Miras sözleşmesinin tarihçesi için Bkz. Dural, Miras Sözleşmeleri, s.15 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, s. 128; İmre/Erman, s. 180-182.

⁷⁰ Dural, s. 14; Serozan/Engin, s. 243; Antalya/Sağlam, s. 277.

⁷¹ Bkz. vakıf kurma, vasiyeti yerine getirme görevlisi atama, mirastan çıkarma.

⁷² Eren, İptal, s. 6; Şener, s. 318; Kocayusufpaşaoğlu, s. 128; Hatemi, s. 64; İmre/Erman, s. 179; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 60; Dural/Öz, s. 55; İnan/Ertas/Albaş, s. 207; Serozan/Engin, s. 243; Antalya/Sağlam, s. 189 ve 277; Öztan, s. 241; Ergüne, s. 27; Türkdoğan Bolat, s. 43.

Miras sözleşmesi yapma ehliyeti için aranan şartlar, bu tasarrufun iki taraflı hukuki işlem olması nedeniyle vasiyetname yapma ehliyetine göre daha ağırdır⁷³. Buna göre, miras sözleşmesi yapabilmek için ayırt etme gücünün varlığı, erginlik ve kısıtlı olmamak gerekir (TMK m. 503)⁷⁴. Ancak bazı durumlarda, miras sözleşmesi içinde yer alıp bir taraflı olma özelliğini koruyan tasarruflar bulunabilir. Bu tasarruflar bakımından, vasiyetname yapma ehliyetine ilişkin kurallar uygulanır⁷⁵. Sözleşmenin ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan karşı tarafının ehliyeti genel hükümlere tabidir⁷⁶. Bu kişi, elbette fiil ehliyetine sahip olmak kaydıyla, bu hakkını şahsen kullanması gerekmediğinden miras sözleşmesini temsilci aracılığı ile yapabilir. Ölüme bağlı tasarruflar, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olduğu için tıpkı vasiyetnamelerde olduğu gibi miras sözleşmesinin gerek kanuni gerek iradi temsilci aracılığı ile yapılması mümkün değildir⁷⁷.

Miras sözleşmesi, resmi vasiyetname şeklinde fakat iki taraflı olarak yapılır (TMK m. 545)⁷⁸. Bu şekil şartı geçerlilik şartı olarak kabul edilir⁷⁹. Ancak miras

⁷³ **Öztan**, s. 182. Roma Hukukunda da *Ius Civile* kapsamında mirasbırakanın hak ehliyetine sahip olması gerekiyordu. Buna göre Roma vatandaşı olmayanlar, baba egemenliğinde bulunanlar, yabancılar ve kölelerin miras bırakabilmesi mümkün değildi. Açıklamalar için Bkz. **Günel**, s. 426.

⁷⁴ Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle işlerini göremeyen ve küçükler, şahsen veya temsilci aracılığı ile miras sözleşmesi yapamaz (TMK m. 405). Savurganlığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya malvarlığını kötü yönetmesi sebebiyle kendisini veya ailesini darlık veya yoksulluğa düşürme tehlikesine yol açan ve bu yüzden devamlı korunmaya ve bakıma muhtaç olan ya da başkalarının güvenliğini tehdit eden kısıtlıların (TMK m. 406) ise miras sözleşmesi yapip yapamayacağı tartışmalıdır. Bu kimselerin miras sözleşmesi yapamayacağını savunan görüş ve bu görüşün karşısında yer alan görüşlerin açıklaması için Bkz. **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 71; **Dural/Öz**, s. 62. On beş yaşını doldurmuş ve ayırt etme gücüne sahip küçüğün yaptığı miras sözleşmesinin, tahvil ile resmi vasiyetname olarak ayakta tutulacağı kabul edilmektedir. Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 140.

⁷⁵ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 140.

⁷⁶ **Eren**, İptal, s. 25; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 72; **Dural/Öz**, s. 60; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 174; **Çabri**, Miras, s. 75. Ehliyet ile ilgili tartışma ve etraflı açıklamalar için Bkz. **Öztan**, s. 183 vd.

⁷⁷ **Gürsoy**, s. 53-54; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 63. **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 174; **İmre/Erman**, s. 187; **Öztan**, s. 177; **Tekdoğan**, s. 90; **Avcı Braun**, Cihan/**Tekben**, Tuğçe, “*Miras Sözleşmesinde Tarafların Ehliyet Durumu ve Ehliyetsizliğe Bağlanan Hukuki Sonuçlar*”, TAÜHFD, C. 4, S. 2, Y. 2022, ss. 407-484, s. 427-428. Karş. **Dural/Öz**, s. 61.

⁷⁸ Miras sözleşmesinin, resmi vasiyetnamenin hangi türü ile yapılacağını konusunda öğretide görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, miras sözleşmesi TMK m. 532’de öngörülen okuma yazma bilenler hakkındaki resmi vasiyetname şeklinde yapılabilir. Bu yönde Bkz. **Dural/Öz**, s. 108-110. Yazarlar dayanağını, TMK m. 545’te yer alan “*Sözleşmenin tarafları, arzularını resmî memura aynı zamanda bildirirler...*” ifadesinden alır. Ancak üstün tutulması gereken hâkim görüşe göre, miras sözleşmesi her iki resmi vasiyetname şeklinde yapılabilir. Bu yönde Bkz. **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 136-138.

⁷⁹ **Köprülü**, s. 130.

sözleşmesi bakımından resmi vasiyetnamede olduğu gibi saklama yükümlülüğü söz konusu değildir.

Miras sözleşmesi, karşı taraf lehine ya da üçüncü kişiler lehine yapılabilir. Ancak üçüncü kişi lehine yapılması halinde, hukuki nitelik itibarıyla üçüncü kişi lehine yapılan sözleşme olarak nitelendirilmez. Böyle bir durumda, üçüncü kişi yararına edim içeren sözleşme olduğu kabul edilir⁸⁰.

Mirasbırakan, miras sözleşmesinin ölümüne bağlı tasarruf olması sebebiyle sözleşmenin diğer tarafına karşı sağlığında bir borç altına girmez. Dolayısıyla mirasbırakan sağlığında edaya zorlanamaz. Zira mirasbırakanın malvarlığı üzerinde mülkiyet ve yönetme hakkı ortadan kalkmayacağından miras sözleşmesi ile tasarruf yetkisi ortadan kalkmaz⁸¹.

b. Miras Sözleşmesinin Çeşitleri

Miras sözleşmesi, olumlu miras sözleşmesi (TMK m. 527) ve olumsuz miras sözleşmesi (TMK m. 528) olmak üzere iki türdür.

i. Olumlu Miras Sözleşmesi

Olumlu miras sözleşmesinde⁸² mirasbırakan genel olarak, mirasını veya belirli malını sözleşme yaptığı kimseye yahut üçüncü bir kişiye bırakma yükümlülüğü altına girer⁸³. Görülüyor ki, miras sözleşmesi içerik bakımından üç türdür: Mirasbırakan, terekesinin tamamı veya kesirli bir kısmı için mirasçı atıyorsa mirasçı atama sözleşmesinden bahsedilir. Eğer mirasbırakan, terekesinde bulunan belirli bir malvarlığı

⁸⁰ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 61 ve 193.

⁸¹ Şener, s. 322; İnan/Ertas/Albaş, s. 283.

⁸² İfade olarak “miras sözleşmesini” kullanan görüş için Bkz. Dural/Öz, s. 102. “Tasarrufi miras sözleşmesi” ifadesi için Bkz. İmre/Erman, s. 179.

⁸³ Kocayusufpaşaoğlu, s. 128; Oğuzman, s. 130; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 193; Öztan, s. 246; İnan/Ertas/Albaş, s. 282. Mirasçı atama yahut belirli mal vasiyeti dışındaki diğer maddi anlamda ölümüne bağlı tasarrufların miras sözleşmesinin konusunu oluşturup oluşturamayacağına ilişkin tartışmalar için Bkz. Saymen, Kronik, s. 180 vd. İnan/Ertas/Albaş, s. 283. Yazarlara göre, vakıf kurma, vasiyeti yerine getirme görevlisi atama gibi bazı tek taraflı iradeye dayanan tasarrufların da miras sözleşmesinin içeriğinde yer alabilir.

değeri için kazandırmada bulunuyorsa vasiyet sözleşmesi söz konusudur⁸⁴. Son olarak, mirasbırakan üçüncü bir kişiyi mirasçı atamakta veya vasiyet alacaklısı yapmakta ise üçüncü kişi yararına edim içeren sözleşme mevcuttur⁸⁵.

Olumlu miras sözleşmesinin bir taraflı veya iki taraflı olması mümkündür. Bir taraflı olumlu miras sözleşmesinde, sadece mirasbırakan maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf yapmaktadır. Ancak sözleşmenin diğer tarafı, mirasbırakanın iradesini kabul edebileceği⁸⁶(tek taraflı ivazsız miras sözleşmesi) gibi karşı edim borcu altına (tek taraflı ivazlı miras sözleşmesi) da girebilir. Miras sözleşmesi ile terekesi üzerinde tasarrufta bulunan taraf için bu işlem ölüme bağlı tasarruftur. Sözleşmenin karşı tarafı, terekesine ilişkin bir işlem yapmadığı sürece bu tasarrufu sağlararası tasarruf olarak nitelendirilir. Dolayısıyla miras sözleşmesinde terekesi ile ilgili işlem yapmayan taraf için sağlararası hukuki işlemlere ilişkin kurallar uygulanırken diğer taraf için miras hukuku kuralları uygulanır⁸⁷.

İki taraflı⁸⁸ olumlu miras sözleşmesinde ise hem mirasbırakan hem de sözleşmenin karşı tarafı ölüme bağlı tasarrufta bulunur⁸⁹. Ancak, her iki tarafın yaptığı tasarrufun bağlayıcı olması gerekir⁹⁰.

⁸⁴ **Dural/Öz**, s. 102; **Antalya/Sağlam**, s. 279.

⁸⁵ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 61 ve 193. Üçüncü kişi lehine sözleşme olarak nitelendiren görüş için Bkz. **Dural/Öz**, s. 103.

⁸⁶ **Antalya/Sağlam**, s. 278. Yazarlar, karşı tarafın sadece kabul ettiği miras sözleşmesini, basit miras sözleşmesi olarak ifade etmektedir.

⁸⁷ **Ayiter**, s. 96; **Köprülü**, s. 131.

⁸⁸ Miras sözleşmesinde belirtilen iki taraflı ifadesi ile sözleşmelerin iki taraflılığı kastedilmemektedir. Zira miras sözleşmesi nitelik olarak sözleşme olduğundan elbette iki taraflıdır. Burada iki taraflı miras sözleşmesinden kasıt, iki tarafın karşılıklı olarak ölüme bağlı tasarrufta bulunduğu miras sözleşmesidir. Bir diğer ifade ile, miras sözleşmesinde ölüme bağlı tasarrufta bulunan taraf sayısını ifade eden ayrımdır. Açıklamalar için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 129; **İmre/Erman**, s. 183; **İnan/Ertas/Albaş**, s. 282.

⁸⁹ Örneğin, A ve B karşılıklı olarak birbirlerini mirasçı olarak atamak istemektedir. Bunun için her ikisinin ayrı ayrı vasiyetname hazırlaması yerine miras sözleşmesi kurulması yoluyla aynı sonuca ulaşılabilir. Bu örnek ve diğer açıklamalar için Bkz. **Şener**, s. 318. İki taraflı olumlu miras sözleşmesini, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufta bulunurken diğer tarafın ölüme bağlı tasarruf ya da sağlararası bir borç altına girdiği sözleşme olarak tanımlayan görüş için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 129. Bu görüşe göre, ivazlı ve ivazsız miras sözleşmesi, bir taraflı ve iki taraflı miras sözleşmeleri arasında incelenmektedir. Aynı yönde Bkz. **Şener**, s. 318 vd.

⁹⁰ **Dural/Öz**, s. 103; **Öztan**, s. 247; **Çabri**, Miras, s. 135; **Atlı**, Banu, Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü ve Hükümden Düşmesi, Ankara 2017, s. 20 vd.

ii. Olumsuz Miras Sözleşmesi (Mirastan Feragat Sözleşmesi)

Olumsuz miras sözleşmesi, mirasbırakan ile müstakbel bir mirasçısı arasındaki, karşılıklı veya karşılıksız bir şekilde ileride doğacak miras payından tamamen veya kısmen feragat etmeye ilişkin sözleşmedir⁹¹. Kural olarak saklı paylı mirasçılar ile yapılır⁹². Ancak diğer mirasçılarla da yapılması mümkündür. Bu sözleşmede mirasbırakan, kendisine müstakbel mirasçısı tarafından onun miras payının tamamı veya bir kısmından vazgeçmesine ilişkin irade açıklamasını kabul eder⁹³. Böylece mirasbırakanın ölümü ile tam feragat eden kişi mirasçı olamaz⁹⁴. Bu sözleşme, miras sözleşmesinin şekil şartlarında tabidir⁹⁵.

Mirasçılarının, beklenen miras paylarından feragat etmesinin yegâne yolu miras sözleşmesidir⁹⁶. Mirastan feragat ile mirasçının gerek tereke üzerindeki haklarından gerek tereke borçlarından sorumluluğu ortadan kalkar⁹⁷.

Olumsuz miras sözleşmesinin hem tek taraflı hem de iki taraflı olması mümkündür. Bir taraflı olumsuz miras sözleşmesi, müstakbel mirasçının bir karşılık

⁹¹ Yargıtay'ın mirastan feragat sözleşmesini ölümüne bağlı tasarruf niteliğinde benimseyen kararı için Bkz. Yarg. 14. HD E. 2016/404 K. 2016/5691 T. 10.05.2016 (Yargıtay Karar Arama) “...*Mirastan feragat sözleşmesi miras bırakan ile gelecekteki muhtemel mirasçısı arasında düzenlenen, ileride doğacak miras hakkına ilişkin beklentiden karşılık alınarak veya bir karşılık alınmadan kısmen veya tamamen vazgeçmeye ilişkin iki taraflı bir sözleşmedir. Mirastan feragat sözleşmesinin konusunu murisin halen hayatta bulunması nedeniyle miras geçmediğinden miras hakkı değil buna ilişkin beklenti oluşturmaktadır. TMK'nın 528. maddesine göre, mirasbırakan bir mirasçı ile karşılıksız veya karşılık sağlanarak böyle bir sözleşmeyi yapabilir. ...*”. Mirastan feragat sözleşmesi ile ilgili etraflı açıklamalar için Bkz. **Antalya**, Gökhan, Mirastan Feragat Sözleşmesi, İstanbul 1999.

⁹² **Öztan**, s. 254.

⁹³ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 194. Yazar, henüz doğmamış bir haktan feragat etmek mümkün olmadığını ifade etmektedir. Bu yönde Bkz. Yarg. 2. HD E. 2005/19483 K. 2005/17034, T. 06.12.2005 (Yargıtay Karar Arama).

⁹⁴ Değerlendirme için Bkz. **Yıldırım**, Mustafa Fadıl, “*Miras Hakkından İvazsız Feragat Halinde Feragat Eden Mirasçının Alacaklılarının Feragatin İptalini İsteme Sorunu*”, GÜHFD, C. XVIII, S. 3-4, Y. 2014, ss.66-76, s. 66 vd.

⁹⁵ **Ayiter**, s. 102.

⁹⁶ Bu yönde Bkz. Yarg. 2. HD E. 2011/22243 K. 2012/874 T. 23.01.2012 (Yargıtay Karar arama): “...*Mirastan feragat sözleşmesi (TMK. md. 528) hakkında vasiyetname hükümlerinin uygulanacağına yönelik bir hüküm mevcut değildir. Bu nedenle vasiyetname ile ilgili olarak teslim görevi ve alınacak önlemlere ilişkin Türk Medeni Kanunu'nun 595. ve vasiyetnamenin açılmasına ilişkin Türk Medeni Kanunu'nun 596. madde hükümleri uygulanamaz. Noterde düzenlenmiş olan mirastan feragat sözleşmesinin mirasbırakanın ölümü halinde sulh hakimine gönderilmesinin gereği bulunmamaktadır. ...*”. Aksi yöndeki görüş için Bkz. **Şener**, s. 207 vd. Yazara göre, mirastan feragat için her iki tarafın ergin olması gerekir. Eğer mirastan feragat vasiyetname yolu ile yapılacaksa on beş yaşını doldurmuş olmak yeterlidir. Ancak öğretildeki hâkim görüş haklı olarak bu görüşü yerinde bulmamaktadır. Bkz. **Dural/Öz**, s. 63; **İnan/Ertas/Albaş**, s. 287; **Antalya/Sağlam**, s. 230 vd.

⁹⁷ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 199.

almadan mirastan feragat ettiği sözleşmedir⁹⁸. İki taraflı olumsuz miras sözleşmesinde, bir taraf ivaz karşılığında sözleşmenin diğer tarafının mirasından feragat etmektedir⁹⁹.

B. Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Şekli anlamda ölüme bağlı tasarrufların içeriğinde yer alan ve mirasbırakanın ölümünden sonra hükümlerini doğuran emir ve istekleri, maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf olarak nitelendirilir¹⁰⁰. Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar, kanun koyucu tarafından öncelikle ölüme bağlı tasarrufların çeşitleri başlığında ve ayrıca Medeni Kanunun diğer kısımlarında düzenlenmiştir. Bu kapsamda maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar; mirasçı, yedek mirasçı ve artmirasçı atama (TMK m. 516, 520), belirli mal bırakma (TMK m. 517)¹⁰¹, koşul ve yükleme (TMK m. 515), vakıf kurma (TMK m. 526), paylaşma kuralları (TMK m. 560/2, 647/1, 61/1), evlilik dışı çocuğu tanıma (TMK m. 295), vasiyeti yerine getirme görevlisi atama (TMK m. 550-552), mirasçılıktan çıkarma (TMK m. 510) ve mirastan feragatten (TMK m. 528) ibarettir. Görüldüğü üzere, miras hukuku ile ilgili maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar *numerus clausus* ilkesine tabidir¹⁰². Dolayısıyla maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf, Kanunda öngörülenler dışındaysa ve yorum yolu ile bu kapsama dahil edilemiyorsa mirasçılar için bağlayıcı değildir¹⁰³.

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların bazıları (vakıf kurma, vasiyeti yerine getirme görevlisi atama) sadece vasiyetname içinde; bazıları ise (mirastan feragat)

⁹⁸ Kocayusufpaşaoğlu, s. 129; Öztan, s. 255.

⁹⁹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 129; İmre/Erman, s. 195.

¹⁰⁰ Dural, s. 12; Hatemi, s. 116 vd.; İmre/Erman, 119 vd.; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 146; Dural/Öz, s. 57; Öztan, s. 273; Serozan/Engin, s. 247; Antalya/Sağlam, s. 231; Kocayusufpaşaoğlu/Develioğlu, s. 98; Ergüne, s. 30; Ayan, s. 111; Türkdoğan Bolat, s. 48. Bazı durumlarda ölüme bağlı tasarrufta mirasbırakanın bağlayıcı olmayan tavsiye veya rica niteliğinde istekleri yer alabilir. Böyle bir durumda maddi anlamda tasarruf yahut bağlayıcı olmayan bir isteğin mi söz konusu olduğunun tespiti için yorum yapılması gerekir. Açıklamalar için Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 255.

¹⁰¹ Belirli mal bırakma ve mirasçı atamanın terekeyi doğrudan ilgilendiren tasarruf ayrımına tabi tutan görüş için Bkz. Ergüne, s. 30.

¹⁰² Ayiter, s. 61-62; Kocayusufpaşaoğlu, s. 256; İnan/Ertaş/Albaş, s. 216; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 147; Dural/Öz, s. 140; Serozan/Engin, s. 241; Ergüne, s. 30. Aksi yöndeki görüş için Bkz. Ayan, s. 111.; Bu görüş, maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar için sayı sınırlaması bulunmadığını ifade etmektedir.

¹⁰³ Ergüne, s. 30.

sadece miras sözleşmesi içinde yapılabilir¹⁰⁴. Bunun yanında, bazı maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar (örneğin mirasçı atama, koşul ve yükleme ile vasiyet) hem vasiyetname hem de miras sözleşmesi içinde yapılabilir. Ancak bu tasarrufların hangisinin miras sözleşmesinde, hangisinin vasiyetnamede yapılacağı TMK kapsamında belirtilmemiştir¹⁰⁵.

Sadece vasiyetnameye konu olabilecek bir tasarrufun, miras sözleşmesinde yer alması halinde bu tasarruf, miras sözleşmesinin tek taraflı içeriği olarak kabul edilir¹⁰⁶. Bunun en önemli sonucu, tasarruftan geri dönme aşamasında kendisini gösterir. Miras sözleşmesinin içinde yer alsa dahi, söz konusu münferit tasarruflar bağlayıcılık kazanmaz ve tek taraflı ölüme bağlı tasarruf olma özelliğini korur¹⁰⁷. Dolayısıyla tasarruf sahibi, miras sözleşmesine özgü fesih modalitelerine tabi olmaksızın, karşı tarafın onayını dikkate almak zorunda kalmadan, tek taraflı irade beyanıyla bu tasarrufundan dilediği zaman serbestçe geri dönebilir.

§ 3 Bağışlama Sözleşmesi ile Ölüme Bağlı Tasarruflar Arasındaki İlişki

Bağışlama sözleşmesi ile ölüme bağlı tasarrufların hukuki niteliği ve temel özellikleri yukarıda ayrı ayrı açıklanmaya çalışılmıştır. Bu inceleme sonucunda görülüyor ki, özellikle vasiyetname veya ivazsız miras sözleşmesi yoluyla yapılan ve sadece lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış sonucunu doğuran ölüme bağlı tasarruflar ile bağışlama sözleşmesi, esasen birbirine yakın ancak hüküm ve sonuçları ile tabi oldukları rejim bakımından farklı düzenlemelere tabidir.

İşbu tezin devamında, bu iki hukuki işlem arasındaki ilişkinin, benzerlikler ve farklılıklar kapsamında ortaya konulması gerekir. Her iki tasarruf, karşılıksız

¹⁰⁴ **Belgesay**, Mustafa Reşit, Türk Kanunu Medenisi Şerhi 3. Kitap, İstanbul 1952, m. 497; **Velidedeoğlu**, s. 474. Oysa Kocayusufoğlu'na göre, vakıf kurma ve vasiyeti yerine getirme görevlisi atama tasarruflarının miras sözleşmesinde yine bir taraflı özelliğini yitirmeden yer alabilir. Açıklamalar için Bkz. **Kocayusufoğlu**, s. 258.

¹⁰⁵ Bu yöndeki ayırım Bkz. **Velidedeoğlu**, s. 474 vd.; **İnan/Ertas/Albaş**, s. 217. Bu konuda etraflı açıklamalar için Bkz. **Dural/Öz**, s. 141-143.

¹⁰⁶ **Antalya/Sağlam**, s. 231.

¹⁰⁷ **Eren**, İptal, s. 8 vd.

kazandırma amacı taşıdığı ve çoğu zaman tasarrufu yapan kişinin belirli bir sâik veya beklentiye dayanarak gerçekleştirildiği için aslında birbirine yakın hukuki işlemlerdir. Buna karşılık, bu tasarruflara uygulanan hükümler, farklı rejimlere tabidir. Bu benzerlik ve farklılıkların ortaya konulması, özellikle tasarrufu yapan kişiyi işlem yapmaya sevk eden sâikin rolünün anlaşılması bakımından önemlidir.

I. Hukuki Nitelik Bakımından Karşılaştırma

A. Hukuki Sebep ve Sâik

Bir hukuki işlemde sebep (*causa*), taraf veya tarafların o işlem ile doğrudan doğruya ulaşmak istedikleri amaçtır¹⁰⁸. Hukuki sebep, yapılan işlemin tipini, niteliğini ve dolayısıyla o işleme uygulanacak kuralları belirleyen temel unsurdur¹⁰⁹. Bu nedenle, bir sözleşmenin geçerli olarak kurulabilmesi için tarafların bu hukuki sebep üzerinde mutabık kalmaları şarttır¹¹⁰.

Bu bağlamda bağışlama sözleşmesinin hukuki sebebi, bir karşı edim yahut denk bir karşı edim beklemeksizin sadece karşı tarafın malvarlığını artırma yahut eksilmesini önleme kastı olan bağışlama sebebi (“*causa donandi*” veya “*animus donandi*”) olarak karşımıza çıkar¹¹¹. Ölüme bağlı tasarrufların hukuki sebebini ise, "ölüm" olgusu (“*causa mortis*”) teşkil eder¹¹². Bir diğer ifadeyle, ölüme bağlı tasarruflarda işlem sahibinin asıl amacı, hukuki işlemin ancak ölümünden sonra hüküm doğurmasıdır¹¹³.

¹⁰⁸ Feyzioğlu, Feyzi, Borçlar Hukuku Genel Hükümler I, II, İstanbul 1975, s. 286; Tekinay, S. Sulhi/Akman, Sermet/ Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atilla, Tekinay Borçlar. Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, s. 49; Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017, s. 183; Hatemi, Hüseyin/Gökyayla, Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2017, s. 26; Türel, Ege, Kazandırmanın Hukuki Sebebi, İstanbul 2024, s. 65.

¹⁰⁹ Feyzioğlu, Borçlar Genel, s. 287; Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2025, s. 190 vd.; Antalya, Gökhan, MHY Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı, C. V/1, Ankara 2025, s. 34.

¹¹⁰ Eren, Borçlar Genel, s. 190.

¹¹¹ Tongsir, s. 917; Feyzioğlu, Borçlar Genel, s. 287; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 50; Eren, Borçlar Genel, s. 193; Hatemi/Gökyayla, s. 26; Türkmen, s.

¹¹² Ayiter, s. 34; Serozan, Rona, Sağlararası İşlem Yoluyla Ölüme Bağlı Kazandırma, İstanbul 1979, s. 10; Antalya/Sağlam, s. 155 vd.; Çabri, Miras, s. 68; Türkbolat Doğan, s. 38.

¹¹³ Çabri, Miras, s. 68.

Sâik ise hukuki sebepten farklıdır. Sâik, kişiyi o hukuki işlemi yapmaya sevk eden içsel, psikolojik ile sübjektif dürtü ve tahminlerdir (örneğin; birine iyilik etmek, vefa gösterme, acıma veya şefkat duyma gibi)¹¹⁴. Bağışlama ile karşılıksız olarak lehtarın malvarlığında artış gerçekleştiren ölüme bağlı tasarruflarda, tasarruf sahibinin sâiki çoğu zaman benzerdir. Gerçekten de kişiler genellikle yakınlarını korumak, aile fertlerini güvence altına almak veya kendilerine destek olan kimseleri ödüllendirmek gibi sâiklerle karşılıksız kazandırmalarda bulunurlar. Ancak taraflar bu tasarrufları gerçekleştirirken genellikle sâik üzerinde konuşmazlar¹¹⁵.

Kural olarak, sağlararası hukuki işlemlerde sâik, temel hatası niteliğini kazanmadıkça hukuki işlemin geçerliliğine etki etmez, hukuk düzeninde dikkate alınmaz¹¹⁶. Ancak, her ikisi de karşılıksız kazandırma olan bağışlama ve lehtarın malvarlığında karşılıksız artış sağlayan ölüme bağlı tasarruflarda sâik *de lege ferenda* bu genel kuralın dışına çıkarak farklı bir yaklaşım sergilenmesini kanaatimizce gerekli kılar. Karşılıksız kazandırmalarda sâikin öneminin dikkate alınması gerektiği hususu ekonomik açıdan şu şekilde açıklanabilir: İvazlı bir sözleşmede hataya düşen taraf, elde ettiği karşı edim (*Gegenleistung*) ile malvarlığındaki eksilmeyi telafi etme imkânına sahipken; bağışlama gibi karşılıksız kazandırmalarda böyle bir dengeleyici unsur bulunmamaktadır. Kendi malvarlığından denk bir karşılık elde etmeksizin fedakârlıkta bulunan kişi, bu nedenle sâik hatası hâlinde hukuken daha geniş bir korumaya muhtaçtır. Nitekim kanun koyucunun bağışlayanın sorumluluğunu hafifleten düzenlemeleri (örn. TBK m. 294) de bu koruma ihtiyacının kanuni bir yansımasıdır. Kanun koyucunun bağışlayana tanıdığı bu gibi ayrıcalıkların temelinde bağışlamanın ivazsız bir hukuki işlem oluşu yatmaktadır. Bu hassasiyetin, *de lege ferenda* sâikin

¹¹⁴ **Tunçomağ**, Kenan, Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 1961, s.123; **Feyzioğlu**, Borçlar Genel, s. 286; **Eren**, Borçlar, s. 183; **Türkmen**, s. 8 vd; **Türel**, s. 65. Yazar sâiki, hukuki sebebi de kapsayan bir kavram olarak tanımlamaktadır.

¹¹⁵ **Feyzioğlu**, Borçlar Genel, s. 287.

¹¹⁶ **Tunçomağ**, s. 123; **Feyzioğlu**, Borçlar Genel, s. 287. Yazar, sâiki ön neden olarak nitelendirmektedir. **Eren**, Borçlar, s. 394-395; **Eren**, Borçlar Özel, s. 282. **Türel**, s. 66. Konuya ilişkin Bkz. Yarg. 4. HD 4581/5276 T. 25.06.1970 (**Feyzioğlu**, Borçlar Genel, s. 286).

hukuki sonuca bağlanması tartışılabilir. İşte öğretide de bu bağlamda, *de lege latanın* ötesine geçilerek *de lege ferenda* karşılıksız kazandırmaların aslında büyük ölçüde sâikin doğru olduğuna ilişkin farazi bir zımni şartın (*fiktive stillschweigende Bedingung*) olduğu kabul edilmektedir¹¹⁷. Buna göre, sâik hatasının varlığı halinde kişinin iradesinin bağışlamama yönünde olduğu varsayılır.

Bağışlama sözleşmesinde, sâik kural olarak dikkate alınmamakla birlikte bazı TBK ve TMK hükümleri aslında bağışlamanın temelindeki sâike zımnen bir sonuç bağladığı ifade edilebilir. Buna göre, fiil ehliyeti bulunmayan ancak ayırt etme gücüne sahip (sınırlı ehliyetsiz) kişiler, bağışlamayı kabul edebilir. Ancak, bağışlananın yasal temsilcisi bu kişinin bağışlamayı kabulünü yasaklar veya bağışlanan şeyin geri verilmesini emrederse, bağışlama ortadan kalkar (TBK m. 287). Esasen bu hüküm, öğretide de isabetle belirtildiği üzere, doğrudan bağışlamanın temelindeki sâike dayanmaktadır.¹¹⁸ Kanun koyucu küçüğe yapılan bağışlamanın, ahlaki bakımdan iyi amaca dayanmadığı veya sâikin şüphe uyandırdığı durumlarda yasal temsilciye bu yetkiyi vermiştir¹¹⁹. Ne var ki, burada kanun koyucunun sâiki dikkate alması, doğrudan sâik sahibini (bağışlayanı) koruma amacına değil; sözleşmenin diğer tarafını, yani ehliyetsiz kişiyi koruma gibi üstün bir değere dayanmaktadır. Bu nedenle TBK m. 287 hükmü, sırf diğer tarafın menfaati için öngörüldüğünden, *de lege lata* kanun koyucunun genel anlamda bağışlayanın düştüğü sâik hatasını koruduğuna dair doğrudan bir delil oluşturmaz. Ancak, diğer tarafı korumak için dahi olsa Borçlar Hukuku sistematığının esnetilerek ivazsız işlemin ardındaki sâikin sorgulanması; kural olarak sonuç bağlanmayan sâik unsurunun, karşılıksız kazandırmaların doğası gereği istisnai de olsa bizzat kanunun ruhunda gözetildiğini göstermesi bakımından son derece önemlidir.

¹¹⁷ **Wimmer**, s. 84, 88.

¹¹⁸ **Tongsir**, s. 918.

¹¹⁹ **Tandoğan**, s. 355.

Kanun koyucunun karşılıksız kazandırmalarda sâik unsurunu zımnen de olsa dikkate aldığını gösteren bir diğer örnek, TMK m. 181/1 hükmünde görülür. Anılan hükme göre boşanan eşler, bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybederler. Bu düzenleme, eşlerin evlilik birliği devam ederken birbirleri lehine yaptıkları karşılıksız kazandırmaların temelinde, evliliğin ömür boyu süreceği yönündeki haklı ve ortak sâikin yattığı karinesine dayanmaktadır. Nitekim kanun koyucu, boşanma kararı ile işlemi yapmaya iten sâikin çöktüğünü kabul etmiş ve kural olarak ölüme bağlı tasarrufu kendiliğinden sona erdirici bir etki öngörmüştür. Dolayısıyla söz konusu hüküm, kural olarak hukuk düzeninde doğrudan sonuç bağlanmayan sâik unsurunun, karşılıksız kazandırmaların doğası gereği bizzat kanun tarafından nasıl koruma altına alındığını ve hukuki bir sonuca bağlandığını ortaya koymaktadır.

Öğretideki bir görüşe göre sâikin bağışlamada önem kazandığı bir diğer husus, üçüncü kişinin aldatmasıdır (TBK m. 36/2). Bu hükme göre, üçüncü kişinin aldatması sonucu sözleşme yapan taraf, sözleşmenin yapıldığı sırada karşı tarafın aldatmayı bilmesi veya bilecek durumda olması halinde, sözleşme ile bağlı değildir. Bu görüş söz konusu hükmün, ivazlı işlemlerde uygulanması gerektiğini kabul etmektedir¹²⁰. Bu görüşe göre, bağışlamada aldatmanın üçüncü kişi tarafından yapılması halinde dahi bağışlayan veya onun mirasçıları bağışlamanın geçersizliğini ileri sürebilir. Zira, bağışlama doğası gereği iyilik etme gibi bir sâikin sonucunda yapılır. Bu nedenle kanun koyucu tarafından himaye edilmeye muhtaçtır. Oysa aldatma halinde, bağışlayanın iradesi aldatma ile sakatlandığı için söz konusu sâikin önemi kaybolur¹²¹. Bu görüş, her

¹²⁰ **Tongsir**, s. 986. Ancak bu görüşün esasen kanuni dayanağı bulunmadığı ifade edilmektedir. Bkz. **Tandoğan**, s. 342.

¹²¹ Fransız öğretisinde bir görüşe göre, hukuka ve ahlaka aykırı sâik, “*cause impulsive et déterminante définition*” kapsamında kabul edilerek sebep olarak değerlendirilir. Bunun sonucunda hukuka ve ahlaka aykırı sâik halinde butlanın mümkün olduğu kabul edilir. Ancak Fransız öğretisindeki bir başka görüşe göre, ivazsız işlemlerde sebebin değil sâikin söz konusu olduğu kabul edilmektedir. Böylece sâikin

ne kadar yasal bir dayanağı olmaması gerekçesiyle eleştiriye açık olsa da salt böyle bir görüşün varlığı dahi karşılıksız kazandırmalarda sâik unsurunun hukuken korunmaya değer bir zeminde olmasını tartışmaya değer kılmaktadır.

Ölüme bağlı tasarruflar bakımından sâikin önemi, borçlar hukukundaki genel işleyişten ayrılır. Miras hukukunda irade prensibinin geçerli olması sebebiyle, sâikte meydana gelen bir hata, doğrudan doğruya işlemi sakatlar. Nitekim TMK m. 557/2 uyarınca, sâikte hata, tartışmalı olmakla birlikte ölüme bağlı tasarrufun iptaline gerekçe oluşturur. Bu durum, ölüme bağlı tasarruflarda sâikin önemini göstermektedir.

Sonuç itibarıyla gerek bağışlama sözleşmesinin gerek vasiyetname veya ivazsız miras sözleşmesi yoluyla yapılan ve sadece lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış sonucunu doğuran ölüme bağlı tasarrufların karşılıksız olması bu işlemlerde sâik unsurunu, kanaatimizce işlemin geçerliliğini etkileyebilen bir unsur haline getirmesini, *de lege ferenda* tartışmaya açmaktadır. Kanun koyucunun, karşılıksız kazandırmalarda sâike atfettiği önem, her iki kazandırma türünün sâik hatası kapsamında mukayeseli olarak incelenmesine işaret etmektedir.

B. İvazlı ve İvazsız Olmaları Bakımından Karşılaştırma

Hukuki işlemler kural olarak taraflar arasında bir malvarlığı değerinin mübadelesini amaçlar. Ancak bağışlama sözleşmesi ile ivazsız miras sözleşmesi yoluyla veya vasiyetname içindeki tasarruflar yoluyla yapılan ve sadece lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış sonucunu doğuran ölüme bağlı tasarruflar, kural olarak ivazsız ve ticari anlamdaki değişimin bulunmadığı işlemlerdir. Bu ortak özellik, işlemi yapanın sâikin, hukuki işlemin geçerliliğine etki edip etmeyeceği sorununun çözümünde temel hareket noktasını oluşturmaktadır.

hukuka ve ahlaka aykırı olması halinde yine “*cause impulsive et déterminante définition*” kapsamı neticesinde işlemin butlanı söz konusu olur. Bu konu hakkında etraflı açıklamalar için Bkz. **Tongsir**, Ferih Bedii, Bağışlama, İstanbul 1955, s. 14 vd.

Bağışlama sözleşmesi, niteliği gereği ivazsız bir hukuki işlemdir. Bir sözleşme olmasına ve tarafların karşılıklı irade uyuşmasıyla kurulmasına rağmen, bu işlem sadece bağışlayan tarafı borç altına sokar. Bağışlama sözleşmesinde asıl olan, bağışlayanın malvarlığından karşı tarafı muadil bir bedel beklemeksizin, salt bağışlama sebebi (*causa donandi*) ile zenginleştirmesidir¹²².

İvazsız miras sözleşmesi yoluyla veya vasiyetname içindeki tasarruflar ile yapılan ve sadece lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış sonucunu doğuran ölüme bağlı tasarruflar¹²³ ivazsız işlemler kategorisinde değerlendirilir. Zira bu işlemlerde de sağlararası sözleşmelerde karşılaştığımız klasik anlamdaki mübadele fikri temel teşkil etmez¹²⁴. Özellikle karşı tarafın herhangi bir edim yükümlülüğü altına girmediğı tek taraflı bir hukuki işlem olan vasiyetname içindeki ivazsız tasarruflarda durum böyledir.

Bu itibarla, bağışlama ve vasiyetname içindeki ivazsız tasarruflarda, ortada bir mübadele bulunmadığı için, işlemi yapanı o kazandırmayı yapmaya iten sâik, önem kazanır. Gerçekten de bu iki hukuki işlemin ivazsız işlem oluşu, işlemi yapanın sâikin ve geleceğe yönelik beklentilerinin diğerk sözleşmelere nazaran çok daha geniş bir çerçevede değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

C. Hüküm Doğurdukları An Bakımından Karşılaştırma

Hukuki işlemler, hükümlerini doğurdukları zamana göre temel bir tasnife tabi tutulurlar: İşlemi yapanın sağlığında sonuç doğuran "sağlararası hukuki işlemler" ve ancak işlemi yapanın vefatı ile hukuki varlık kazanan "ölüme bağlı hukuki işlemler"¹²⁵. Bağışlama sözleşmesi ve ölüme bağlı tasarruflar, bu klasik ayrımın en tipik örnekleri olarak karşımıza çıkar.

¹²² Aral/Ayrancı, s. 306; Zevkliler/Gökyayla, s. 167.

¹²³ Ölüme bağlı tasarrufların ivazsız olmalarına karşın esasen tasarrufu yapan kimsenin değil, onun mirasçılarının malvarlığını azalttığını ifade eden görüş için Bkz. Tandoğan, s. 344.

¹²⁴ Eren, İptal, s. 93.

¹²⁵ Serozan, Rona, Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, İstanbul 2022, s. 328; Oğuzman, Kemal/Barlas, Nami, Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar ve Temel Kavramlar, İstanbul 2024, s. 202; Dural, Mustafa/Sarı, Suat, Türk Özel Hukuku, Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, İstanbul 2024, s. 167; Eren, Borçlar Genel, s. 175; Türkdoğan Bolat, s. 62.

Bağışlama, yukarıda incelendiği üzere, tarafların hayattayken karşılıklı irade beyanlarının uyuşmasıyla kurulan ve hukuki sonuçlarını kural olarak anında, tarafların sağlığında doğuran bir hukuki işlemdir. Bağışlama sözleşmesinin kurulmasıyla birlikte, bağışlayan kimse kendi sağlığında bir borç altına girer veya elden bağışlama söz konusuysa malvarlığından bir değeri derhal bağışlanana geçirir. Dolayısıyla, bağışlama işleminin sonuç doğurması için taraflardan herhangi birinin ölümü gibi bir koşul veya vade beklenmez.

Ölüme bağlı tasarruflar ise, mirasbırakanın sağlığında yapılmasına rağmen, hükümlerini işlemi yapanın ölümü ile doğurur. Bu tasarruflar, lehine ölüme bağlı kazandırma yapılan kişi bakımından beklenen hak da yaratmaz¹²⁶. Burada sadece bir ümit söz konusudur. Nitekim, bu durumda bir ilişkin tespit davası açılması dahi söz konusu olmaz. Nitekim menfaat bulunmamaktadır. Hükmün doğması için ölüm, bir vade veya şart olarak değil; bizzat işlemin zorunlu ve asli unsuru, yani hukuki sebebidir¹²⁷.

II. Yorum Konusunda Hâkim Olan Teoriler Bakımından Karşılaştırma

Hukuki işlemin kurucu unsuru olan irade beyanının, kişinin arzu ettiği hukuki sonucu doğurabilmesi için öncelikle doğru şekilde anlaşılması gerekir. Zira, hukuki işlemlerde kullanılan ifadelerin, terimlerin veya hükümlerin çeşitli sebeplere bağlı olarak farklı kişiler tarafından farklı şekilde anlaşılması pek muhtemeldir. Dolayısıyla bir irade beyanının anlamının belirlenmesi çoğu durumda yorum faaliyetini gerektirir. Yorum, bir irade beyanının hukuken ne anlama geldiğini ve hangi sonuçları doğuracağını tespiti yarayan faaliyettir¹²⁸.

¹²⁶ Dural, s. 9; Serozan/Engin, s. 235; Antalya/Sağlam, s. 148; Çabri, Miras, s. 69; Demir, s. 97.

¹²⁷ Kaneti, s. 113; Kocayusufpaşaoğlu, s. 125; Dural, s. 9-10; Dural/Öz, s. 53; İmre/Erman, s. 51; Öztan, s. 165.

¹²⁸ Akyol, Şener, Sözleşmenin Yorumu, İstanbul 2010, s. 1 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 148; Tunçomağ, s. 278; İnan, Ali Naim, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1984, s. 162; Eren, Borçlar Genel, s. 150; Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I, İstanbul 2024, s. 202; Ergüne, s. 3-4; Kaplan, İbrahim, Hakimin Sözleşmeye Müdahalesi, Ankara 1987, s. 9.

Yoruma duyulan ihtiyaç, özellikle ölüme bağlı tasarruflarda ortaya çıkar. Çünkü ölüme bağlı tasarruflarda, genellikle tasarrufun yapılması ve hüküm doğurması arasında uzun süre geçer. Bununla birlikte, özellikle el yazısı ile vasiyetname, mirasbırakanın genellikle duygu yoğunluğu içinde tek başına kaleme aldığı bir tasarruftur. Dolayısıyla böyle bir tasarrufta anlaşılması güç ifadelerin yer alması doğaldır. Ayrıca, tasarrufun yorumlandığı sırada mirasbırakan artık hayatta olmadığı için tasarrufta yer alan ifadelerin kendisine sorulma imkânı da bulunmamaktadır¹²⁹. Öte yandan, zaman içinde meydana gelen sosyal, ekonomik ya da hukuki değişiklikler, tasarrufun anlamının tespitini güçleştirir.

Yorum sorunu, çoğu zaman irade ile beyan arasındaki uygunluğun kontrolü ihtiyacından kaynaklanır. Nitekim bazı durumlarda tasarrufta yer alan beyan, tasarruf sahibinin gerçek iradesini tam olarak yansıtmayabilir. Bu tür durumlar, istenerek meydana gelmediği takdirde irade sakatlığı olarak nitelendirilir¹³⁰. O halde yorumun, sadece açıklama, tamamlama, uyarılma vs. faaliyetinden değil; aynı zamanda hatanın varlığını tespit etme işlevinden de bahsedilir. Bu nedenle ölüme bağlı tasarrufların yorumlanmasında iradenin hangi prensibe göre yorumlanacağı meselesi, yorum teorileri bakımından önem arz eder.

Bu bağlamda hukuk sistemimizde, irade beyanının anlamının belirlenmesinde başlıca üç temel prensip bulunmaktadır: İrade teorisi, beyan teorisi ve güven teorisi. Bu teoriler, ölüme bağlı tasarruflar ve borçlar hukuku sözleşmelerinin yorumunda önemli olmakla birlikte bu işlemlerin niteliklerinden kaynaklanan bazı ayrımlara tabidir.

¹²⁹ **Serozan**, Rona, “Ölüme Bağlı Tasarrufların Yorumuna Değişik Bir Yaklaşım”, Prof. Dr. Halid Kemal Elbir’e Armağan, İstanbul 1996, s. 427; **Serozan/Engin**, s. 396; **Aksoy Dursun**, s. 311.

¹³⁰ **Eren**, İptal, s. 29; **Feyzioğlu**, Borçlar Genel, s. 120; **Kılıçoğlu**, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2025, s. 254; **Ergüne**, s. 226; **Sürücü**, Melisa, “İrade Sakatlığı Hallerinde İyiniyetin Korunması”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, İstanbul 2011, ss. 673-699, s. 675.

A. Yorum Teorilerine Genel Bakış

1. İrade Teorisi

İrade teorisi, irade beyanının yorumlanırken beyan sahibinin dış dünyaya yansıyan lafzından ziyade, onun iç iradesinin dikkate alınmasını öngören yaklaşımdır¹³¹. Buna göre, irade teorisi beyan sahibinin bu ifadelere vermek istediği anlamı tespit etme vasıtasıdır.

İrade teorisi, yalnız beyan sahibinin menfaatini gözettiği ve muhatabı dikkate almadığı için eleştirilmektedir¹³². Gerçekten beyan sahibinin iç iradesini doğru şekilde bilmek çoğu zaman mümkün değildir. Nitekim kanun koyucu da irade teorisini kabul etmemiştir (TBK m. 1).

2. Beyan Teorisi

Beyan teorisi, beyan sahibinin iç iradesini değil onun beyanını esas alan teoridir¹³³. Zira, beyan sahibinin iç iradesinin tespiti zor hatta kimi zaman imkânsızdır. Dolayısıyla bu teoriye göre yorum için beyan kapsamındaki ifadeler dikkate alınır.

Beyan teorisi, beyanın kimin açısından değerlendirileceğine göre kendi içinde subjektif beyan teorisi ve objektif beyan teorisi olmak üzere iki türdür. Subjektif beyan teorisinde, irade beyanının anlamı tespit edilirken, beyanın yöneltildiği muhatabın kişisel durumu, bilgisi ve eğitim seviyesi esas alınır¹³⁴. Objektif beyan teorisi ise hem beyan sahibinin gerçek iradesini hem de muhatabın vereceği anlamı kabul etmez. Buna göre, beyana muhatap olan kişi yerine, üçüncü bir kişinin o beyana

¹³¹ Feyzioğlu, Borçlar Genel s. 49; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 71-72; İnan, s. 91; Eren, Borçlar Genel, s. 152; Kılıçoğlu, Borçlar Genel s. 339; Altuğ, Yılmaz, “Ölüme Bağlı Tasarruflarda İrade Sakatlıkları”, İBD, C. 29, S. 9-10, Y. 1955, ss. 401-429, s. 402; Sarıkaya, Murat, Sözleşmenin Yorumu, İstanbul 2019, 76; Ergüne, s. 5-6.

¹³² Açıklamalar için Bkz. Sarıkaya, s. 77; Ergüne, s. 6.

¹³³ Kocayusufpaşaoğlu, Necip, Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı, İstanbul 1968, s. 140 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 72; Eren, Borçlar Genel, s. 153; Kılıçoğlu, Borçlar Genel, s. 339; Ergüne, 6-7.

¹³⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 7 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 72; Eren, Borçlar Genel, s. 153; Ergüne, 7-8.

vereceği anlam dikkate alınır¹³⁵. Borçlar hukuku kapsamında beyan teorisi kabul edilmemektedir (TBK m. 19).

3. Güven Teorisi

Güven teorisi, bir irade beyanının anlamının, bu beyanın muhatabı olan dürüst, makul ve orta zekalı bir kişinin dürüstlük kuralına (TMK m. 2) göre vermesi gereken anlama göre tespit edilmesidir¹³⁶. Burada amaçlanan, işlemi yapan kişinin sırf psikolojik bir durum olan gerçek iradesini korumak değil; dış aleme yansıttığı beyanının, muhatapta dürüstlük kuralı çerçevesinde uyandırdığı haklı güveni korumaktır. Borçlar hukukunda hâkim olan temel yorum prensibi budur¹³⁷.

B. Bağışlama Sözleşmesinde Yorum

Bağışlama sözleşmesi, her ne kadar karşılıksız bir kazandırma olsa da nihayetinde tarafların karşılıklı irade beyanlarının uyuşması ile kurulan bir borçlar hukuku sözleşmesidir. Bu nedenle yorum bakımından borçlar hukukunda hâkim olan güven teorisi esas alınır. Dolayısıyla bağışlananın sözleşmeye duyduğu güven, bağışlayanın iç iradesinden üstün tutulur.

C. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Geçerli Olan Yorum Teorisi

1. Vasiyetnamede İrade Teorisinin Geçerli Oluşu

Vasiyetnamenin tek taraflı ve her zaman geri alınabilen bir hukuki işlem olması nedeniyle sözleşmelerde olduğu gibi güveni korunması gereken bir muhataptan söz

¹³⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 72-73; Eren, Borçlar Genel, s. 154; Ergüne, 7-8.

¹³⁶ Feyzioğlu, Borçlar Genel, s. 51; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 72-74; Eren, Borçlar Genel, s. 155; Kılıçoğlu, Borçlar Genel, s. 340; Ergüne, 9; Sarıkaya, s. 80. Bu yönde İsviçre uygulaması için Bkz. ATF 1 144 III 93: “... Bu durumda, hakim, belirleyici hal ve şartları nazara alarak, güven prensibi uyarınca, sözleşmenin taraflarından her birinin, mantıklı bir şekilde, diğer tarafın iradesine atfedebileceği ya da atfetmesi gereken anlamı tespit ederek, tarafların objektif iradelerini araştırması gerekir. ...” (Develioğlu, Murat/ Kara, Doğan, Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri ile ilgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararlarından Örnekler, İstanbul 2020, s. 310-311).

¹³⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 7 vd.; Eren, İptal, s. 30; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altóp, s. 73; Ergüne, s. 8; Sarıkaya, s. 78.

edilemez¹³⁸. Ortada korunacak bir karşı taraf bulunmadığı için, vasiyetnamenin yorumlanmasında sadece mirasbırakanın iradesi göz önünde tutulur. Öte yandan, ölüme bağlı tasarruflarda geçerli *favor testamenti* ilkesi, mirasbırakanın iradesinin üstün tutulmasını ve tasarrufun mümkün olduğunca ayakta tutulmasını gerektirir. Bu itibarla, mirasbırakanın ne istediğini anlamak ve gerçek amacını araştırmak önem arz eder. Bunun sağlanmasının yegâne yolu, irade teorisinin vasiyetnamenin yorumunda hâkim şekilde uygulanmasıdır¹³⁹. Böylelikle, yorum yolu ile mirasbırakanın gerçek iradesine uygun son arzuları ortaya çıkarılır.

2. Miras Sözleşmesi Bakımından Öğretideki Tartışmalı Durum

Miras sözleşmesinin, vasiyetnameden farklı olarak iki taraflı ve kural olarak serbestçe dönülemeyen bir hukuki işlem olduğundan yukarıda bahsedilmişti. Miras sözleşmesinin gerek bu sözleşme niteliğini taşıması gerek bir ölüme bağlı tasarruf oluşu, irade sakatlıkları ve özellikle de sâik hatası halinde bunun hangi teoriye göre tespit edileceği ve çözümleneceği konusunda öğretide fikir ayrılığı sonucunu doğurur. Ancak bu tartışma, miras sözleşmesinin ölüme bağlı tasarrufta bulunan tarafı bakımından söz konusudur. Sözleşmenin ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan tarafı elbette güven teorisine tabidir.

¹³⁸ Gönensay/Birsen, s. 174; Kocayusufpaşaoğlu, s. 322; İnan/Ertas/Albaş, s. 296; Dural/Öz, s. 222; Antalya/Sağlam, s. 289; Serozan/Engin, s. 402; Aksoy Dursun, Sanem, “Ölüme Bağlı Tasarrufların Yorumuna Dair Bazı Düşünceler”, İHM, Y. 2008, C. 66, S. 2, ss. 311-326, s. 320; Ergüne, s. 17; Türkdogan Bolat, s. 67.

¹³⁹ Eren, İptal, s. 30; Köprülü, s. 185; Kocayusufpaşaoğlu, s. 321; İmre/Erman, s. 111-113; Serozan/Engin, s. 402; Öztan, s. 216; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 215; Ergüne, s. 18; Kırkbeşoğlu, Nagehan, “Ölüme Bağlı Tasarrufların Yorumu”, AHBVÜHFD, C. 23, S. 4, Y. 2019, ss. 197-225, s. 206. Aynı yönde Bkz. Yarg. HGK E. 1990/2-346 – K. 1990/586 T. 21.11.1990 (Kazancı); Yarg. 3. HD E. 2013/18683 – K. 2013/18151 T. 2013 (Yargıtay Karar Arama); Sakarya BAM 1. HD E. 2021/1009 – K. 2021/1289 T. 14.10.2021 (Lexpera): “... Vasiyetnamenin yorumunda “irade teorisinden” yararlanılmaktadır. Ölüme bağlı tasarrufun yorumlanmasında genel olarak uygulanacak ilk kural, ölüme bağlı tasarrufun metnine bağlı kalınmasıdır. Vasiyetnamenin metninde yer almayan bir olgu ise; vasiyetnamenin yorumu ile var kabul edilemez. Tasarrufun yorumlanmasında uygulanacak bir diğer kural ise; mirasbırakanın iradesine göre yorum yapmaktır. Kural olarak vasiyetnamenin yorumunda, murisin iradesini ayakta tutacak bir yol izlenmeli, azami biçimde murisin iradesinin açığa çıkarılmasına gayret gösterilmeli ve vasiyetnamenin tenfizine imkan sağlanmalıdır. (YHGK, 07.06.1966 tarih, 738/309) ...”. Ancak bir görüşe göre, vasiyetnamenin yorumunda sadece mirasbırakanın değil yasal mirasçıların durumu da önemlidir. Bu nedenle ana prensip irade teorisi olmakla birlikte bazı durumlarda beyan teorisine de yer verilir. Bu görüş için Bkz. İnan/Ertas/Albaş, s. 296.

a. İrade Teorisi Görüşü

Bu görüşe göre, miras sözleşmesinde vasiyetnamede olduğu gibi irade teorisinin hâkim olması gerekir¹⁴⁰. Zira TMK m. 557 hükmünde ölüme bağlı tasarruf ibaresi yer aldığından kanun koyucu tarafından miras sözleşmesi ile vasiyetname arasında bir ayrım gözetilmemiştir. Bu görüşe göre, kanun koyucu aksi yönde bir kabul taraftarı olsaydı bu durumu söz konusu hükümde açıkça belirtirdi. Öte yandan ölüme bağlı tasarruflarda sağlararası hukuki işlemlerde olduğu gibi bir mübadele fikri yer almamaktadır¹⁴¹. Bu itibarla sözleşmenin ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan karşı tarafının korunması gereken bir güveninden bahsedilemez. İrade teorisini miras sözleşmesinde hâkim kılan bu görüşe göre, mirasbırakanın vasiyetname yerine miras sözleşmesi yapmasından dolayı böyle bir ayrıma tabi tutulması kabul edilemez¹⁴². Bu nedenle miras sözleşmesinde irade teorisi dikkate alınmalıdır.

b. Güven Teorisi Görüşü

Öğretideki bizim de katıldığımız hâkim görüş, miras sözleşmesinin iki taraflı hukuki işlem niteliğini esas alarak miras sözleşmesinde güven teorisinin uygulanması gerektiği yönündedir¹⁴³. Buna göre, miras sözleşmesinde yorum yapılırken sözleşmenin karşı tarafının içinde bulunduğu şartlara göre beyana vermesi gerektiği anlam (objektif teori) tespit edilir (TMK m. 2). Ancak bu görüşe göre, miras sözleşmesinin vasiyetname niteliğindeki hükümleri için güven teorisi değil irade teorisi uygulanır¹⁴⁴. Bunun sebebi, ilgili hükümlerin bağlayıcılığı olmayan tek taraflı işlem olmasıdır. Bu yüzden karşı

¹⁴⁰ **Escher**, Arnold, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bd. III, Das Erbrecht, Zürich 1959, s. 132; **Tuor**, Peter, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bd. III, Das Erbrecht, 1. Abt., die Erben, Bern 1952, s. 106 (**Eren**, İptal, s. 31’den naklen); **Eren**, İptal, s. 31; **Altuğ**, s. 403.

¹⁴¹ **Eren**, İptal, s. 31. Ancak yazar, daha sonra bu fikrin karşısında yer almıştır. Bkz. **Eren/Yücer Aktürk**, Miras, s. 78.

¹⁴² **Eren**, İptal, s. 31.

¹⁴³ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 327; **İnan/Ertas/Albaş**, s. 301; **Dural/Öz**, s. 226; **Serozan/Engin**, s. 403; **Öztan**, s. 260; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 215-216; **Antalya/Sağlam**, s. 289; **Kocayusufpaşaoğlu/Develioğlu**, s. 311; **Kırkbeşoğlu**, s. 219; **Atlı**, s. 104; **Türkdoğan Bolat**, s. 67; **Arslan**, Merve, “Yargıtay Kararları ve Doktrin Tartışmaları Işığında Ölüme Bağlı Tasarrufların İptal Sebeplerinin Değerlendirilmesi”, NEÜHFD, C.5, S. 2, Y. 2022, ss. 693-717, s. 703.

¹⁴⁴ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 327; **Dural/Öz**, s. 226; **Aksoy Dursun**, s. 310 vd.; **Kırkbeşoğlu**, s. 219.

tarafın beklentilerindense doğrudan mirasbırakanın gerçek maksadının ortaya çıkarılması hedeflenir.

Miras sözleşmesinin ivazlı olup olmamasına göre farklı çözüm üreten başka bir görüş daha mevcuttur¹⁴⁵. Bu görüşe göre, miras sözleşmesi ivazlı ise güven prensibi; ivazsız ise irade prensibi uygulanmalıdır. Ancak mirastan feragat sözleşmesinde, ivazlı veya ivazsız ayrımı yapılmaksızın güven teorisi uygulanmalıdır. Zira bu sözleşme, daha maddi içerikli bir sözleşmedir¹⁴⁶. Ancak, miras sözleşmesinde güven teorisinin esas alınmasının sebebi, bu sözleşmenin ivazlı olması değil, bir sözleşme olmasıdır¹⁴⁷. Dolayısıyla bu görüşe katılmıyoruz.

Görüldüğü üzere bağışlama sözleşmesi ile ölüme bağlı tasarruflar sadece hukuki nitelikleri bakımından değil, yorum prensipleri bakımından da birbirinden farklı prensiplere tabidir. Bu farklılık özellikle irade sakatlıklarının ve bu tezin konusunu oluşturan sâik hatasının değerlendirilmesinde oldukça önemli sonuçlar doğurmaktadır.

III. Geçersizliğin Türü Bakımından Karşılaştırma

Genel olarak hukuki işlemlerde karşılaşılan geçersizlik halleri; yokluk, kesin hükümsüzlük, iptal edilebilirlik, kısmi hükümsüzlük ve eksiklik şeklindedir. Bir sözleşmenin kurucu unsurlarının eksik olması halinde yokluktan bahsedilir ve o sözleşme varlık kazanmaz¹⁴⁸. Buna göre, karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanının varlığından bahsedilemiyorsa sözleşme kurulmaz.

Bir sözleşmenin, kurucu unsurları tamam olmakla birlikte içeriği, imkânsız, hukuka ve ahlaka aykırı yahut kişilik hakkı ile kanunun emredici hükümlerine aykırı veya ehliyetsizlik, şekle aykırılık ve muvazaa söz konusu ise o sözleşme kesin

¹⁴⁵ Schmid, Hermann, Struktur des entgeltlichen Erbverzichts gemäss Art. 495 Abs. 1 ZGB, Bern 1991, s. 1 vd. (Antalya/Sağlam, s. 295'ten naklen).

¹⁴⁶ Etraflı açıklama ve diğer görüşler için Bkz. Antalya/Sağlam, s. 296.

¹⁴⁷ Açıklamalar için Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 327 ve özellikle 16. dn.

¹⁴⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Necip/Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona/Arpacı, Abdulkadir, Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, İstanbul 2025, s. 580; Oğuzman/Öz, s. 184; Eren, Borçlar Genel, s. 381; Hatemi/Gökyayla, s. 84; Antalya, Borçlar Hukuku, s. 38.

hükümsüzdür¹⁴⁹. Bu sözleşme, belirli bir süre sonra kesin hükümsüzlük sebebi ortadan kalksa dahi sıhhat kazanmaz.

Hukuk düzeninin koruduğu tarafa bazı geçerlilik şartlarının ihlali halinde iptal hakkı tanınması halinde iptal edilebilirlikten bahsedilir¹⁵⁰. Böyle bir sözleşme, başlangıçta geçerli olarak kurulmuş ve hükümlerini doğurmuştur. Ancak iptal hakkı sahibinin, tek taraflı varması gerekli yenilik doğuran hakkını kullanmasıyla söz konusu sözleşme geçmişe etkili ortadan kalkar ve kesin hükümsüz hâle gelir¹⁵¹.

Eksiklik, hukuk düzeninin bir sözleşmede eksik olan bazı unsurları tamamlama imkânı tanınması ve bu unsurların tamamlanmasının belli olmadığı dönemdeki durumdur¹⁵². Kısmi hükümsüzlük ise, sözleşmenin bazı kısımlarının kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik hakkına aykırı ya da imkânsız olmasıdır¹⁵³. Ancak tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde kısmi hükümsüzlük mümkün değildir.

Bağışlama sözleşmesi ile ölüme bağlı tasarruflar, hukuki niteliklerindeki ayrımın bir sonucu olarak geçersizlik rejimi bakımından farklı hükümlere tabidir. Borçlar hukuku kapsamındaki bağışlama sözleşmesi, bu alandaki yukarıda sayılan geçersizlik türlerine tabidir. Bağışlama sözleşmesinde; kanunun emredici hükümlerine, hukuka ve ahlaka aykırılık, kişilik hakkına aykırılık ile imkânsızlık durumları, kesin hükümsüzlük sonucunu doğurur. Sayılan durumların varlığı halinde sözleşme yapıldığı andan itibaren geçersizdir. Hâkim, bu geçersizliği re'sen dikkate alır. Kesin hükümsüzlüğü ilgili herkes ileri sürebilir. Kesin hükümsüzlüğü ileri sürme zamanaşımına tabi değildir.

¹⁴⁹ Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 582; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 375; Oğuzman/Öz, s. 185; Eren, Borçlar Genel, s. 383 vd.; Antalya, Borçlar Hukuku, s. 40; Kılıçoğlu, Borçlar Genel, s. 132.

¹⁵⁰ Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 589; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 382; Oğuzman/Öz, s. 186; Eren, Borçlar Genel, s. 394 vd.

¹⁵¹ Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 590; Oğuzman/Öz, s. 188; Eren, Borçlar Genel, s. 394 vd.

¹⁵² Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 595; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 381; Oğuzman/Öz, s. 189; Eren, Borçlar Genel, s. 383.

¹⁵³ Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 600; Oğuzman/Öz, s. 190; Eren, Borçlar Genel, s. 387 vd.

Buna karşılık ölüme bağlı tasarruflarda, mirasbırakanın son arzularını ayakta tutmayı (*favor testamenti*) hedefleyen geçersizlik sistemi öngörülmüştür. Buna göre, ölüme bağlı tasarruflardaki geçersizliğin asıl türü iptaldir¹⁵⁴. Ancak belirtmek gerekir ki geçersizliğin niteliğine ilişkin öğretide fikir birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, hâkim kararı ile sonuç doğuran kesin hükümsüzlük söz konusudur¹⁵⁵. Ancak bu görüş, hâkimin iptali re'sen dikkate almaması ve hakkın süreye tabi olması nedeniyle haklı olarak yerinde bulunmamaktadır¹⁵⁶. Bir başka görüşe göre, burada iptal edilebilirliğin özel bir durumundan bahsedilir. Diğer bir anlatımla, kesin hükümsüzlük ile iptal edilebilirlik arasında yer alan bir müeyyide söz konusudur¹⁵⁷.

Kanaatimizce, bir yıllık süre içinde iptal hakkının kullanılmaması ve sürenin geçmesi sonucunda ölüme bağlı tasarrufun sıhhat kazanacağını öngören kanun koyucu, açıklanan nedenlerle iptalin niteliğini mutlak butlan ya da iptalin özel bir durumu olarak kabul etmemektedir. Dolayısıyla ölüme bağlı tasarrufların geçersizliği borçlar hukukundaki iptalden farklı olarak kanunda öngörülen süreler içinde ancak iptal davası yoluyla ileri sürülebilir.

Geçersizlik rejimindeki fark, özellikle irade sakatlıkları söz konusu olduğunda kendisini gösterir. Bağışlama sözleşmesinde, TBK m. 31 vd. hükümleri kapsamında iradesi sakatlanan taraf, iptal beyanını şekle tabi olmaksızın karşı tarafa yönelterek sözleşmeyi geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılabirirken; bu durum ölüme bağlı tasarruflarda, ancak ilgililer tarafından açılacak bir iptal davası ile mümkündür. İki işlem arasındaki irade sakatlıkları halindeki bu farklılıkların en belirginini sâik hatası halinde ortaya çıkar. Bu çalışmanın konusunu oluşturan sâik hatası bakımından ortaya

¹⁵⁴ Köprülü, s. 233; Berki, Şakir, Miras Hukuku, Ankara 1975, s. 199; Oğuzman, s. 233; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 250; Serozan/Engin, s. 287; İnan/Ertay/Albaş, s. 304; Kılıçoğlu, Miras, s. 186; Ayan, s. 179; Arslan, s. 697; Türkdoğan Bolat, s. 65.

¹⁵⁵ Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku C. I, İstanbul 1959, s. 304.

¹⁵⁶ Köprülü, s. 232.

¹⁵⁷ Akipek, Jale, Hükümsüzlük Nazariyeleri Karşısında Türk Medeni Kanunun Sistemi, Ankara 1953, s. 146;

ıkan farklılıklar ikinci bölümde ayrıntılı olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Sâik hatasının sonuçları ile iptal davası ve iptalin niteliği nc bölümde ayrıntıları ile ele alınmıştır.

§ 4 İvazsız Kazandırmalar Bağlamında Bağışlama ve Ölüme Bağlı Tasarruflarda Ortak Sâik Temeli

Bağışlama sözleşmesi sağlararası bir hukuki işlem olmakla birlikte; ivazsız miras sözleşmesi ve vasiyetname içindeki ivazsız tasarruflar ile arasındaki hukuki yakınlık dikkate alınmalıdır¹⁵⁸. Farklı hukuk dallarında (Borçlar Hukuku ve Miras Hukuku) düzenlenmeleri nedeniyle bu işlemlere ehliyet, yorum ve geçersizlik rejimleri bakımından farklı kurallar uygulanmaktadır. Ancak her iki işlemin ortak noktası, lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış meydana getirmesidir. Bağışlama ve ölüme bağlı tasarruf arasındaki temel ayrım, kazandırmanın amacından ziyade gerçekleşme zamanına dayanır¹⁵⁹. Nitekim güncel ekonomik koşullar, kişileri yakınlarının ihtiyaçlarını gidermek amacıyla vasiyetname ile yapabilecekleri bir kazandırmayı sağlığında bağışlama sözleşmesi yoluyla ifa etmeye yöneltebilmektedir.

Kazandırmanın ölüm anına ertelenmeyip kişinin sağlığında bağışlamaya konu edilmesi, bu iki tasarruf arasındaki yakın ilişkiyi ortaya koymaktadır. Benzer bir sâikle ve amaca hizmet eden bu iki işlemin, sâik hatası söz konusu olduğunda bütünüyle farklı rejimlere tabi tutulması kendi içinde bir çelişki barındırmaktadır.

Bu işlemler arasındaki yakın ilişki, karşılaştırmalı hukukta da karşılık bulmaktadır. Bu durumun eski örneği, bağışlama sözleşmesinin, eski İsviçre Borçlar Kanununda ayrıca düzenlenmeyip Kantonal Medeni Hukukun kapsamında

¹⁵⁸ **İnan**, Ali Naim, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1984, s. 73; **Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017, s. 185.

¹⁵⁹ **Akkanat**, Halil, Ölümün Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, İstanbul 2004, s. 2 vd.; **Şentürk**, s. 9 vd.; **Tekdoğan**, s. 89.

düzenlenmesinde görülür¹⁶⁰. Keza, Fransız Medeni Kanununda (CC) vasiyetnameler ve bağışlama sözleşmesi “*libéralités*” (karşılıksız kazandırmalar) başlığı altında birlikte düzenlenmiş; Avusturya Medeni Kanununda (ABGB) ise bu iki kurum arasında atıf sistemine yer verilmiştir¹⁶¹. Söz konusu hukuk sistemleri, bu iki işlemi tamamen ayrı kategoriler olarak değerlendirmeyip paralel çözümler benimsemiştir¹⁶². Buna karşılık Türk, İsviçre (ZGB) ve Alman (BGB) hukuklarında; vasiyetnamenin tek taraflı ve serbestçe geri alınabilir yapısı ile bağışlamanın karşılıklı güven gerektiren bir sözleşme olması temelinde belirgin bir ayırım gözetilmiştir. Söz konusu hukuk sistemleri, ölüme bağlı tasarrufların tek taraflı ve her zaman geri alınabilir olmasını temel alırken; bağışlamayı borçlar hukukunun bir parçası, karşılıklı güven gerektiren ve kural olarak tek taraflı geri alınamayan bir sözleşme olarak görmektedir¹⁶³. Ancak bu hukuki nitelik farklılıklarına rağmen, her iki işlemin özünü “karşılıksızlık” (*Unentgeltlichkeit*) ve “cömertlik” (*liberalitas*) olgusu oluşturmaktadır.

Karşılıksız kazandırmaların bu özelliği, bizi tezin asıl inceleme konusuna yönlendirmektedir. Şöyle ki, karşılıklı bir hukuki işlemde, kişiyi işlem yapmaya iten ana neden karşı tarafın vereceği bedeldir¹⁶⁴. Oysa bir kimse bağışlama yaparken malvarlığından, karşılıksız bir ölüme bağlı tasarrufu vasiyetname içinde düzenlerken ise terekesinden herhangi bir maddi karşılık elde etmeksizin kazandırmada bulunur. Kişinin bu işlemleri yapmasının temelinde; bir iyiliğe karşılık vermek, aile fertlerini güvence altına almak ya da manevi tatmin sağlamak gibi kendi iç dünyasında yer alan, geçmişe, hâle veya geleceğe dair bir beklenti veya inanç yatar¹⁶⁵. Diğer bir deyişle, karşılıksız kazandırmaların yegâne dayanağı, işlemi yapanın sâikidir.

¹⁶⁰ Bkz. **Tongsir**, s. 923; **Akbıyık**, s. 3.

¹⁶¹ **Wimmer**, s. 107 vd.

¹⁶² **Wimmer**, s. 5 vd.

¹⁶³ **Wimmer**, s. 204.

¹⁶⁴ **Wimmer**, s. 79-80.

¹⁶⁵ **Eren**, İptal, s. 30; **Akbıyık**, s. 1.

Kişiyi lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış gerçekleştirmeye iten sâikin gerçeğe aykırı olması durumunda ortaya çıkacak hukuki sonuçların incelenmesi gerekir. Kazandıran kişi (bağışlayan veya mirasbırakan), belli bir olguyu yanlış bilmesi veya gelecekteki bir durumun gerçekleşeceğinden emin olması nedeniyle bu tasarrufu yapması, ancak gerçeği bilseydi bu işlemi hiç yapmayacak olması durumunda, hukuk düzeninin buna bağlayacağı sonuçlar çalışmanın temel tartışma konusudur.

Karşılıksız kazandırmaların temelinde, işlemi yapanın geçmişe, hâle veya geleceğe dair beklenti ve inançlarından oluşan sâik unsuru yer almaktadır. Kişiyi lehtarın malvarlığında karşılıksız bir artış gerçekleştirmeye iten bu sâikin gerçeğe aykırı olması durumunda, hukuk düzeninin buna bağlayacağı sonuçların incelenmesi gerekir. Sâik hatası (*Motivirrtum*) hâlinde, irade prensibinin geçerli olduğu vasiyetname ile işlem güvenliğinin korunduğu bağışlama sözleşmesi bakımından birbirine zıt sonuçlar doğmaktadır. Nitekim Fransız ve Avusturya hukuk sistemleri, her iki işlemin temelindeki cömertlik olgusunu dikkate alarak sâik hatasını hem bağışlamada hem de ölüme bağlı tasarruflarda iptal sebebi kabul etmiştir. Buna karşılık Türk, İsviçre ve Alman hukukları; özellikle vasiyetnamede mirasbırakanın sâikini geniş bir şekilde korurken (TMK m. 504 / ZGB Art. 469 / BGB ř 2078), bağışlamayı borçlar hukukunun işlem güvenliğini merkeze alan yapısına (OR Art. 24) tabi tutarak sâik hatasını kural olarak hukuki sonuçtan yoksun bırakmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SAİK HATASI KAVRAMI VE ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLAR İLE BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMESİNDE SAİK HATASI

§ 5 Hata Kavramı ve Sâik Hatası

I. Hatanın Tanımı

Genel anlamı ile hata¹⁶⁶, bir kimsenin düşüncesi ile gerçekliğin birbirine uygun olmaması, gerçeğin yanlış tasavvur edilmesi ve tahminlerinin isabetsiz olmasıdır¹⁶⁷. Diğer bir ifadeyle, hata gerçek durum hakkında yanlış veya eksik düşünceye sahip olma halidir. Hatadan ancak kişinin yanlış düşünceye sahip olduğunu bilmemesi veya istememesi halinde söz edilebilir¹⁶⁸. Zira bir kimse, tereddüt halinde ise sonradan yanıldığını ileri süremez¹⁶⁹. Hatanın, belirtilen genel anlamı dışında, hukuki işlemler ile ilgili özel bir anlamı daha vardır¹⁷⁰. Buna göre hata, kişinin iradesi ve dış dünyaya aksettirdiği beyanı arasında istenmeden meydana gelen uyumsuzluk halidir¹⁷¹.

Bilgisizlik ise, bir kimsenin gerçek durum hakkında hiçbir tasavvura sahip olmamasıdır. Dolayısıyla burada bahse konu olan yanlış bir tasavvur değil, tasavvurun

¹⁶⁶ Kanun koyucu 6098 sayılı TBK 30 vd. hükümlerinde, BK 23-27 arasında hükme bağlanan “hata” ifadesi yerine “yanılma” ifadesi kullanmıştır. Ancak çalışmada, hukuk diline yerleşmiş “hata” terimi kullanılmıştır.

¹⁶⁷ **Edis**, Seyfullah, Akdin Lüzumlu Vasıflarında Hata, Ankara 1973, s. 3 vd.; **Feyzioğlu**, Borçlar Genel, s. 122; **Tunçomağ**, s. 219; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 428; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 395; **İnan**, s. 191; **Eren**, Borçlar Genel, s. 432; **Kılıçoğlu**, Borçlar Genel, s. 255; **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 82 vd.; **Çetiner**, Bilgehan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2024, s. 220; **Seiler**, Benedikt, Die erbrechtliche Ungültigkeit: unter besonderer Berücksichtigung der Wirkungen in personeller Hinsicht, Zürich/Basel/Genf 2017, N. 593; **Özer**, Mustafa Tolga, Medeni Hukukta Hata Kavramı, İstanbul 2019, s. 33; **Kurşat**, Zekeriya, “İrade Sakatlıkları”, Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Konferansları I, İstanbul 2014, ss. 241-274, s. 243; **Arslan**, s. 703. Aksi yöndeki görüş için Bkz. **Schmidlin**, Art. 23-24, N. 7 (**Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 395’ten naklen). Bu görüşe göre, gerçek duruma ilişkin yanlış tasavvurun, doğru tasavvura uymaması halinde hatadan bahsedilir.

¹⁶⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 30; **Tunçomağ**, s. 219; **Edis**, s. 6-8; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 427; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 395; **Eren**, Borçlar Genel, s. 432; **Kılıçoğlu**, Borçlar Genel, s. 255; **Çetiner**, s. 220; **Seiler**, s. 25; **Kurşat**, s. 243.

¹⁶⁹ **Çetiner**, s. 220.

¹⁷⁰ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 427.

¹⁷¹ **Eren**, İptal, s. 32; **Köprülü**, s. 235; **İnan**, Ali Naim/Yücel, Özge, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2014, s. 308; **Çabri**, Miras, s. 285; **Altuğ**, s. 405; **Yıldırım**, Mustafa Fadıl, Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile, Ankara 2002, s. 21.

yokluğudur. Öğretide bilgisizlik, hata kapsamında kabul edilir¹⁷². Ancak bilgisizlikten söz edebilmek için, hatada olduğu gibi, kişide tasavvurunun doğruluğuna ilişkin bir şüphenin bulunmaması gerekir¹⁷³.

Bir hukuki işlemin temelini oluşturan iradenin geçirdiği aşamalar kronolojik olarak iki aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak, kişinin hukuki işlem yapmaya yönelik kararı zihninde meydana gelir. Bu aşamada karar, bazı tasavvur ve düşünceler ile şekillenir. İkinci aşamada, zihinde alınan karar dış dünyaya yansıtılır. İşte, hukuki işlemlerde hatanın ne zaman meydana geldiği iradenin geçirdiği bu iki aşamaya göre belirlenir. Bu bağlamda Türk hukukunda hatanın temelini, beyan hatası ve sâik hatası ayrımı oluşturur¹⁷⁴. Bu ayrım çerçevesinde, iradenin oluşum aşamasında ortaya çıkan sâik hatası çalışmanın devamında ele alınmıştır.

A. Sâik Hatası

Sâik, bir kimseyi hukuki işlem yapmaya iten, genellikle karşı tarafça bilinmesi söz konusu olmayan¹⁷⁵ ve her hukuki işlemde kişiye göre değişen çeşitli düşünce ve tasavvurlardır¹⁷⁶. İşte, kişiyi hukuki işlem yapmaya iten iradenin, gerçeğe uymayan bu yanlış tasavvurların etkisi altında sakatlanmış şekilde oluşması, sâik hatası olarak adlandırılır¹⁷⁷. Burada söz konusu olan, bizzat iradenin oluşumunu etkileyen bir olgu üzerinde hataya düşmektir. Bu yanlış tasavvur, sözleşme yapma iradesinin sebebinin

¹⁷² **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 30-31. Aksi yöndeki görüş için Bkz. **Gümüş**, Mustafa Alper, Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, Ankara 2021, s. 332. Altuğ ise, hatanın geniş anlamının bilgisizliği kapsadığını ifade etmektedir. Bkz. **Altuğ**, s. 405.

¹⁷³ **Edis**, s. 7-8; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 395.

¹⁷⁴ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 44-46; **Kurşat**, s. 244.

¹⁷⁵ Taraflar, sâike önem veriyorsa bunu bir geçerlilik şartı olarak kabul edebilir. Bunun için Bkz. **Tunçomağ**, s. 226.

¹⁷⁶ **Feyzioğlu**, s. Borçlar Genel, s. 136; **Tunçomağ**, s. 211; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 396; **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 306; **Nomer**, Haluk Nami, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2024, s. 108; **Altuğ**, s. 408; **Özer**, s. 67.

¹⁷⁷ **Eren**, Borçlar Genel, s. 434 vd.; **Oğuzman/Öz**, s. 105; **Antalya**, Borçlar Hukuku, s. 85; **Kanışlı**, Erhan, İsviçre-Türk Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Yanılma, İstanbul 2018, s. 138. Yazar, yanlış değerlendirme, hatalı varsayım, hatalı tahmin ifadelerinin sâik hatasının çeşitli ifade biçimleri olduğunu ileri sürmektedir. Bir sözleşmenin hata nedeniyle iptal edilebilmesi için, bu hataya düşen kişinin bizzat anlaşılmaya taraf olan kişilerden biri olması şarttır. Üçüncü kişilerin hata altında olması, sözleşme onların lehine yapılmış olsa dahi anlaşmanın geçerliliğini bozamaz. Bkz. **Kurşat**, s. 254; **Özer**, s. 68-69.

oluşturur. Dolayısıyla sâik hatası, yanlış tasavvur ile işlem iradesinin oluşmasında, nedensellik bağının varlığından bahsedebilmek gerekir¹⁷⁸.

Gerçekten de bir kimsenin zihninde, onu hukuki işlem yapmaya iten birden çok düşünce meydana gelir. Bu çeşitli düşünce ve tasavvurlar, kişiyi işlem yapmaya sevk eder. Eğer kişi, bu tasavvurların birine veya birkaçına sahip olmasaydı işlemi yapmayacak idiyse sâik hatasının varlığından bahsedilir.

Örneğin; yedi kat imar izni olduğunu sanarak sadece dört kat izinli bir arsa alan, orijinal olduğuna inanarak sahte bir tablo satın alan, tayininin İzmir'e çıktığı inancıyla orada ev kiralayan (ancak Ankara'ya atanan), buğday fiyatlarının artacağı düşüncesiyle iki ton buğday yerine iki yüz ton buğday alan (ancak buğday fiyatlarının yükselmemesi) veya şemsiyesini kaybettiğini sanıp yenisini alan bir kişinin düştüğü hata bu türdendir¹⁷⁹. Dikkat edilirse tüm bu örneklerde, beyan ile irade uyum içindedir. Sakatlık, daha iradenin oluşum aşamasında meydana gelmiştir.

Sâik hatasının bulunmaması halinde söz konusu işlemin yapılmayacağı yönündeki bir iddianın hukuk düzeninde her zaman himaye görüp görmeyeceği irdelenmelidir. Durumu şu şekilde somutlaştırmak mümkündür: (A), güncel rayicinin çok üzerinde bir bedel ödeyerek, sırf yakında metro hattı geçeceği ve çok değerleneceği düşüncesiyle sıradan bir semtten taşınmaz edinir. Bu tahmini gerçekleşirse büyük kazanç elde edecek, aksi halde ciddi bir zarara uğrayacaktır. Metro projesinin gerçekleşmemesi üzerine (A)'nın beklentisinin boşa çıkması, kural olarak sözleşmenin iptali için yeterli bir sebep oluşturmaz; zira ivazlı hukuki işlemlerde adi sâik hatası hukuk düzeni tarafından doğrudan himaye edilmemektedir. Buna karşılık, aynı hatanın ivazsız nitelikteki ölüme bağlı tasarruflarda veya bağışlama sözleşmesinde meydana gelmesi hâlinde, hukuken bağlanacak sonuçlar işlemlerin doğası gereği bütünüyle

¹⁷⁸ Eren, Borçlar Genel, s. 434.

¹⁷⁹ Örnekler için Bkz. Eren, Borçlar Genel, s. 434-435; Köprülü, s. 237; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 397.

farklılaşmaktadır. Bu itibarla, sâik hatasının her iki tasarruf türündeki görünümünün, taşıması gereken şartların ve hukuki sonuçlarının kendi nitelikleri çerçevesinde değerlendirilmesi zaruridir.

II. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatası

A. Genel Olarak

İrade sakatlığı halleri, TBK kapsamında düzenlenmiş olmasına karşılık kanun koyucu ölüme bağlı tasarruflar bakımından irade sakatlığını TMK m. 504'te ayrıca düzenlemiştir. Bu düzenlemenin temelinde, iki önemli husus yatar: Birincisi, yukarıda izah edildiği üzere, ölüme bağlı tasarruflarda irade prensibinin diğer hukuki işlemlere göre daha önemli olmasıdır¹⁸⁰. İkincisi, ölüme bağlı tasarruflarda irade sakatlıklarının ve özellikle sâik hatasının sonuçlarının, Borçlar hukukuna göre bazı özelliklere sahip olmasıdır. Bu noktada şu hususu da belirtmek gerekir; hataya ilişkin temel kurallar, TBK kapsamında düzenlenmiştir. Bu kurallar, TMK m. 5 yollaması gereği, yapısına uygun düştüğü ölçüde ölüme bağlı tasarruflarda da uygulama alanı bulur¹⁸¹.

TMK m. 504'e göre irade sakatlığı sebepleri, yanıltma, aldatma ve korkutma şeklindedir. Ne var ki söz konusu hükmün lafzına bakıldığında, sâik hatası kavramına kanun koyucu tarafından açıkça yer verilmediği görülmektedir. Ancak kanun koyucunun bu lafzi tercihinin, ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasının önemsiz olduğu sonucunu doğurmadığını belirtmek gerekir. Aksine kanun koyucu geniş kapsamlı bir şekilde “yanıltma” ifadesini kullanarak, sâik hatası dahil olmak üzere her türlü hatayı, tasarrufun iptali sebebi olarak görmüştür¹⁸². Bu noktada, bahse konu hükümde kullanılan “ölüme bağlı tasarruflar” ifadesinin, sadece vasiyetnameleri değil, miras sözleşmelerini de

¹⁸⁰ İmre/Erman, s. 206; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 74; Arbek, s. 72; Altuğ, s. 409; Çabri, Sezer, Miras Hukuku Şerh, (TMK m. 495-574) C. I, İstanbul 2018, s. 170. Yazar ayrıca, bu düzenlemenin ölüme bağlı tasarrufların iptalinin dava yoluyla kullanılması gerektiği için de yapıldığını isabetle belirtmiştir.

¹⁸¹ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 81.

¹⁸² Schmid – Tschirren, Christina, BK ZGB, Einl., Art. 1-9, Bern 2012, N. 131; Köprülü, s. 235 vd.; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 81; İnan/Ertay/Albaş, s. 307; Öztan, s. 227.

kapsar¹⁸³. Ancak miras sözleşmesinin iki taraflı yapısı, irade sakatlıklarının değerlendirilmesinde bir ayrımın yapılmasını gerekli kılar. Buna göre, miras sözleşmesinin ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan karşı tarafı hakkında Borçlar hukuku hükümleri uygulanır.

İşte miras sözleşmelerinin sağlararası hukuki işlemlere benzeyen yönü, vasiyetnamelerde kabul edilen sâik hatasının, miras sözleşmelerinde de aynı genişlikle bir iptal sebebi sayılıp sayılamayacağı sorusunu gündeme getirir. Zira burada, mirasbırakanın iradesine üstünlük tanıyan irade teorisi ile sözleşmenin karşı tarafının haklı beklentisini koruyan güven teorisi karşı karşıya gelmektedir. Dolayısıyla bu konuda öğretide fikir birliği bulunmamaktadır. Söz konusu tartışmalar, sâik hatasının sonuçları bakımından uygulamada da önemli farklılıklar meydana getirmektedir.

B. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatası Kavramı ve Görünümü

Yukarıda genel hatlarıyla açıklanan sâik hatası, ölüme bağlı tasarruflar bakımından mirasbırakanın iradesinin oluşum aşamasında ortaya çıkan bir sakatlık olarak kendisini gösterir. Bu ihtimalde, mirasbırakanın dış dünyaya yansıttığı beyanı ile iradesi birbiriyle tam olarak uyumludur; ancak mirasbırakanı ölüme bağlı tasarrufta bulunmaya sevk eden ve kararını şekillendiren içsel düşünceler, gerçeğe aykırı tasavvurların bir sonucudur¹⁸⁴. Dolayısıyla burada söz konusu olan, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufu hiç yapmaması ya da çok daha farklı bir içerikte yapması yönündeki iradesinin baştan hatalı biçimde oluşmasıdır¹⁸⁵.

Kuşkusuz her hukuki işlem, sayısız fikir ve beklentiye dayanır. Ancak lehtarın malvarlığında karşılıksız olarak artış gerçekleştiren ölüme bağlı tasarruflarda,

¹⁸³ Eren, İptal, s. 27; Weimar, Peter, BK Bd/Nr. III/1/1/1, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Erbrecht, Die Erben, Die gesetzlichen Erben, Die Verfügungen von Todes wegen Die gesetzlichen Erben; Die Verfügungsfähigkeit, Die Verfügungsfreiheit, Die Verfügungsarten, Die Verfügungsformen, Art. 457-516 ZGB, Bern 2009 Art. 469, N. 3; Çabri, Şerh, s. 170.

¹⁸⁴ Eren, İptal, s. 34; Ayiter, s. 114; Dalamanlı, s. 110; Köprülü, s. 238; Seiler, N. 595; Weimar, Art. 469, N. 20; İmre/Erman, s. 207; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 84; Öztan, s. 227.

¹⁸⁵ Seiler, N. 595.

mirasbırakanı harekete geçiren temel sâik genellikle yakınlarına yardım etme, şefkat gösterme veya minnet duygusunu ifade etme arzusudur. Örneğin mirasbırakanın, hukuk fakültesinde okuduğu ve maddi desteğe ihtiyacı olduğu inancıyla (A)'ya vasiyette bulunması, ancak (A)'nın gerçekte üniversiteye gitmeyip bir işletmede çalışması durumu, tipik bir sâik hatasıdır¹⁸⁶. Söz konusu örnekte mirasbırakan, kendisini vasiyet yapmaya iten sâikte hataya düşmüştür.

Sâik hatasına neden olan yanlış tasavvur, müspet veya menfi olabilir¹⁸⁷. Tasavvurun müspet olması ihtimalinde mirasbırakan, gerçekte var olmayan veya gerçekleşmeyecek bir olayı “var” veya “gerçekleşecek” zannederek hareket eder. Menfi tasavvura dayanan sâik hatasında ise bunun tam tersi geçerlidir. Mirasbırakan aslında gerçekleşmiş veya şüpheye yer bırakmayacak şekilde gerçekleşecek olan bir durumu “hiç olmamış” veya “olmayacak” sanarak tasarrufta bulunur.

Ne var ki, mirasbırakanın sâik hatasına, her zaman hatalı eğitim durumu varsayımına dayanan örnekte olduğu gibi yalın bir şekilde meydana gelmez. Sâik hatası; bazen zaman ekseninde farklılaşır, bazen bir bilgisizlikten veya hukuki bir kuralın yanlış değerlendirilmesinden kaynaklanabilir. Dolayısıyla, sâik hatasının kavramsal sınırlarını doğru çizebilmek için, onun uygulamadaki bu farklı görünüm biçimlerini sırasıyla ele almak gerekir.

1. İlgili Olduğu Zaman Dilimine Göre Sâik Hatasının Değerlendirilmesi

Mirasbırakanın iradesini sakatlayan sâik hatası, geçmişe, hâle veya gelecekte yaşanması beklenen müstakbel bir olaya ilişkin olabilir¹⁸⁸. Geçmişteki veya haldeki bir olayın meydana gelmesi veya gelmemesi hakkındaki hata, genellikle somut bir yanlış

¹⁸⁶ Örnek için Bkz. Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 84.

¹⁸⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 100; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 84.

¹⁸⁸ Eren, İptal, s. 35; Altuğ, s. 409; Seiler, N. 587; Weimar, N. 20; İmre/Erman, s. 206; Öztan, s. 228; Serozan/Engin, s. 284; Antalya/Sağlam, s. 304.

zanna dayanır¹⁸⁹. Mirasbırakanın, sırf alkolik olduğuna dair yanlış bir duyuma inanarak (A) lehine yaptığı vasiyetten dönmesi bu duruma net bir örnek teşkil eder. Keza, mirasbırakanın kardeşine kızması nedeniyle başka bir kimseyi mirasçı ataması ancak tepki gösterdiği olgunun maddi gerçeklikle uyuşmaması yine sâik hatası kapsamında değerlendirilir.

Geçmişte yaşanmış veya halihazırda devam eden bir duruma ilişkin düşülen sâik hatasının uygulamadaki önemli örneklerine, nesebe ilişkin olaylarda karşılaşılr. İsviçre ve Alman hukuk literatüründe, “*Kuckuckskind*” olarak adlandırılan bu kavram, annenin evlilik dışı ilişkisinden doğan ancak kocasının gerçek durumu bilmediği, nesebi gizlenmiş çocukları ifade etmektedir¹⁹⁰. Böyle bir durumda koca hazırladığı vasiyetnamede, aslında biyolojik olarak babası olmadığı çocuğun lehine vasiyette bulunabilmektedir. Mirasbırakanın, gerçek olduğunu düşündüğü soybağı ilişkisine güvenerek hareket etmesi, iradeyi oluşum safhasında sakatlamaktadır. İradede meydana gelen bu sakatlık, geçmişe ve mevcut duruma dair bir sâik hatasıdır. Zira tasarrufu yapan kişi çocuğun gerçek nesebini bilseydi, kuvvetle muhtemel böyle bir içerikte ölüme bağlı tasarrufta bulunmayacak veya tasarrufu ayakta tutmak yerine iptal etmeyi tercih edecekti¹⁹¹.

Sâik hatası, müstakbel bir olaya ilişkin de olabilir. Müstakbel olayın gerçekleşmemesi, ölüme bağlı tasarrufun mirasbırakanın arzusunun aksine sonuç doğurmasına neden olur. Bu durumu örneklerle somutlaştırmak gerekirse; mirasbırakanın, ileride avukat olacağına dair kesin inancıyla (A)'ya, avukatlık bürosu olarak kullanması düşüncesiyle bir taşınmaz vasiyet etmesi, ancak (A)'nın sonradan

¹⁸⁹ Eren, İptal, s. 35.

¹⁹⁰ Bu kavram hakkında etraflı açıklama için Bkz. **Jakab**, Nathalie, Die «Kuckuckskindproblematik» im Lichte des schweizerischen Abstammungsrechts, ASR 845, Zürich 2025, s. 265 – 293.

¹⁹¹ Böyle bir durumda vasiyetnamenin iptal edilmesi ile söz konusu altsöyün, mirasbırakan ile soybağı ortadan kaldırılmadığı müddetçe mirasçılığı ortadan kalkmaz. Bu nedenle vasiyetnamenin iptali ile kanuni mirasçılık kuralları devreye girer. Bu durum öğretilde bir paradoks olarak ifade edilmektedir. Bkz. **Jakab**, s. 265 vd.

öğretmen olması bu kapsamdadır. Keza mirasbırakanın, saklı payı bulunmayan bir mirasçısının, kendisinin çok arzu ettiği eczacılık mesleğini seçmeyeceği yönündeki kesin (fakat sonradan yanlış çıkan) zannıyla ona düşecek yasal miras payını bir başkasına vasiyet etmesi aynı niteliktedir¹⁹². Aynı şekilde, mirasbırakan lehine kazandırma yaptığı kişi ile ilişkisinin hiçbir zaman kötüleşmeyeceğini düşünebilir. Ancak, tüm örneklerde mirasbırakanı tasarruf yapmaya iten sâikin yanlış olup olmadığından ziyade mirasbırakanın tasavvurunun gerçekleşmemesi söz konusudur¹⁹³.

Öte yandan, gelecekteki olaylara dair sâik hatasının, hukuken değerlendirilmesi geçmiş veya hâle ilişkin sâik hatasına nazaran çok daha hassas bir ölçüt gerektirir¹⁹⁴. Zira geleceğe dair her düşünce, doğası gereği içinde bir risk ve bilinmezlik barındırır. Söz konusu belirsizlik karşısında hukuk düzeni şu şartı öngörür: Henüz gerçekleşmemiş bir duruma dair tahminin sâik hatası sayılabilmesi için, mirasbırakanın, bu olayın gerçekleşeceğini dürüstlük kuralı çerçevesinde kesin olarak kabul etmesi gerekir¹⁹⁵. Örneğin, mirasbırakanın bir altsoyunun kendisinden daha uzun yaşayacağını kesin olarak kabul edip tasarrufunu bütünüyle buna göre şekillendirmesi bu kapsama girer. Keza, mirasbırakanın, geleceğini güvence altına almak sâikiyle yakın bir dostu lehine mal vasiyetinde bulunmasına rağmen; söz konusu lehtarın mirasbırakanın ölümünden evvel piyango kazanarak büyük bir servete kavuşması durumu da geleceğe dair sâik hatasıdır.

¹⁹² Örnekler için Bkz. **Eren**, İptal, s. 35.

¹⁹³ **Eren**, İptal, s. 35.

¹⁹⁴ **Eren**, İptal, s. 35. Müstakbel olaylara ilişkin sâik hatasının değerlendirilmesini mirasbırakanın ölümünden önce veya sonra gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine bağlı tutan görüş için Bkz. **Turan**, Gamze, Ölümüne Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü, Ankara 2009, s. 53. Yazar, mirasbırakan vefat etmeden önce müstakbel olayın gerçekleşmiş ve mirasbırakan hataya düşmüş ise vasiyetnameyi geri alma hakkı doğacağını ifade etmektedir.

¹⁹⁵ **Weimar**, Art. 469, N. 20; **Seiler**, N. 588-589; **Abt**, Daniel/**Blattner**, Julia, Art. 469, in: **Arnet**, Ruth/**Breitschmid**, Peter/**Jungo**, Alexandra (Hrsg.), Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Bd. 2: Erbrecht (Art. 457–640 ZGB), Zürich 2023, N. 28; **Antalya/Sağlam**, s. 304. Hatta durum şu şekilde ifade edilebilir, mirasbırakan gelecekteki müstakbel durumu adeta şimdiki zaman gibi addederek tasarrufunu düzenlemektedir.

Ölüme bağlı tasarruflarda, gelecekteki bir olaya ilişkin sâik hatasının hukuken sonuç doğurmasının yegâne sebebi, miras hukukunda işlem güvenliğinin değil, mirasbırakanın iradesine üstünlük tanıyan irade teorisinin hâkim olmasıdır. Ne var ki bu koruma, mirasbırakanın geleceğin belirsizliğini bile bile aldığı riskleri kapsamaz. Eğer mirasbırakan, geleceğin belirsizliğinin farkındalığına rağmen beslediği umut, kişisel arzu veya bazı korkulara dayanarak tasarrufu yapmışsa, bunların gerçekleşmemesi halinde sâik hatasına dayanamaz¹⁹⁶. Zira hukuk düzeni, beklentilerin boşa çıkmasından doğan hayal kırıklıklarını değil, iradeyi oluşum aşamasında sakatlayan ve mirasbırakanın gerçekleşeceğine kesin olarak inandığı olguları himaye eder. Nitekim, müstakbel olayın şüpheli olduğunu bilen mirasbırakanın, tasarrufunu bir koşula bağlamak veya ikame tasarrufları düzenlemek gibi bazı hukuki imkânları mevcuttur¹⁹⁷. Örneğin mirasbırakan, kazandırma yaptığı kişinin (örneğin oğlunun) mirası reddetmesi veya kendisinden önce beklenmedik şekilde vefat etmesi ihtimaline karşı onun yerine geçecek bir kişiyi yedek mirasçı olarak tayin edebilir. Yahut mirasını önce bir önmirasçıya, belirli bir sürenin geçmesiyle de bir artmirasçıya geçmek üzere tasarrufunu düzenleyebilir. Ancak bu imkânları kullanmayarak tasarrufunu tamamen şansa bırakan mirasbırakanın, sonradan beklentisi gerçekleşmediğinde sâik hatasını ileri sürmesi hukuk düzeni tarafından korunmaz¹⁹⁸.

Tüm bu ayrımlara rağmen kanaatimizce, sâik hatasının geçmişe, hâle veya geleceğe ilişkin olması, ölüme bağlı tasarruflar bakımından pratik bir önem arz etmez. Meseleyi şu şekilde açıklamak mümkündür: Eşini hamile zannederek vasiyetname düzenleyen mirasbırakanın durumu hâle ilişkin sâik hatası iken, eşi gerçekten hamile olan ancak sonradan bebeğini kaybeden mirasbırakanın durumu geleceğe ilişkin sâik

¹⁹⁶ Seiler, N. 588; Ammann, Dario, Materielle und prozessuale Aspekte der erbrechtlichen Ungültigkeitsklage, Zürich 2015, N. 63. Bu yönde Bkz. BGE 75 II 280.

¹⁹⁷ Ammann, N. 63; Ergüne, s. 219, dn. 587.

¹⁹⁸ Weimar, Art. 469, N. 20; Seiler, N. 588-589.

hatasıdır¹⁹⁹. Ancak vasiyetname açıldığı an itibarıyla her iki senaryonun da yarattığı hukuki durum aynıdır: Mirasbırakanın tasarrufu yaptığı sıradaki sâiki ile ölümünden sonraki gerçeklik birbiriyle uyuşmamış ve beklentisi boşa çıkmıştır. Buradaki asıl mesele, sâik hatasının zamansal sınıflandırmasından ziyade, beklentinin gerçekleşmemesinin tasarrufta gerçekten tamamlanmaya muhtaç bir boşluk yaratıp yaratmadığı ve şayet bir boşluk doğmuşsa bunun tamamlayıcı yorum yöntemiyle doldurulup doldurulamayacağı meselesi olup, bu husus çalışmamızın üçüncü bölümünde tartışılmıştır.

2. Bilmemezlik Halinin Sâik Hatası Kapsamında Değerlendirilmesi

Mirasbırakanın müstakbel olayın belirsizliğine rağmen tasarrufu düzenlemesi ile bir durumun zihninden hiç geçmemesi birbirinden farklıdır. Zira mirasbırakan bazen sonradan ortaya çıkan veya çıkmayan bir durumu tasarrufu yaptığı sırada hiç düşünmez. Mirasbırakanın zihninde o konuya dair olumlu veya olumsuz hiçbir tasavvurun bulunmadığı durum, bilmemezlik (*Nichtwissen*) hali olarak adlandırılır²⁰⁰. Bu durumu, bir örnekle somutlaştırmak mümkündür²⁰¹. Şöyle ki, mirasbırakan, bir mirasçısına değer verdiği bir malvarlığını vasiyet etmiş, ancak bu kişinin aslında haysiyetsiz bir hayat sürdüğünü hiç düşünmemiş, böyle bir ihtimali dikkate almamıştır. Oysa mirasbırakan, mirasçısının bu durumunu bilseydi, belki de böyle bir vasiyette bulunmayacaktı. İradenin yanlış tasavvura dayanmadığı, sadece gerçeğin bilinmediği bu bilmemezlik hali de sâik hatası olarak kabul edilip edilemeyeceği hususu öğretide tartışma konusudur. Bir kısım yazarlar, bu durumun sâik hatası teşkil ettiğini kabul etmektedir²⁰². Bu görüşe göre, mirasbırakanın müstakbel bir olayı aklına getirmemiş olması, şayet bu ihtimali düşünmüş olsaydı tasarrufu hiç yapmayacağını veya farklı bir içerikte düzenleyeceğinin sabit olması şartıyla, sâik hatası olarak kabul edilmelidir. Ancak diğer

¹⁹⁹ Örnek ve açıklamalar için Bkz. **Aksoy Dursun**, s. 316 vd.

²⁰⁰ **Eren**, İptal, s. 36. **Weimar**, Art. 469, N. 20; **Seiler**, N. 590.

²⁰¹ Örnek için Bkz. **Eren**, İptal, s. 37.

²⁰² **Weimar**, Art. 469, N. 20; **Seiler**, N. 590.

görüŖe göre, bilmemezlik halinin sâik hatasıyla eşdeğer tutup hukuki sonuca bağlamak, mirasbırakanın vefatının ardından hukuki güvenliği zedeleyecek genişlikte varsayımlara yol açar²⁰³. Zira bu görüşe göre, mirasbırakanın durumu bilmesi halindeki farazi iradesinin ne yönde şekilleneceği hususu, farazi iradeyi tespit etmek demektir. Ancak tasarruf ile bilmemezlik hali arasındaki nedensellik bağıını ispatlamak oldukça zordur.

Kanaatimizce, mirasbırakanın farazi iradesi doğru bir şekilde tespit edilebiliyorsa bilgisizlik hali de sâik hatası çatısı altında hukuken sonuç doğurabilir. Ayrıca hâkimin sorması gereken soru, “*Mirasbırakan, gerçeği bilseydi vasiyetnameyi nasıl düzenlerdi?*” şeklindeki sınırları belirsiz bir soru değildir. Sadece Ŗu hususun ispatlanması gerekir: Mirasbırakan gerçeği bilseydi tasarrufu ayakta tutar mıydı? Bu ihtimalin ispatlanması, vardığımız sonuca göre nedensellik bağı ve bilgisizliğin sâik hatası kapsamında değerlendirilmesi için yeterlidir.

3. Hukuki Hatanın Sâik Hatası Kapsamında Değerlendirilmesi

Bir hukuk kuralının bilinmemesi veya yanlış yorumlanması sebebiyle irade beyanının hukuki anlamı ve onun doğuracağı hukuki sonuçlar hakkında düşölen hataya hukuki hata adı verilir²⁰⁴. Hukuki hata, ayrı bir hata türü olarak değil, sâik hatasının özel bir görünümü olarak kabul edilmektedir²⁰⁵.

Sâikin temelini oluşturan ve gerçeğe uymayan yanlış tasavvur, maddi bir olgudan kaynaklanabileceği gibi hatalı bir hukuki durumdan da doğabilir²⁰⁶. Örneğin, mirasbırakanın aslında maliki olmadığı bir malvarlığı değerini, kendisinin malik olduğu yönündeki yanlış bir sâikle başkasına vasiyet etmesinde hukuki hatadan bahsedilir. Keza, çok sevdiği kardeşinin aslında geçersiz olan başka bir miras sözleşmesiyle zaten geleceğinin güvence altına alındığını zanneden mirasbırakanın, kendi malvarlığının

²⁰³ Eren, İptal, s. 37.

²⁰⁴ Eren, İptal, s. 37.

²⁰⁵ Weimar, Art. 469, N. 19; Seiler, N. 600; Eren, İptal, s. 37.

²⁰⁶ Weimar, Art. 469, N. 19.

tamamını üçüncü bir kişiye bırakması da bir hukuki hatadır²⁰⁷. Bu örneklerde mirasbırakan, maddi bir olguda değil, hukuki durumun değerlendirilmesinde bir hata altındadır.

C. Ölüme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatasının Şartları

Sâik hatasının ölüme bağlı tasarruflarda hukuken sonuç doğurabilmesi, Türk – İsviçre öğretide ve yargı içtihatlarında birtakım şartların kümülatif olarak sağlanmasına bağlıdır. Nitekim hukuk düzeni, her hayal kırıklığı ya da boşa çıkan bir umudu himaye etmez. Mirasbırakanın gerçek iradesini korumak ve hukuki işlem güvenliği arasındaki dengeyi gözetmek için şu dört temel şart aranır:

1. Gerçeğe Aykırı Tasavvurun Varlığı

Sâik hatasının hukuken sonuç doğurabilmesi için gerekli ilk şart, mirasbırakanın gerçeğe aykırı bir tasavvurunun bulunmasıdır²⁰⁸. Ancak sâik hatasının hukuken sonuç doğurabilmesi için, yanlış tasavvurun varlığı tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda, mirasbırakanın bu yanlış tasavvurunun doğruluğuna dair kesin bir inancının olması gerekir²⁰⁹. Şayet mirasbırakanın tasavvurunun doğruluğuna dair şüphesi bulunuyorsa, bu durum hatanın varlığını ortadan kaldırır.

Söz konusu vasiyetname olduğunda mirasbırakanın tasavvurun kesinliğine olan inancının yanı sıra, bu hataya düşmesinde ihmali olup olmadığına bakılmaz. Öyle ki, ağır bir ihmale dayanan yanlış tasavvurlar dahi hukuken sonuç doğurmaya yeterli kabul edilir²¹⁰. Diğer bir ifade ile, sâik hatasının sonuç doğurmasında mirasbırakanın kusuru aranmamaktadır.

²⁰⁷ Örnekler için Bkz. **Eren**, İptal, s. 37.

²⁰⁸ **Weimar**, Art. 469, N. 21; **Antalya/Sağlam**, s. 304. Bu yönde Bkz. BGE 67 II 15.

²⁰⁹ **Seiler**, N. 587; **Weimar**, Art. 469, N. 22; **Serozan/Engin**, s. 283. Yazarlar, bu durumu sâik hatasının tek başına belirleyici olması şeklinde ifade etmektedir.

²¹⁰ **Seiler**, N. 604.

2. Hata ile Tasarruf Arasında Nedensellik Bağının Bulunması (*Conditio Sine Qua Non*)

Sâik hatasının, ölüme bağlı tasarrufta hukuken sonuç doğurabilmesi için, ikinci ve en önemli şart, bizim de katıldığımız hâkim görüşe göre, mirasbırakanın yanlış tasavvuru ile ölüme bağlı tasarruf arasında nedensellik bağının bulunmasıdır²¹¹. İlliyyet bağının varlığı, bir üçüncü kişinin aynı durumda ne yapacağına göre değil; bizzat o tasarrufu yapan mirasbırakanın kişisel değer yargılarına ve sübjektif düşünce biçimine göre belirlenir²¹². Burada olması gereken, sâik hatasının, tasarrufun yegâne sebebi olarak kabul edilebilmesidir²¹³.

Konu bir örnekle şu şekilde somutlaştırılabilir; tek çocuğu olan oğlunun kazada öldüğünü zanneden bir baba, derin bir üzüntüyle tüm malvarlığını yakın bir arkadaşına vasiyet etmiştir. Mirasbırakan, oğlunun hayatta olduğunu bilseydi böyle bir tasarrufu yapmayacak idiyse, iradenin oluşumunu etkileyen yanlış sâik ile vasiyetname arasında bir nedensellik bağının varlığından söz edilir²¹⁴.

Ne var ki İsviçre Federal Mahkemesi içtihatlarına göre, sâik hatası ile ölüme bağlı tasarruf arasında nedensellik bağının varlığı tek başına yeterli değildir²¹⁵. Buna göre, mirasbırakanın gerçek durumu bilmesi halinde tasarrufu aynen ayakta tutmak yerine ortadan kaldırmayı tercih edeceği ihtimalinin ispatlanması gerekir. Federal Mahkeme'nin farazi iradenin tespitine ilişkin bu yaklaşımı, öğretide eleştirilmektedir²¹⁶. Eleştirilerin temel dayanağı ise şöyledir: Mirasbırakanın tasarrufu sâik hatasının etkisi

²¹¹ Eren, İptal, s. 36; Köprülü, s. 235 vd.; Altuğ, s. 409; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 329. Yazar, durumu şu şekilde somutlaştırıyor: (A), savaş esnasında gelen mektuplara dayanarak, yeğeninin çocuklarına iyi bakmadığını düşünmüş ve bunun üzerine bir vasiyetname ile onu mirasında uzaklaştırmıştır. İnan/Ertas/Albaş, s. 307; Dural/Öz, s. 228; Antalya/Sağlam, s. 304; Serozan/Engin, s. 282; Çabri, Miras, s. 285; Weimar, Art. 469, N. 21.

²¹² Seiler, N. 603; Ammann, N. 57-58.

²¹³ Serozan/Engin, s. 282.

²¹⁴ Örnek için Bkz. Öztan, s. 228.

²¹⁵ BGE 75 II; BGE 94 II 139. Açıklamalar için Bkz. Künzle, Hans Rainer, „Bedeutung der Reformen des Erbrechts in Europa für die Schweiz“, in: ders. (Hrsg.), Reformen des Erbrechts in Europa, Successio-Schriften, Bd. 5, Zürich 2023, s. 297 ff.; Seiler, N. 610; Abt/Blattner, Art. 469, s. 26 ff.

²¹⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 329.

altında yaptığı ispatlandıktan sonra, davacıdan bir de “mirasbırakan gerçeği bilseydi bu tasarrufu ortadan kaldırırdı” şeklinde ikinci durumu ispatlamasını beklemenin yersiz olduğu kabul edilmektedir²¹⁷. Zira, sâik hatasının varlığını ispatladıktan sonra buna ek olarak mirasbırakanın farazi iradesini ispatlamasının aranması, ispat yükünü oldukça ağırlaştırmaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşımın, sâik hatasının hukuken sonuç doğurmasının bir ölçüde sınırlandırıldığı isabetle ifade edilmektedir²¹⁸.

Kanaatimizce, *favor testamenti* ilkesi gereği mirasbırakanın son arzularını yaşatmak için tasarrufun olabildiğince ayakta tutulmaya çalışılması prensip olarak isabetli bir yaklaşımdır. Ancak, iptal için mirasbırakanın farazi iradesinin tespit edilmesini aramak, iptal davası açan mirasçılar bakımından bazen aşılması güç bir engel teşkil edebilir. Zira bir kimsenin ölümünden sonra, “hata olmasaydı nasıl bir tasarrufta bulunurdu” sorusunu cevaplamak çoğu zaman imkânsıza yakındır. Mirasçılara yüklenen bu ağır ispat yükünün ancak tasarruf dışı olgulara başvurma ile mümkün olacağı kanaatindeyiz. Hâkim, nedensellik bağı ve mirasbırakanın farazi iradesini araştırırken sadece ölüme bağlı tasarruf metniyle bağlı kalmamalı²¹⁹; tasarruf dışı olgulara (*externa*) başvurabilmelidir. Şayet mirasbırakanın mektupları, tanık beyanları, notları veya diğer tüm tasarruf dışı olgular ışığında mirasbırakanın sâik hatasına düşmeseydi işlemi ayakta tutmayacağı kanaatine varılabiliyorsa, sâik hatasının işlemi sakatladığı kabul edilmelidir.

3. Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarrufun Türüne Göre Aranılan Şart: Sâik Hatası ve Temel Hatası Ayrımı

Vasiyetnamenin, tek taraflı ve varması gerekli olmayan bir hukuki işlem olduğu yukarıda belirtilmişti. Bu nedenle, Borçlar Hukukunda muhatabın güvenliğini korumayı

²¹⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 329; Weimar, Art. 469, N. 23-24.

²¹⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 329; Serozan/Engin, s. 283.

²¹⁹ Seiler, N. 611.

amaçlayan güven teorisi, vasiyetnamede yerini mirasbırakanın gerçek arzusunu üstün tutan irade teorisine bırakır.

İrade teorisinin bir yansıması olarak, TMK m. 504 kapsamındaki hata kavramı, en geniş şekilde yorumlanır²²⁰. Buna göre, öğretide oybirliği ile kabul edildiği üzere, vasiyetnamenin iptali için hatanın objektif olarak esaslı nitelikte olması ya da temel hatası niteliğini kazanması gerekmez²²¹. Mirasbırakanı tasarruf yapmaya iten, yani iradenin oluşum safhasını sakatlayan adi sâik hatası dahi hukuken sonuç doğurmak için yeterlidir. Ancak bunun için, hata ile tasarruf arasında nedensellik bağının bulunması gerekir.

Miras sözleşmesi ile ölüme bağlı tasarrufta bulunan tarafın sâik hatasına düşmesi ihtimalinin sonuçları tartışmalıdır. Birinci görüşe²²² göre, vasiyetnameler için uygulanan kuralların miras sözleşmesi bakımından da uygulanması gerekir. Buna göre, mirasbırakanın adi sâik hatası nedeniyle miras sözleşmesini iptal etmesi mümkündür. Zira, kanun koyucu tarafından ölüme bağlı tasarruf lafzı kullanılarak miras sözleşmesi ile vasiyetname arasında bir ayrım gözetilmemiştir²²³. Bu görüşü savunan yazarlara göre, Kanunda miras sözleşmeleri ve vasiyetname için aranan ehliyet şartları ayrı ayrı ele alınmışken, hataya ilişkin hükümlerin her iki tasarruf bakımından aynı maddede toplanması, kanun sistematigi açısından bu görüşü destekler niteliktedir²²⁴. Ek olarak, ölüme bağlı tasarrufların temelinde, sağlararası hukuki işlemlerin aksine, edimler

²²⁰ Schmid – Tschirren, N. 132.

²²¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras, s. 328-329; Köprülü, s. 235 – 236; Schmid – Tschirren, N. 131; İnan/Ertas/Albaş, s. 307; Öztan, s. 227; Antalya/Sağlam, s. 304; Çabri, Miras, s. 285; Atlı, s. 107; Arslan, s. 704.

²²² Dalamanlı, s. 111; Göktürk, Hüseyin Avni, Miras Hukuku, Ankara 1937, s. 42; Velidedeoğlu, Medeni, s. 531; Eren, İptal, s. 38; İmre/Erman, s. 208; Ayiter s. 115; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 157. Aynı yönde Bkz. BGE 67 II 15; BGE 99 II 382. Altuğ, s. 409. Yazar, sâik hatasını miras sözleşmesini iptalini mümkün kılmak için sebep olarak kabul etmekle birlikte olması gereken hukuk bakımından bu durumu adil bulmamaktadır. Bkz. Altuğ, s. 427. Aksi yöndeki görüşte olmakla birlikte etraflı açıklama için Bkz. Aksoy Dursun, s. 319 ve özellikle 24. dipnot; Özer, s. 345-346.

²²³ Eren, İptal, s. 38.

²²⁴ Escher, Arnold, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bd III, Zürich 1959, Art. 460, N. 6 (Dural, Sözleşme, s. 270'ten naklen).

arasındaki değişim fikri yer almaz²²⁵. Öte yandan, vasiyetname yerine miras sözleşmesini tercih eden mirasbırakanın, bu tercihinin sonucunda daha sıkı şartlara tabi tutulmasını hakkaniyete aykırı olduğu kabul edilmektedir²²⁶. Ayrıca TMK m. 504 hükmünde, TBK m. 30 ve 32 hükümlerinde olduğu gibi esaslı yanılma ve sâik hatası ayırımı yapılmamıştır²²⁷. Miras sözleşmesinin karşı tarafı ise, sâik hatasının borçlar hukuku kapsamında temel hatası niteliğini alması ile miras sözleşmesini iptal edebilir.

Diğer görüşe²²⁸ göre sâik hatasının, temel hatası niteliğini kazanması ile miras sözleşmesinin iptal edilmesi mümkündür. Nitekim miras sözleşmesinde beyan muhatabının korunmaya değer güveni söz konusudur. Ayrıca, Kanun metnindeki “ölüme bağlı tasarruf” ifadesine dayanarak, vasiyetname ve miras sözleşmesi arasındaki farkları dikkate almamak ve her iki işleme aynı kuralları istisnasız bir şekilde uygulamak hukuken isabetli bir yaklaşım değildir²²⁹. Bununla beraber, vasiyetnamede sâik hatasının sonuç doğuracağı fikri, maddede geçen ölüme bağlı tasarruf lafzına değil, vasiyetnameler bakımından irade prensibinin uygulanmasına dayanır²³⁰. Bir diğer deyişle burada, tasarrufun niteliği önem arz etmektedir.

Çalışmamız kapsamında isabetli bulunduğumuz yaklaşım, ikinci görüştür. Zira birinci görüş uygulandığında, mirasbırakanın beyanına güvenen karşı taraf ile

²²⁵ **Escher**, Arnold, (çev. Sabri Şakir Ansay) Medeni Kanun Miras Hukuku Şerhi, Ankara 1949, s. 114; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 79.

²²⁶ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 79.

²²⁷ Ayrıca burada, ZGB Art. 469 gerekçesinde, sâik hatasının da madde kapsamında değerlendirildiği için Türk öğretilerdeki tüm ölüme bağlı tasarruflar bakımından her türlü hatanın iptal sebebi olabileceğine dair görüş için Bkz. **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 79.

²²⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 329 vd.; **Gönensay/Birsen**, s. 181; **Altuğ**, s. 409 vd. Hatta yazara göre, vasiyetnamelerde dahi sâik hatasına başvurulabileceğine ilişkin kısmen de olsa Borçlar Hukuku hükümlerinden yararlanılmalıdır. Zira tenkis davası, iade davasının yanında ayrıca sâik hatasına da dayanarak ölüme bağlı tasarrufların iptaline gidilmesi, mirasbırakanın düşünce ve isteklerinin ölümünden sonra yaşıatılması olanağını git gide zayıflatmaktadır. **Antalya**, s. 220 vd; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 88; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 308; **Dural/Öz**, s. 229; **Antalya/Sağlam**, s. 305; **Seiler**, N. 605; **Çabri**, Şerh, s. 174; **Aydos**, Oğuz Sadık, Pratik Miras Hukuku, Ankara 2021, s. 56; **Arslan**, s. 704.; **Turan**, s. 54; **Şentürk**, s. 68; **Diñer**, Seher Serap, Mirastan Feragat Sözleşmesi ve Hukuki Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 78. Aynı yönde bir başka yaklaşım için Bkz. **Serozan/Engin**, s. 265-267.

²²⁹ **Dural/Öz**, s. 229; **Aydos**, s. 56.

²³⁰ **Dural**, Sözleşme, s. 271-272; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 330.

mirasbırakan arasında bir eşitsizlik meydana gelir ve adil olmayan sonuçlar doğar^{231 232}. Özellikle ivazlı bir miras sözleşmesinde bu eşitsizlik, daha belirgin şekilde kendisini gösterir.

Aslında iki görüşün arasında ayırım yaratan durumun temelinde, TMK m. 504 hükmünün kaleme alınış biçimi yatar. Zira kanun koyucu bu hükümde, miras sözleşmesi ile vasiyetnameyi kapsayan bir üst kavram olarak ölüme bağlı tasarruf lafzının kullanmıştır. Oysa görüşümüze göre ister ivazlı ister ivazsız olsun, ortada karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla kurulan, iki taraflı bir sözleşme bulunduğu gerçeği yadsınamaz²³³. Bu nedenle, mirasbırakan ile sözleşmenin karşı tarafı arasında herhangi bir ayırım gözetmeksizin güven prensibi uygulanmalıdır. Yukarıda belirtildiği üzere, vasiyetnameler bakımından irade prensibine üstünlük tanınırken miras sözleşmelerinde ise güven prensibi söz konusudur. Bunun sonucunda adi sâik hatası, miras sözleşmelerinde ölüme bağlı tasarrufta bulunan taraf bakımından da iptal sebebi teşkil etmez. Şüphesiz, mirasbırakanın adi sâik hatasına dayanarak sözleşmeyi ortadan kaldıramaması sadece ona özgü bir sınırlama değildir. Aynı zamanda mirasbırakanın ölümünden sonra da ilgililer tarafından adi sâik hatasına dayanarak tasarrufun iptalini talep etmek mümkün olmaz²³⁴.

²³¹ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 330. Yazar, meydana gelebilecek adil olmayan durumu şöyle bir örnekle somutlaştırıyor: İvazlı bir miras sözleşmesinde, sağlığında yüksek bir meblağ ile para verme borcu altına giren karşı tarafın lehine ölüme bağlı tasarrufta bulunan mirasbırakanın sâik hatası ile miras sözleşmesi iptal eder. Bunun neticesinde ise çarpıcı bir eşitsizlik meydana gelir. Bu sonucun, dürüstlük kuralına da aykırı olduğuna ileri süren görüş için Bkz. **Dural**, Sözleşme, s. 273.

²³² Miras sözleşmelerinin ivazlı olup olmadığına göre yapılan farklı değerlendirmelerin açıklaması için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 331; **Dural**, Sözleşme, s. 273. Buna göre, ivazsız miras sözleşmelerinde sâik hatası dikkate alınırken ivazlı miras sözleşmelerinde sâik hatasının temel hatası niteliğine sahip olması gerekir. Hatta, ivazlı dahi olsa bir miras sözleşmesinde, ölüme bağlı tasarruf ile ivaz birbirine yakın değilse mirasbırakan bakımından vasiyetnameye ilişkin kuralların uygulanması görüşü ileri sürülmektedir. Ne var ki tasarruf ile karşı edimin eşdeğerliği ölçütünün ne olacağı belirsizdir. Oysa Serozan haklı olarak, miras sözleşmesiyle bağlılığı lehdar bakımından güçlendirme yönündeki eğilime uygun düşmediği gerekçesiyle hem ivazlı hem de ivazsız miras sözleşmeleri bakımından sâik hatasına dayanılarak miras sözleşmesinin iptal edilemeyeceği görüşü taraftardır. **Serozan/Engin**, s. 267.

²³³ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 331; **Antalya/Sağlam**, s. 305; **Aksoy Dursun**, s. 319.

²³⁴ **Dural**, Sözleşme, s. 274.

D. Yargıtay ve İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Işığında Ölüme Bağlı

Tasarruflarda Sâik Hatası

Ölüme bağlı tasarruflar, genellikle kişilerin yaşamlarının ileri evrelerinde, fiziksel ve manevi açıdan daha zayıf, hassas oldukları bir dönemde kaleme alınır. Bu tasarrufların temelinde yatan duygusallık ve yaşlılığın getirdiği durumlar göz önüne alındığında, mirasbırakanın iradesinin oluşum sürecinde bir hataya düşmesi aslında sık rastlanabilecek bir durumdur. Ancak Türk içtihatlarında, ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasına doğrudan temas eden yargı kararları bulmak adeta imkânsızdır. Bu durumun temelinde yatan en büyük etken, şüphesiz sâik hatasının tespit ve ispatındaki zorluktur. Zira, tasarrufu yapan kişinin vefat etmiş olması, sâik hatasının tespitini son derece güçleştirir. Üstelik vasiyetnamenin, muhafazası genellikle mirasbırakanın inisiyatifinde olan ve gizlilik içinde tutulan tek taraflı hukuki işlem olması, mirasbırakanın o anki sâikini ve düştüğü hatayı aydınlatacak bağlantıların bulunmasını daha da zorlaştırır.

Sâik hatasının ispat ve tespitine ilişkin güçlüklerin yanı sıra, tasarruf sahibi, düştüğü hata yüzünden mahkeme nezdinde kendisini aciz veya suçlu hissetmekten çekinmektedir. Dahası, hâkimin sâik hatasını ciddiye almayacağı endişesi söz konusudur²³⁵. Açıklanmaya çalışılan bu sebeplerden ötürü, uygulamada taraflar sâik hatası söz konusu olsa bile, ihtilafı doğrudan bu kavrama dayandırmak yerine, hâkimin daha somut ve ciddi bulacağını düşündükleri ehliyetsizlik, hile veya korkutma gibi sebepleri tercih etmektedir. Durum böyleyken, sâik hatası, çoğu zaman bu iddiaların yanında ancak tali bir argüman olarak sunulmaktadır. Ancak ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasına ilişkin Yargıtay kararı sınırlı olmakla birlikte, bu husus, tespit edilebilen sınırlı Yargıtay kararları ile İsviçre Federal Mahkemesi içtihatları ışığında somutlaştırılmalıdır.

²³⁵ Açıklamalar için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 3-4.

1. Vasiyetnamede Sâik Hatasına İlişkin Yargıtay Kararı İncelemesi

Mirasbırakan (M.M.Ö.), sağlığında tek taraflı bir vasiyetname düzenlemiş ve bu vasiyetname ile (R.İ.) isimli şahsa belirli bir mal vasiyetinde bulunmuştur. Vasiyetnamenin düzenlendiği sırada, lehine kazandırma yapılan (R.İ.)'nin daha önce bir başkası tarafından evlat edinilmiş olduğu hususundaki sözleşme aslında hükümsüzdür ve ileride iptal edilecektir. Ne var ki mirasbırakan, tasarrufu yaptığı anda bu hukuki sakatlığı ve iptal ihtimalini bilmemekte, evlatlık ilişkisini geçerli sanmaktadır. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 24.10.1977 tarihli ve 6939/7274 sayılı bahse konu kararında şu ifadelerle yer vermiştir:

“... Ölüme bağlı tasarrufun iptal edilebilmesi için hatanın esaslı olması zorunluğu yoktur. Sâik'de hata yapılmış olması da iptal için yeterlidir. ... Olayda miras bırakan (M.M.Ö.) dava konusu vasiyetnamesini düzenlediği sırada (R.İ.) nin daha önce başkası tarafından evlât edinilmiş olduğunu ve sözleşmenin hükümsüz bulunduğunu ve ileride bunun iptal edileceğini bilmiş olsa idi ona mal vasiyetinde bulunmazdı. Ne var ki miras bırakan bu konuda yanılmış ve bu yanılma sonucu ölüme bağlı tasarrufta bulunmuştur. Öyle ise Medenî Kanunun 451. maddesi delaletiyle 499. maddesi gereğince vasiyetnamenin iptal edilmesinde bir yanlışlık yoktur. Onun için bu yöne değinen temyiz itirazları yerinde değildir. ... ”

Yargıtay'ın zikredilen kararının, ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasının yukarıda açıklanan şart ve unsurlarını somut uyuşmazlığa yansıtması bakımından isabetli olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim Yargıtay, karara konu olan uyuşmazlıkta *“...hatanın esaslı olması zorunluluğu yoktur, sâikte hata yapılmış olması iptal için yeterlidir...”* şeklindeki ifadesi ile, Borçlar Hukuku anlamında aranan temel hatası şartının vasiyetnamelerde geçerli olmadığını açıkça ortaya koymuştur. Bu bağlamda, adi sâik hatasının vasiyetnameyi sakatlayabilmesi için hukuken aranan yegâne şart, hata ile tasarruf arasındaki nedensellik bağıdır. Yargıtay anılan olayda, bu modaliteyi işletmiş,

“...daha önce başkası tarafından evlât edinilmiş olduğunu ve sözleşmenin hükümsüz bulunduğunu ve ileride bunun iptal edileceğini bilmiş olsa idi ona mal vasiyetinde bulunmazdı...” tespitinde bulunarak sâik hatası ile tasarruf arasındaki nedensellik bağına kurmuştur.

2. Mirasın Zımni Kabulünde Sâik Hatası Nedeniyle İptale İlişkin Yargıtay Kararı İncelemesi²³⁶

Somut olayda, mirasbırakan (M.Y.T.)'nin vefatının ardından yasal mirasçıları (F.T.) ve (M.K.T.), terekenin aktiflerinin pasiflerini karşılayacağı inancıyla vergi dairesine verdikleri beyannamede terekenin net değerini 261.839 TL olarak göstermişlerdir. Bu bağlamda mirasçılar, terekeye ait birtakım borçları ödemek suretiyle mirası zımnen kabul etmişlerdir. Ne var ki, mirasbırakanın ölümünün üzerinden iki yılı aşkın bir süre geçtikten sonra, terekeyi tamamen borca batık hâle getiren ve anapara ile faizleriyle birlikte yirmi dokuz milyon lirayı aşan banka kefalet borcu ortaya çıkmıştır. Mirasçıların habersiz olduğu bu borç, zımni kabulden dolayı bir uyuşmazlık doğurmuştur.

Mirasın reddinden feragat niteliği taşıyan zımni kabul, tek taraflı ve bozucu yenilik doğuran bir irade beyanıdır. Burada, TMK m. 5 gereği, irade sakatlıklarını düzenleyen TBK m. 30 vd. hükümleri kıyasen uygulama alanı bulur²³⁷. Kararın çalışmamızın bu başlığı altında incelenmesini gerekli kılan temel husus buradaki ayrıma ilişkindir. Şayet somut olaydaki bu uyuşmazlık örneğin bir vasiyetnamede bulunsaydı, yani mirasbırakan terekesinin borca batık olmadığını zannederek tasarrufta bulunsaydı, sâik hatası vasiyetnamenin iptali için yeterli olacaktı. Zira vasiyetnamelerde irade prensibi geçerlidir ve sâik hatasının temel hatası niteliği kazanması aranmaz. Ancak,

²³⁶ İşbu kararın tam künyesi yararlanılan eserde yer almamaktadır; karar metni ve konuya ilişkin açıklamalar Helvacı'dan naklen aktarılmıştır. **Helvacı**, İlhan, Hukuki Mütalaalar, C. III, (2015-2020), İstanbul 2021, s. 653 vd.

²³⁷ **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 3; **Eren**, Borçlar Genel, s. 13; **Helvacı**, s. 659.

mirasın zımni kabulü bir borçlar hukuku ilişkisi olarak kabul edildiğinden yukarıda açıklanan hususlar kendisine uygulama alanı bulamaz.

Borçlar hukukuna göre, adi sâik hatası kural olarak sonuç doğurmazken, kişinin düştüğü hata, dürüstlük kuralı çerçevesinde o hukuki işlemin olmazsa olmaz unsuru sayılacak nitelikte ve karşı tarafça biliniyorsa temel hatasından bahsedilir. (TBK m. 32)

Nitekim Yargıtay'ın, mirasçılarının öngörmesi beklenemediği kadar ağır bir borcun hayatın olağan akışı içinde kimse tarafından kabul edilmeyeceği gerçeğinden hareketle; hatanın adi sâik hatası olmaktan çıkıp temel hatası niteliği kazandığını kabul etmesi, bu kararı dikkate değer kılmaktadır.

3. İsviçre Federal Mahkemesi'nin Sâik Hatası Halinde İlliyyet Bağ ve Farazi İradenin Tespiti Şartlarına İlişkin Kararının İncelemesi

İsviçre Federal Mahkemesi'nin 17 Haziran 1993 tarihli (BGE 119 II 208) kararı, sâik hatası altındaki mirasbırakanın, düzenlediği vasiyetnamede bu hatanın hukuken sonuç doğurabilmesi için farazi iradesinin tespiti şartının aranmasına ilişkin dikkate değerdir. Karara konu olayda mirasbırakan, düzenlediği el yazılı vasiyetnamesinde, beş çocuğuna eşit oranda vasiyette bulunmuştur. Aynı vasiyetnamenin devamında, çocuklarından ikisine sağlığında yaptığı taşınmaz bağışının terekeden mahsubu için, bağışlamaya konu taşınmazların bedellerini 50.000 ve 60.000 Frank olarak belirlemiştir. Ancak miras açıldığında bahse konu taşınmazların gerçek değerlerinin 886.740 ve 453.000 Frank şeklinde yüksek meblağlara ulaştığı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine diğer mirasçılar, mirasbırakanın düştüğü sâik hatası nedeniyle vasiyetnamedeki ilgili tasarrufun iptalini talep etmişlerdir.

Uyuşmazlığı inceleyen Federal Mahkeme, vasiyetnamede hatanın iptal sebebi sayılabilmesi için Borçlar Hukuku anlamında esaslı hata niteliğini kazanması gerekmediğine hükmetmiştir.

Kanaatimizce Mahkemenin yaklaşımı, Türk ve İsviçre öğretideki yukarıda incelenen hâkim görüşün bir örneğidir. Nitekim sağlararası işlemlerde karşı tarafı himaye eden güven teorisi geçerliiyken, söz konusu vasiyetname olduğunda güveni himaye edilmesi gereken bir karşı taraftan bahsedilemediğinden burada hâkim olan teori irade teorisidir. Zira sağlararası hukuki işlemlerde karşı tarafın güvenliini korumak amacıyla güven teorisi uygulanırken; varması gerekli olmayan tek taraflı irade beyanı ile meydana gelen vasiyetnamede mirasbırakanın iradesini üstün tutan irade teorisi hâkimdir. Ancak her sâik hatasının hukuken sonuç doğurması, sadece sâik hatasının varlığı ile mümkün değildir. Buna göre Türk hukukunda, sâik hatası ile tasarruf arasında nedensellik bağıının varlığı yeterli görülürken; İsviçre uygulaması buna ek olarak farazi iradenin tespiti şartını gerekli kılmaktadır. Nitekim bahse konu kararda Federal Mahkeme, “...sâik hatası nedeniyle vasiyetnamenin iptali, davacının, mirasbırakan gerçek durumu bilseydi tasarrufu olduğu gibi muhafaza etmek yerine iptal etmeyi tercih edeceğini ispatlaması şartına bağılıdır...” şeklindeki ifade ile sâik hatası ve tasarruf arasındaki nedensellik bağıının varlığını yeterli görmemiştir.

4. İsviçre Federal Mahkemesi’nin Miras Sözleşmesinde Sâik Hatasının Temel Hatası Niteliğı Kazanması Şartına İlişkin Kararının İncelemesi

İsviçre Federal Mahkemesi’nin 1 Kasım 1973 tarihli (BGE 99 II 382) kararı, ölüme bağı tasarruflarda sâik hatasının sonuçlarında, vasiyetname ve miras sözleşmesi farkını ortaya koyan emsal nitelikteki bir karardır. Karara konu olayda mirasbırakan, tarafı olduğu miras sözleşmesi ile mülkiyetindeki taşınmazı 280.000 Frank bedel karşılığında karşı tarafa devretmeyi taahhüt etmiştir. Ancak mirasbırakan, ilerleyen zamanlarda belirlediğı bu satış bedelinin düşük olduğu ve taşınmazın aslında çok daha değerli olduğu düşüncesine kapılmıştır. Buna binaen, sözleşmenin karşı tarafına bir bildirimde bulunmaksızın, sonradan düzenlediğı vasiyetname ile bu anlaşmayı tek taraflı olarak ortadan kaldırmaya çalışmıştır.

Esasen olay, mahkeme nezdinde şu tartişmayı gündeme getirmiştir: Vasiyetnamede adi sâik hatasının iptal için yeterli kabul edilmesine karşılık, aynı yaklaşımın miras sözleşmesinde de uygulama alanı bulup bulmayacağı meselesi değerlendirilmelidir. Kararın gerekçesinde de benimsendiğı üzere, klasik İsviçre öğreti (*Escher ve Tuor*), ZGB Art. 469'daki "ölüme bağı tasarruf" ifadesinin, vasiyetname ve miras sözleşmesi ayrımı yapmadığını, dolayısıyla adi sâik hatasının tıpkı vasiyetnamede olduğu gibi miras sözleşmesinde de tasarrufun iptali için yeterli olduğunu kabul eder. Oysa Federal Mahkeme, klasik görüşe katılmamıştır. Buna göre, miras sözleşmesi iki taraflı bir hukuki işlem olduğu için karşı tarafın bu sözleşmeye duyduğu bir güven söz konusudur. Eğer mirasbırakana, adi sâik hatası nedeniyle sözleşmeden dönme hakkı verilirse, bir eşitsizlik meydana gelir. Zira mirasbırakan adi sâik hatasında dahi sözleşmeyi ortadan kaldırabilirken aynı sözleşmenin karşı tarafı ancak esaslı hata hallerinde iptal hakkına sahiptir.

Bu gerekçelerle Federal Mahkeme, miras sözleşmesinin "sözleşme" niteliğini belirterek miras sözleşmesinin iptali için, mirasbırakanın düştüğü hatanın adi sâik hatasına düşmesinin yeterli olmadığına hükmetmiştir. Buna göre hatanın, OR Art. 24 bağlamında temel hatası niteliğini kazanması gerekir. Ayrıca Mahkeme, sâik hatasına dayanarak bir iptalin söz konusu olabilmesi için, vasiyetnamelerde olduğu gibi burada da farazi irade modalitesinin işletilmesini; yani mirasbırakanın gerçeğı bilmesi halinde bu sözleşmeyi ayakta tutmayacağını açıkça ispatlanması gerektiğini hükme bağlamıştır. Karar bu yönüyle sâik hatasının miras sözleşmesi ve vasiyetnamedeki hukuki sonuçların farkını ortaya koyan önemli bir içtihatır.

III. Bağışlama Sözleşmesinde Sâik Hatası

A. Genel Olarak

Bağışlayanın malvarlığından yahut mirasbırakanın terekesinden lehtarın malvarlığına karşılıksız bir artış sağlayan bağışlama sözleşmesi ile ölüme bağı

tasarrufların ortak özelliği, her iki hukuki işlemin de özünde karşılıksız kazandırma amacı taşımasıdır. Daha önce de değinildiği üzere bu özellik, işlemi yapan kişinin (bağışlayan veya mirasbırakanın) sâikini ön plana çıkarır. Ancak bu iki hukuki işlem arasındaki benzerlik, konu sâik hatası olduğunda tamamen ortadan kalkar. Çünkü bağışlama sözleşmesi, tek tarafa borç yüklemesine rağmen kurulması için bağışlananın kabul iradesini şart koşan iki taraflı bir hukuki işlemdir. Ortada bir sözleşme ve karşı tarafın kabulü bulunduğu için, bağışlamada güven teorisi hâkimdir. Vasiyetnamelerde adi sâik hatası dahi işlemi iptal etmeye yeterken, bağışlama sözleşmesinde aynı çözümün benimsenmemesinin asıl nedeni, bağışlananın sözleşmenin geçerliliğine duyduğu bu güvenin korunmasıdır. Bu nedenle, bağışlama sözleşmesinde sâik hatasının hukuken sonuç doğurabilmesi, ancak hatanın sözleşmenin temel hatası niteliği kazanmasına bağlıdır.

B. Bağışlama Sözleşmesinde Temel Hatasının (Esaslı Sâik Hatasının) Şartları

Temel hatası, niteliği itibarıyla aslında bir sâik hatasıdır²³⁸. Zira işlemi yapan kişinin iç dünyasında oluşan iradesi ile dışa aksettirdiği beyanı birbirine uygundur. Ancak sakatlık, iradenin oluşum aşamasında gerçekleşir. Daha önce de belirtildiği üzere, TBK kapsamında adi sâik hatası, esaslı hata kabul edilmediği için hukuken sonuç doğurmaz. Ancak kanun koyucu, bu durumun ortaya çıkaracağı hakkaniyete aykırı sonuçlara meydan vermemek için bazı unsurların bir araya gelmesi ile adi sâik hatasının temel hatası niteliği kazanacağını kabul eder²³⁹. Buna göre, hataya düşenin, yanıltıcı sâiki sözleşmenin temeli sayması ve bunun iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kuralına uygun olması halindeki hata esaslı sayılır. Ancak bu durumun karşı tarafça bilinebilir olması gerekir (TBK m. 32). O halde temel hatasından bahsedebilmek için, aşağıdaki şartların kümülatif olarak sağlanması gerekir:

²³⁸ Edis, s. 24-25; Tunçomağ, s. 342 vd.; Eren, Borçlar Genel, s. 441.

²³⁹ Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 403; Eren, Borçlar Genel, s. 441; Oğuzman/Öz, s. 105; Kanişlı, s. 174.

1. Sâik Hatasının Varlığı

Temel hatasının varlığından bahsedebilmek için her şeyden bağışlayan tarafında, kendisini hukuki işlemi yapmaya iten tasavvuru ile gerçeklik arasında bir uyumsuzluk halinin bulunması gerekir²⁴⁰. Diğer bir ifade ile işlem iradesi, yanlış bir tasavvurun sonucunda oluşmalıdır. Hata, maddi veya hukuki bir olguya ilişkin olabilir²⁴¹.

Bağışlama sözleşmesinde maddi bir olguya ilişkin sâik hatası, kendisini genellikle bağışlananın kişisel niteliklerinde veya bağışlama konusunun ekonomik değerinde gösterir. Örneğin, bağışlayanın geçmişte hayatını kurtardığını zannettiği kişiye duyduğu derin bir minnet nedeniyle otomobilini bağışlamaya konu etmesi, ancak gerçeğin sonradan farklı çıkması yahut maddi zorluk içinde olduğunu düşündüğü bir yakınına yardım amacıyla taşınmazının mülkiyetini devretmesi, oysa o kişinin aslında gizli bir serveti olduğunun anlaşılması maddi sâik hatalarıdır. Benzer şekilde, tarafların bağışlanan malın gerçek değerini bilmemesi bağışlama iradesini sakatlayan maddi bir sâik hatası oluşturabilir²⁴². Buna karşılık hukuki hata, bağışlanan malın hukuki statüsüne dair bir yanılmayı ifade eder. Örneğin, bağışlayanın sadece tarım arazisi vasfındaki değersiz bir tarlayı bağışladığını düşünürken, arazinin o esnada ticari imara açıldığını bilmemesi hukuki bir sâik hatasıdır.

Sâik hatasının, geçmişe veya hâle ilişkin olması pekâla mümkündür²⁴³. Geçmişe veya hâle ilişkin sâik hatasının tespiti ve değerlendirilmesi nispeten kolaydır. Ancak

²⁴⁰ Edis, s. 16 vd.; Eren, Borçlar Genel, s. 443; Oğuzman/Öz, s. 106; İnan/Yücel, s. 312.

²⁴¹ Gümüş, Borçlar, s. 339; Oğuzman/Öz, s. 106; Kanişlı, s. 209. Esasen kanunun yapılan hukuki işleme bağladığı sonucu bilmemenin sâik hatası olup olmadığı öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, böyle bir hata adi sâik hatası niteliğindedir. Oysa diğer görüşe göre böyle bir hata, temel hatasına ilişkin şartları taşımak kaydıyla hukuken sonuç doğurur. Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 103 vd.

²⁴² Akbıyık, s. 30-31. Benzer şekilde orijinal sanılan eserin reproduksiyon olması vs. örnekler için Bkz. Gümüş, Borçlar, s. 339.

²⁴³ Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 404; Eren, Borçlar Genel, s. 446; Oğuzman/Öz, s. 107; Erman, Hasan, İstisna Sözleşmelerinde Beklenilmeyen Haller, İstanbul 1979, s. 47; Türkmen, s. 146.

sâik hatasının zamansal boyutuna ilişkin asıl tartışma, hatanın geleceğe yönelik olup olamayacağına ilişkindir²⁴⁴.

Bu durum, konu bağışlama sözleşmesi olduğunda bir adım ileri giderek daha zor bir hal alır. Zira bağışlama sözleşmesinde genellikle, bağışlananın ileride bir evlilik yapacağı, eğitimini başarıyla tamamlayacağı veya bağışlayana karşı ömür boyu sadakat ve minnet duyacağı gibi genellikle geleceğe dönük umut ve öngörülerle gerçekleştirilir.

Öğretideki bir görüşe göre, geleceğe dair hususlarda hata, teknik anlamda hata kabul edilmez²⁴⁵. Bu görüşün temelinde, kişiyi işlem yapmaya iten tasavvur ile gerçekliğin sözleşmenin kurulduğu an itibarıyla uyuşmaması yatar. Oysa geleceğe yönelik öngörülerde, sözleşmenin kurulduğu andaki irade ile gerçeklik arasında bir uyumsuzluk yoktur. Zira gerçeklik, sözleşme yapıldıktan sonra değişmektedir. Bu durum, İsviçre öğretisinde şu şekilde ifade edilir²⁴⁶: “*Yalnız yanlış teşhis hatadır; yanlış öngörü ise hata değildir*”. Keza İsviçre Federal Mahkemesi, eski tarihli bazı kararlarında kişinin gelecekle ilgili bir şeyi bilemeyeceğini ve sadece tahmin yürütebileceğini belirterek hatayı reddetmiştir²⁴⁷. Geleceğe ilişkin mutlak bir bilgiye sahip olunamayacağı gerçeği, meseleyi aynı zamanda sözleşmelerdeki risk dağılımı perspektifinde değerlendirmeyi gerektirir. Bu yaklaşıma göre, geleceğin belirsizliğine rağmen sözleşmede uyarılama klotuna yer vermeyen taraf, umduğu gelişmelerin gerçekleşmemesi riskini zımnen üstlenmiş sayılmalıdır²⁴⁸. Beklentilerin boşa çıkmasını

²⁴⁴ **Kut**, Ahmet/**Bauer**, Christoph, CHK OR, Art. 24 N. 24, in: Atamer, Yeşim/Furrer, Andreas (Hrsg.), Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Bd. Obligationenrecht Allgemeine Bestimmungen, Zürich 2023, Rn. 29.

²⁴⁵ **Serozan**, Rona, Sözleşmeden Dönme, İstanbul 1975, s. 387; **Oğuzman/Öz**, s. 108-109; **Baysal**, Başak, Sözleşmenin Uyarlanması, İstanbul 2017, s. 190 vd. Yazara göre geleceğe ilişkin olgularda hataya düşmenin kabul edilmesi, temel hatası ile işlem temelinin çökmesi arasındaki ayrımı oldukça güçleştirir. **Arat**, Ayşe, Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması, Ankara 2006, s. 69; **Türkmen**, s. 146; **Kaplan**, s. 141.

²⁴⁶ **Reichel**, Hans, Vertragsrücktritt wegen veränderter Umstände, Berlin 1933, s. 198: “*Eine Fehldiagnose ist Irrtum, eine Fehlprognose ist kein Irrtum*”, (**Schmidlin**, Bruno, in: BK zum schweizerischen Privatrecht, Bd. VI, Obligationenrecht, 1. Abt., 2. Teilband, Art. 23–31 OR, Bern 2013, Art. 24 N. 239’dan naklen).

²⁴⁷ Bkz. BGE 59 II 374; BGE 79 II 275; BGE 95 II 409.

²⁴⁸ **Enz**, Benjamin V., Clausula rebus sic stantibus – Insbesondere im Spiegel der Rechtsprechung, in: **Sutter-Somm**, Thomas (Hrsg.), Clausula rebus sic stantibus, Zürich/Basel/Genf 2018, N. 177.

sonradan bir iptal sebebi olarak kabul etmek, sözleşmenin doğasında var olan ve taraflarca üstlenilen bu risk dengesini bertaraf etmek anlamına gelir. Öte yandan, geleceğe dair hatanın kabul edilmesi, sözleşmenin âkîbetini beklenen olayın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine bağlayacağından hukuki güvenlik ilkesini de sarsar²⁴⁹. Dolayısıyla bu görüş, geleceğe ilişkin öngörülerin boşa çıkmasını bir irade sakatlığı olarak görmez ve meseleyi emprevizyon teorisi bağlamında değerlendirir²⁵⁰. Ancak bu görüş, gerçek durumun sözleşmenin kurulduğu esnada değişmesi ve bu durumun işlemi yapan kişi tarafından habersiz olması ihtimalini hata hükümleri kapsamında kabul eder²⁵¹.

Öğretideki bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, kural olarak gelecekteki olaylar, eğer önceden öngörülebilir nitelikteyse temel hatasına konu teşkil edebilir²⁵². İsviçre Federal Mahkemesi'nin güncel içtihatlarında benimsediği bu yaklaşıma göre, kanun koyucu hata ile ilgili hükümlerinde hatanın yalnızca geçmişe veya hâle ilişkin olduğuna dair bir ibareye yer vermemektedir²⁵³. Keza, İsviçre öğretisinde isabetle belirtildiği üzere zaman, yalnızca anlık durumlardan ibaret değildir²⁵⁴. Buna göre, bir

²⁴⁹ Bu görüşte olmamakla birlikte etraflı açıklama için Bkz. **Reiser**, Nina, Fahrlässiger Irrtum nach Art. 26 OR, Zürich 2012, N. 24; **Enz**, N. 178.

²⁵⁰ **Gürsoy**, Emprevizyon, s. 23; **Oğuzman/Öz**, s. 108-109.

²⁵¹ **Oğuzman/Öz**, s. 108-109; **Kurşat**, s. 252.

²⁵² **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 45; **Erman**, s. 47; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 405; **Eren**, Borçlar Genel, s. 446; **Akıncı**, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, Konya 2024, s. 105 vd.; **Bosshardt**, Martina Florinda Paula, Eigentumsfragen im Zusammenhang mit Eigentumsverhältnissen bei faktischen Lebensgemeinschaften, ASR – Abhandlungen zum schweizerischen Recht, Bd. 840, Bern 2024, Rn. 667; **Gülekli**, Yeşim, “Aşırı İfa Güçlüğü ve Alacaklının Tasavvurunun Boşa Çıkması Halinde İşlem Temelinin Çökmesi Öğretisi”, MHAD, C. 15, S. 18, Y. 1990, ss. 43–69, s. 61. Bu yönde Bkz. BGE 109 II 105; BGE 48 II 236; BGE 55 II 184 ff.; BGE 41 II 365; BGE 95 II 407, 409 ff. Aynı yönde Yargıtay uygulaması için Bkz. Yarg. HGK E. 4/43 K. 283 T. 16.11.1960: “davacı, davalı Tekel idaresi ile bir sözleşme yaparak ondan belirli miktarda şarap almak taahhüdü altına girmiştir. Sonradan özel kurumlarca yapılan şarapların daha iyi vasıfta olmaları sebebi ile, tekel şaraplarının satışı azalmış, davacı da bu sebeple sözleşmenin ortadan kaldırılması talebinde bulunmuştur. Olayda davacının geleceğe ilişkin kişisel bir tasavvuru (tekel şaraplarının alıcı bulacağına ve bol kazanç sağlayacağına ilişkin tasavvur) boşa çıkmıştır. Ancak söz konusu tasavvurun öngörülemyecek bir sebeple boşa çıkmış olduğundan bahsedilmesi mümkün değildir. Yargıtayın da belirttiği gibi, sözleşmenin yapıldığı tarihte de Tekel şarapları ile özel kurumlarca yapılan şaraplar arasında rekabetin varlığı bilinen bir gerçektir. O halde davacının, söz konusu rekabet sebebi ile tekel şaraplarının satışının azalabileceğini öngörememiş olduğundan söz edilemez. Bu sebeple, olsa olsa BK. md. 24/1-4 hükmünün koşulları mevcutsa temel hatası sebebi ile sözleşmenin hüküm ifade etmesinin engellenmesi bahis konusu olabilecektir.” (**Gülekli**, s. 61). Kocayusufpaşaoğlu, bu kararın hata hükümleri kapsamında ele alınması gerektiğini ifade etmekle birlikte somut olayın temel hatası şartlarını taşımadığını ifade etmektedir. Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 46.

²⁵³ Bu yönde Bkz. BGE 118 II 297, 300; BGE 117 II 218, 224.

²⁵⁴ **Schmidlin**, BK OR, Art. 23/24, N. 196.

taraf gelecekteki bir olguyu zihninde adeta kesinleşmiş bir durum olarak tasavvur etmişse mevcut bir olguda yanıldığı gibi bu kapsamda da hataya düşebilir. Hiç düşünülmemiş ve öngörülmemiş konu hakkında hatadan bahsedilmez. Böyle bir durumda söz konusu olan, tasavvurun yokluğudur²⁵⁵. Ayrıca, hataya düşen tarafın tasavvurunun karşı tarafça bilinebilir olması yeterlidir, yani hatalı tasavvurun her iki tarafça bilinmesine gerek yoktur²⁵⁶.

Bu görüş, sâik hatası ile sözleşmenin uyarlanması arasındaki sınırı çizerken hassas bir ayrımı gerektirir. Buna göre, bir durumun hukuken geleceğe ilişkin hata kapsamında değerlendirilebilmesi için, o olayın gerçekleşme veya gerçekleşmeme ihtimalinin bizzat sözleşmenin yapıldığı esnada objektif olarak mevcut ve öngörülebilir olması gerekir. Burada aranan öngörülebilirlik, bir spekülasyonun (örneğin bir taşınmazın değerinin gelecekteki seyri), bir umudun veya ticari bir riskin ötesinde, hataya düşen tarafın o olayın gerçekleşeceğine kesin bir inanca sahip olmasını ifade eder²⁵⁷.

Sözleşme yapıldığı anda böyle bir ihtimal yokken, sözleşme kurulduktan sonra yepyeni bir durum ortaya çıkarsa, bu durum artık sâik hatası kapsamında değerlendirilemez²⁵⁸. Çünkü taraflar, sözleşmenin kurulması anında bu yeni gelişmeye dair hatalı bir öngöründe bulunmamışlardır. Bu yeni gelişme karşısında sözleşmenin ayakta kalması dürüstlük kuralına aykırı düşecekse, başvurulacak yol sözleşmenin uyarlanması olur (TBK m. 138). O halde bağışlama sözleşmesinde geleceğe ilişkin sâik hatası, gelecekteki olayın öngörülebilir olması şartına bağlıdır. Örneğin bir babanın, düğün tarihi alınmış, tüm merasim hazırlıkları tamamlanmış hatta düğün davetiyelerinin

²⁵⁵ Kocayusufpaşaoğlu, İşlem Temeli, s. 509.

²⁵⁶ Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 405 vd.

²⁵⁷ Reiser, N. 188; Müller, Christoph, in: Aebi-Müller, Regina E./Müller, Christoph (Hrsg.), BK, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Art. 1–18 OR, Bern 2018, Art. 18, N. 625; Kanışlı, s. 207.

²⁵⁸ Eren, Borçlar Genel, s. 446-447. İsviçre Federal Mahkemesinin, gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi öngörülen belirli olaya, sözleşmenin her iki tarafının kesin gözüyle bakması gerektiğine ilişkin içtihadına ve bu konu hakkındaki etraflı açıklamalar için Bkz. Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 405.

dahi dağıtıldığı bir durumda, oğlunun nişanlısına, sırf bu evliliğin gerçekleşeceğine duyduğu inançla oturacakları evi bağışladığı ihtimalini değerlendirmek gerekir. Böyle bir örnekte, eğer düğün gerçekleşmezse bağışlayan kişinin, dürüstlük kuralı çerçevesinde öngörülebilir bir durum hakkında sâik hatasına düştüğü varlığımız sonuca göre kabul edilmelidir.

2. Hatalı Sâikin Sözleşmenin Olmazsa Olmaz Unsuru Olması

Temel hatasının varlığından bahsedebilmek için gerekli ikinci şart, hatalı sâikin sözleşmenin olmazsa olmaz unsuru niteliğini taşıması; bir diğer deyişle yanılan kişinin bu sâiki sözleşmenin zorunlu temeli saymış olmasıdır²⁵⁹. Öğretide sübjektif şart olarak adlandırılan bu unsur, yanılanın hatalı sâiki ile sözleşmenin kurulması arasındaki zorunlu nedensellik bağıını ifade eder²⁶⁰.

Sâik hatasının, hataya düşen kişiyi sözleşme yapmaya sevk eden tek sebep olması gerekir²⁶¹. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında ve mehzaz İsviçre öğretisinde kabul edildiği üzere, hatalı sâikin sıradan bir şart olmayı aşarak sözleşmenin vazgeçilmez önkoşulu (*unerlässliche Voraussetzung*) olması şarttır²⁶². Bir başka ifadeyle, bağışlayan, sözleşmenin kurulduğu andaki gerçek durumu bilseydi sözleşmeyi ya yapmayacak ya da başka şartlarla yapacak idiyse, sâikteki hata sübjektif açıdan temel hatası niteliğini kazanmış demektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, iradeyi sakatlayan yanlış tasavvurun işlem iradesini etkilemedeki ağırlığıdır. Şayet yanlış tasavvur, bağışlayanı işlemi yapmaya iten birçok sebepten sadece biriye, işlemin

²⁵⁹ **Esener**, Turhan, Borçlar Hukuku I, Ankara 1969, s. 126; **Edis**, s. 52; **Erman**, s. 47; **İnan/Yücel**, s. 316; **Reisoğlu**, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2014, s. 121; **Eren**, Borçlar Genel, s. 443; **Oğuzman/Öz**, s. 109; **Nomer**, s. 108; **Gümüş**, Borçlar, s. 340; **Kurşat**, s. 251; **Kanışlı**, s. 210.

²⁶⁰ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 161; **Edis**, s. 55; **Esener**, s. 126; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 406; **İnan/Yücel**, s. 317; **Eren**, Borçlar Genel, s. 443-444.

²⁶¹ **Eren**, Borçlar Genel, s. 444.

²⁶² **Schmidlin**, BK OR, Art. 24, N. 164-165; **Kanışlı**, s. 211. Aynı yönde Bkz. BGE 48 II 375, 380; BGE 113 II 25, 28. “*Voraussetzung*” teorisi, (kurucu şart teorisi), bir şart haline gelmemiş irade beyanı anlamına gelir. Buna göre, tarafların sözleşmeyi kurarken değişmeyeceğine inandığı şartlar sonradan değişmiş ve taraflar bunu bilseydi sözleşmeyi yapmazdı denilebilen taraf, sözleşmenin geçersizliğini ileri sürebilir. Ancak bu teori, sâike hukuken sonuç bağlanmaması gerektiği ifade edilerek eleştirilmektedir. Etraflı açıklama için Bkz. **Arat**, s. 58.

zorunlu temeli olma vasfını kaybedeceği için sübjektif şart gerçekleşmez²⁶³. Dolayısıyla hatalı sâik, kişiyi sözleşme yapmaya iten ortak sebeplerden biri ise, zorunlu şart olma özelliğini taşımadığından temel hatası söz konusu olmaz.

3. Karşı Tarafça Bilinebilirlik Unsuru

Sâik hatasının, temel hatası niteliği kazanması için aranan üçüncü şart, hataya düşenin, kendisini işlem yapmaya iten hatalı tasavvura atfettiği önemin ve bu yanlış tasavvur nedeniyle sözleşmenin tarafı olduğu hususunun, karşı tarafça bilinmesi veya dürüstlük kuralı çerçevesinde bilinebilir olmasıdır²⁶⁴.

Sözleşmenin karşı tarafının, bağışlayanın hataya düştüğünü değil; onun yanlış tasavvuru, sözleşmenin olmazsa olmaz unsuru olarak belirlediğini bilmesi gerekir²⁶⁵. Nitekim çoğu zaman, hataya düşen dahi o an bu durumun farkında değildir. Dolayısıyla burada asıl bilinmesi gerekli husus, hatalı tasavvurun sözleşmenin temeli kılınmasıdır.

Sözleşmelerde hâkim olan güven teorisi, sözleşmenin karşı tarafının hiç beklemediği ve öngöremeyeceği bir beklentinin gerçekleşmemesi nedeniyle bir anda ortaya çıkacak iptal riskini bertaraf eder. Bu nedenle, sâik hatasının hukuken sonuç doğurabilmesi, karşı tarafın dürüstlük kuralı çerçevesinde gerekli özeni göstermesine rağmen durumu bilmesinin kendisinden beklenmesine bağlıdır²⁶⁶.

²⁶³ Eren, Borçlar Genel, s. 443-444; Schmidlin, BK OR, Art. 24, N. 162 ff.; Kanışlı, s. 212. Öte yandan sözleşmeyi etkilemeyen ayrıntılarda hataya düşülmesi de bu kapsamda haklı olarak kabul edilmemektedir. Bkz. Kurşat, s. 253.

²⁶⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 131; Esener, s. 127-128; Erman, s. 47; Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 406; İnan/Yücel, s. 317; Eren, Borçlar Genel, s. 445; Oğuzman/Öz, s. 110; Schmidlin, BK OR, Art. 24, N. 162 ff.; Nomer, s. 108; Gümüş, Borçlar, s. 340; Kurşat, s. 251-252; Kanışlı, s. 219.

²⁶⁵ Bu şart, BK kapsamında açıkça belirtilmemesine rağmen öğretide kabul edilmekte idi. Açıklamalar için Bkz. Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 406; Oğuzman/Öz, s. 110; İnan/Yücel, s. 317; Kurşat, s. 254.

²⁶⁶ Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 406; Eren, Borçlar Genel, s. 445; Oğuzman/Öz, s. 110.

4. Hatanın İş İlişkilerindeki Dürüstlük Kuralına Göre Haklı Görülmesi (Objektif Şart)

Temel hatasından bahsedebilmek için gerekli son şart, yanlış tasavvurun yalnız hataya düşen taraf için değil aynı zamanda iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kuralına göre makul kişiler tarafından da sözleşmenin temeli sayılmasıdır²⁶⁷. Esasen bu şartın temel işlevi, hukuki işlem güvenliğini sağlamak ve ticari ilişkileri evham, takıntı veya batıl inançlar gibi kişilerin subjektif olgularından korumaktır. Dolayısıyla bu şarta göre, dürüstlük kuralı çerçevesinde makul ve iyiniyetli üçüncü kişinin aynı koşullar altında o tasavvuru sözleşmenin olmazsa olmaz unsuru sayması gerekir²⁶⁸. Öte yandan, TBK kapsamında hata ve dürüstlük kuralı arasındaki ilişki iki farklı maddede kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir. Bir tarafta, hatanın dürüstlük kuralına aykırı bir şekilde kullanılamayacağını belirten TBK m. 34 hükmü mevcuttur. Diğer tarafta ise, bir sâik hatasının esaslı sayılabilmesi için dürüstlük kuralı çerçevesinde bilinebilir olmasını düzenleyen TBK m. 32 bulunur. Bu durum, hatanın dürüstlük kuralına aykırı olarak ileri sürülememesine rağmen kanun koyucunun neden tekrar böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyduğu meselesini gündeme getirmektedir.²⁶⁹ Buna göre, tarafların bir sözleşme

²⁶⁷ **Tunçomağ**, s. 343 vd.; **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 161; **Edis**, s. 55; **Esener**, s. 126; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 406; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, s. 431; **Reisoğlu**, s. 121; **Eren**, Borçlar Genel, s. 444; **Oğuzman/Öz**, s. 110-111.; **Nomer**, s. 108, **Gümüş**, Borçlar, s. 340; **Kanışlı**, s. 234. Bu yönde Bkz. ATF 123 III 200, JdT 1999 I 5: “*Mimar K, S'nin satmak istediği çiftlik ile ilgilenmektedir ve 16 Mart 1990 tarihli mektupla kendisine 1.200.000 Frank değerinde bir teklifte bulunur. 1990 yılı mart ayı sonunda, S ile K, K'nin hem tarım alanlarına ilişkin parselleri hem de çiftliğin yanında yer alan orman arazisini satın alacağı konusunda anlaşılır. 11 Haziran 1990'da A ve K bu taşınmazları konu edinen (tarım ve orman arazisine dair parseller) bir satış sözleşmesi imzalarlar. Kararlaştırılan bedel 251.798 Frank'tır ve bu miktarın ödemesi daha sonra yapılacaktır. Taraflar kurumların izinlerini alırlar ve 13 Eylül 1990'da taşınmaza ilişkin tescil tapu siciline gerçekleştirilir. Çiftliğe ilişkin olarak ise, K ve S, 4 Temmuz 1990 tarihinde bir önsözleşme imzalamıştır. Ancak tarım müdürlüğü, Kırsal Tarım Arazilerinin Sürdürülmesine İlişkin Federal Kanun uyarınca sözleşmenin son halinin imzalanmasına izin vermemektedir. 5 Aralık tarihinde, S, sözleşmenin feshi durumunda 11 Haziran 1990'da devredilen parselleri aynı fiyattan geri alma hususlarında kendisini bağlayacak olan bir önsözleşmeyi imzalamayı reddeder. Bu olayın üzerine, K, 11 Haziran 1990 tarihli sözleşme uyarınca muaccel olan satış bedelini ve bedel üzerinde doğacak faizleri ödemeyi kabul etmez ve temel hatası bulunduğunu ileri sürer. İlk derece mahkemesi, davayı kabul eder. Kantonal mahkeme ise bu kararı bozar. Davacı K, Federal Mahkeme'ye başvurur.*”. Söz konusu uyuşmazlıkta Federal Mahkeme, CO 24/4 şartının gerçekleşmediğine hükmetmiştir. Karar ve açıklamalar için Bkz. **Kara/Develioğlu**, s. 67-69.

²⁶⁸ **Schmidlin**, BK OR, Art. 24, N. 102 ff. Aynı yönde Bkz. BGE 56 II 424, 426 f.; BGE 53 II 143, 153; BGE 52 II 143, 146 f.

²⁶⁹ Açıklamalar için Bkz. **Kurşat**, s. 253, dn. 40. Dürüstlük kuralı ile ilgili etraflı açıklama için Bkz. **Sürücü**, s. 680.

kurarken buna ilişkin sâikleri sùbjektiftir. Eğer her türlü sâike hukuk düzeni tarafından sonuç bağlansaydı işlem güvenliği büyük ölçüde zedelendirdi. TBK m. 32’de zikredilen dürüstlük kuralı, bu hatayı bir süzgeçten geçirmeye ilişkindir. TBK m. 34 ise, hatanın ileri sürölmesi ile ilgilidir. Zira sâik hatasının, somut olayın şartlarına göre sözleşmenin karşı tarafını mağdur edecek ve dürüstlük kuralına aykırı olacak şekilde kullanılmasına hukuk düzeni izin vermez. Dolayısıyla, sâik hatasının sözleşmenin temeli sayılabilmesi ile hatayı bir iptal sebebi olarak ileri sürmek başka hususlardır.

Objektif şartı, somut bir örnek üzerinden ele almak gerekirse²⁷⁰: Spiritüel inançları olan bir kimse, çevresinde ruhsal şıfacı olarak tanınan bir kişiye duyduğu güven ve bu kişinin kendisini manevi bir kurtuluşa erdireceği düşüncesiyle çok değerli bir taşınmazını bağışlamıştır. Bağışlayan, hatalı sâike dayanarak hareket etmiş ve bu beklentiyi karşılıksız kazandırmasının yegâne temeli saymıştır. Sonradan bu inancın aslında bir sanrıdan ibaret olduğunun ortaya çıkması halinde, bağışlayan bakımından sâik hatasının sùbjektif şartı boşa çıkmıştır. Ancak temel hatasından bahsedebilmek için kanun koyucunun aradığı objektif şart bulunmadığından, bağışlayanın iptal talebi karşılıksız kalır. Zira dürüstlük kuralı çerçevesinde, makul ve ortalama üçüncü kişi için, bir kimsenin kendisini doğaüstü güçlere sahip manevi bir şıfacı sanması veya böyle temelsiz bir inanca kapılması, büyük bir malvarlığı devrinin olmazsa olmaz unsuru olarak kabul edilemez. Bu nedenle, iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kuralına göre böyle kişisel ve makul olmayan bir sâik hatasının temel hatası niteliğini kazanması söz konusu olmaz.

²⁷⁰ Bahse konu örnek, BGE 128 III 428 kararından hareketle düzenlenmiştir. Bu karar ve ilgili açıklamalar için Bkz. **Ranieri**, Filippo, “Die ‘causa’ des Vertrages und die Entwicklung des europäischen Vertragsrechts – Ein Beitrag zur historischen Rechtsvergleichung”, in: **Wiegand**, Wolfgang/**Koller**, Thomas/**Walter**, Hans Peter (Hrsg.), Tradition mit Weitsicht: Festschrift für Eugen Bucher zum 80. Geburtstag, Bern 2009, s. 637-662.

C. Yargı Kararları Işığında Bağışlamada Sâik Hatası

1. Gelecekteki Olaylara İlişkin Sâik Hatasına Dair Karar İncelemesi

Yargıtay 1. HD 2023/3233 E. ve 2024/4498 K. sayılı kararına²⁷¹ konu olan uyuşmazlıkta; davacı baba, maliki olduğu taşınmazı çocuklarına devretmiştir. Ancak davacı daha sonra açtığı iptal davasında; bu devri yaparken ileride çocuklarının kendisine bakacağı ve aralarında miras kavgası yaşanmayacağı düşüncesiyle hareket ettiğini ve asıl iradesinin bu yönde olduğunu ileri sürmüştür. Davacı baba, devir işleminden sonra çocuklarının kendisiyle hiç ilgilenmemesi ve üstelik aleyhine işgal tazminatı (ecrimisil) takibi başlatmaları üzerine büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını belirtmiştir. Dolayısıyla işlemin temelini oluşturan bu beklentilerinin boşa çıktığını iddia ederek sâik hatası gerekçesiyle tapu iptali ve tescil talebinde bulunmuştur. Yargıtay ise davacının bu talebini reddederek işlemi ayakta tutmuştur. Ancak Yargıtay, meseleyi sâik hatası bağlamında değil, işlem resmi senette satış işlemi olarak görüldüğü için bu işlemin aslında gizli bağışlama olduğu yönündeki iddianın, yazılı delille ispatlanması gerektiği gerekçesiyle davacının başvurusunu reddetmiştir.

Karar, Yargıtayın ispat hukuku kuralları çerçevesinde çözüme kavuşturduğu bir uyuşmazlık olmakla birlikte; somut olayın sâik hatası bağlamında değerlendirilmesi, çalışmamızın temel aldığı karşılıksız kazandırmalarda saikin korunması fikri bakımından üzerinde durulması gereken bir husustur. Şayet davacının temlik işlemi geçerli bir bağışlama sözleşmesi olarak ispat edilebilseydi, bağışlayanın "çocuklarının kendisine bakacağı" yönündeki beklentisinin boşa çıkmasının salt sübjektif bir yanılgı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği tartışılmalıdır. Kanaatimizce, böyle bir ihtimalde bağışlayanın düştüğü hatanın, iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kuralı uyarınca temel hatası kapsamında kabul edilmesi isabetli olur.

²⁷¹ Yarg. 1. HD E. 2023/3233 K. 2023/4498 T. 01.07.2024 (Lexpera).

Söz konusu durum, öğretide gelecekteki olaylara ilişkin sâik hatası bağlamında ele alınan "düğün örneği" ekseninde somutlaştırılabilir. Bilindiği üzere, düğün tarihi alınmış bir durumda altsoyuna barınması amacıyla ev bağışlayan bir kimsenin, evliliğin gerçekleşmemesi üzerine düştüğü hata sözleşmenin olmazsa olmaz temeli (objektif şartı) olarak kabul ediliyorken; malvarlığını altsoyuna ivazsız şekilde devreden bir kişinin, ilerleyen yaşlarında onlardan bakım ve vefa görme beklentisinin de aynı derecede objektif ve korunmaya değer bir sâik olduğu ifade edilmelidir. Zira Türk toplum yapısı ve ailevi değerler göz önüne alındığında, lehine karşılıksız kazandırma yapılan altsoyun bağışlayana bakım sağlaması ve saygı göstermesi, bir düğünün gerçekleşmesinden daha olağan ve öngörülebilir bir beklentidir. Hayatın olağan akışı içinde bir evliliğin gerçekleşmemesi ihtimali, malvarlığını ivazsız devralan altsoyun bağışlayanı barınma imkânından yoksun bırakarak aleyhine ecrimisil talebinde bulunması ihtimaline kıyasla daha düşük olasılıklı bir risktir. Dolayısıyla, bağışlayanın altsoyundan bakım göreceği inancıyla yaptığı ivazsız kazandırmada bu beklentinin gerçekleşmemesi, sadece kişisel bir tahminin yanlış çıkması olarak değil; işlemin üzerine inşa edildiği objektif temelin ortadan kalkması şeklinde değerlendirilmelidir. Bu itibarla, somut olaydaki gibi ailevi bağlara dayalı güçlü beklentilerin boşa çıkması, bağışlama sözleşmesinin doğasındaki cömertlik olgusuyla birlikte değerlendirildiğinde, temel hatasının unsurlarını (özellikle dürüstlük kuralına göre objektif bilinebilirlik unsurunu) sağladığı ve bağışlayana irade sakatlığı hükümlerine dayanarak işlemi iptal etme imkânı tanınması gerektiği savunulabilir.

Esasen karara konu olayda davacı, kendisine bakılacağı düşüncesiyle malvarlığındaki bir değerini sağlığında bağışlama ile devretmek yerine vasiyetnameye konu etmiş olsaydı, beklentisinin boşa çıkması halinde işlemi iptal edebilecekti. Çünkü vasiyetnamede iradeye üstünlük tanındığı için, adi sâik hatası dahi tasarrufu ortadan kaldırmaya yeterlidir. Ne var ki davacı karşılıksız kazandırmayı, aynı sâik ile sağlığında

bir bağışlama sözleşmesi kapsamında yaptığı için, borçlar hukukuna tabi tutulmuş ve düştüğü hata hukuken himaye edilmemiştir.

Bağışlamayı vasiyetnameden ayırıp sâik hatası halinde onu borçlar hukuku kurallarına tabi tutmanın temel dayanağı, bağışlamanın bir sözleşme olmasıdır. Bağışlama sırf bu özelliği nedeniyle borçlar hukukunun işlem güvenliği ve karşı tarafın haklı güvenini koruma ilkelerine tabidir. Oysa bu koruma, öğretide isabetle ifade edildiği üzere, tarafların *synallagmatik* bir ilişki içine girdiği ivazlı sözleşmelerde anlamlıdır²⁷². Ancak bağışlamada karşı taraf bir edim yükümlülüğü altına girmez. Ortada karşı tarafın yerine getirdiği bir edim yokken, bağışlananın salt bir kabul beyanında bulunması, haklı güvenin korunması ilkesinden bahsedebilmek için yeterli değildir²⁷³. Nitekim her iki hukuki işlemin temelinde daha güçlü bir ortak payda olan karşılıksızlık özelliği mevcuttur.

2. Bağışlamadaki Yüklemenin Yerine Getirilmemesi Halinde Sâik Hatasının Değerlendirilmesine İlişkin Kararın İncelemesi

Zürih Yüksek Mahkemesi'nin 26.05.1977 tarihli kararına konu olan uyuşmazlıkta²⁷⁴, bağışlayan (B.R.), maliki olduğu taşınmazı İsviçre Sanat Bilimi Enstitüsü'ne bağışlar. Bu sözleşme, yüklemeli bir bağışlama sözleşmesidir. Buna göre, Enstitü bu evi sadece sanatsal amaçlarla kullanacak ve eğer ileride bu evin mülkiyetini bir başkasına devrederse, devir yüklemeli olarak gerçekleşecektir.

Bağışlayan, taşınmazın mülkiyetinin geçerli bir şekilde Enstitü 'ye geçmesinden sekiz gün sonra vefat eder. Aradan yaklaşık bir yıl geçtikten sonra Enstitü, kendisine bağışlanan bu evi oldukça yüksek bir bedelle (715.000 Frank) üçüncü bir kişiye geçerli

²⁷² **Wimmer**, s. 217 vd.

²⁷³ **Wimmer**, s. 217 vd. Yazar, olması gereken hukuk bakımından vasiyetname ile bağışlama arasındaki geleneksel ayrıma bağlı, bağışlananın kabul beyanına atfedilen değeri haklı olarak isabetli bulmamaktadır. Bunun yerine, adil bir hukuk düzeninde malvarlığından karşılıksız kazandırmada bulunan bağışlayanın sâikin, üstün tutulması gerektiğini ifade etmektedir.

²⁷⁴ OGer Zürich, Urteil vom 26.05.1977, ZR 77 (1978), s. 267 ff.

bir şekilde satıp devir işlemini gerçekleştirir. Üstelik taşınmazın mülkiyetinin devrini, bağışlayanın öngördüğü yüklemekten bağımsız şekilde gerçekleştirir.

Durumu öğrenen mirasçılar, Enstitü'nün bağışlama sözleşmesinin kurulduğu andan itibaren yüklemeye uyma niyeti taşımadığını, bağışlayanın da onların bu yüklemeye uyacağı inancıyla sözleşme yaparak temel hatasına düştüğünü iddia eder. Bu nedenle mirasçılar, sözleşmenin geçersiz olduğunu ileri sürmüş ve satış bedelinin kendilerine iadesini talep etmiştir. Ancak mirasçıların, durumun temel hatası teşkil ettiğine ilişkin iddiası mahkeme tarafından yerinde bulunmamıştır. Mahkemenin gerekçesi ise şu şekildedir: Temel hatasından bahsedebilmek için, hata geçmişteki veya şimdiki bir duruma ilişkin olabilir. Olayda mirasçıların dayandığı nokta, karşı tarafın sözleşmedeki bir yükümlülüğü ileride yerine getirip getirmeyeceği hususudur. Ancak bir kişinin gelecekte sözüne sadık kalıp kalmayacağı mevcut bir olguya ilişkin değil, geleceğe ilişkindir. Oysa gelecekteki olaylar ve bir kişinin ileride sergileyeceği davranışlar hakkında şu an kesin bir bilgi sahibi olunamaz. Dolayısıyla ortada sadece bir tahmin veya beklenti mevcut olduğundan temel hatasından bahsedilemez.

Görüşümüze göre, kararda temel hatasına ilişkin değerlendirme isabetli değildir. Zira geleceğe dair hususlardaki hatanın hiçbir şekilde temel hatası sayılamayacağı yönündeki mutlak ret yaklaşımına katılmıyoruz. Katıldığımız görüş uyarınca; kural olarak gelecekteki olaylar, eğer önceden öngörülebilir nitelikteyse temel hatasına konu teşkil edebilir.

Somut olay bu ayrım çerçevesinde değerlendirildiğinde, ilk olarak bağışlayanın bağışlamayı yaparken, taşınmazın sadece sanatsal faaliyetler için kullanılacağı ve mülkiyeti devredilse dahi bu yüklemenin yeni malike devredileceğini sözleşmenin zorunlu temeli kabul ettiği görülmektedir. O halde yukarıda zikrettiğimiz temel hatasının subjektif şartı gerçekleşmiştir. Tıpkı düğün tarihi alınmış, hazırlıkları tamamlanmış bir durumda oğlunun nişanlısına ev bağışlayan babanın düştüğü sâik

hatası örneğinde olduğu gibi; saygın bir Sanat Enstitüsü'ne salt bu amaca hizmet etmesi için yapılan bir bağışlamada da Enstitü'nün bu yüklemeye sadık kalacağı beklentisi, sözleşmenin yapıldığı esnada objektif olarak mevcut ve öngörülebilir bir durumdur. Nitekim, sanat alanında saygın faaliyetler gerçekleştiren köklü bir Enstitü'nün söz konusu amaca yönelik faaliyetlerini sürdüreceğine dair sâik, dürüstlük kuralı bağlamında makul bir üçüncü kişinin de kanaatimizce sözleşmenin olmazsa olmaz temeli olarak kabul edeceği objektif ve öngörülebilir bir sâiktir²⁷⁵. Dolayısıyla mahkemenin, sâik hatasının geleceğe ilişkin olması nedeniyle temel hatasını tümüyle reddetmesi, dar ve eleştiriye açık bir yorumdur.

IV. Bağışlama Sözleşmesinde Sâik Hatası ile İşlem Temelinin Çökmesi Arasındaki İlişki

A. Genel Olarak

Geçerli olarak kurulmuş bir sözleşmede tarafların öngörmediği ve öngörmesinin beklenemeyeceği olağanüstü durumların ortaya çıkması, borcun ifasını dürüstlük kuralına aykırı bir şekilde borçlu aleyhine ağırlaştırıyorsa işlem temelinin çökmesi gündeme gelir (TBK m. 138). Öte yandan bir kimseyi sözleşme yapmaya sevk eden tasavvurların gerçeklikle uyuşmaması veya sonradan boşa çıkması halinde bu hata, dürüstlük kuralı çerçevesinde sözleşmenin olmazsa olmaz temeli (*conditio sine qua non*) sayılabiliyorsa, adi sâik hatasının temel hatası niteliğini kazandığını önceki açıklamalarımızda ifade etmiştik.

Esasen her iki hukuki kurum da özünde, tarafların beklentilerinin boşa çıkmasına ilîkindir²⁷⁶. Ancak sâik hatası, iradenin oluşum aşamasında meydana gelen bir irade sakatlığıdır. Buna karşılık işlem temelinin çökmesi, sözleşme geçerli olarak kurulduktan

²⁷⁵ Benzer bir değerlendirme için Bkz. Alıcı, lokanta yapılmak üzere mülkiyetini devraldığı taşınmaz için işletme ruhsatının kesin olarak alabileceği kanaatindedir. Oysa temlik işlemi gerçekleştikten sonra işletme ruhsatı alınamamıştır. Burada temel hatası hükümlerine dayanılabileceğine ilişkin görüş için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, İşlem Temeli, s. 509.

²⁷⁶ **Kurşat**, s. 252 ve özellikle dn. 34; **Türkmen**, s. 146.

sonra ortaya çıkan objektif ve olağanüstü nitelikteki durumlara ilişkindir. Her iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde bu iki kurum arasındaki ayrımı çizmek nispeten kolaydır. Ancak söz konusu bağışlama olduğunda, geleceğe dair olaylara ilişkin tasavvurların boşa çıkması halinde hangi kuruma başvurulması gerektiği kapsamında öğretide farklı görüşler mevcuttur.

B. Geleceğe Yönelik Tasavvurları İşlem Temelinin Çökmesi Teorisi Kapsamında Değerlendiren Yaklaşım

Sözleşmenin kurulmasından sonra, tarafların geleceğe yönelik ortak ve haklı beklentilerinin boşa çıkması durumunda, hukuki himayenin hangi kurum kapsamında sağlanacağı, meselenin bir temel hatası mı yoksa bir uyarılama sorunu mu olduğu hakkında öğretide farklı yaklaşımlar bulunmaktadır²⁷⁷. İsviçre Federal Mahkemesinin bazı kararlarında benimsediği görüş, hata kavramının sadece geçmiş veya mevcut olgular için söz konusu olabileceği, insanın geleceği ancak tahmin edebileceği ancak boşa çıkan tahminlerin ise irade sakatlığı değil, riskin gerçekleşmesi hali olduğu yönündedir²⁷⁸. Bu doğrultuda uyuşmazlıklarda, sözleşmenin kurulması anındaki hatalı tasavvurlar ile sözleşmenin kurulmasında sonra ortaya çıkan durumlar arasında kesin bir kronolojik sınır çekilmesi elzemdir. Öğretideki bu yaklaşıma göre, iradeyi sakatlayan tasavvur şayet sözleşmenin kurulduğu an itibarıyla mevcutsa mesele temel hatası, sözleşme yapıldıktan sonra ortaya çıkıyorsa işlem temelinin çökmesi kapsamında

²⁷⁷ Hâle ilişkin tasavvurlar, Oertmann'a göre hata hükümleri kapsamındadır. Ancak geleceğe ilişkin olaylar hakkında hata hükümlerinin değil, işlem temelinin çökmesi hakkında hükümlerin uygulanması gerekir, zira geleceğe ilişkin olaylar sözleşmenin unsuru değildir. Açıklamalar için Bkz. **Gürsoy**, *Emprevizyon*, s. 20 vd.; **Antalya**, Gökhan, *MHY Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. V/1-3*, Ankara 2019, s. 309; **Baysal**, s. 39 vd.; **Arat**, s. 59; **Kaya**, Ümmühan, “*Sözleşmenin Uyarlanması Sonradan Değişen Şartlar ve Öngörülemezlik İlkesi*”, *MÜHFHAD*, C. 22, S. 3, Y. 2016, ss. 1569- 1593, s. 1573. İsviçre ve Alman hukukundaki kavramsal tartışmalar ve sınırlandırmalar hakkında Bkz. **Schmidlin**, Bruno, “*Der Irrtum über zukünftige Sachverhalte nach Art. 24 Abs. 1 Ziff. 4 OR: Fehldiagnose oder Fehlprognose*”, *AJP* 1992, s. 1386–1393, s. 1390 vd. Açıklama için Bkz. **Yılmaz**, Çiğdem Mine, “*Türk Hukukunda Yerine Getirilmiş Bağışlamanın Geri Alınması ve BGB. 313. Çerçevesinde Alman Federal Yüksek Mahkeme Kararının Düşündürdükleri*”, *İNÜHFD*, C. 10, S. 2, Y. 2019, ss. 712-727, s. 716 vd. Gerçekten de her iki kavramın temelinde sözleşmenin esasını oluşturan tasavvurların yer alması, doktrinde bu ikisinin "kardeş öğretiler" (sister doctrines) olarak anılmasına neden olmuş ve gelecekteki değişikliklerin hangi kurumla çözüleceği tartışmasını alevlendirmiştir. Bkz. **Baysal**, s. 182, dn. 719.

²⁷⁸ Açıklama için Bkz. **Baysal**, s. 185. Ancak Federal Mahkeme tavrını daha sonradan değiştirmiştir.

değerlendirilmelidir. Yani iki kurumu birbirinden ayıran en temel unsur bu zaman farkıdır²⁷⁹.

Geleceğe dair tasavvurların boşa çıkmasını, işlem temelinin çökmesi çerçevesinde çözmeyi tercih eden yaklaşım, özellikle bağışlama sözleşmesinde ortaya çıkabilecek adaletsizlikleri bertaraf etmeyi amaçlamaktadır. Buna göre, kanunda yer alan istisnai geri alma sebepleri, özünde işlem temelinin çökmesi düşüncesine dayanmaktadır ve kanunun öngördüğü bu özel haller dışında işlem temelinin çökmesi kuralının bağışlama sözleşmesi bakımından kıyasen uygulanması gerekir²⁸⁰.

Bilindiği üzere bağışlamanın geri alınması nedenleri, kanun koyucu tarafından sınırlı şekilde düzenlenmiştir (TBK m. 295). Oysa sadece karşılıksız bir kazandırma amacı gütmeyen, aynı zamanda ortak bir yaşamın sürdürülmesi, birlikte yaşama veya evlilik birliğinin ömür boyu devam etmesi gibi bazı temel amaçlarla yapılan malvarlığı devirleri, amaca bağlı bağışlamalar veya şartlı ve yüklemeli bağışlama olarak nitelendirilmektedir²⁸¹. Amaca bağlı bağışlamalar, bağışlayanın bağışlama amacı dışında, karşı tarafın da kabulüyle sözleşmenin içeriği haline getirilmiş subjektif ve atipik amaçlar barındırır²⁸². Sözleşmeye açık veya zımni olarak dahil edilen bu atipik amaç, tek taraflı bir sâikten daha güçlü olup sözleşmenin temeli sayılırken; sözleşmenin hükümlerini askıya alan bir şarttan veya yargı yoluyla ifası istenebilen bir yüklemenden daha zayıf konumdadır²⁸³. Bu tür kazandırmalarda ortak amacın (örneğin evliliğin)

²⁷⁹ **Baysal**, s. 190 vd. Yazarın, geleceğe ilişkin beklentilerin boşa çıkmasını temel hatası kapsamına almaya karşı çıkmasının ardında yatan asıl gerekçe de budur. Zira geleceğe dair olaylar eşyanın tabiatı gereği daima sözleşme kurulduktan sonra ortaya çıkacağından, bu meselelerin temel hatası yerine işlem temelinin çökmesi alanında değerlendirilmesi hukukun doğasına çok daha uygundur. Aynı yönde Bkz. **Kanışlı**, s. 505 vd.; **Kıraç**, Kardelen, *Yabancı Para Borçlarının Uyarlanması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, s. 67.

²⁸⁰ **Türkmen**, s. 244.

²⁸¹ **Yılmaz**, s. 714-715. Aynı görüşte olmamakla birlikte etraflı açıklama için Bkz. **Wimmer**, s. 193 vd. Amaca bağlı bağışlamalar, kanun koyucu tarafından kabul edilmemekle birlikte İsviçre ve Alman öğretisinde kabul edilmektedir. Açıklama için Bkz. **Türkmen**, s. 46-47. Türk öğretisinde ise şartlı ve yüklemeli bağışlamadan farklı olarak ayrıca amaca bağlı bağışlama türünü kabul eden görüş için Bkz. **Serozan**, *Borçlar Özel*, s. 302 vd.; **Türkmen**, 47; **Vardar Hamamcıoğlu**, 228.

²⁸² **Türkmen**, s. 46-47.

²⁸³ **Canbolat**, Ferhat, *Sözleşmelerde Amacın Gerçekleşmesi, Çökmesi ve Boşa Çıkması*, Ankara 2012, s. 75 vd.; **Türkmen**, s. 46-47.

sonradan (boşanma nedeniyle) çökmesi halinde, kanunun öngördüğü geri alma nedenlerinin sınırlı veya temel hatası hükümleri ispatının zor olması nedeniyle, bağışlayanın mağduriyetini gidermekte yetersiz kalmaktadır²⁸⁴.

Bu noktada BGB § 313 hükmü söz konusu boşluğu doldurmak adına daha esnek bir yaklaşım benimsemektedir. TBK m. 138 çerçevesinde aşırı ifa güçlüğü, kural olarak savaş, ekonomik kriz, deprem gibi tarafların iradesi dışında gelişen objektif ve olağanüstü dışsal etkenler halinde sözleşmenin uyarlanmasını düzenler. Oysa BGB § 313 sadece objektif dışsal koşulların değil, ikinci fıkrası ile aynı zamanda sözleşmenin esası haline gelen ortak temel tasavvurların (sübjektif işlem temeli) yanlış çıkmasını da işlem temelinin çökmesi kapsamına dahil etmektedir²⁸⁵. Bu hüküm uyarınca, sözleşmenin kurulmasında belirleyici olan temel hatasının, işlem temelinin çökmesi kapsamında kabul edilmesini ve hâkim müdahalesini gerektirir²⁸⁶. Ancak bunun için,

²⁸⁴ **Yılmaz**, s. 726-727.

²⁸⁵ **Zweigert**, Konrad, “*Mukayeseli Hukuk Açısından Hata Kavramı ile İlgili Hatalı Görüşler*”, (Çev.: Ahmet Cemal), MHAD, C. 3, S. 5, Y. 1969, ss. 403-418, s. 408; **Kramer**, Ernst A., “*Neues zur clausula rebus sic stantibus*”, SJZ, S. 110 (2014), ss. 273-287, s. 273 vd. **Rösler**, Hans, (Çev. **Aydın Ünver**, Tülay), “*Alman ve Uluslararası Sözleşme Hukukunda Değişen ve Öngörülemeyen Koşullar*”, İHM, C. 66, S. 1, Y. 2008, ss. 353-363, s. 353 vd. Aradaki fark şu şekilde açıklanabilir: TBK m. 138, sözleşmenin kurulduğu sıradaki şartların değişmeyeceğini esas alır ve ancak doğal felaket, savaş gibi sebeplerin sözleşmeye etkisini kabul eder. Oysa işlem temeli, bu durumların yanında geçmiş ve mevcut durumları da esas alan daha geniş bir teoridir. Klasik *clausula* teorisi savaş veya doğal afet gibi önceden öngörülemeyen dışsal olayları kapsarken; Oertmann'ın işlem temeli teorisi, tarafların sözleşmeyi kurarken zihinlerindeki karşılıklı beklenti ve tasavvurları hukuki bir dayanak haline getirmiştir. Açıklama için Bkz. **Gürsoy**, Emprevizyon, s. 20; **Arat**, s. 60. Bu nedenle BGB § 313 hükmünün Türk hukuku kapsamında değerlendirilmesi görüşüne, bu iki kurumun birbirinden farkları nedeniyle katılmamaktayız. Nitekim BGB kapsamında TBK m. 32'ye paralel bir düzenleme olmadığı için işlem temelinin çökmesi kurumuna başvurulmaktadır. Açıklama için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip, “İşlem Temelinin Çökmüş Sayılabilmesi İçin Sosyal Felaket Olarak Nitelenebilecek Olağanüstü Bir Olayın Gerçekleşmesi Şart mıdır?”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman Anısına Armağan, Ankara 2000, ss. 503-514, s. 510.

²⁸⁶ **Schmidlin**, s. 1390 vd.; **Reiser**, s. 87 vd. Yazar, yalnızca ortak sâik hatasının değil, aynı zamanda tek tarafın sâik hatasına düşmesi halinde de bu hükmün uygulanabileceğini ifade etmektedir. **Yılmaz**, s. 717 vd. Yazar, ele aldığı yargı kararından hareketle durumu şu şekilde açıklamaktadır: Alman uygulamasında bu meselenin temel bir örneği, kayın ebeveynlerin çocuklarına ve onların eşlerine evlilik sebebiyle yaptıkları yüksek meblağlı kazandırmalarda (*Schwiegerelternschenkungen*) görülmektedir. Alman Yüksek Mahkemesi, uzun yıllar boyunca bu tür kazandırmaları sıradan bir bağışlama olarak görmekten kaçınmış ve bunları aile hukukuna özgü isimlendirilmemiş kazandırma (*unbenannte Zuwendung*) olarak nitelendirmiştir. Ancak Yüksek Mahkeme, yakın tarihli yerleşik içtihatlarıyla bu görüşünden ayrılarak söz konusu malvarlığı devirlerinde eşyayı tamamen karşı tarafın kullanımına bırakma ve karşılıksızlık iradesi bulunduğundan, bu işlemlerin teknik anlamda bağışlama sözleşmesi olarak kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, bu devirleri bağışlama olarak nitelendirmesine rağmen, uyuşmazlığın çözümünde BGB § 313 (işlem temelinin çökmesi) hükmünü uygulamaktan vazgeçmemiştir. Bu yaklaşıma göre; kayın ebeveynlerin yaptıkları bağışlamanın ardındaki yazılı olmayan ancak taraflarca bilinen temel düşünce (işlem münasebeti esası), evlilik birliğinin devam etmesi ve bağışlanan malvarlığından çocukların ve torunların sürekli olarak istifade etmesidir. Evlilik boşanma ile sona

değişen koşullar altında sözleşmeyi ayakta tutmanın dürüstlük kuralı kapsamında başlıyayan açısından katlanılamaz olması ve beklentinin boşa çıkması ihtimalinin iradi veya kanuni risk dağılımı çerçevesinde zaten o tarafın üstlenmesi gerektiği bir risk olmaması gerekir²⁸⁷. Bununla birlikte, taraflar arasındaki uyuşmazlığın (örneğin yasal mal rejimi tasfiyesi gibi) başka hukuki düzenlemeler ile giderilemediği durumlarda, tali bir çözüm yolu olarak başvurulabilmektedir²⁸⁸.

Öğretideki bu yaklaşım, sadece karşılıksız bir kazandırma amacı gütmeyen, aksine evlilik birliğinin sürdürülmesi gibi temel amaçlarla yapılan bağışlamalarda, kanundaki geri alma sebeplerinin yetersiz kalması ihtimaline karşılık meseleye dürüstlük kuralı kapsamında yaklaşılabileceğine işaret etmektedir. Her ne kadar TBK m. 138 hükmündeki aşırı ifa güçlüğü düzenlemesi, kapsam ve şartları itibarıyla BGB § 313 hükmündeki işlem temelinin çökmesi kurumu ile tamamen örtüşmese de Alman hukukundaki bu uygulama tarzına, Türk hukuku bakımından da değerlendirme zemini sunmaktadır. Bu bağlamda, evliliğin boşanmayla sonuçlanması gibi ortak tasavvurların boşa çıktığı durumlarda, uyuşmazlığı yalnızca temel hatası kuralları veya sebepsiz zenginleşme çerçevesinde çözmek yerine, Türk hukukunda da işlem temelinin çökmesi kurumunun işletilerek hakkaniyete uygun bir uyarlama veya iade çözümünün bulunup bulunamayacağı hususu öğretide tartışmaya açılmalıdır²⁸⁹. Zira Türk-İsviçre sistematğinde temel hatasının sonucu, sözleşmeyi geçmişe etkili olarak ortadan kaldıran ve esnekliği bulunmayan iptal beyanına dayanır²⁹⁰. Şayet gelecekteki

erdiğinde, bağışlamanın üzerine inşa edildiği bu "münasebet esası" temelden çökmüş olur. Ancak ilgili kararda da ifade edildiği üzere, evliliğin sona ermesiyle birlikte bağışlanan malın otomatik olarak istenebileceği gibi bir kural söz konusu değildir.

²⁸⁷ **Rösler**, s. 356.

²⁸⁸ **İnce**, Nurten, "Alman Hukukunda İfa İmkansızlığı ile İşlem Temelinin Bozulması Arasındaki İlişki", LHD, C. 14, S. 165, Y. 2016, ss. 4845-4906, s. 4861.

²⁸⁹ **Yılmaz**, s. 717 vd. Yazarın eserinde ele aldığı BGH kararında, kayın ebeveynlerin evlilik sebebiyle yaptıkları kazandırmalarda evliliğin boşanmayla sona ermesi; işlem temelinin (işlem münasebeti esasının) çökmesi olarak değerlendirilmekte ve dürüstlük kuralı çerçevesinde bu durum kabul edilemez bir mağduriyet sayılmaktadır. Aynı yönde Bkz. **Yıldırım**, Hile, s. 284. Yazara göre, her iki tarafın da işlemin temeli sayılan bir noktada hataya düşmesi, işlemin temelinin çökmesi kapsamında kabul edilmelidir. Ancak bunun için dürüstlük kuralı gözetilmelidir.

²⁹⁰ **Baysal**, s. 191.

beklentilerin boşa çıkması da bu kapsama sokulursa, dürüstlük kuralı çerçevesinde sözleşmeyi yeni şartlara uyarlayarak ayakta tutmayı hedefleyen TBK m. 138'in uygulama alanı daraltılacak ve neredeyse tüm sorunlar temel hatası üzerinden çözülmeye çalışılacaktır²⁹¹. Oysa bu görüşe göre, özellikle uzun vadeli ve sürekli borç ilişkilerinde, iptal yerine tarafların sözleşmeye olan güvenini koruyan ve duruma göre uyarlama imkânı sunan işlem temelinin çökmesi teorisinin tercih edilmesi çok daha isabetli bir yoldur²⁹². Bu kapsamda, eşlerin birbirlerine evliliğin devam edeceği inancıyla yaptıkları bağışlamalar, evliliğin boşanma yoluyla sona ermesi halinde kanundaki sınırlı geri alma sebeplerine bağlı kalınmaksızın, doğrudan işlem temelinin çökmesi nedeniyle geri alınabilmelidir. Dahası, amaca bağlı bağışlamalarda amaç ile işlem temeli arasındaki sınır, uygulamada çoğunlukla belirsiz olduğu için, amacın boşa çıkması durumunda meselenin salt sebepsiz zenginleşmeye dayalı çözülmesi yerine, katı bir geçersizlik yaptırımından ziyade uyarlama imkânını barındırdığı için işlem temelinin çökmesine başvurulması özellikle öne sürülmektedir²⁹³.

C. İşlem Temelinin Çökmesi Teorisine İlişkin Eleştiriler ve Sâik Hatası Çözümünün Benimsenmesi

Sözleşmenin kurulmasından sonra geleceğe ilişkin beklentilerin boşa çıkması meselesinin, Alman Federal Mahkemesi ve öğretideki bir kısım yazar tarafından, işlem temelinin çökmesi kuralları bağlamında çözülmeye çalışılması, birtakım sorunlara yol açmaktadır. Her şeyden önce, temel hatası ile işlem temelinin çökmesi kurumları, hukuki işlemlerin farklı aşamalarında ve farklı hukuki bağlamlarda meydana gelir. Bir kimseyi sözleşme yapmaya sevk eden tasavvurların gerçeklikle uyuşmaması veya sonradan boşa çıkması durumunda, şayet taraflar gelecekteki bu olayın gerçekleşeceğine sözleşmenin kurulması anında kesin bir gözle bakmışlarsa, burada iradenin oluşum

²⁹¹ **Baysal**, s. 191 vd.

²⁹² **Baysal**, s. 191 vd.

²⁹³ **Türkmen**, s. 48 vd.

safhasını sakatlayan bir temel hatası söz konusudur. Buna karşılık işlem temelinin çökmesi, sözleşme geçerli olarak kurulduktan sonra ortaya çıkan ve sözleşmeyi mevcut haliyle ayakta tutmayı dürüstlük kuralı uyarınca katlanılmaz kılan dışsal durumlara ilişkindir. Yani temel hatası sözleşmenin kuruluş aşamasını ilgilendirirken, işlem temelinin çökmesi sözleşmenin ifa aşamasına yöneliktir²⁹⁴.

Bağışlamada, geleceğe ilişkin bir tasavvurun boşa çıkması halinde meselenin işlem temelinin çökmesi kapsamında değerlendirilmesine yöneltilen eleştiri, bu kurumun tarihsel kökenine dayanmaktadır. Buna göre, işlem temelinin çökmesi, savaş, devalüasyonlar, hiperenflasyon veya deprem gibi tarafların iradesi dışında gelişen olağanüstü olaylar için getirilmiş istisnai bir düzenlemedir²⁹⁵. Oysa bir evliliğin boşanma ile sona ermesi, istisnai olaylar gibi öngörülemez bir durum olmaktan ziyade, tıpkı evlenme olgusunun kendisi gibi hayatın olağan akışı içinde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur²⁹⁶. Dolayısıyla öğretide haklı olarak belirtildiği üzere, sırf bağışlayanın geleceğe ilişkin bir tasavvurunun gerçekleşmemesini, böyle olağanüstü durumlar için düzenlenmiş bir hükmün kapsamına dahil etmek isabetli değildir²⁹⁷. Öte yandan işlem temelinin çökmesi, sözleşmede bozulan edim ve karşı edim dengesini yeniden kurmaya yöneliktir²⁹⁸. Ancak bağışlama sözleşmesinde, bağışlanan genellikle bir karşı edimde bulunmaz veya bulunsa dahi bu edim denk nitelikte değildir. Nitekim, denk veya herhangi bir karşı edimin bulunmadığı bağışlama sözleşmesinde, işlem temelinin

²⁹⁴ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 430; Schmidlin, 1386–1393. Benzer yönde Bkz. Türkmen, s. 146; Kaya, s. 1575. Serozan ise, temel hatası ile aşırı ifa güçlüğü arasındaki ayrımı, temel hatasının sadece geçmiş veya mevcut duruma ilişkin olabileceği yönüyle yapmaktadır. Etraflı açıklama için Bkz. Serozan, Dönme, s. 370.

²⁹⁵ Rösler, s. 354-355; Wimmer, s. 194-195. Türk hukukunda TBK m. 138 uygulamasının da özellikle savaş, kıtlık veya salgın hastalık gibi olağanüstü olayların olumsuz etkilerini bertaraf etmeye yönelik olduğuna ilişkin açıklamalar için Bkz. Arat, s. 80 vd.; Eren, s. 530 vd. Aksi yönde Bkz. Baysal, s. 232; Türel, s. 116 vd.; Kırac, s. 71.

²⁹⁶ Gülekli, s. 61; Bosshardt, Rn. 228.

²⁹⁷ Wimmer, s. 194-195.

²⁹⁸ Nitekim işlem temeli teorisi, tek tarafa borç yükleyen sözleşmeler için çözüm getirmediği gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bkz. Gürsoy, Kemal Tahir, Hususi Hukukta Clausula Rebus Sic Stantibus (Emprevizyon Nazariyesi), Ankara 1950, s. 21; Wimmer, s. 194-195; Gülekli, s. 55. Ancak yazar, bağışlama sözleşmesinde de işlem temelinin çökmesinden bahsedilebileceğini ifade etmektedir. Aynı yönde Bkz. Antalya, C. V/1-3, s. 327; Baysal, s. 161; Enz, N. 78. Arat ise, tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde sadece borç altına giren tarafın uyarılama hükümlerine başvurabileceğini kabul etmektedir. Açıklama için Bkz. Arat, s. 186.

çökmesinden bahsedebilmek için aranan katlanılmazlık (*Unzumutbarkeit*) kriterinin değerlendirilmesi pek mümkün değildir. Alman Federal Mahkemesi, bu kriteri değerlendirebilmek adına bağışlama sözleşmesini gerçek bağışlamalar (*echte Freigebigkeit*) ve evlilik gibi uzun ilişkilere dayanan isimlendirilmemiş kazandırmalar (*unbenannte Zuwendungen*) şeklinde bir ayrıma tabi tutmaktadır²⁹⁹. Mahkeme, gerçek bağışlamalarda sâik hatasının sonuçlarından doğan riskin bağışlayana ait olduğunu belirterek işlem temelinin çökmesi hükümlerini bu işlemlerde uygulamamaktadır. Zira, bağışlananın bağışlamaya konu şeyi kullanımı, bağışlayanın beklentileriyle örtüşmeyebilir. Görüşümüze göre, tam da bu sebeple bağışlayanın sakatlanan iradesi, ivazlı işlemlere göre çok daha fazla korumayı gerektirir.

İsimlendirilmemiş kazandırmalar, özellikle eşler arasında yapılan ve bağışlayanın, ilişki devam ettikçe bu malvarlığından (örneğin alınan aile konutundan) yararlanmaya devam edeceği beklentisine dayanan işlemlerdir³⁰⁰. Alman Federal Mahkemesi, bu tür işlemlerde gerçek anlamda bir cömertlik bulunmadığını kabul eder ve ilişkinin süreceğine dair inancı işlemin temeli sayar³⁰¹. Dolayısıyla, isimlendirilmemiş kazandırmalarda gerçek bir cömertlik bulunmadığı gerekçesiyle ilişkinin bitmesini işlem temelinin çökmesi olarak kabul ederek buna ilişkin hükümleri uygulamaktadır. Oysa kanun koyucu, bağışlama sözleşmesinden bahsedebilmek için mutlak anlamda bir cömertlik niyeti aramamaktadır.

Bizim de benimsediğimiz görüşe göre, bağışlama sözleşmesinde işlem temelinin çökmesi hükümleri yerine somut olayın şartları değerlendirilerek sâik hatası kurallarının tıpkı vasiyetnamede olduğu gibi işletilebilmesi tartışılmalıdır³⁰². Bu kapsamda,

²⁹⁹ **Wimmer**, s. 195 vd.

³⁰⁰ **Wimmer**, s. 188 vd.

³⁰¹ **Wimmer**, s. 193 vd.

³⁰² **Wimmer**, s. 193 vd.; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 340. Yazar bu görüşte olmamakla birlikte, Türk hukukunda müstakbel olaylara ilişkin sâik hatası halinde bunun uyarlama ile arasındaki sınırın çok daha rahat çekileceğini haklı olarak ifade etmektedir. Zira Türk hukukunda uyarlama, BGB bağlamından farklı olarak sadece olağanüstü olaylara ilişkindir.

bağışlamanın kanundaki tanımının ötesine geçerek bir ayırmda bulunmak, hukuk sistematığı açıdan isabetli değildir. Diğer taraftan bağışlamada, bağışlanan maddi bir fedakârlıkta bulunmadığı için onun sözleşmeye duyduğu güvenin tamamen korunmasız bırakılacağı söylenemese de; karşılıksız kazandırmanın doğası gereği bağışlananın bu güveni, sâik hatasına düşen bağışlayanın sakatlanan iradesinin korunması menfaati karşısında geri planda kalmalıdır³⁰³. Nihayetinde, bağışlayanı belirli bir amacın gerçekleşeceği veya bir ilişkinin süreceği düşüncesiyle malvarlığından karşılıksız olarak fedakarlıkta bulunmaya iten sâikin boşa çıkması, iradenin baştan sakatlanmış olmasından başka bir şey değildir.

³⁰³ **Zweigert**, s. 417. Yazar durumu şu şekilde isabetle ifade etmektedir: “Yanılma, ivazsız bir işlemin kurulması sırasında olmuşsa burada bildirimin yöneldiği şahıs, korunmağa değer bir yararı bulunmadığından, dönmeye boyun eğmek zorundadır.”.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÂİK HATASININ ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLAR VE BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMESİ BAKIMINDAN SONUÇLARI

§ 6 Ölüme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatasının Sonuçları

Sâik hatası, ölüme bağlı tasarrufun bizzat yapılması aşamasına yönelik olabileceği gibi, tasarruf içinde yer alan münferit kazandırmalardan sadece birine veya birkaçına da sirayet edebilir. Şayet mirasbırakanın gerçekte bir vasiyetname düzenleme veya miras sözleşmesi kurma yönünde bir iradesi bulunmadığı halde, sâik hatası neticesinde şekli anlamda bir ölüme bağlı tasarruf işlemi vücut bulmuşsa; bu durum bizzat işlemin bütünüyle iptalini gerektirir³⁰⁴. Böylesi bir iptal kararıyla söz konusu tasarruf, baştan itibaren tamamen geçersiz kılınacağından, artık metnin ihtiva ettiği diğer maddi tasarrufların geçerliliğini ayrıca tartışmaya mahal kalmaz³⁰⁵. Buna karşılık, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yapma yönünde baştan beri sıhhatli bir iradesi bulunmakla birlikte; maddi anlamda bir tasarrufun (örneğin belirli bir mal vasiyetinin) sâik hatası altında kaleme alınmış olması da ihtimal dahilindedir. Bunun gibi durumlarda, tasarrufun tümünden ortadan kaldırılması yerine, sadece sâik hatası altındaki kısmın iptali istenerek tasarrufun geri kalanının ayakta tutulması mümkündür. Nitekim kanun koyucu da TMK m. 558 hükmünde, iptal davasının ölüme bağlı tasarrufun tamamına ya da sadece bir kısmına yönelik açılabileceğini belirterek kısmi iptale açıkça imkân vermiştir. Çalışmanın devamında yalnızca şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflarda karşılaşılan sâik hatasının doğuracağı hukuki sonuçlar ele alınmaya çalışılmıştır.

³⁰⁴ Şentürk, s. 64-65.

³⁰⁵ Şentürk, s. 64-65.

I. Vasiyetnamede Sâik Hatasının Sonuçları

Ölüme bağlı tasarrufta irade sakatlığının varlığı halinde, bu tasarrufun geçersiz olacağı öngörülür (TMK m. 504/1). Buradaki geçersizliğin türü iptal edilebilirliktir³⁰⁶. Buna göre, hata altında yapılmış bir vasiyetname, sakatlanmış olmasına rağmen mirasbırakanın ölümü ile hüküm doğurur. Ancak ilgililerin ileri sürmesi durumunda geçersiz hâle gelir. Bu sakatlık, ilgililer tarafından hak düşürücü süre içinde dava yolu ile ileri sürülmediği takdirde hâkim tarafından re'sen dikkate alınmaz³⁰⁷. Nitekim TMK m. 595 ile, mirasbırakanın ölümünden sonra ele geçen vasiyetnamenin, geçerli olup olmadığına bakılmaksızın hemen sulh hâkimine teslim edilmesi zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Yukarıda da izah edildiği üzere, vasiyetname tek taraflı bir hukuki işlem olduğundan güveni korunacak bir karşı taraf bulunmamaktadır. İrade prensibinin hâkim olduğu bu yapıda, ölüme bağlı tasarruf yapma iradesinin her türlü irade sakatlığından ari şekilde meydana gelmesi gerekir.³⁰⁸ Bu bağlamda, mirasbırakanı vasiyetname yapmaya iten sâikte yanılma hali vasiyetnameler bakımından hukuki sonuç doğuran bir irade sakatlığı olarak kabul edilmektedir. Ancak sâik hatasının varlığı, her durumda vasiyetnamenin iptal edileceği anlamına gelmez. Zira, kanun koyucu, aşağıda ayrıntılı incelendiği üzere, mirasbırakana tasarrufu onama imkânı vermiştir.

Sâik hatası ile sakatlanmış bir vasiyetnamenin iptal dışındaki sonuçları, mirasbırakanın bu hatayı vefatından önceki dönemde öğrenip öğrenmemesine ve öğrenmeden sonra izlenilen sürece göre farklılık gösterir. Mirasbırakanın sâik hatasını vefatından önceki dönemde öğrenmesi, farklı hukuki ihtimalleri gündeme getirmektedir:

³⁰⁶ Köprülü, s. 233; Berki, s. 199; Oğuzman, s. 233; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 250; Serozan/Engin, s. 287; İnan/Ertas/Albaş, s. 304; Kılıçoğlu, Miras, s. 186. Aksi yöndeki görüş için Bkz. Velidedeoğlu, s. 304. Başka yönde bir görüş için Bkz. Akipek, s. 165 vd.

³⁰⁷ Berki, s. 201; Akipek, s. 33 vd.; Gönensay/Birsan, s. 69; İnan/Ertas/Albaş, s. 304; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 251; Öztan, s. 226; Antalya/Sağlam, s. 299.

³⁰⁸ Ergüne, s. 272; Şentürk, s. 64.

A. Vasiyetnamenin Mirasbırakan Tarafından Onanması

Mirasbırakan, kendisini vasiyetname yapmaya iten düşünce ve tasavvurda hataya düştüğünü vefat etmeden önce öğrenebilir. Böyle bir durumda mirasbırakan, vasiyetnamenin sâik hatasına dayanılarak yapıldığını öğrenmesine rağmen tasarrufu onayabilir. Bu onamanın şekle tabi olup olmadığı, Türk ve İsviçre öğretisinde üzerinde görüş birliği olmayan konulardan biridir. Öğretide bu sorunun çözümüne ilişkin iki farklı yaklaşım bulunmaktadır.

Onamanın şekle tabi olduğunu savunan bir görüşe göre³⁰⁹, sâik hatasıyla sakatlanmış bir vasiyetnamenin, bir yıllık hak düşürücü süre dolmadan onanabilmesi tıpkı asıl tasarruf gibi sıkı şekil şartlarına bağlıdır. Mirasbırakan, tasarrufu ayakta tutma iradesini yeni bir vasiyetname düzenleyerek ortaya koymadığı sürece, şekilsiz yapılan onama hukuken sonuç doğurmaz ve asıl işlem sakat kalmaya devam eder. Şekil şartını zorunlu gören bu yaklaşımın temel dayanağı, ispat güçlüklerinin önüne geçmektir.³¹⁰ Bu güçlüklerin başında, mirasbırakanın ölümünden sonra onamanın ispatı gelir. Zira, bir yıllık hak düşürücü süre dolmadan mirasbırakanın ölmesi halinde, mirasçıların açacağı iptal davasında, mirasbırakanın tasarrufu sürdürmek istediği somut bir şekilde ortaya konulamaz. Bu nedenle, mirasbırakanın iradesinin ölümünden sonra açılacak iptal davasında korunabilmesi için, iptal hakkından feragat ettiğini açıkça ifade ettiği şekle uygun bir vasiyetname yapmasında yarar vardır.

Onamanın şekle tabi olmadığı yönündeki diğer görüş³¹¹, onama iradesinin herhangi bir geçerlilik şekline bağlı olmadığını savunmaktadır. Buna göre onama, geçerlilik şekline bağlı olmadan yapılabileceği gibi örtülü olarak da gerçekleştirilebilir. Örtülü onamaya

³⁰⁹ Altuğ, s. 427. Yazara göre, eski vasiyetnamenin de muhafaza edilmesi gerekir. Aynı yönde başka bir yaklaşım için Bkz. Eren, İptal, s. 92-93; Serozan/Engin, s. 288. Aynı yönde Bkz. Aysal, Mert, Ölümüne Bağlı Tasarruflarda İrade Sakatlıkları ve Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 56.

³¹⁰ Devamındaki açıklamalar için Bkz. Aysal, s. 56.

³¹¹ Seiler, N. 649; Abt, Daniel, Die Ungültigkeitsklage im schweizerischen Erbrecht, Basel 2002, s. 100-101; Breitschmid, Peter, BSK, ZGB II, Zivilgesetzbuch II, (Hrsg. Thomas Geiser), Basel 2019, Art. 469 N. 19.

örnek olarak; mirasbırakanın hatasını fark etmesine rağmen vasiyetnameye lehtarın lehine yeni eklemeler yapması, kazandırmaya konu malı sağlığında fiilen lehtarın kullanımına sunması veya tasarrufu ayakta tutma niyetini çevresine hissettirmesi gösterilebilir. Bu yaklaşımın temeli, mirastan çıkarma durumunda mirasbırakanın affetme eyleminin, geçerlilik şekline tabi olmadan ve örtülü olarak yapılabilmesidir. Dolayısıyla irade sakatlığına ilişkin bir icazetin de pekâlâ geçerlilik şekline tabi olmadan ve örtülü yapılabileceği kabul edilmektedir³¹². Ancak Türk öğretisinde mirastan çıkarmada fiili affin hukuken sonuç doğurup doğurmayacağı tartışmalı olduğundan, bu kıyasın Türk öğretisinde doğrudan kabul edilmesi yerinde olmaz. Bir görüşe göre³¹³, mirastan yoksunluktaki affi düzenleyen TMK m. 578/2 hükmü kıyasen uygulanabilir. Bu doğrultuda, fiili af mirastan çıkarmayı ortadan kaldırır. Karşı görüş³¹⁴ ise, mirastan çıkarmanın geçerlilik şekline tabi bir işlem olması nedeniyle fiili affin yeterli olmayacağını ve tasarrufun usulüne uygun şekilde geri alınması gerektiğini savunur. Bu görüş ayrılığı karşısında, salt yoksunluktaki kurala dayanarak mirastan çıkarmada da fiili affin doğrudan geçerli olacağını söylemek eksik bir değerlendirmedir.

Bununla birlikte kanaatimizce, onamanın bir geçerlilik şekline tabi olup olmadığı sorunu, öğretilerde sıklıkla yapıldığı gibi mirastan çıkarmada fiili af kurumu ile kıyaslanarak çözülemez. Zira mirastan çıkarma ve yoksunlukta af, özünde kanuni mirasçılarını korumaya hizmet eden kurumlarken; ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasını onama kurumunun temel amacı bizzat mirasbırakanın iradesini yaşatmaktır. Dolayısıyla tamamen farklı amaçlara hizmet eden bu iki kurum arasında şekil şartları bakımından doğrudan bir kıyas yapmak isabetli bir yaklaşım değildir.

³¹² Seiler, N. 648.

³¹³ Oğuzman, s. 250. Bu konuda hakkaniyeti vurgulayan bir örnek, Piotet'ten naklen şu şekilde aktarılmıştır: “Bir kimsenin sevgilisi ile kaçan karısını mirasçılıktan çıkardıktan sonra tekrar eve kabul etmesi ve yıllarca birlikte yaşadıkdan sonra, kocanın ölümü ile kadının çıkarma sebebiyle mirasçılıktan yoksun kalması doğru bulunmaz.”. Bkz. İnan/Ertas/Albaş, s. 276.

³¹⁴ Ayiter, s. 116; İnan/Ertas/Albaş, s. 276. Yazarlar bu görüşü savunmakla birlikte, daha ağır sonuçları olan yoksunluk halinde affin yoksunluğu kaldırdığı kanunda düzenlenmişken aynı sonucun iskat halinde kabul edilmemesini hakkaniyete uygun bulmamaktadır.

Geçerlilik şekline tabi olmayan onama görüşünün uygulamada yaratacağı hakkaniyete uygun sonuçlar, meseleye bir varsayım ile yaklaşıldığında daha belirgin şekilde ortaya çıkar. Mirasbırakanın sâik hatasını öğrenmesi, tasarrufunu ayakta tutmak istemesi, ancak bir yıllık hak düşürücü sürenin dolmasını beklerken bu süre dolmadan aniden vefat etmesi ihtimalinde ortaya çıkacak hukuki durumun değerlendirilmesi elzemdir. Şekil şartı arayan görüşe göre, ortada yeni bir vasiyetname olmadığı ve bir yıllık süre henüz dolmadığı için bu tasarruf sakat kalır ve mirasçılar tarafından iptal edilebilir. Oysa onama iradesinin şekil şartı taşımadığı için yok sayılması, mirasbırakanın gerçek iradesinin mirasçılar tarafından açılacak iptal davasıyla bertaraf edilmesine yol açar³¹⁵. Açıklanan sebeplerle, mirasbırakanın gerçek iradesini korumak adına, onun sağlığında yaptığı geçerlilik şekline tabi olmayan veya örtülü onama beyanına hukuken sonuç bağlanmalıdır.

Bu konuda değinilmesi gerekli bir diğer husus, vasiyetnamede sâik hatasına dayanılarak iptalinin istenemeyeceğine dair kaydın yer almasına ilişkindir. İlk bakışta, asıl tasarrufun sâik hatasıyla sakatlanmış olmasının, bu tasarrufu korumaya yönelik iptal yasağı kaydını da kendiliğinden ve buna paralel olarak geçersiz kılacağı düşünülebilir. Nitekim hatanın tüm tasarrufa sirayet ettiği ihtimalde bu yöndeki bir kabul, mantıksal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne var ki, asıl tasarruftaki sakatlığın yasağı da her halükarda geçersiz kılacağını mutlak bir kural olarak benimsemek favor testamenti ilkesiyle tam olarak bağdaşmamaktadır. Bir görüşe göre böyle bir durumda, sâik hatasına dayanılarak tasarrufun iptali istenemez³¹⁶. Zira mirasbırakan, tasarrufun mevcut hâli ile hükümlerini doğurmasını istemektedir. İsabetle belirtildiği üzere mirasbırakan, söz konusu kaydı tam da tasarrufunun geçerliliğinden şüphe duyduğu için eklemiş olabilir. Buna göre; bir tasarruf, hata sebebiyle mirasbırakanın gerçek iradesiyle

³¹⁵ Seiler, N. 649; Abt, Daniel, Die Ungültigkeitsklage im schweizerischen Erbrecht, Basel 2002, s. 100-101.

³¹⁶ Bkz. Altuğ, s. 414.

örtüşmese bile, bu tasarrufun iptal edilebilmesi her şeyden önce mirasbırakanın kendi menfaatini korumaya yöneliktir. Eğer mirasbırakan, kendi kişisel tercihleri veya gizlilik kaygılarıyla tasarrufunun iptal edilebilirliğini zorlaştırmışsa, iptal davası açmaya hakkı olan mirasçıların bu iradeye saygı duyması gerektiği ileri sürülmektedir³¹⁷. Buna karşılık ilgili kayıt, ancak mirasbırakanın asıl tasarrufun bütünüyle hatadan ari olduğuna dair kesin bir inanca sahip olması ve bu kaydı hatanın etkisiyle tasarrufa eklemesi ihtimalinde geçersiz kabul edilebilir. Sonuç olarak, iptal yasağı kaydının geçersizliğinden bahsedebilmek için, asıl tasarrufu sakatlayan sâik hatasının doğrudan doğruya yasaklama kaydının kendisine de sirayet ettiğinin ispatlanması aranmalıdır.

Kanaatimizce, her şeyden önce, sâik hatasına dayalı bir ölüme bağlı tasarrufun onama yoluyla geçerli hâle gelebilmesi, mirasbırakanın hatayı öğrenmiş olmasına ve buna rağmen hak düşürücü süre içinde tasarrufundan dönmemiş olmasına bağlıdır. Dolayısıyla, hatanın öğrenildiği ispatlanmadan onamanın varlığından bahsedilmesi mümkün değildir.

B. Mirasbırakanın Hak Düşürücü Süre İçinde Hareketsiz Kalması Nedeniyle Vasiyetnamenin Düzeldmesi

Kanun koyucu, mirasbırakana hatayı öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içinde tasarruftan dönme imkânı tanımıştır (TMK m. 504). Aynı hüküm uyarınca, mirasbırakanın bu süre içinde tasarruftan dönmemesi halinde ölüme bağlı tasarruf geçerli sayılmaktadır.

Ancak mirasbırakan sâik hatasını öğrendiği halde, kanunda öngörülen bir yıllık hak düşürücü süre boyunca hareketsiz kalabilir. Bu durumda, mirasbırakanın sâik hatasına rağmen vasiyetnameyi zımnen kabul ettiği varsayılır³¹⁸. Böylelikle sâik hatası

³¹⁷ Weimar, Art. 482, N. 66 ff.

³¹⁸ Köprülü, s. 244; Oğuzman, s. 105; Gönensay/Birsen, s. 46; İmre/Erman, s. 220; Serozan/Engin, s. 287; Arbek, s. 52. Böylelikle, iptalin genel özelliklerinden biri olan iptal edilebilir hukuki işlemin sıhhat kazanması karşımıza çıkar. Bu yönde ayrıntılı açıklamalar için Bkz. Akipek, s. 33 vd.

ile sakatlanmış vasiyetname, mirasbırakanın bir yıllık süre boyunca hareketsiz kalması neticesinde icazet almış kabul edilir³¹⁹. Bu yaklaşımın temelinde, ölüme bağlı tasarrufların mümkün olduğunca ayakta tutulmasını amaçlayan favor testamenti ilkesi vardır.

Bir yıllık süre dolmadan mirasbırakanın vefat etmesi durumunu da açıklamak gerekir. Şayet mirasbırakan, bu bir yıllık süre henüz dolmadan vefat ederse, sâik hatası ile sakatlanmış vasiyetname sıhhat kazanamaz. Zira kanun koyucu, sâik hatası ile sakatlanmış tasarrufun sıhhat kazanmasını, mirasbırakanın hatayı öğrendikten sonra bir yıl hareketsiz kalması şartına bağlamıştır³²⁰.

C. Mirasbırakanın Vasiyetnameden Sâik Hatası Nedeni ile Dönmesi

Mirasbırakan, sâik hatasını öğrendikten sonra, hayattayken vasiyetnameden dönebilir. Sâik hatasına dayanarak vasiyetnameden dönülmesi bir yıllık süreye bağlıdır. Bu süre, hak düşürücü niteliktedir³²¹. Dolayısıyla durma veya kesilme söz konusu değildir.

TMK m. 504'e göre, mirasbırakanın yanıltma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisi altında yaptığı ölüme bağlı tasarruf geçersizdir. Kanunun ölüme bağlı tasarruf lafzı ile hem vasiyetname hem de miras sözleşmesi bakımından hata halinde geçersizliğin söz konusu olacağı anlaşılmaktadır. Hükmün devamına göre, mirasbırakan yanıldığını veya aldatıldığını öğrendiği ya da korkutma veya zorlamanın etkisinden kurtulduğu günden itibaren bir yıl içinde tasarruftan dönmediğinde tasarruf geçerli sayılır. Bu da ister istemez bir yıl geçtikten sonra sıhhat kazanan vasiyetnameden TMK m. 542 vd. hükümleri kapsamında dönmenin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği sorusunu akla getirir.

³¹⁹ Gönensay/Birsan, s. 45; Serozan/Engin, s. 287; Ergüne, s. 275.

³²⁰ Berki, Şakir, "Türk Hukukunda Vasiyet", AÜHFHD, C. 8, S. 3, Y. 1951, ss. 400-434, s. 419; Eren, İptal, s. 92; Seiler, N. 645 ff. Nitekim mirasbırakan sağlığında tasarrufu iptal etmeye yönelik bir niyeti açığa vurmamış olsa dahi, bir yıllık süre dolmadan gerçekleşen ölüm anında bu tasarruf iptal edilebilir niteliğini korumaya devam eder.

³²¹ Eren, İptal, s. 93; Kocayusufpaşaoğlu, s. 332; Oğuzman, s. 105; Çabri, Şerh, s. 790.

Oysa TMK m. 504'teki bir yıllık hak düşürücü sürenin dolmasından sonra tasarrufun geçerli sayılacağı ifadesi, pratikte miras sözleşmeleri bakımından önem taşır³²². Zira vasiyetnameler bakımından, yukarıda da ifade edildiği üzere, irade teorisi kabul edilmiştir³²³. Bu nedenle, bir yıllık hak düşürücü süre dolmasına rağmen vasiyetnamenin söz edilen yönüne uygun olduğundan, sâik hatasına dayanmaksızın vasiyetnameden dönme, TMK m. 542 vd. hükümlerine göre her zaman mümkündür³²⁴.

TBK m. 39 hükmünde irade sakatlığı halinde işlemin, herhangi bir şekle tabi olmaksızın tek taraflı irade beyanı ile iptal edileceği ifade edilmiştir. Oysa sâik hatası nedeniyle vasiyetnameden dönmenin ne şekilde yapılacağına ilişkin TMK m. 504'te bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide, vasiyetnameden dönme hakkının TMK m. 542 kapsamında kullanılabileceği kabul edilmektedir³²⁵. Buna göre, şekli kurallara uymak suretiyle bir yıllık hak düşürücü süre içinde sâik hatası ile sakatlanmış vasiyetnameden dönülebilir. Dönme beyanının ilgiliye ayrıca yöneltilmesine gerek yoktur. Burada dikkat edilmesi gereken husus, mirasbırakanın ölümünden önceki dönemde vasiyetnamenin geri alınması imkânının sadece mirasbırakanın kendisine tanınmasıdır.

Vasiyetnameden dönme, yeni bir ölüme bağlı tasarruf yapılması, vasiyetnamenin yok edilmesi veya vasiyetname ile bağdaşmayan sağlararası bir tasarruf ile gerçekleşebilir. Bu kapsamda mirasbırakan iptal beyanını, sonraki bir ölüme bağlı tasarruf kapsamında açıklayabilir. Ancak bir görüşe göre, ölüme bağlı tasarruf

³²² Oğuzman, s. 105; Serozan/Engin, s. 287; Aksoy Dursun, s. 317; Şentürk, s. 65.

³²³ Köprülü, s. 244; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 77; İmre/Erman, s. 100 vd.; Antalya/Sağlam, s. 304.

³²⁴ Bu yönde Bkz. Yarg. HGK E. 2002/2-874 K. 2002/893 T. 06.11.2002 (Legalbank). Ancak mirasbırakanın karşı tarafta yarattığı güvene bağlı olarak ölüme bağlı tasarruftaki iradesinden ayrıldığını bildirmemesinin “*culpa in testando*” olarak nitelendirilebileceğine ilişkin görüş için Bkz. Atlan, Hülya, “Miras Sözü Vermeden Doğan Kusurlu Sorumluluk: Culpa In Testando”, MÜHFHAD, C. 23, S. 2, Y. 2017, ss. 267-294, s. 267 vd.; Atlı, s. 103-104; Serozan/Engin, s. 318. Hükümde geçen her zaman ifadesinin, hükme emredici nitelik kazandırdığı yönündeki görüş için Bkz. Öztrak, İlhan, Tek Taraflı Ölüme Bağlı Tasarruflardan Rücu ve Vasiyetnamenin Ziyatı, Ankara, 1964 s. 15. Dolayısıyla dönme hakkından feragat edilmesi mümkün olmaz. Bkz. Arbek, s. 52. Hükümdeki her zaman ifadesinin, bu hükmün emredici nitelikte olduğunu gösterdiğine ilişkin Bkz. Bağcı, Ömer, Vasiyetnamenin Geri Alınması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012, s. 81.

³²⁵ Oğuzman, s. 106; Antalya/Sağlam, s. 310; Çabır, Şerh, s. 791.

yapmaksızın iptale ilişkin yararlanana karşı irade açıklamasında bulunabilir³²⁶. Bu görüş, vasiyetnamede bir yararlananın olmadığı halde, mirasbırakan iptale ilişkin irade beyanını tereke hâkimliğine bildirebileceğini kabul etmektedir³²⁷. Mirasbırakanın yararlanana karşı irade açıklamasında bulunması ispat güçlüğü yaratacağından vasiyetnameden dönme yollarına başvurması görüşümüze göre daha doğru olur³²⁸. Nitekim mirasbırakanın bir yıl dolmadan vefat etmesi halinde, mirasçılarının iptal davası açması ile mirasbırakanın vasiyetnameyi yaşatmaya yönelik iradesinin aksi yönünde sonuçlar doğar³²⁹. Ayrıca, vasiyetnamenin tek taraflı ve varması gerekli olmayan irade beyanıyla yapılması göz önünde bulundurulduğunda, iptale ilişkin beyanın yararlanana yöneltilmesi gerekli değildir.

Sâik hatası nedeniyle vasiyetnameden dönme iradesinin açıklandığı yeni vasiyetname, TMK m. 542 vd. hükümlerinde öngörülen kurallara uygun olmadığı takdirde, bu tasarrufun iptaline ilişkin dava açılabilir. Bu davada verilecek iptal kararı ile sâik hatası altında yapılan ilk vasiyetname geçerli hâle gelebilir³³⁰. Ancak böyle bir durumda, ilk vasiyetname için ilgililer hak düşürücü süre içinde iptal davası açabilir.

1. Yeni Ölüme Bağlı Tasarruf ile Dönme

Mirasbırakan, sonraki vasiyetname ya da miras sözleşmesi ile kanunda öngörülen şekillere uymak suretiyle önceki vasiyetnameden döndüğünü açıkça ifade edebilir. Zira şekil şartlarına uyulmaması halinde, önceki vasiyetnameden dönme mümkün olmaz³³¹. Dönmenin, önceki vasiyetname türü ile aynı olması da gerekmez³³².

³²⁶ Antalya/Sağlam, s. 310.

³²⁷ Antalya/Sağlam, s. 311. Yazarlara göre haklı olarak bu yöntem, hukuki güvenliğin sağlanması ve mirasbırakanın iradesinin yaşatılabilmesi bakımından önem taşır. Hâkim ise böyle bir durumda iptal beyanını tespit eder.

³²⁸ Aynı yönde Bkz. Çabri, Şerh, s. 791; Özer, s. 347.

³²⁹ Aysal, s. 56.

³³⁰ Çabri, Şerh, s. 791.

³³¹ Dural/Öz, s. 112; Oğuzman, s. 176. Bu yönde Bkz. Yarg. 2. HD. E. 1982/8099- K. 1982/8586 T. 19.11.1982 (Lexpera).

³³² Oğuzman, s. 176; Dural/Öz, s. 112; İnan/Ertaş/Albaş, s. 201; Serozan/Engin, s. 319; Antalya/Sağlam, s. 184; Bağcı, s. 126; Kartal, Dilşah Büşra, “Vasiyetnamenin Geri Alınması”, TAAD,

Bir diğerk deyişle, rücu edilecek vasiyetnamenin şeklinde olması zorunlu değildir³³³. Örneğın, resmi vasiyetnameden sözlü vasiyet ile dönülebileceğı gibi miras sözleşmesi vasıtasıyla da dönülmesi mümkündür. Ayrıca mirasbırakan vasiyetnameden tamamen dönebileceğı gibi kısmen de dönebilir³³⁴.

Mirasbırakanın sonraki ölüme bağılı tasarruf ile öncekinden örtülü olarak dönmesi de mümkündür. Bu halde, açık bir dönme beyanı bulunmaz. Ancak dönmeden bahsedilebilmesi için önceki ile bağdaşmayan yeni bir ölüme bağılı tasarrufun söz konusu olması gerekir³³⁵. Böylece sonraki vasiyetname ile önceki vasiyetnameden dönüldüğü farz edilir.

2. Vasiyetnamenin Yok Edilmesi ile Dönme

Mirasbırakan, vasiyetnameyi yakmak, yırtmak, karalamak veya okunmaz hâle getirmek gibi bir yok etme fiili ile vasiyetnameden dönebilir. Yok etme fiilinin yanı sıra vasiyetnameden dönme iradesinin de bulunması gerekir³³⁶. O halde yok etme ile vasiyetnameden dönme, yok etme fiiline karşılık gelen objektif unsur ile dönme iradesini içeren subjektif unsurdan meydana gelir³³⁷.

Y. 2018, S. 34, ss. 317-339, s. 321. Bu yönde Bkz. Yarg. 2. HD E. 1982/8099- K. 1982/8586 T. 15.11.1982 (LegalBank).

³³³ **Berki**, Vasiyyet, s. 97; **Öztrak**, İlhan, Miras Hukuku, Ankara 1976, s. 33; **Öztan**, s. 210; **Kocayusufpaşaoğlu/Develioğlu**, s. 195.

³³⁴ **Köprülü**, s. 126; **İnan/Ertas/Albaş**, s. 200; **Dural/Öz**, s. 112; **İnan/Ertas/Albaş**, s. 201; **Serozan/Engin**, s. 319; **Kocayusufpaşaoğlu/Develioğlu**, s. 195; **Arbek**, s. 52; **Bağcı**, s. 293; **Antalya/Sağlam**, s. 184. Yazarlara göre, kısmen dönme halinde, kalan kısım anlam ifade etmiyorsa vasiyetnamenin tamamına ilişkin dönme söz konusu olur. **Dural/Öz**, s. 112; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 141; **Serozan/Engin**, s. 319. Aynı yönde Yargıtay uygulaması incelemesi için Bkz. **Gökmen**, Emrah, “Roma, İslâm ve Türk Hukuklarında Vasiyetten Dönme”, AHBVHFD, Y. 2023, C. 27, S. 2, ss. 211-248, s. 230 vd.

³³⁵ **Köprülü**, s. 128; **Oğuzman**, s. 179; **İmre/Erman**, s. 102; **Dural/Öz**, s. 112. Sonraki vasiyetnamenin, ilk vasiyetnameyi tamamladığı kuşkuyla yer vermeyecek şekilde anlaşılıyorsa TMK m. 542 hükmü gereğı dönme kabul edilmez. **Serozan/Engin**, s. 322; **Öztan**, s. 211; **Aydın Ünver**, s. 65.

³³⁶ Yok etme ile vasiyetnameden dönülmesine ilişkin Bkz. Yarg. HGK E. 1966/2-308- K. 449 T. 14.10.1966 (İKİD, Y. 8, S. 85, Ocak 1968, s. 5845-5846); **Oğuzman**, s.178; **İmre/Erman**, s. 102; **Dural/Öz**, s. 114; **Antalya/Sağlam**, s. 185; **Kocayusufpaşaoğlu/Develioğlu**, s. 198; **Öztrak**, s. 47; **Bağcı**, s. 191. Bazı yazarlara göre, tasarrufun üstüne “geçersizdir” yahut “iptal edilmiştir” ibarelerinin yazılması da yok ederek dönme kapsamında kabul edilmelidir. Bu yönde Bkz. **Serozan/Engin**, s. 320.

³³⁷ **Öztrak**, s. 55.

Vasiyetname, tamamen veya kısmen yok edilebilir³³⁸. Ayrıca vasiyetnamenin aslının yok edilmesi gerekir³³⁹. Dolayısıyla, resmi vasiyetname söz konusu ise noterdeki aslının da yok edilmesi gerekir³⁴⁰. Bu bakımdan, karşılaşma ihtimali zayıf olmasına rağmen sözlü vasiyette, tanıklar tarafından sulh hâkimine tevdi edilen metnin, mirasbırakan tarafından bir ay içinde yok edilmesi de mümkündür³⁴¹.

3. Sağlararası Tasarruf ile Vasiyetnameden Dönme

Mirasbırakanın, belirli mal vasiyetine konu değerler üzerindeki tasarruf özgürlüğü ortadan kalkmaz³⁴². Örneğin mirasbırakan vasiyet ettiği belirli malı, daha sonra üçüncü kişi ile gerçekleştireceği ivazlı veya ivazsız bir hukuki işleme konu edebilir. Hatta mirasbırakan vasiyetnameye konu malı yok edebilir. Böyle bir durumda, mirasbırakanın vasiyetnameden sonra gerçekleştirdiği sağlararası tasarruf ile belirli mal vasiyetinden örtülü olarak döndüğü kabul edilir³⁴³. Burada dikkat edilmesi gereken, bu kuralın sadece belirli (parça) mal bakımından işlemesidir. Belirtilmesi gereken bir diğer husus, sonradan yapılan sağlararası tasarrufun geçerli olması gerektiğine ilişkindir³⁴⁴.

³³⁸ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 141.

³³⁹ İmre/Erman, s. 107; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 141; İnan/Ertaş/Albaş, s. 204. Ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için Bkz. Kartal, s. 318 vd.

³⁴⁰ Köprülü, s. 127; Dural/Öz, s. 114; Öztan, s. 213. Aksi yöndeki görüş için Bkz. Serozan/Engin, s. 321. Yazarlara göre, vasiyetnameden dönme, noter memurundan hukuka aykırı şekilde geri almak suretiyle de gerçekleşebilir. Zira resmi vasiyetname için kopyasının yok edilmesinin yeterli görülmemesi, diğer vasiyetnameler ile karşılaştırıldığında, resmi vasiyetnameler bakımından eşitsizlik yaratır.

³⁴¹ Oğuzman, s. 178.

³⁴² Dural/Öz, s. 116; Kocayusufpaşaoğlu/Develioğlu, s. 201.

³⁴³ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 140-141; Oğuzman, s. 180; Dural/Öz, s. 116; Serozan/Engin, s. 323.

³⁴⁴ Yarg. 3. HD E. 2013/9892 K. 2013/12792 T. 27.09.2013 (Ruhi, Canan/Ruhi, Ahmet Cemal, Ölümüne Bağlı Tasarruflar ve İptali, Ankara 2015, s. 299): “... Vasiyetçi her ne kadar vasiyetnameden vasiyetname ile bağdaşmayan bir hukuki tasarrufta rücu edebilirse de, o tasarrufun hukuki sonuç doğurabilmesi; daha açık bir anlatımla vasiyetnameyi ortadan kaldırabilmesi için sonradan yaptığı hukuki tasarrufun geçerli olması gerekir (Yargıtay HGK 21.11.2001 gün ve 2001/1-958 E. -1035 K.)...” Aynı yönde Bkz. Yarg. 3. HD E. 2014/4147- K. 2014/12521 T. 25.09.2014 (Lexpera).

B. Mirasbırakanın Ölümünden Sonraki Dönemde Sâik Hatasının Sonuçları

1. İptal Davası

a. Genel Olarak

Mirasbırakan sâik hatasını öğrenemeden vefat edebilir. Bu durumda, sâik hatası ile sakatlanmış bir vasiyetname sıhhat kazanmaz³⁴⁵. Ancak sâik hatası ile sakatlanmış bir vasiyetname, kendiliğinden hükümsüz kalmaz. Mirasbırakanın ölümü ile kurucu unsurları tamam olan bir vasiyetname, geçerli bir tasarrufmuş gibi sonuç doğurur. Fakat bu tasarrufun hüküm doğurması istenmiyorsa, bozucu yenilik doğuran bir dava olarak iptal davasının hak düşürücü süre içinde açılması gerekmektedir³⁴⁶. Gerçekten de TMK m. 595 hükmünde, *“Mirasbırakanın ölümünden sonra ele geçen vasiyetnamesinin, geçerli olup olmadığına bakılmaksızın hemen sulh hâkimine teslim edilmesi zorunludur. ...”* ifadesinden ve TMK m. 596 ile TMK m. 598/4 hükümlerinden de anlaşılabacağı üzere, vasiyetnamenin sâik hatası ile sakatlanmış olduğu anlaşılrsa dahi hâkim, bu sakatlığı re’sen dikkate alamaz³⁴⁷. Zira, sâik hatasıyla sakatlanmış bir vasiyetnamenin iptaline ilişkin kararın hüküm ve sonuçlarını herkese karşı doğurmasında kamunun bir menfaati yoktur³⁴⁸. Önemle belirtmek gerekir ki ölüme bağlı tasarrufun iptali, yasal ve iradi mirasçılar, mirasçının alacaklıları gibi birçok kişiyi etkilemesi nedeniyle evlenmenin iptalinde olduğu gibi dava yolu ile kullanıma bağlı tutulmuştur³⁴⁹.

Bu anlamda, benzer bir kurum olan evlenmenin butlanı ile aralarındaki üç temel farktan bahsedilmesinde yarar vardır. İlk olarak, mahkemenin vermiş olduğu butlan kararının, TMK m. 156’dan hareketle, evlenmede geçmişe etkili sonuç doğurmayacağını belirtmek gerekir. Ancak ölüme bağlı tasarrufun iptali davasındaki

³⁴⁵ Eren, İptal, s. 93.

³⁴⁶ Köprülü, s. 254; Oğuzman, s. 190; Dural/Öz, s. 233; Serozan/Engin, s. 423; Antalya/Sağlam, s. 309-310; Çabri, Şerh, s. 797; Turan, s. 101 vd. Bu davanın, inşai yenilik doğuran dava olduğuna yönelik görüş için Bkz. İnan/Ertas/Albaş, s. 316. Yargıtay’ın, vasiyetnamenin iptaline ilişkin davanın yenilik doğuran dava değil, bir tespit davası olduğuna ilişkin kararı için Bkz. Yarg. HGK E. 2-6 – K. 144 T. 13.03.1996 (Legalbank).

³⁴⁷ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 250-251; İnan/Ertas/Albaş, s. 324.

³⁴⁸ İmre/Erman, s. 224; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 250; Serozan/Engin, s. 425.

³⁴⁹ Ayiter/Kılıçoğlu, s. 154; Serozan/Engin, s. 424.

karar, ölüm anına kadar geçmişe etkilidir³⁵⁰. Bundan başka, evlenmenin mutlak butlanı davasının açılabilmesi, kanun koyucu herhangi bir hak düşürücü süreye bağlamamıştır. Buna karşın ölüme bağlı tasarrufların iptali davası için bazı hak düşürücü süreler öngörülmüştür³⁵¹. Nihayetinde, evlenmenin iptaline ilişkin karar, herkes için hüküm ifade ederken, ölüme bağlı tasarrufların iptali davasında kural olarak sadece taraflar arasında sonuç doğar³⁵².

Ölüme bağlı tasarruflar, hüküm ve sonuçlarını mirasbırakanın ölümü anında doğurduğu için bu tasarrufların iptal edilmesi ancak ölüm anından sonra mümkündür³⁵³. Ayrıca, mirasçılık ve vasiyet alacaklısı sıfatı, mirasbırakanın ölümünden sonra doğduğu için ölümden önce hak sahibi olmayan kişilerin tasarrufun iptalinde menfaati olmaz³⁵⁴. Dolayısıyla mirasbırakan hayatta olduğu sürece ölüme bağlı tasarrufun iptali davası açılmaz³⁵⁵.

Mirasbırakanın vefatından önce vasiyetnameden dönmesi halinde, tasarruf artık hükümsüz hâle geleceğinden mirasbırakanın ölümünden sonra iptali gerekmez³⁵⁶.

Yine, TMK m. 504'e göre mirasbırakan vefatından önceki dönemde bir yıllık hak düşürücü süre içinde vasiyetnameden dönmemiş ise, bu tasarrufu benimsediği kabul edilir. Dolayısıyla mirasbırakanın ölümünden sonra onun mirasçılarının iptal davası açması mümkün olmaz³⁵⁷.

³⁵⁰ Oğuzman, 190; Dural/Öz, s. 233; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 257.

³⁵¹ Bkz. TMK m. 559, “İptal davası açma hakkı, davacının tasarrufu, iptal sebebini ve kendisinin hak sahibi olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın geçmesi tarihinin üzerinden, iyiniyetli davalılara karşı on yıl, iyiniyetli olmayan davalılara karşı yirmi yıl geçmekle düşer: ...”.

³⁵² Dural/Öz, s. 233; Serozan/Engin, s. 425.

³⁵³ Şener, s. 324; İmre/Erman, s. 215; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 222; Dural/Öz, s. 233; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 153.

³⁵⁴ Çabri, Şerh, s. 815.

³⁵⁵ Yarg. HGK E. 2019/3-178 – K. 2022/738 T. 26.05.2022 (Yargıtay Karar Arama). Öğretide, mirasbırakan ölmediği sürece tespit davasının dahi açılmayacağı; zira tespit davasının, eda davasının öncüsü olduğu ve bu nedenle açılacak tespit davasının reddolunması gerektiği ifade edilmektedir. Bkz. Şener, s. 324.

³⁵⁶ Köprülü, s. 244; Oğuzman, s. 188.

³⁵⁷ Gönensay/Birsan, s. 46; Oğuzman, s. 105; İmre/Erman, 220; İnan/Ertas/Albaş, s. 207; Serozan/Engin, s. 287.

b. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Tasarrufun iptali konusunda görevli mahkeme HMK m. 4 uyarınca asliye hukuk mahkemesidir³⁵⁸. Yetkili mahkeme ise TMK m. 576 uyarınca mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesidir³⁵⁹.

c. İptal Davasının Tarafları

aa. Davacı Taraf

İptal davası, TMK m. 558/1'den anlaşılacağı üzere, ölüme bağlı tasarrufun iptal edilmesinde menfaati olan her mirasçı³⁶⁰ veya vasiyet alacaklısı açabilir³⁶¹. Burada mirasçı ifadesi ile hem yasal hem de atanmış mirasçılar anlaşılmalıdır³⁶². Bununla beraber, mirasçı ya da vasiyet alacaklısı olduğunu iddia eden kimsenin bu durumu ispat etmesi gerekir³⁶³.

Tereke alacaklıları ile tereke borçlularının ve ilgili bir mirasçının alacaklısının iptal davası açması söz konusu değildir³⁶⁴. Aynı şekilde, vasiyeti yerine getirme görevlisinin ve TMK m. 592 kapsamında mirası resmen yöneten kimsenin, iptal davası açma hakkı bulunmaz³⁶⁵. Nitekim vasiyeti yerine getirme görevlisi ile mirası resmen yöneten kişinin ilgisi olmasına rağmen mirasa ilişkin hak ve menfaati olmadığı gibi

³⁵⁸ Vasiyetnamenin açılmasına ilişkin davada görevli mahkeme sulh hukuk mahkemesidir. Vasiyetnamenin açılması ile iptaline ilişkin davanın ayrı mahkemelerin görevinde olmasına ilişkin eleştiri için Bkz. **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 326.

³⁵⁹ Yarg. 2. HD E. 2003/8680 K. 2003/10234 T. 07.07.2003 (Legalbank).

³⁶⁰ Menfaati bulunan mirasçıların, birlikte dava açma zorunluluğu bulunmadığına ilişkin Bkz. **Öztan**, s. 233.

³⁶¹ Burada karşılaşılabilecek çeşitli ihtimaller ve örnekler için Bkz. **İmre/Erman**, s. 215 ve özellikle 22. dipnot. Bir başka örnek için Bkz. **Köprülü**, s. 255. Kanundaki menfaat ifadesi ile herhangi bir menfaatin değil irsî menfaatin anlaşılması gerektiğine ilişkin Bkz. **Gönensay/Birsen**, s. 71. Yazarlar durumu şöyle bir örnek ile somutlaştırıyor: Mirasbırakanın kiraya verilmiş bir evi ölüme bağlı tasarruf ile bir başkasına vasiyet etmiş olabilir. Lehine vasiyet edilen kişinin ise daha sonra ihtiyaç sebebiyle tahliye davası açması durumuna karşı kiracının iptal davası açmakta menfaati olduğu düşünülse de TMK m. 557 kapsamında iptal davası açması mümkün değildir. Uygulama örnekleri için Bkz. Yarg. 2. HD E. 2012/1908 K. 2012/27928 T. 22.11.2012 (**Ruhi/Ruhi**, s. 412); Yarg. 2. HD 5615-8653 T. 29.06.2004 (**Gençcan**, Ömer Uğur, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Yorumu, C. 3, Ankara 2021, N. 3140).

³⁶² **Oğuzman**, s. 190; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 223; **Antalya/Sağlam**, s. 311. **Öztan**, s. 233; **Gençcan**, m. 558, N. 3139. Bu yönde Bkz. Yarg. HGK E. 2017/1207 – K. 2019/325 T. 21.03.2019 (Yargıtay Karar Arama). Davacı tarafa ilişkin örnekler için Bkz. **Serozan/Engin**, s. 424-425.

³⁶³ **Gönensay/Birsen**, s. 71; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 223.

³⁶⁴ **Oğuzman**, s. 191; **İmre/Erman**, s. 216; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 225; **Antalya/Sağlam**, s. 311; **Kılıçoğlu**, Miras Hukuku, s. 192.

³⁶⁵ **Gönensay/Birsen**, s. 71; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 317; **Dural/Öz**, s. 234; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 225; **Antalya/Sağlam**, s. 311; **Öztan**, s. 233.

TMK m. 558/1’de davacı olabilecek kimseler açık ve sınırlı olarak sayılmıştır³⁶⁶. Keza, kanun koyucu tarafından vasiyeti yerine getirme görevlisinin görev ve yetkileri arasında iptal davası zikredilmemiştir (TMK m. 552). Ancak vasiyeti yerine getirme görevlisi ile mirası resmen yönetenin kendisi mirasçı veya vasiyet alacaklısı ise iptal davası açma hakkı mümkündür³⁶⁷.

bb. Davalı Taraf

İptal davasının davalı tarafını, aleyhine iptali istenen ölüme bağlı tasarrufla doğrudan miras hukuku menfaati elde eden kimse oluşturur³⁶⁸. Buna göre; atanmış mirasçı, vasiyet alacaklısı, bir vakıf organı veya yüklemenden yararlanacak kimse vs. olabilir. Vasiyeti yerine getirme görevlisi ise, her ne kadar davacı sıfatına sahip olamasa da kendi aleyhine açılan davalarda davalı sıfatına sahip olabilir³⁶⁹.

Tasarruf ile birden çok mirasçı veya vasiyet alacaklısı atanmış olsa dahi iptal davası bunlardan ancak birine karşı açılabilir ve iptal kararı, yalnız bu kişi hakkında hüküm doğurur³⁷⁰.

d. İptal Davasında Süreler

TMK m. 559 hükmünde, iptal davası açma hakkı için bir, on ve yirmi yıllık hak düşürücü süreler öngörülmüştür³⁷¹. Maddenin devamında, iptal def’inin ileri sürülmesi bakımından herhangi bir süre sınırlaması bulunmadığı ifade edilmiştir.

³⁶⁶ **İmre/Erman**, s. 216. Ayrıca yazarlar, vasiyeti yerine getirme görevlisinin ölüme bağlı tasarrufun iptaline yönelik talep ve dava hakkının olmadığını şöyle bir örnek ile somutlaştırıyor: Vasiyeti yerine getirme görevlisinin tayin edildiği ilk vasiyetnamenin olduğu, ancak daha sonra mirasbırakanın sonraki bir ölüme bağlı tasarrufu ile bundan dönmüş olması örneğinde, vasiyeti yerine getirme görevlisinin ikinci tasarrufun iptalini talep edemeyeceği belirtiliyor. Aynı yönde Bkz. **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 225. Vasiyeti yerine getirmesinin iptal davasını açmaya yetkili olduğuna ilişkin aksi yöndeki görüş için Bkz. **Arslan**, s. 712.

³⁶⁷ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 226.

³⁶⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 343; **Oğuzman**, s. 191; **İmre/Erman**, s. 216; **İnan/Ertay/Albaş**, s. 317; **Dural/Öz**, s. 235; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 227.

³⁶⁹ **Berki**, s. 210; **Oğuzman**, s. 191; **İmre/Erman**, 216; **Dural/Öz**, s. 235; **Antalya/Sağlam**, s. 313; **Günay**, Erhan, Miras Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davaları, Ankara, 2015, s. 101. Yarg. İBK E. 1955/16 K. 1955/25 T. 7.12.1955: “*Vasiyeti tenfiz memurunun tayini ile ilgili ölüme bağlı tasarrufun, yasal sebeplerle iptali için yalnızca tenfiz memuru aleyhine açılan davanın incelenmesi ve görülmesi gerekir.*” (Kazancı).

³⁷⁰ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 227.

Kural olarak, bu hak düşürücü süreler hakkında TBK m. 75 ve m. 130 vd. hükümleri uygulanır. Zamanaşımını durduran ve kesen sebepler hak düşürücü sürelerde uygulanmayacağından davacının dava veya def'i sebebi ile mahkemeye başvurusu halinde sürelerin kesilmeyeceğini belirtmek gerekir³⁷². Ek olarak, zamanaşımından önceden feragat yasağı hak düşürücü süre bakımından da geçerlidir³⁷³.

İptal davası açma hakkına ilişkin hak düşürücü süreleri, hâkim re'sen dikkate alır. Bu doğrultuda sürenin geçmiş olduğunu ileri sürmek, def'i değil itiraz niteliğindedir³⁷⁴.

aa. Bir Yıllık Süre

Bir yıllık süre, davacının tasarrufu, iptal sebebini ve kendisinin hak sahibi olduğunu öğrenmesi ile işlemeye başlar (TMK m. 559)³⁷⁵. Ancak vasiyetnamenin iptalinin istenmesi, vasiyetnamenin açılmasına bağlı değildir. Bu bağlamda, vasiyetnamenin açılmaması halinde bir yıllık sürenin başlayıp başlamayacağı meselesi tartışmalıdır. Bir görüşe göre ilgililerin, vasiyetname açılmasa dahi tasarrufu, hak sahibi olduğunu ve iptal sebebini öğrenmeleri ile bir yıllık süre başlar³⁷⁶. Katıldığımız diğer

³⁷¹ Eski MK m. 501 hükmünde, “müruruzaman” ifadesi kullanılması nedeniyle bu sürelerin hak düşürücü süre mi yoksa zamanaşımı süresi mi olduğuna yönelik öğretideki tartışmalar için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 345 vd. Bu sürenin belirli özellikler taşıyan zamanaşımı süresi olduğuna ilişkin açıklamalar için Bkz. **Köprülü**, s. 259.

³⁷² **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 238; **Antalya/Sağlam**, s. 313. Oysa İnan'a göre, hak düşürücü sürelerin durmayacağına ve kesilmeyeceğine ilişkin görüşler isabetli değildir. Buna göre, hak düşürücü süreler ile ilgili genel ilkeler kanunda düzenlenmediği için kıyas yolu ile zamanaşımına ilişkin genel ilkelerin, hak düşürücü süreler bakımından da uygulanması gerekmektedir. Bu konudaki açıklamalar için Bkz. **İnan/Ertas/Albaş**, s. 322-323. Aynı yönde farklı bir yaklaşım için Bkz. **Serozan/Engin**, s. 427. Zamanaşımına ilişkin özelliklerin mahiyetine uygun düştüğü ölçüde hak düşürücü süreler bakımından da uygulanabileceğine ve bu yöndeki İsviçre Federal Mahkemesi kararları için Bkz. **Köprülü**, s. 259-260 ve özellikle 261. dipnot.

³⁷³ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 238.

³⁷⁴ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 238.

³⁷⁵ Yarg. 3. HD 2011/9995 K. 2011/17379 T. 14.11.2011 (**Ruhi/Ruhi**, s. 530). Uygulamada bu sürenin başlangıcında, vasiyetnamenin açılıp okunduğu, hazır olmayanlar bakımından ise tebliğ tarihinin dikkate alındığına yönelik Bkz. Yarg. HGK E. 2020/231 – K. 2022/1258 T. 05.10.2022 (Yargıtay Karar Arama); “...Buradaki amaç, mirasçılar ve lehine kazandırma yapılan kişilerin bilgilendirilme tarihinin tespiti ve yasal haklarının kullanılmasını temine yöneliktir. İlgilinin vasiyetnameden başka bir vesileyle haberdar olduğu iddia edilse dahi, haberdar olduğu belirtilen vasiyetnamenin aslıyla uyumunun denetimi her zaman sıhhatli olamayacağından anılan kriter benimsenmektedir. ...”. Aynı yönde Bkz. Yarg. HGK 341-378 T. 08.06.2005 (**Gençcan**, N. 3152).

³⁷⁶ **Eren**, İptal, s. 116; **İmre/Erman**, s. 219. Bu yönde Bkz. Yarg. 3. HD E. 2018/3879 K. 2019/7982 T. 16.10.2019 (**Gençcan**, N. 3150) sayılı kararında: “... vasiyetnamenin okunduğu, davacının Tarafına

görüŖe göre, ilgililerin vasiyetname açılmadan iptal davası açabilmesine rağmen bu durum bir yıllık hak düşürücü sürenin başlayacağı anlamına gelmez³⁷⁷. Zira on yıllık sürenin başlangıcı, vasiyetnamenin açılmasıdır. Bunun gibi ikili sürelerde, kısa olan sürenin daha önce başlaması mümkün değildir³⁷⁸.

Buradaki üç şartın kümülatif olarak sağlanması gerekir. O halde davacı, öncelikle vasiyetnamenin varlık ve içeriğini, daha sonra bu vasiyetnamenin sâik hatası ile sakatlanmış olduğunu ve son olarak kendisinin hak sahibi olduğunu öğrenmiş olmalıdır. Buradaki öğrenmeden kasıt, gerçek ve açık öğrenmedir³⁷⁹. Dolayısıyla, davacının gerekli dikkat ve özen göstermesi halinde tasarruftaki sakatlığı öğrenirdi, bir diğ er deyiş le “bilmesi gerekirdi” iddiası yerinde kabul edilmez³⁸⁰.

İptal davası açma hakkı olan kişinin bu üç şartı mirasbırakanın vefatından önceki dönemde öğrenmiş olması ihtimalinde, hak düşürücü süre mirasbırakanın ölümünden önce başlamaz³⁸¹. Zira yukarıda belirtildiğ i üzere, iptal davasının mirasbırakanın hayatta olduğı sürece açılması mümkün değildir. Bu nedenle, iptal sebebi mirasbırakanın ölümünden önce öğrenilse dahi, iptal davası açmak için öngörülen süre ancak mirasbırakanın ölümünden itibaren işlemeye başlar³⁸².

açılıp okunan vasiyetnameye şimdilik bir diyeceğim yoktur. Kararsızım, itiraz edersem yasal süresi içinde itiraz hakkımı kullanabilirim.” dediğ i, işbu davanın ise öğrenme tarihinden itibaren 1 yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra 25.04.2016 tarihinde açıldığ ı görülmektedir. O halde, ilk derece mahkemesince; vasiyetnamenin öğrenme tarihi ile iptali davasının açıldığ ı tarih arasında 1 yıllık hak düşürücü süre geçtiğ inden bahisle davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddine karar verilmesi gerekirken davanın esastan reddine karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.” hükmedilmiştir.

³⁷⁷ Çabri, Şerh, 815-818.

³⁷⁸ Çabri, Şerh, 815-818.

³⁷⁹ Kocayusufpaşaoğ lu, s. 345; Oğuzman, s. 192; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 241; Çabri, Şerh, s. 814.

³⁸⁰ Oğuzman, s. 192; İmre/Erman, s. 217; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 241; Öztan, s. 234.

³⁸¹ Kocayusufpaşaoğ lu, s. 345; Berki, s. 214; Eren, İptal, s. 116; İmre/Erman, s. 217; Dural/Öz, s. 235; Çabri, Şerh, s. 815.

³⁸² Oğuzman, s. 192; İmre/Erman, s. 217; Ayiter/Kılıçoğ lu, s. 161. Belirtmek gerekir ki vasiyetnamenin iptalinin istenmesi, vasiyetnamenin açılmasına bağı lı değildir. Ancak böyle bir durumda bir yıllık sürenin başlayıp başlamayacağı meselesi tartışmalıdır. Bir görüş e göre, vasiyetname açılmasa dahi iptal sebebi, hak sahibi olma ve tasarrufu öğrenme ile sürenin başlayacağını kabul eder. Bu yönde Bkz. Eren, İptal, s. 116; İmre/Erman, s. 219. Diğ er görüş e göre, on yıllık süre vasiyetnamenin açılması ile başladığ ı için bir yıllık sürenin öğrenme ile başlayacağı kabul edilemez. Bu yönde Bkz. Çabri, Şerh, 815-818.

Bir yıllık hak düşürücü süre, tasarrufun iptalinde menfaati olan kişiler için farklı zamanlarda başlamış olabilir. İlgililerden biri, iptal sebebini dahi öğrenmemişken bir başka ilgili için iptal davası açma hakkı sona ermiş olabilir. Böyle bir durumda, sürenin başlangıcı, her ilgili bakımından ayrı değerlendirilir³⁸³.

bb. On Yıllık Süre

Davalının iyiniyetli olması halinde; vasiyetnamenin açılması ve miras sözleşmesi bakımından mirasın geçmesi ile başlayan mutlak süredir (TMK m. 559/1). Vasiyetnamenin, tesliminden başlayarak bir ay içinde mirasbırakanın yerleşim yeri sulh hâkimi tarafından açılıp ilgililere okunduğu an vasiyetnamenin açıldığı andır (TMK m. 596/1). Miras sözleşmesinin açılması mümkün olmadığından bu tasarrufa karşı açılacak iptal davası, mirasın geçmesi ile başlar³⁸⁴. Mirasın geçmesinden anlaşılması gereken, mirasbırakanın ölümüdür. O halde, miras sözleşmesine karşı açılacak iptal davasında on yıllık süre, mirasbırakanın ölüm anından başlar.

Söz konusu şartlar objektif şarttır. Ayrıca, bir yıllık süredeki subjektif şartların gerçekleşmesine gerek yoktur³⁸⁵. Ancak vasiyetnamenin, mirasbırakanın ölümünden uzun bir süre sonra ortaya çıkması ihtimalinde, bu süre vasiyetnamenin hukuken açılması ile başlar. On yıllık süreden bahsedebilmek için bir yıllık sürenin dolmamış olması gerekir³⁸⁶.

cc. Yirmi Yıllık Süre

Davalının kötünietli olması halinde, bir ve on yıllık süreler uygulanmaz. Burada kanun koyucu tarafından, on yıllık süre ile aynı anda başlayan tek bir süre

³⁸³ Çabri, Şerh, s. 818.

³⁸⁴ Eren, İptal, s. 118; İmre/Erman, s. 221; Antalya/Sağlam, s. 257; Çabri, Şerh, s. 819.

³⁸⁵ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 241; Öztan, s. 234.

³⁸⁶ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 241.

öngörülmüştür³⁸⁷. Yirmi yıllık süre, vasiyetnamelerde açılma tarihinden, miras sözleşmesinde mirasın geçmesinden itibaren işlemeye başlar³⁸⁸.

TMK m. 3 kapsamında lehtarın, dürüst, makul ve orta zekalı bir insandan beklenen dikkat ve özeni göstermiş olsaydı bu tasarrufun sâik hatası ile sakatlanmış olduğunu bileceği veya bildiği ifade edilebiliyorsa davalı lehtar kötünîyetlidir. İyiniyetin varlığı asıl olduğundan, davalı lehtarın kötünîyetli olduğunu davacının ispat etmesi gerekir (TMK m. 3). Davalı kişinin vasiyetnamenin yapılmasına sebep olması, davalının kötünîyetli olduğu anlamına gelmez³⁸⁹.

Davalı bakımından kötünîyetin hangi anda bulunması gerektiği meselesi, Kanunda düzenlenmemiştir. Bu nedenle söz konusu mesele öğretide tartışmalıdır. Bir kısım yazarlara göre, davalının tasarrufun yapılma anında kötünîyetli olması gerekir³⁹⁰. Zira, daha sonra tasarruftaki sakatlığı öğrenme, davalıyı kötünîyetli hâle getirmez. Bunun karşısında yer alan ve çoğunluk tarafından kabul edilen diğer görüşe göre, kötünîyetin tasarrufun yapılma anında bulunması gerekli değildir. Bu görüşe göre, bir ve on yıllık süreler geçmeden davalının kötünîyetli hâle gelmesi durumunda, yirmi yıllık süre uygulanır³⁹¹. Görüşümüze göre ikinci görüş yerindedir, çünkü tasarrufun yapıldığı ve yürürlüğe girdiği tarih arasındaki sürenin uzun olması halinde, yirmi yıllık sürenin uygulanabilme süresi kısalır. Bu durum, kötünîyeti korumak istemeyen kanun koyucunun amacı ile çelişir³⁹².

³⁸⁷ Eski MK m. 501 hükmünün, söz konusu sürenin otuz yıl olarak öngörmesi ve bu sürenin de sadece ehliyetсіzlik, kanuna veya ahlaka aykırılık hallerinde uygulanmasına yönelik eleştiriler için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 346 vd.; **Köprülü**, s. 258.

³⁸⁸ **Eren**, İptal, s. 119; **Oğuzman**, s. 193; **İmre/Erman**, s. 221.

³⁸⁹ **Eren**, İptal, s. 120; **Oğuzman**, s. 193; **İmre/Erman**, s. 219.

³⁹⁰ **İnan/Ertas/Albaş**, s. 322.

³⁹¹ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 346; **Dural/Öz**, s. 236; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 245; **Çabri**, Şerh, s. 821.

³⁹² **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 245.

Bir ve on yıllık sürenin geçmesinden sonra kötünietli hâle gelen davalı bakımından yirmi yıllık süre uygulanmaz³⁹³. Zira, bir ve on yıllık sürelerin geçmesinden sonra iptal hakkı düşeceğinden mevcut olmayan bir hakkı uzatmak söz konusu olmaz³⁹⁴. Buna karşılık, davalının bir ve on yıllık süre dolmadan kötünietli hâle gelmesi durumunda, süre kendiliğinden yirmi yıla uzar³⁹⁵.

dd. İptal Def'i

TMK m. 559/2 hükmünden, iptalin def'i yolu ile her zaman ileri sürülebileceği anlaşılmaktadır³⁹⁶. İptal def'inin ileri sürülebileceği kişiler, atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklılarıdır³⁹⁷. Şöyle ki, mirasbırakanın ölümünden sonra tasarrufun içeriğini oluşturan değerler, lehtara geçer. Dolayısıyla, iptal def'ini ileri sürebilmek için bu eşyaya zilyet veya birlikte zilyet olmak gerekir³⁹⁸. Atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklıları, söz konusu değerın kendisine teslim edilmediği gerekçesiyle TMK m. 557 vd. hükümleri kapsamında, mirasçı veya vasiyet alacaklılarına karşı miras sebebiyle istihkak veya vasiyet alacağı davası açabilir. Ancak, ifaya ilişkin davanın açıldığı vakit, tasarrufun sakat olduğuna yönelik def'i ile karşılaşılır³⁹⁹. O halde iptal def'inin kullanılabilmesinin şartı, tasarrufun ifa edilmemiş olmasıdır⁴⁰⁰. Zira, yerine getirilmiş bir ölüme bağı tasarruf, iptal def'inin ileri sürülmesi yoluyla geri alınamaz⁴⁰¹. Ayrıca belirtmek gerekir ki iptal def'i, söz konusu tasarrufun iptal edilmesi sonucunu

³⁹³ Serozan/Engin, s. 428; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 246; Dural/Öz, s. 236.

³⁹⁴ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 246.

³⁹⁵ Çabri, Şerh, s. 821.

³⁹⁶ Yarg. 3. HD E. 2010/2303 K. 2010/7678 T. 29.04.2010 (Ruhi/Ruhi, s. 630); Yarg. 2. HD 6469-8383 T. 30.05.2005 (Gençcan, N. 3156).

³⁹⁷ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 247. Aksi yöndeki görüş için Bkz. Çabri, Şerh, s. 823. Yazara göre, iptal def'i, sadece vasiyet alacaklılarına karşı ileri sürülebilir. Zira atanmış mirasçılar, mirasbırakanın ölümü ile tereke üzerinde doğrudan hak sahibi olacağından iptali istenen tasarrufun konusunun mirasçı atama olması halinde bu kimsenin mirasta hak sahibi olması engellenemez. Bunun için önce iptal davasının açılması gerekir.

³⁹⁸ İmre/Erman, s. 219; Öztan, s. 235. Aksi yönde görüş için Bkz. Çabri, Şerh, d. 2561. Yazar, bir malın maliki olma ve bununla birlikte o malın zilyedi olmasının her zaman geçerli olmadığından hareketle zilyet olmayan kişilerin de iptal def'ini ileri sürebileceğini haklı olarak ifade etmektedir.

³⁹⁹ İmre/Erman, s. 220 vd.; Dural/Öz, s. 236; Serozan/Engin, s. 428.

⁴⁰⁰ Kocayusufpaşaoğlu, s. 349; Dural/Öz, s. 236; Arbek, s. 93.

⁴⁰¹ Dural/Öz, s. 236; Çabri, Şerh, s. 823.

doğurmaz⁴⁰². İptal def'i, talebi yerine getirmekten kaçınma hakkı tanır. İptal def'ini ileri süren kimse, tasarrufun sakat olduğunu ispat ile yükümlüdür⁴⁰³.

e. İptal Davasında İspat Yüğü

İptal davasına ilişkin hükümler arasında ispat yükünün kime ait olduğuna ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, TMK m. 6'da düzenlenen ispat yükü ile ilgili genel kural uygulanır. Bu doğrultuda, tasarrufun sâik hatası ile sakatlanmış olduğunu iddia eden davacı, bu sebebin varlığını ispat ile yükümlüdür⁴⁰⁴. İptal def'inin kullanılması halinde ise ispat yükü, def'i yoluna başvurana aittir⁴⁰⁵. Davacı, iddiasını her türlü delil ile ispatlayabilir. Davalı taraf, öne sürülen sebebin mevcut olmadığını her zaman ileri sürebilir⁴⁰⁶. Ancak belirtmek gerekir ki ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasının sahibi öldüğü için bunun tespiti oldukça zordur⁴⁰⁷.

Hâkimin, tarafların ileri sürdüğü iptal sebebi ile bağlıdır⁴⁰⁸. Buna göre, davacı iptal sebebini sâik hatasına dayandırdığı vakit artık hâkim başka bir sebebe dayanarak tasarrufun iptaline hükmedemez. Ancak aksi yöndeki görüşe göre, hâkim, tasarrufun iptaline karar verilebilecek başka bir sebebin varlığı halinde bu durumu ilgililer ileri sürmese dahi dikkate alır⁴⁰⁹. Kanaatimizce, ilgililer tasarrufun iptali için dava açıp açmama hakkına sahip olduğundan hâkim iptal davasında sadece ileri sürülen sebepler ile bağlıdır.

Görüşümüze göre, sâik hatasında, hata ile tasarruf arasında nedensellik bağının mevcut olması yeterlidir. Sâikte hatanın tasarruf üzerindeki etki derecesi, tasarruf sahibinin eğitim ve kültür derecesi, bulunduğu çevre gibi sübjektif şartlara göre

⁴⁰² Oğuzman, s. 197. Konuya ilişkin farklı yaklaşımların açıklaması için Bkz. Albaş, Hakan, "Miras Hukukunda İptal ve Tenkis Def'i", MÜHFHAD, Y. 2012, C. 18, S. 3, ss. 143-162, s. 150 vd.

⁴⁰³ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 248; Çabri, Şerh, s. 825.

⁴⁰⁴ Berki, s. 212; Dural, Miras Sözleşmeleri, s. 55; İnan/Ertas/Albaş, s. 317; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 227; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 162. İspat yükünün tersine çevrildiği akıl zayıflığı, akıl hastalığı durumundaki açıklamalar için Bkz. Eren, İptal, s. 103; Ayiter, s. 120.

⁴⁰⁵ Köprülü, s. 262.

⁴⁰⁶ Çabri, Şerh, s. 808.

⁴⁰⁷ Köprülü, s. 239.

⁴⁰⁸ Oğuzman, s. 194; Çabri, Şerh, s. 809; Ayan, s. 191.

⁴⁰⁹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 339-340; Eren, İptal, s. 133; Petek, s. 6.

değerlendirilir⁴¹⁰. İlliyyet bağının varlığı ise, her türlü delille ve özellikle mirasbırakanın çeşitli yazışma ve notları ile ispat edilebilir⁴¹¹.

f. İptal Kararının Sonuçları

İptal davasında, tasarrufun iptaline karar verilmesi ile bu karar geçmişe etkili (*ex tunc*) şekilde hükümlerini doğurur⁴¹². Burada iptal davasının geçmişe etkili sonuç doğurması, yenilik doğuran davaların genel özelliklerinden ayrılır. Buna göre, iptal kararı ile geçersiz kılınan tasarruf, vasiyetnamenin açıldığı andan itibaren hükümsüz hâle gelir⁴¹³. Halbuki, yukarıda değinildiği üzere, evlenmenin butlanı kararı geçmişe etkili değildir.

İptal kararının, ilgililere olan etkisi öğretide tartışmalıdır. Bazı yazarlar, iptal kararının bütün tasarrufu geçersiz kılacağını kabul etmektedir⁴¹⁴. Zira bu görüşe göre, iptal kararı mutlak niteliktedir. Bu sebeple iptal kararı, davaya taraf olmayanlar dahil olmak üzere tüm ilgililer üzerinde hüküm doğurur. Ancak katıldığımız hâkim görüş, iptal kararı, sadece davacı ve davalı bakımından sonuç doğuracağı yönündedir⁴¹⁵. Zira iptal kararı nisbi karakterlidir⁴¹⁶. O halde, iptal davası kim tarafından açıldıysa o kişi

⁴¹⁰ Köprülü, s. 239; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 231-232.

⁴¹¹ İmre/Erman, s. 207; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 233.

⁴¹² Kocayusufpaşaoğlu, s. 341; İmre/Erman, s. 222; Dural/Öz, s. 233.; İnan/Ertas/Albaş, s. 324; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 257; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 160; Öztan, s. 237; Antalya, s. 222 vd; Arbek, s. 93; Günay, s. 107.

⁴¹³ Kocayusufpaşaoğlu, s. 341; Gönensay/Birsan, s. 69; Oğuzman, s. 195; İnan/Ertas/Albaş, s. 324; Serozan/Engin, s. 423.

⁴¹⁴ Samim, Ahmet, Hukuku Medeniyeden Miras Hukuku, İstanbul 1932, s. 175; Berki, s. 220.

⁴¹⁵ Eren, İptal, s. 139; Kocayusufpaşaoğlu, s. 342; Gönensay/Birsan, s. 72; Ayiter, s. 118; Oğuzman, s. 195; İmre/Erman, s. 224; İnan/Ertas/Albaş, s. 325; Serozan/Engin, s. 425. Turan, s. 111; Günay, s. 107. Aynı yöndeki uygulama örneğine ilişkin Bkz. BGE 57 II 152; Yarg. HGK E. 2010/3-302 – K 2010/417 T. 22.09.2010, Yarg. 3. HD E. 2009/9105 K. 2009/10585 T. 18.06.2009 (Yargıtay Karar Arama): “...Bir kısım mirasçının açtığı vasiyetnamenin iptali davasında, diğer mirasçıları da kapsayacak içerikte iptal hükmünün kurulması doğru olmadığı gibi bu şekildeki bir karar davanın tarafı olmayan kişiler yönünden bağlayıcı bir sonuç da doğurmaz (bkz. Yargıtay 2. H.D. 20.03.2001 gün ve 551 E. 4158 K. sayılı ilamı). Sonuç itibari ile; ölüme bağlı tasarrufun iptaline yönelik karar, ancak, davanın tarafları yönünden hukuki etki gösterir.” İptal kararının hüküm ve sonuçlarının kişiler bakımından kapsamı hakkındaki tartışmalar için Bkz. Yelmen, Adem, “Ölüme Bağlı Tasarrufun İptali Davasının Davada Yer Almayan İlgililer Üzerindeki Etkisi”, AHBVÜHFD, Y. 2022, C. 26, S. 1, ss. 69-105, s. 72 vd.; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 258-259. İptal kararının, bu yönüyle “yaln olumsuz” etkiye sahip olduğu yönündeki görüş için Bkz. Antalya/Sağlam, s. 310. Aynı yönde bir başka yaklaşım için Bkz. Yelmen, s. 75; Arslan, s. 714. Buna göre, nispile sadece mirasçı olarak atanan kişilere ilişkin tasarruflarda geçerlidir.

⁴¹⁶ İnan/Ertas/Albaş, s. 325. Ancak vasiyeti yerine getirme görevlisinin atanmasına ilişkin ölüme bağlı tasarrufun herkese yönelik etki içerdiğine ilişkin Bkz. Yelmen, s. 98.

bakımından uygulanamaz hâle gelir. Aynı şekilde, iptal davası kime karşı açılmış ise tasarruf o kişiye karşı hükümsüzdür⁴¹⁷. Ancak davada taraf olmayan mirasçılar yönünden tasarruf geçerli kalmaya devam eder. Bu görüşün dayandığı ilk husus, ölüme bağlı tasarrufun geçersizliğinin ileri sürülmesinin ilgililerinin iradesine bağlı olmasıdır⁴¹⁸. Buna göre, tasarrufun hüküm doğurmasını istemeyen ilgililer bakımından iptal kararı sonuç doğurmaz⁴¹⁹. İkinci husus, iptal kararının ilgililer üzerindeki etkisinde kamu menfaati bulunmamasıdır⁴²⁰.

İptal davası, tasarrufun tamamı veya bir kısmına ilişkin açılabilir (TMK m. 558)⁴²¹. Ancak vasiyetnamenin içerdiği maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflardan biri veya birkaçı bakımından sâik hatası nedeniyle sakatlık söz konusu olması halinde nasıl bir çözüm yolu izleneceği TMK kapsamında düzenlenmemiştir. Öğretide, sâik hatasının bulunduğu tasarruf ile iptali istenmeyen diğer tasarruflar arasında bir bağ mevcutsa TMK m. 5 hükmünden hareketle TBK m. 27/2 kıyas yolu ile uygulandığında, tasarrufun tamamının geçersiz olacağı kabul edilmektedir⁴²². Bu doğrultuda, mirasbırakanın sâik

⁴¹⁷ Yarg. HGK E. 2010/3-392 K. 2010/417 T. 22.09.2010 (**Ruhi/Ruhi**, s. 609-610); Yarg. 2. HD E. 2000/555 K. 2000/458 T. 21.11.2000; Yarg. 3. HD E. 2012/4989 K. 2012/12073 T. 14.05.2012; Yarg. 3. HD E. 2010/12090 K. 2010/20564 T. 14.12.2020: “...*Bu durumda iptal davasını açmayan mirasçılar yönünden, vasiyetname geçerliliğini korur. Bir kısım mirasçının açtığı vasiyetnamenin iptali davasında diğer mirasçıları da kapsayacak içerikte iptal hükmünün kurulması doğru olmadığı gibi bu şekilde bir karar davanın tarafı olmayan kişiler yönünden bağlayıcı bir sonuç da doğurmaz...*” (Legalbank). **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 325; **Dural/Öz**, s. 233. **Ayiter/Kılıçoğlu**, s. 160; **Antalya**, s. 222 vd; Alınan iptal kararının, taraflar bakımından etkili kapsamının herkesi bağlayacağı şeklindeki görüş için Bkz. **Oğuzman**, 195. Aynı yönde Bkz. **Engin**, Baki İlkay, Yedek Mirasçılık, İstanbul 2003, s. 102. Ölüme bağlı tasarrufun iptaline özensizliği ile sebep olan kişiye karşı tazminat istemini savunan görüş için Bkz. **Serozan/Engin**, s. 431. Nispilik etkisinin, favor testamenti dışında farklı dayanak noktalarına ilişkin açıklama için Bkz. **Yelmen**, 76-77. Buna göre ikinci sebep, “...*bir ölüme bağlı tasarrufun geçerli kalıp kalmayacağını istemek mirasçı veya vasiyet alacaklısının iradesine bağlıdır. ...*” şeklinde ifade edilmiştir. Gerçekten de mirasçı veya vasiyet alacaklılarından bazıları ölüme bağlı tasarrufun iptalini isterken bazıları istemeyebilir. Üçüncü olarak da iptal kararında kamunun bir menfaatinin olmadığı yukarıda ifade edilmişti.

⁴¹⁸ **Turan**, s. 111. Kanaatimizce, iptal kararının nisbi karakteri kabul edildiğinde mirasbırakanın son arzularının tamamının veya bir kısmının yaşatılır. Bu da favor testamenti ilkesinin bir yansıması olarak kabul edilebilir.

⁴¹⁹ **Çabri**, Şerh, s. 812.

⁴²⁰ **Turan**, s. 111.

⁴²¹ Yarg. 3. HD 12126-18444 T. 17.11.2009 (**Gençcan**, N. 3143).

⁴²² **Kocayusufoğlu**, s. 342; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 325; **Dural/Öz**, s. 234; **Aksoy Dursun**, s. 314; **Serozan/Engin**, s. 426. Yazarlara göre, iptal hükmünün kısmiliği TBK m. 27/2’den hareketle karine olarak kabul edilir. **Oğuzman**, s. 195; **İmre/Erman**, s. 223. Yazarlara göre, vasiyetnamenin tamamı iptal edilmişse ve mirasbırakanın başka bir ölüme bağlı tasarrufu da yoksa yasal mirasçılık söz konusu olur.

hatası ile yapmış olduğu tasarruf olmaksızın diğer tasarrufları yapmayacağı anlaşıldığı vakit vasiyetname iptal edilir⁴²³.

İptal kararı, sadece tasarrufu geçersiz hâle getirip tasarruf sanki hiç yapılmamış gibi sonuç doğurur. Ancak davalı tarafın, tasarruf konusu malları zilyetliğinde bulundurması ihtimalinde, bu malların iadesini sağlamaz⁴²⁴. Bu durumda bir eda davası, mirasçılar bakımından miras sebebiyle istihkak davasının açılması gerekir⁴²⁵.

Vasiyetnamenin iptali sonucunda, zararı meydana gelen mirasçı veya vasiyet alacaklıları varsa, bu kimselerin bekleme durumu hukuken korunmadığından zararın tazmini gündeme gelmez⁴²⁶.

II. Miras Sözleşmesinde Sâik Hatasının Sonuçları

Miras sözleşmesinde sâik hatasının varlığı halinde iki ihtimal ile karşılaşılabılır. Birinci halde, miras sözleşmesi ile ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan karşı taraf sâik hatasına düşmüş olabilir. Örneğin, karşı tarafın, sırf mirasbırakanın çok zengin olduğu düşüncesiyle sözleşmenin tarafı olması ve sonradan bu düşüncesinin hatalı olduğunu öğrenmesinde durum böyledir. Böyle bir durumda, sâik hatasına düşen karşı tarafın miras sözleşmesinin iptali yoluna gidemeyeceği öğretilde hâkim görüş olarak kabul edilmektedir⁴²⁷. Zira, bu ihtimalde sâik hatasına düşen karşı taraf, miras sözleşmesi ile ölüme bağlı tasarruf yapmamıştır. Dolayısıyla burada, sâik hatasının miras

⁴²³ Oğuzman, s. 195; İmre/Erman, s. 223; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 225, 232, 252; Dural/Öz, s. 234; Antalya/Sağlam, s. 314.

⁴²⁴ Oğuzman, s. 196; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 259; Dural/Öz, s. 234; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 160. İade bakımından ise, iptal davasının tenkise benzeyen yönü doğrultusunda, iyiniyetli kişilerin elinde kalanı vermeleri gerektiği ifade edilmektedir. Bkz. Şener, s. 324.

⁴²⁵ Kocayusufpaşaoğlu, s. 343; Oğuzman, s. 196; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 259; Dural/Öz, s. 234.

⁴²⁶ Antalya/Sağlam, s. 310 ve 314; Öztan, s. 239; Çabri, Şerh, s. 802.

⁴²⁷ Gönensay/Birsan, s. 46; İmre/Erman, s. 208; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 88; Dural, Sözleşme, s. 269; Serozan/Engin, s. 282. Aksi yöndeki görüş için Bkz. İnan/Ertas/Albaş, s. 213. Yazarlara göre gerek mirasbırakan gerek miras sözleşmesinin karşı tarafı sâik hatası sebebi ile 1 yıllık hak düşürücü süre içinde iptal hakkını kullanabilir. Ancak biz bu görüşe katılmamaktayız.

sözleşmesinin iptali sonucunu doğurabilmesi için güven prensibi doğrultusunda temel hatası olarak değerlendirilebilmesi gerekir⁴²⁸.

İkinci ihtimal olan mirasbırakanın sâik hatasına düşmesi durumunda, önceki bölümde incelenen hatanın türüne (adi sâik hatası mı yoksa temel hatası mı olması gerektiğine) ilişkin öğretilerdeki tartışmalar hangi yönde sonuçlanırsa sonuçlansın, bu durum miras açılmadan önce iptal sebebine kimin dayanabileceği bakımından bir farklılık yaratmaz. Zira, miras açılmadığı sürece iptal sebeplerine başvurma hakkı sadece tasarruf sahibine aittir. Bir diğer ifade ile, mirasbırakan hayatta olduğu müddetçe, irade sakatlığına dayanarak miras sözleşmesini iptal etme hakkı münhasıran tasarruf sahibine aittir.

Çalışmanın devamında, miras sözleşmelerinin iki taraflı bağlayıcı yapısı ve sözleşmenin karşı tarafının korunmaya değer haklı beklentisi göz önüne alınarak, hâkim görüşün savunduğu güven prensibi esas alınmıştır. Buna göre, miras sözleşmelerinde sâik hatasının sözleşmeyi sakatlayabilmesi ve hukuki bir sonuç doğurabilmesi için temel hatası niteliğini kazanması gerektiği kabul edilmiştir.

Bu kabulden hareketle, miras sözleşmesini sakatlayan temel hatasının hukuki sonuçları; mirasbırakanın vefatından önceki ve ölümünden sonraki dönem olarak iki ayrı evrede değerlendirilmelidir.

A. Mirasbırakanın Vefatından Önceki Dönemde Temel Hatasının Sonuçları

1. Miras Sözleşmesinin Hak Düşürücü Süre İçinde Ortadan Kaldırılmaması Üzerine Sıhhat Kazanması

Mirasbırakan, miras sözleşmesini düzenlediği esnada iradesinin sakatlanmış olduğunu sonradan öğrenebilir. Bu durumda kanun koyucu mirasbırakana, tasarrufu

⁴²⁸ Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 75; Serozan/Engin, s. 282.

ortadan kaldırabilmesi için 1 yıllık süre tanımıştır⁴²⁹. Bu süre, vasiyetnamelerin aksine miras sözleşmeleri için önem arz eder. Zira yukarıda da belirtildiği üzere, hak düşürücü sürenin dolmasına karşın TMK m. 542 hükmüne göre vasiyetnameden dönmek her zaman mümkündür. Fakat miras sözleşmesi iki taraflı hukuki işlem olduğu için kanun koyucu burada daha katı bir yaklaşım benimsemiştir. Dolayısıyla sürenin dolmasından sonra kanunda öngörülen sebeplerden biri meydana gelmedikçe miras sözleşmesinden tek taraflı irade açıklamasıyla dönmek mümkün değildir.

Aynı hükümde, mirasbırakanın bu hakkını kullanmaması halinde ise tasarrufun sıhhat kazanacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle mirasbırakanın hatayı öğrendikten sonra 1 yıllık hak düşürücü sürede sergileyeceği tutum, sözleşmenin âkıbeti bakımından belirleyicidir. Bu tutumlardan ilki, mirasbırakanın hak düşürücü süre boyunca hareketsiz kalmasıdır. Böyle bir halde, miras sözleşmesinin zımnen onaylanmış olduğu ve hatanın etkisinin ortadan kalktığı kabul edilir⁴³⁰. Ancak mirasbırakanın, özellikle vefatından sonra, hatayı öğrendiğinin ispatı oldukça güçtür. Dolayısıyla böyle bir halde, mirasbırakanın ölümünden sonra açılacak iptal davasında, mirasbırakanın iradesinin yaşatılmasının zorlaşacağını belirtmek gerekir.

2. Miras Sözleşmesinin Mirasbırakan Tarafından Onanması

Miras sözleşmesinin mirasbırakan tarafından, bir yıllık hak düşürücü süre dolmadan, açıkça onanması mümkündür. Bu onamanın ne şekilde yapılacağına ilişkin öğretide fikir birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, onama yeni bir miras sözleşmesi düzenlemek suretiyle geçerli olur⁴³¹. Diğer görüş ise, şekle bağlı olmaksızın

⁴²⁹ Öğretideki bir görüşe göre, miras sözleşmeleri bakımından TMK m. 504/1 uygulama alanı bulamaz. Zira bu hüküm ile sâik hatası nedeni ile tasarrufun iptali mümkündür. Ancak miras sözleşmesinde güven prensibine üstünlük tanındığından sâik hatası sebebi ile iptal söz konusu olmaz. Bunun neticesinde hükmün ikinci fıkrası da miras sözleşmeleri için uygulanamayacağından TBK m. 39'da öngörülen süre uygulanmalıdır. Ancak gerek TMK m. 504/2 gerek TBK m. 39'da öngörülen süre aynı olduğundan sonuç değişmeyecektir. Ayrıntılı açıklama için Bkz. **Dural**, Sözleşme, s. 287-288.

⁴³⁰ **Aksoy/Dursun**, s. 317.

⁴³¹ **Escher**, s. 145; **Thomas Speckert**, Unterschied zwischen Testament und Erbvertrag, Zürich 1951, s. 41 (**Eren**, İptal, s. 93'ten naklen).

onama iradesinin karşı tarafa yöneltilmesinin yeterli olduğunu ileri sürer⁴³². Zira burada, sözleşmenin karşı tarafının menfaati ile piyasadaki işlem güvenliğinin korunması gerekli değildir. Kanaatimizce ikinci görüş isabetlidir. Zira mirasbırakanın iptal hakkından feragat ile güttüğü amaç, ölümünden sonra iptal davası açılmasının önüne geçmek ve böylece bu yöndeki iradesini yaşatmaktır. Bu amacın gerçekleşmesi için feragatin mutlaka yeni bir miras sözleşmesi ile yapılmasını aramak, mirasbırakanın bu yöndeki iradesine rağmen tasarrufun geçersizliğine yol açabilecek bir şarttır. Gerçekten de miras sözleşmesinin tanzim edilmesinde aranan şekil şartları ve tarafların yeniden bir araya gelmesi, her somut olayda fiilen gerçekleşmesi zor durumlardır⁴³³. Oysa favor testamenti ilkesine göre, ölüme bağlı tasarrufu geçersizlikten kurtaran yaklaşımı benimsemek gerekir. Bu nedenle onamaya ilişkin beyanın şekle tabi olmaksızın karşı tarafa ulaşması yeterli kabul edilmelidir.

3. Miras Sözleşmesinin Ortadan Kaldırılması

Mirasbırakanın hak düşürücü süre içinde gösterebileceği tutum, sadece tasarrufu sürdürmeye yönelik değildir. Nitekim mirasbırakan, aynı süre içinde miras sözleşmesini ortadan kaldırmayı da tercih edebilir. Ancak tasarrufun ortadan kaldırılması her zaman mirasbırakanın tek taraflı irade beyanına dayanmaz. Bazı hallerde, sözleşmenin karşı tarafı da mirasbırakanın temel hatasına düştüğünü öğrenerek bu sözleşmenin tarafı olmayı sürdürmek istemeyebilir. Böyle bir durumda sözleşmenin tarafların yazılı anlaşması ile feshedilmesi her zaman mümkündür⁴³⁴. Bunun için mirasbırakanın iradesinin bulunması ve sözleşmeye bizzat katılması gerekir⁴³⁵. Zira miras sözleşmesine

⁴³² **Raschein**, Rolf, Die Ungültigkeit der Verfügungen von Todes wegen, Winterthurt, Berner Diss., 1954, s. 66 (**Eren**, İptal, s. 93'ten naklen). Ancak Eren'e göre, miras sözleşmelerinin temelinde ticari bir mübadele fikri yatmaz. Ayrıca, vasiyetnameden dönme işleminin kanunda öngörülen şekillerden biriyle yapılması gerekirken miras sözleşmesi bakımından da benzer bir yaklaşım benimsenmesinin önünde engel yoktur. Ayrıntılı açıklamalar için Bkz. **Eren**, İptal, s. 93.

⁴³³ **Aysal**, s. 56.

⁴³⁴ TMK m. 546/1'de düzenleme alanı bulan bu fesih, ikale anlaşması olarak nitelendirilir. Ayrıntılı açıklama için Bkz. **Şener**, s. 332; **Oğuzman**, s. 182; **Dural**, Miras Sözleşmeleri, s. 214vd.; **Serozan/Engin**, s. 328.

⁴³⁵ **Öztan**, s. 261-262.

son vermeye ilişkin anlaşma, sonuçlarını ölümden sonra doğuracağı için hukuki niteliği itibariyle bir ölüme bağlı tasarruftur⁴³⁶. Aynı şekilde, ölüme bağlı tasarruf olması nedeniyle şahsa sıkı sıkıya bağlılık kuralı işleyeceğinden mirasbırakanın bahse konu anlaşmaya bizzat katılması gerekir⁴³⁷. Dolayısıyla sözleşmenin ölüme bağlı tasarrufta bulunan tarafı bakımından temsil yasağı mevcuttur. Kanun koyucu ortadan kaldırma anlaşmasını adi yazılı şekle tabi tutmayı yeterli görmüş; miras sözleşmesinin kurulmasında aranan şekil şartını burada aramamıştır⁴³⁸ (TBK m. 12). Ancak taraflar, miras sözleşmesi sona erdirilmek yerine sözleşmenin sadece bazı bölümlerini değiştirecekse, elbette bu durumda miras sözleşmesinin yapılması için öngörülen resme şekle uymakla yükümlüdür⁴³⁹.

Bununla birlikte, sözleşmenin karşı tarafı böyle bir ikale anlaşmasına her zaman yanaşmayabilir. Benzer şekilde, mirasbırakan doğrudan tek taraflı iradesiyle sözleşmeyi sona erdirmeyi tercih edebilir. Ancak, mirasbırakanın tek taraflı irade beyanıyla miras sözleşmesini sona erdirmesi TMK m. 546/2’de tahdidi olarak düzenlenmiştir. Anılan hükme göre mirasbırakanın tek taraflı olarak miras sözleşmesini sona erdirebilmesi, miras sözleşmesi ile mirasçı atanan veya kendisine belirli mal bırakılan kişinin, sözleşme yapıldıktan sonra mirasbırakana karşı mirastan ıskat sebebi teşkil eden bir davranışının varlığına bağlıdır⁴⁴⁰. Buna karşılık, mirasbırakanın iradesini sakatlayan hata hali, mirastan ıskatı gerektiren bu haller kapsamında değildir. Kanun, ıskat sebepleri için tek taraflı sona erdirmeye yolunu açıkça göstermişken; miras sözleşmesinde hata sebebiyle mirasbırakana iptal hakkını veren hükümde, bu hakkın ne şekilde

⁴³⁶ Dural, Sözleşme, s. 213.

⁴³⁷ Dural, Sözleşme, s. 214.

⁴³⁸ Şener, s. 332; Köprülü, s. 132.

⁴³⁹ Şener, s. 332.

⁴⁴⁰ Türk Hukukunda saklı tutmaya ilişkin bir hüküm bulunmamakla birlikte öğretide, miras sözleşmesinden dönme hakkının sözleşmede açık bir şekilde saklı tutulması ile de tek taraflı fesih hakkının kullanılabilmesi kabul edilmektedir. Bunun için Bkz. Serozan, Dönme, s. 203 vd.; İmre/Erman, s. 189; Serozan/Engin, s. 327; Antalya/Sağlam, s. 208; Arbek, s. 53; Seçer, Öz, “Miras Sözleşmesinden Tek taraflı Dönme”, TBB Dergisi, S. 111, Y. 2014, ss. 37-60, s. 39. Ancak süre ya da şarta bağlı dönme hakkının saklı tutulabileceğine ilişkin Bkz. Dural, Miras Sözleşmeleri, s. 228; Dural/Öz, s. 121; Dinçer, s. 70.

kullanılacağı meselesini çözüme kavuşturmamıştır. Kanundaki bu düzenleme eksikliği nedeniyle, bir yıl içinde söz konusu tasarrufunu temel hatası nedeniyle tek taraflı olarak ortadan kaldırmak isteyen mirasbırakanın nasıl bir yol izleyeceği öğretide tartışmalıdır. Bu itibarla, bir irade sakatlığı sebebi olarak temel hatası halinde, miras sözleşmesinin tek taraflı olarak ortadan kaldırılmasının, anılan hükme (TMK m. 546) kıyasen tabi tutulup tutulamayacağı sorusu gündeme gelir. Öğretide bazı yazarlar bu soruya olumlu yanıt vermektedir⁴⁴¹. Bu görüşe göre mirasbırakan, hata altında kurduğu miras sözleşmesini aynı hükmün üçüncü fıkrası uyarınca ancak yeni bir vasiyetname düzenlemek suretiyle ortadan kaldırabilir⁴⁴². Tek taraflı olarak ortadan kaldırmaya yönelik irade ise, kanunda vasiyetnameler için öngörülen şekillerden biriyle yapılmalıdır.

Ancak bu görüş, TMK m. 547 hükmü dayanak gösterilerek eleştirilmektedir. Nitekim TMK m. 547 uyarınca, mirasbırakanın sağlararası edimini yerine getirmemesi halinde, karşı tarafa sözleşmeyi Borçlar Hukuku hükümlerine göre feshetme imkânı tanınmıştır. Dolayısıyla bu görüş, irade sakatlığı halinde de aynı yolun izlenmesi gerektiği ileri sürülerek eleştirilmektedir⁴⁴³.

Diğer kısım yazarlar ise TMK m. 546/2 hükmünün istisnai bir hüküm olmasını ifade etmektedir⁴⁴⁴. Bu nedenle Borçlar Hukuku hükümlerinin kıyasen uygulanması neticesinde mirasbırakanın vefatından önce tasarruf ile bağlı olmadığını karşı tarafa bildirmesi yeterlidir⁴⁴⁵. Zira, her iki tarafın temel hatası altında miras sözleşmesini

⁴⁴¹ **Escher**, Art. 469, Nr. 18; **Tuor**, s. 114-115; **Raschein**, s. 66 (**Eren**, İptal, s. 89'dan naklen); **Weimar**, BK, Art. 469 N. 32

⁴⁴² **Rossel**, Virgile /**Mentha**, F.H., Manuel du Droit Civil Suisse, Lausanne-Genève 1922, s. 36; **Peter Tuor**, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bd. III, Bern 1952, Art. 439, N. 19. Bir başka görüşe göre vasiyetnamenin yanı sıra yeni bir miras sözleşmesinin düzenlenmesi ile de mümkündür. Bkz. **Dural**, Sözleşme, 43. dipnot.

⁴⁴³ **Müller**, s. 48 (**Eren**, İptal, s. 89'dan naklen).

⁴⁴⁴ **Müller**, s. 48 (**Eren**, İptal, s. 89'dan naklen). Oysa Eren haklı olarak, TMK m. 546/2 hükmünün devamına irade sakatlığı sebebiyle tek taraflı feshe izin veren ibarenin eklenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

⁴⁴⁵ **Breitschmid**, BSK ZGB II, Art. 467/468, N. 21; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 333; **Köprülü**, s. 245; **Müller**, s. 48 (**İnan/Ertaş/Albaş**, s. 311'den naklen); **Oğuzman**, s. 184; **Ayiter/Kılıçoğlu**, s. 154;

kurması mümkündür. Sözleşmenin karşı tarafı hata halinde şekle bağlı olmaksızın tek taraflı irade beyanı ile iptal hakkını kullanabilirken mirasbırakanın bu hakkını şekle bağlamak isabetli bulunmaz⁴⁴⁶. Ancak bu görüş, tek taraflı hukuki işlem olan vasiyetnameden dahi dönmek kanunda öngörülen şekillere bağlıyken iki taraflı ve bağlayıcı bir hukuki işlem olan miras sözleşmesinden şekilsiz olarak dönülmesine imkân tanınması bakımından *de lege ferenda* eleştirilmektedir⁴⁴⁷.

Bir başka görüşe göre, mirasbırakanın miras sözleşmesinden dönmesi, vasiyetname yapması ile mümkün ancak yeterli değildir⁴⁴⁸. Gerçekten de vasiyetname mirasbırakanın ölümünden sonra sonuç doğuracağından, sözleşmenin karşı tarafının iptalden haberinin olması bu vakte kadar pek mümkün olmaz. Özellikle ivazlı miras sözleşmesinde durum böyledir. Buna göre, karşı taraf edimini yerine getirmiş veya mirasbırakan ölünceye dek ifaya devam ediyorsa ortaya çıkabilecek olumsuz durumlar hiç şüphesiz göz ardı edilemez⁴⁴⁹. Bu nedenledir ki açıklanan görüş taraftarları, vasiyetname düzenlemenin beraberinde Borçlar Hukuku hükümlerine göre, mirasbırakanın vefatından önce durumu karşı tarafa bildirmesinin de gerekli olduğunu ileri sürer. Böylelikle miras sözleşmesinden dönmek isteyen mirasbırakan hem miras hukuku hem de borçlar hukuku kurallarına göre bu isteğini gerçekleştirir ve olası sebepsiz zenginleşmenin önüne geçilir⁴⁵⁰.

Serozan, Dönme, s. 145; **Serozan/Engin**, s. 288; **Seiler**, N. 220; **Çabri**, Şerh, s. 792; **Turan**, s. 96. Açıklamalar için Bkz. **Avcı Braun/Tekben**, s. 454-456. Yazarlar bu konudaki farklı bir görüşü daha açıklamaktadır. Buna göre, TMK m. 504 hükmü sadece vasiyetnamelere uygulanacağından miras sözleşmesinde TMK m. 5 yollaması ile TBK m. 39 hükmünün uygulama alanı bulur. Ancak yazarlar haklı olarak ilgili maddenin gerekçesinde dahi bu hükmün miras sözleşmesinde de uygulanacağını savunmuştur. Karşı tarafa bildirmenin yazılı şekilde yapılması gerektiğine ilişkin görüş için Bkz. **Antalya**, s. 221 vd.

⁴⁴⁶ **Çabri**, Şerh, s. 792.

⁴⁴⁷ **Eren**, İptal, s. 90.

⁴⁴⁸ **Altuğ**, s. 426; **Gönensay/Birsan**, s. 46; **Eren**, İptal, s. 89 vd.; **Yakupoğlu**, Sekine Derya, Olumlu Miras Sözleşmesi ve Bağlayıcılık Sorunu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019, s. 239.

⁴⁴⁹ İsviçre Federal Mahkemesi tarafından da ihbarın geçerlilik şartı olarak nitelendirilmesi ve daha ayrıntılı açıklamalar için Bkz. **Dural**, Sözleşme, s. 279. Ancak Eren'e göre ihbar, kaynağını dürüstlük kuralından almaktadır. Bunun için Bkz. **Eren**, İptal, s. 90.

⁴⁵⁰ **İnan/Ertay/Albaş**, s. 311.

Öğretide, mirasbırakanın iptal hakkını kullanma usulüne ilişkin yukarıda açıklanan görüşlerden ayrılan dördüncü bir yaklaşım daha bulunmaktadır⁴⁵¹. Bu görüş taraftarlarına göre, mirasbırakanın iptal hakkını, açacağı yenilik doğuran bir dava ile kullanması gerekir. Zira, mirasbırakanın ölümünden sonra iptal davası açılması gerekirken ölümünden önceki dönemde dava dışı bir yola başvurulmasının (vasiyetname ya da şekle bağlı olmayan bir ihbar) geçerli bir nedeni bulunmamaktadır. Bu nedenle TMK m. 504'teki boşluk, TMK m. 557 hükmünün örnekseme yolu ile uygulanmasıyla doldurulmalıdır.

Mirasbırakanın, iptal davası açabileceğini savunan bir görüş göre, ZGB Art. 519'da ifade edilen menfaati bulunan kimseler ibaresi mirasbırakanı kapsayacak şekilde geniş yorumlanmalıdır⁴⁵². Ancak böyle bir yorumun kabulü güç görünmektedir. Zira TMK m. 558 ile iptal davası açabilecek kişiler sınırlı olarak sayıldığı gibi bu davanın açılması ancak mirasbırakanın ölümünden sonra mümkündür.

Yukarıdaki görüşler değerlendirildiğinde kanaatimiz, ilk olarak miras sözleşmesinin iptalinin vasiyetname yapma suretiyle gerçekleştirilebileceği yönündeki yaklaşımın isabetli olmadığı yönündedir. Bu çerçevede öncelikle belirtilmesi gereken husus, kanun koyucunun miras sözleşmesinin tek taraflı ortadan kaldırılmasını düzenleyen hükmü⁴⁵³ ile geçerli bir miras sözleşmesinin sonradan ortadan kaldırılmasını düzenlemesidir. Oysa temel hatasının varlığı halinde baştan itibaren sakat bir miras sözleşmesi söz konusudur. Bu durum, geçerli bir sözleşmenin ortadan kaldırılmasından hukuken farklıdır⁴⁵⁴. Bu yönüyle, TMK m. 546 hükmünün, hata halinde uygulanması kanımızca yerinde bir yaklaşım olarak değerlendirilemez. Kaldı ki TMK m. 546/2 uyarınca sözleşmeyi ortadan kaldırmak için karşı tarafın ıskata sebep olan bir davranışı aranır. Ancak temel hatası niteliğindeki sâik hatası, karşı tarafın davranışına değil,

⁴⁵¹ **Piotet**, s. 280-281; **Hohl**, s. 142; **Itschener**, s. 138 (**Dural**, Sözleşme, s. 279 ve 280'den naklen).

⁴⁵² **Welti**, s. 71 vd. (**Türkdoğan Bolat**, s. 129'dan naklen).

⁴⁵³ Bkz. TMK m. 546.

⁴⁵⁴ **Dural**, Sözleşme, s. 271.

mirasbırakanın kendi iradesine yöneliktir⁴⁵⁵. Ayrıca, mirasbırakanın ölümünden sonra vasiyetnamenin açılması ile durumu öğrenen karşı tarafın tespit davası açması ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Her ne kadar zor bir ihtimal de olsa tespit davası ile irade sakatlığının bulunmadığı yönündeki ispatın sonucunda iptal geçersiz hâle gelebilir⁴⁵⁶. Bu nedenle anılan hükmün kıyasen uygulanması fikrine dayanan vasiyetname düzenlenmesine ilişkin görüşe katılmıyoruz.

Yenilik doğuran dava açılmasını savunan görüşün de isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Zira bu görüş, mirasbırakanın iptale ilişkin bir ihbar yoluyla elde edebileceği sonucu dava açma şartına bağlayarak mirasbırakanı bu imkândan mahrum bırakmaktadır. Yine, ihbar yoluyla elde edilebilecek sonuç mevcutken dava yolunu zorunlu kılmak usul ekonomisi ilkesiyle de bağdaşmaz. Ayrıca, miras sözleşmesinin iptali davasında iki temel husus önemlidir: İlk olarak, bu davanın ancak mirasbırakanın ölümünden sonra açılabilmesi; ikinci olarak sadece kanunda öngörülen ilgililer tarafından ileri sürülebilmesidir. Buna karşılık, mirasbırakanın vefatından önceki dönemde açacağı miras sözleşmesinin iptaline yönelik yenilik doğuran dava, söz konusu iki özelliği de taşımamaktadır⁴⁵⁷. Dolayısıyla mirasbırakanın sahip olduğu tasarruf özgürlüğünün, dava açma yoluyla sınırlandırılması kanımızca isabetli değildir.

Kanaatimizce, temel hatasını niteliğini kazanmış sâik hatası sebebiyle miras sözleşmesini iptal etmeye ilişkin beyanın, karşı tarafa varması gerekli ve yeterlidir. Aksi halde, özellikle karşı tarafın bir edimde bulunduğu veya bulunmayı vaadettiği durumlarda, karşı tarafın iptalden haberi olamayacağından sebepsiz zenginleşme gündeme gelir ki buna ilişkin koruma da yeterli olmaz. Ayrıca, miras sözleşmesi miras hukukuna ilişkin bir sözleşme olmasına rağmen bu sözleşmenin irade sakatlığı sebebiyle tek taraflı sona erdirilmesine ilişkin özel bir hüküm öngörülmemiştir. Bu

⁴⁵⁵ **Dural**, Sözleşme, s. 282.

⁴⁵⁶ **Dural**, Sözleşme, s. 283.

⁴⁵⁷ **Dural**, Sözleşme, s. 283.

nedenle, sözleşmenin tek taraflı ortadan kaldırılmasına ilişkin Borçlar Hukuku hükümlerinin miras sözleşmesine kıyasen uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılır⁴⁵⁸. Nihayetinde, yeni bir vasiyetname düzenlemeye gerek kalmaksızın TBK m. 39 çerçevesinde mirasbırakanın sözleşme ile bağlı olmadığını karşı tarafa bildirmesi yeterlidir.

Mirasbırakanın miras sözleşmesini iptal etmesi ile tasarruf hükümsüz hâle geleceğinden, mirasbırakanın ölümünden sonra iptale ilişkin dava açılması gerekmez. Ancak tasarrufun iptal edildiğine ilişkin tespit davası açılabilir⁴⁵⁹.

B. Mirasbırakanın Ölümünden Sonraki Dönem

Mirasbırakanın Borçlar Hukuku hükümleri anlamında esaslı bir hataya düşmesi halinde miras sözleşmesinin iptal edilebileceği yukarıda belirtilmişti⁴⁶⁰. Bu esas, mirasbırakanın ölümünden sonra açılacak iptal davası bakımından da kendisine uygulama alanı bulur⁴⁶¹. Ancak bünyesinde bir iptal sebebi olarak temel hatasını barındıran miras sözleşmesi, mirasbırakanın ölümü ile geçerli bir tasarruf gibi hükümlerini doğurur. Bu hükümleri ortadan kaldırmak için bozucu yenilik doğuran dava olarak iptal davasının açılmalıdır.

Temel hatasına dayalı açılan iptal davasının hukuki niteliği, tarafları, süre meselesi ile görevli ve yetkili mahkeme gibi hususlar, yukarıda vasiyetnamenin iptali bağlamında irdelenmeye çalışılmıştır⁴⁶². Bu nedenle, miras sözleşmesi bakımından mirasbırakanın ölümünden sonra açılan iptal davası ayrıca genel hatlarıyla tekrar ele alınmayacak; ancak bu dava, vasiyetnamenin iptali davasından ayrılan yönleri ile sınırlı olmak üzere ifade edilmeye çalışılmıştır.

⁴⁵⁸ Eren, İptal, s. 90.

⁴⁵⁹ Oğuzman, s. 184.

⁴⁶⁰ Bkz. s. 58 vd.

⁴⁶¹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 330.

⁴⁶² Bkz. s. 98 vd.

1. Miras Sözleşmesinin İptali Davasının Vasiyetnamenin İptalinden Ayrılan Yönleri

Miras sözleşmesine ilişkin iptal davasında, TMK m. 558 ile öngörülen bir, on ve yirmi yıllık hak düşürücü süreler geçerlidir. Bununla birlikte bu sürelerin hangi anda başlayacağı vasiyetnameye kıyasla farklılık gösterir. Vasiyetnamelerde on yıllık sürenin başlangıcını belirleyen vasiyetnamenin açılma anı, miras sözleşmeleri bakımından mevcut değildir⁴⁶³. Bu nedenle miras sözleşmelerinde on yıllık sürenin başlangıcı, mirasbırakanın ölümü, diğer bir ifade ile mirasın geçmesi anıdır⁴⁶⁴. Yirmi yıllık sürenin başlamasında, on yıllık sürenin başlangıcı esasları uygulanır.

Miras sözleşmesine ilişkin iptal davasının, vasiyetnamenin iptalinden farklılık gösteren bir başka durumu ise temsildir. Ancak, ölüme bağlı tasarrufta bulunma hakkı, şahsa sıkı sıkıya bağlı olduğundan burada temsil ile sözleşmenin karşı tarafın temsil olunması anlaşılmalıdır⁴⁶⁵. Bununla birlikte, miras sözleşmesinde karşı tarafın yasal veya iradi temsil yolu ile temsili mümkündür⁴⁶⁶. Temsil halinde çeşitli ihtimaller ortaya çıkar. Birinci halde, yasal temsilci iptal sebebini biliyor veya bilebilecek durumda olabilir. Böyle bir durumda, yasal temsilcinin kötünietinin temsil olunanı etkileyeceği kabul edildiğinden, yirmi yıllık hak düşürücü süre uygulanır⁴⁶⁷.

Bir ve on yıllık hak düşürücü süreler devam etmekte iken, lehtar iptal sebebini öğrenerek kötünietli hâle gelebilir. Bu sırada yasal temsilci iyiniyetli olmakla birlikte gerekli sebeplerin ortadan kalkması nedeniyle yasal temsil sona ermiş olabilir. Ancak bu

⁴⁶³ Burada, vasiyetnamenin açılması ile mirasın açılması kavramları ayırt edilmelidir. Zira vasiyetnamenin açılması, TMK m. 596 ve 597 hükümleri kapsamında sulh hâkiminin ilgilileri davet ederek onların önünde vasiyetnameyi açıp okumasıdır. Ayrıntılı açıklama için Bkz. **İmre/Erman**, s. 218.

⁴⁶⁴ Eski MK m. 501/2 hükmünde, beş yıl olan mutlak sürenin başlangıcı için tasarrufun açılması öngörülmüştü. Ancak miras sözleşmesinin açılması söz konusu olmayacağından öğretide, tenkis davası ve miras sebebi ile istihkak davası ile ilgili MK m. 513 ve 579 hükümlerinden kıyas yolu ile yararlanarak mirasbırakanın ölümü başlangıç tarihi olarak esas alınıyordu. Bunun için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 346; **Ayiter**, s.119; **Oğuzman**, s.193; **Serozan/Engin**, s. 322. Diğer görüşler ve açıklamalar için Bkz. **Köprülü**, s. 257; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 239 vd.

⁴⁶⁵ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 63; **Dural**, s. 15; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 169; **Serozan/Engin**, 256; **Avcı Braun/Tekben**, s. 428. Ancak kısıtlıların yasal temsilci onamasıyla miras sözleşmesi kurabileceğine ilişkin açıklamalar için Bkz. **Serozan/Engin**, 256-257.

⁴⁶⁶ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 246.

⁴⁶⁷ **Meier**, Der gute und böse Glaube im Erbrecht des schweizerischen Zivilgesetzbuches, Diss., Zürich 1924, s. 23 (**Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 246'dan naklen).

ihimal, lehtar bakımından kötünîyetin sonuçlarını ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla lehtar hakkında yirmi yıllık sürenin uygulanacağı kanaatimizce kabul edilmelidir⁴⁶⁸.

İrâdi temsil halinde, temsilci iyiniyetli fakat lehtar kötünîyetli ise yine yirmi yıllık hak düşürücü süre uygulanır⁴⁶⁹. Ancak bunun tersi durumda, bir diğer deyişle irâdi temsilcinin kötünîyetli, lehtarın iyiniyetli olduğu hallerde, yirmi yıllık süre uygulanmaz⁴⁷⁰. Zira kazandırma temsilciye değil, lehtara yapılmaktadır.

§ 7 Ölûme Bağlı Tasarruflarda Sâik Hatasının Yorum Yolu ile Aşılması

Ölûme bağlı tasarruflarda irade sakatlığı hallerinin kanunda düzenleniş biçimi, öncelikli olarak tasarrufun geçersizliğini esas alır. Bununla birlikte kanunda mirasbırakana tanınan bir yıllık hak düşürücü süre içinde tasarrufu açıkça veya hareketsiz kalma suretiyle zımnen onama yahut tasarrufu ortadan kaldırma imkânlarının varlığı, iptali öncelikli çözüm olmaktan çıkarmakla birlikte süreci kademeli olarak yine iptale götürmektedir. Ancak mirasbırakan, çoğu durumda sâik hatasını tasarrufu yaptığı sırada veya sonrasında fark edemeyebilir. Öte yandan mirasbırakanın sâik hatasını öğrenmeden vefatı halinde, bu kez ilgililerin iptal davası yolu ile tasarrufu ortadan kaldırması söz konusu olur. Yukarıda etraflıca açıklanan tüm bu hususlar, esasen tasarrufu iptale götüren ve tasarrufu düzeltme işlevinden uzak araçlardır. Bu geçersizliğe götüren yaklaşım, kanun koyucu tarafından oldukça geniş bir şekilde ifade edilmektedir. Oysa ölûme bağlı tasarruflarda hâkim olan favor testamenti ilkesi, tasarrufun mümkün olduğunca ayakta tutulmasını ve iptalin istisnai bir yol olarak kabul edilmesini gerektirir. Gerçekten de tasarrufun iptal edilmesi, mirasbırakanın iradesinin üstün tutulduğu irade prensibini adeta gölgelemektedir. Dolayısıyla somut olay adaletini

⁴⁶⁸ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 247. Yazar, miras sözleşmesinin karşı tarafının tüzel kişi olması halinde de aynı yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

⁴⁶⁹ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 247.

⁴⁷⁰ **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 247.

sağlayabilmek adına TMK m. 504/1 hükmünün teleolojik redüksiyon ile sınırlandırılması gerekir⁴⁷¹.

Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi, sâik hatası halinde hata ile vasiyetname arasındaki nedensellik bağıni yeterli görmemekte; bunun ötesinde, mirasbırakanın gerçek durumu bilseydi tasarrufu yine ortadan kaldırır mıydı sorusuna olumlu yanıt aramaktadır⁴⁷². Türk hukukunda, önceki bölümde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, hata ile tasarruf arasında uygun nedensellik bağı yeterli kabul edilmektedir. Gerek Federal Mahkemenin iptal bakımından sınırlayıcı yaklaşımı gerekse Türk hukukunda uygun nedensellik bağı şartının aranması, aslında tasarrufu mümkün olduğunca ayakta tutmaya ve özellikle iptali sınırlamaya yönelik bir yaklaşımın varlığına işaret etmektedir⁴⁷³.

Açıklanan sebeplerin neticesinde, favor testamenti ilkesinin normatif karşılığını oluşturan TMK m. 504/2 hükmünün uygulama alanının ayrıca ele alınması gerekmektedir. Zira anılan hüküm, beyan hatası halinde iptale başvurmaksızın tasarrufun yorum yolu ile ayakta tutulmasına imkân tanıyarak, irade sakatlığı hallerinde istisnai fakat belirleyici bir rol üstlenmektedir. TMK m. 504/2 kuralının, sâik hatası halinde işletilip işletilmeyeceğinin değerlendirilmesi, öncelikle bu hükmün hangi şartlar ve durumlarda uygulanabileceğinin ayrıntıları ile açıklanmasını zorunlu kılmaktadır.

I. TMK m. 504/2 Kuralı

Ölüme bağı tasarruflarda, irade sakatlığının varlığı halinde TMK m. 557 ile ilgililere iptal davası açma hakkı verilmekle birlikte, bazı hallerde bu davayı açma hakkı kısıtlıdır. Buna göre, ölüme bağı tasarrufta kişinin veya şeyin belirtilmesinde açık yanılma hâlinde mirasbırakanın gerçek arzusu kesin olarak tespit edilebiliyorsa, tasarruf bu arzuya göre düzeltilir (TMK m. 504/2). Buna göre, ölüme bağı tasarrufta kişi veya

⁴⁷¹ Serozan/Engin, s. 287.

⁴⁷² Karar ve ayrıntılı açıklama için Bkz. Ergüne, s. 275.

⁴⁷³ Serozan/Engin, s. 287. Aksi yönde Bkz. Ergüne, s. 275-276.

şeyin belirtilmesinde açık yanılma⁴⁷⁴ halinde, mirasbırakanın gerçek arzusu kesin olarak tespit edilebiliyorsa, tasarruf bu arzuya göre düzeltilir. Böylelikle ilgililer, temel hatasına dayanarak işlemin iptali için dava açamaz.

Anılan hüküm, favor testamenti ilkesinin somut ve özel bir örneğidir. Roma Hukukundan gelen ve ölüme bağlı tasarruflarda hâkim olan favor testamenti ilkesi, TMK kapsamında açıkça düzenlenmemekte fakat, öğreti ve uygulamada kabul edilmektedir⁴⁷⁵. Favor testamenti ilkesine göre, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruflarını korumak ve mümkün olduğunca ayakta tutarak mirasbırakanın son arzularına saygı gösterilmesi ve bağlı kalınması gerekir⁴⁷⁶. Favor testamenti ilkesi, bahse konu hükümden başka muhtelif hükümlerde somut olarak görünüm kazanmaktadır⁴⁷⁷. Ölüme bağlı tasarrufun kurtarılmasına ilişkin bu prensip, vasiyetnameler için “*favor testamenti*” olarak adlandırılırken miras sözleşmesi

⁴⁷⁴ Buradaki açık yanılma ifadesinin, herkes tarafından bilinebilir nitelikte olması gerekmediğine ilişkin Bkz. **Weimar**, BK-ZGB, Art. 469, N. 35.

⁴⁷⁵ **Köprülü**, s. 239; **Şener**, s. 400; **Ayiter**, s. 109; **Oğuzman**, s. 172; **Dural/Öz**, s. 223; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 297; **Eren/Yücer Aktürk**, Miras Hukuku, s. 220-221; **Kılıçoğlu**, Miras, s. 185; **Kırkbeşoğlu**, s. 208 vd. Uygulama örnekleri için Bkz. Sakarya BAM 1. HD E. 2021/1027 K. 2021/288 T. 13.10.2021 (Lexpera): “...Ölüme bağlı tasarruflar mahiyetleri icabı, bunları yapanın, ölümünden sonra hüküm doğuran hukuki işlemlerdir. Bunun sonucu olarak da muris hayatta olmadığı için amacı ve hükümleri ancak yorum ile belirlenebilir. Kural olarak, murisin ölüme bağlı tasarruflarını iptal etmekten veya hükümsüz saymaktan çok, bunları muhafaza etmek, vasiyetçinin iradesine ve isteğine daha uygun düşer. Roma Hukukundan gelen *favor testamenti*” yani vasiyetnamenin muteber tutulması kuralı, Türk Medeni Kanunu’nda açıkça belirtilmemekle beraber gerek öğretide ve gerek mahkeme içtihatlarında ölüme bağlı tasarrufların yorumlanmasında uygulanacak temel kurallardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu yorum tarzı, ölüme bağlı tasarrufu imkan olduğu ölçüde geçerli saymaya, onu ayakta tutmaya başka bir ifade ile tasarruf yapanın gerçek iradesini, son arzularını, isteklerini elden geldiği kadar değerlendirmeye, onu üstün tutmaya, ona saygı ve bağlılık göstermeye yönelmiş bulunmaktadır. Türk Medeni Kanunu’nda *favor testamenti* kuralını düzenleyen genel mahiyette bir hüküm bulunmamakla birlikte bazı maddelerde (örn. eski 743 s. MK’ nun 451/2., 462/2-2., 466/2. maddeleri) (yeni 4721 s. TMK’ nun 504/2., 515/2., 519/2. maddeleri) bu kuralın uygulanmasına yer verilmiştir. ...”. Aynı yönde Bkz. Yarg. 3. HD E. 2016/2008 K. 2018/8967 T. 25.09. 2018 (Yargıtay Karar Arama); Yarg. 7. HD E. 2022/5638 K. 2023/5717 T. 27.11.2023 (Lexpera); Yarg. 3. HD E. 2013/18683 K. 2013/18151 T. 18.12.2013 (Lexpera). Yargıtay, bir başka kararında, “... vasiyetnamenin yorumunda murisin iradesini ayakta tutacak bir yol izlenmeli ve azami biçimde murisin iradesi yerine getirilmeli, vasiyetnamenin tenfizine imkan sağlanmalıdır (YHGK, 07.06.1966 tarih, 738/309). O halde, tasarrufu yapanın gerçek arzusunun ne yönde olduğunun açıklığa kavuşturulması zorunludur. ...” hükmetmiştir. Karar için Bkz. Yarg. 3. HD E. 2013/20814 K. 2014/383 T. 10.01.2014 (**Ruhi/Ruhi**, s. 242). Oysa BGB § 2084 ile favor testamenti ilkesi açıkça kabul edilmektedir.

⁴⁷⁶ **Köprülü**, s. 226; **İmre/Erman**, s. 116; **Dural/Öz**, s. 223; **Kırkbeşoğlu**, s. 211; **Türkdoğan Bolat**, s. 69. “Vasiyetnamenin yorumunda murisin iradesini ayakta tutacak bir yol izlenmelidir.” Yarg. HGK E. 738 K. 309 T. 07.06.1966; Yarg. 2. HD E. 5921 K. 7312 T. 10.05.2001 (Legalbank); Yarg. 3. HD 2011/2744 K. 2011/12317 T. 14.07.2011 (**Ruhi/Ruhi**, s. 547).

⁴⁷⁷ Favor testamenti ilkesinin görünüm kazandığı diğer hükümler, TMK m. 512/3, 515/3, 519/2, 551/2, 558/2, 558/3, 577/2, 583/2 şeklinde kabul edilmektedir. Bunun için Bkz. **Ergüne**, 77-78.

bakımından “*favor pacta succesoralis*” şeklinde ifade edilerek kendine uygulama alanı bulmaktadır⁴⁷⁸. Ancak miras sözleşmesi bakımından söz konusu ilkenin uygulanabilmesi için sözleşmenin karşı tarafının hatayı bilmesi veya TBK m. 34/2 hükmü kıyasen uygulanması ile mirasbırakanın gerçek arzusu doğrultusunda kurulmasına razı olduğunu bildirmesi gerekir⁴⁷⁹.

Buradaki hata, beyan fiilindedir⁴⁸⁰. Dolayısıyla mirasbırakanın, doğru düşünmüş olmasına rağmen çeşitli sebeplerle iradesine uygun olmayan beyanda bulunması halinde tasarruf, gerçek iradesi doğrultusunda düzeltilerek ayakta tutulur⁴⁸¹. Tasarrufun bu şekilde düzeltilerek ayakta tutulması hem miras sözleşmesi hem de vasiyetname için geçerlidir⁴⁸². Ancak bir görüşe göre, miras sözleşmesinin bu şekilde ayakta tutulması, mirasbırakanın iradesine üstünlük tanımak anlamına geleceğinden bir eşitsizlik yaratır⁴⁸³. Dolayısıyla, yanılmanın ancak karşı tarafça bilinmesi veya bilinmesi gerektiği durumlarda TMK m. 504/2 kuralı miras sözleşmesinde uygulanabilir. Ancak biz bu görüşe katılmıyoruz. Zira, söz konusu hüküm ölüme bağlı tasarruflar başlığında yer aldığından kanun koyucu tarafından miras sözleşmesi ve vasiyetname bakımından bir ayrım gözetilmemiştir.

TMK m. 504/2 uyarınca, ölüme bağlı tasarrufun beyan hatası halinde düzeltilerek ayakta tutulabilmesi için, tasarruf metninde mutlaka bir dayanak olması

⁴⁷⁸ Baygın, Cem, Ölüme Bağlı Tasarruflarda Yorum, EBYÜHFD, C. 4, S. 1-2, Y. 2000, ss. 567-594, s. 578. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Taştan, s. 573 vd. Kanaatimizce TMK m. 504 hükmü, ölüme bağlı tasarruflar başlığı altında düzenlendiğinden sistematik yorum ile bu hükmün hem miras sözleşmesi hem de vasiyetname bakımından uygulanabileceği sonucuna ulaşılır. Ancak bunun için gerekli şartlar yukarıda belirtilmiştir. Aksi yöndeki görüş için Bkz. İnan/Ertaş/Albaş, s. 301.

⁴⁷⁹ Oğuzman, s. 173; İnan/Ertaş/Albaş, s. 301; Dural/Öz, s. 226.

⁴⁸⁰ Çeşitli örnekler için Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 323-324. Örneklerden biri, vasiyetçinin yeğenini mirasçı nasbetmesi fakat aslında yeğeni olarak zikrettiği ismin, gerçekte onun kuzeni olmasına ilişkindir. Esasen böyle bir durumda, vasiyetname hem geçerli hem de geçersiz olacak şekilde yorumlanabilir. İşte favor testamenti ilkesi bu şekilde iki türlü yorumun mümkün olduğu ve vasiyetnameyi geçerli kılacak yorumu tercih etmek olarak tanımlayan görüş için Bkz. Şener, s. 400; Oğuzman, s. 172-173; İnan/Ertaş/Albaş, s. 297-298; Dural/Öz, s. 223; Antalya/Sağlam, s. 292-293; Ergüne, 77-78.

⁴⁸¹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 323-324; İnan/Ertaş/Albaş, s. 297; Serozan/Engin, s. 288.

⁴⁸² Çabri, Şerh, s. 795; Turan, s. 56.

⁴⁸³ İnan/Ertaş/Albaş, s. 301.

gerekip gerekmediği hususunda öğretide farklı görüşler mevcuttur⁴⁸⁴. Katıldığımız görüşe göre, mirasbırakanın iradesinin saptanabilmesi için tasarruf dışı olgulara başvurulabilir⁴⁸⁵. Zira önemli olan mirasbırakanın gerçek iradesinin tespit edilmesidir. Beyan hatası halinde ölüme bağlı tasarrufun düzeltilmesi esasen bir yorum faaliyetidir⁴⁸⁶. Dolayısıyla tasarrufun iptaline ilişkin davanın açılmasına gerek yoktur.

Söz konusu hükmün uygulanabilmesi için gerçek durumun, varsayıma dayanmaksızın ve şüpheyi yer vermeyecek şekilde tespit edilebilmesi gerekir⁴⁸⁷. Ayrıca hüküm, ancak kişide veya şeyde yanılma hallerinde uygulama alanı bulur⁴⁸⁸. Örneğin, mirasbırakan Ankara’da bulunan evini vasiyet etmek yerine İzmir’de bulunan evini vasiyet etmiştir. Ancak aslında mirasbırakanın İzmir’de evi bulunmamaktadır. Bunun gibi mirasbırakanın niyetinin açıkça belli olması halinde, tasarrufun iptalinden önce hatanın düzeltilmesi yoluna gidilir⁴⁸⁹.

Ancak tam da bu noktada şu soru gündeme gelmektedir: Anılan hükmün uygulama alanının sadece beyan hatası ile sınırlı tutulması mı gerekir, yoksa sâik hatasını da kapsayacak şekilde uygulanması mümkün müdür? Örneğin mirasbırakan, kızının hayatını kurtardığını sandığı cankurtarana vasiyette bulunmuş; oysa kızının hayatını kurtaran başka bir kişidir. Mirasbırakanın bu durumu bilmesi halinde nasıl bir düzenlemeye gideceğinin araştırılması, esasında onun farazi iradesini tespit etmeye

⁴⁸⁴ Bu görüşler aşağıda incelenmeye çalışılmıştır. Bkz. s. 130 vd.

⁴⁸⁵ **Serozan/Engin**, s. 290; **Aksoy Dursun**, s. 320; **Çabri**, Şerh, s. 795. Aksi yönde Bkz. **Turan**, s. 57.

⁴⁸⁶ **Eren**, İptal, s. 39; **Turan**, s. 58.

⁴⁸⁷ **İmre/Erman**, s. 117. Tespitin mümkün olmaması halinde, tasarrufun iptal edildiğine ilişkin uygulama örneği için Bkz. Yarg. HGK E.1970/2-338 K.1972/72 T. 09.02.1972 (Legalbank); Yarg. HGK E. 2-738 K. 309 T. 07.12.1966 (Legalbank). JdT 1999 I 229: “*Tasarruf sahibinin lehine tasarruf yapılan şahsın kimliğine ilişkin açık yanılışı, gerçek niyetinin kesin olarak belirlenmesi hâlinde bu yönde düzeltilir.*” (**Aysal**, s. 42’den naklen).

⁴⁸⁸ Kişide veya şeyde yanılma halleri dışındaki yanılma hallerinde de TMK m. 504/2 hükmünün uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin tartışma ve açıklamalar için Bkz. **Taşatan**, Caner, “*Vasiyetname Lehine Yorum İlkesi ve Bu İlkenin Türk Medeni Kanunu’na Yansımaları*”, DEÜHFD, Y. 2021, C. 23, S. 1, ss. 571-604, s. 586.

⁴⁸⁹ **Şener**’den alınan bir örnek: “(A), 13 ciltlik ‘Meydan Larus’ unu birine vasiyet etmek istemiş, ancak rakam yanlışlığı yaparak ‘10 ciltlik Meydan Larus’ diye vasiyetnamesine yazmıştır. Amaç, takım halinde ansiklopediyi vasiyet etmek olduğuna göre 13 cildin teslimi gerekir.”, s. 400-401.

yöneliktir. Farazi iradenin tespit edilmesi faaliyeti ise aslında tamamlayıcı yorumdur⁴⁹⁰. Tamamlayıcı yorum için gerekli boşluğun, sâik hatasından kaynaklanabileceği kabul edilmektedir⁴⁹¹. Bu itibarla asıl incelenmesi gereken husus, ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasının varlığı hâlinde tamamlayıcı yorum ile tasarrufun ayakta tutulmasının mümkün olup olmadığıdır. Bu ihtimalin kabulü hâlinde ise tamamlayıcı yoruma başvurabilmek için mutlaka vasiyetname içi bir olguya dayanmanın zorunlu olup olmadığı meselesi tartışılmalıdır. Bu mesele, konunun hukuki temellerini ortaya koyabilmek adına öğretilerdeki farklı yaklaşımlar ekseninde değerlendirilmelidir.

A. Sâik Hatası Halinde Tamamlayıcı Yorumu Reddeden Görüş

Sâik hatası halinde tamamlayıcı yoruma başvurulmasını reddeden görüş, ölüme bağlı tasarruflardaki şekil şartının önemine dayanır. Zira, mirasbırakanın farazi iradesinin araştırılması için vasiyetname dışı olgulara (*externa*) başvurulması gerekebilir⁴⁹². Oysa bu görüşe göre aslolan, yalnız tasarrufta beyan edilen veya en azından bir dayanak, tutamak noktası bulunan yahut ima boyutuyla da olsa ifade edilen hususlar varsa yorum yapılmasıdır⁴⁹³. Tasarruftaki yorum yapılacak irade açıklamasının şekle uygun ve geçerli olması gerekir⁴⁹⁴. Şu kadar ki, şekle uygun ve açık bir beyan,

⁴⁹⁰ Aksoy Dursun, s. 313.

⁴⁹¹ Lange, Heinrich/Kuchinke, Kurt, Erbrecht, München 2001, s. 785; Weidlich, Dietmar, Palandt Bürgerliches Gesetzbuch, München 2011, BGB §2084 (Öncü, Özge, Vasiyetnamelerin Yorumunda İma Teorisi, DEÜHFD, C. 20, S. 2, Y. 2018, ss.307-374, s. 358'den naklen).

⁴⁹² Aksoy Dursun, s. 318.

⁴⁹³ Köprülü, s. 224; Kocayusufpaşaoğlu, s. 322; İmre/Erman, s. 112; Eren/Yücer Aktürk, Miras Hukuku, s. 217; Antalya/Sağlam, s. 289; Ergüne, s. 272; Kırkbeşoğlu, s. 218. Eren'den alınmış bir örnek: Mirasbırakanın A ve B isimli iki yeğeni olsun. Bunlardan B ile arası açıktır. Mirasbırakanın tasarrufunda yeğenine çiftliğini vasiyet etmesi halinde vasiyetin A lehine olduğunu tespit edebilmek için söz konusu tasarrufta A'yı kastettiğine ilişkin bir övgü, olumlu bir bahis vs. bulunması gerekir. Aynı yöndeki uygulama örneği için Bkz. Yarg. 3. HD E. 2014/6645 K. 2014/8309 T. 27.05.2014 (Yargıtay Karar arama): "...Vasiyetnamenin yorumunun irade teorisine göre yapılacak olması, vasiyetname metninin hiçbir işlevi olmadığı anlamına gelmez; hatta tam tersine vasiyetname metni ve sözü, yorum yapılabilmesinin yegâne varlık sebebidir. Buna göre yorum, ancak kanunun öngördüğü şekilde düzenlenmiş bir vasiyetname varsa, orada beyan edilmiş irade hakkında söz konusu olabilir. ...". Bir başka karar için Bkz. Yarg. HGK E. 2-738 K. 309 T. 07.12.1966: "...normal olarak tefsir ancak müteveffanın beyanında yazılı arzusunu bir dereceye kadar sızmandır. Fakat beyanda hiçbir mesnedi yok iken onu tamamlamak değildir..." (Atasoy, Hasan/ Yazıcı, Hilmi, Şahıs Aile ve Miras Hukuku ile ilgili Yargıtay Tatbikatı 1952-1970, Ankara 1970, s. 835 vd.).

⁴⁹⁴ Dural/Öz, s. 222; Antalya/Sağlam, s. 287- 289.

mirasbırakanın amacına aykırı olsa dahi yerine getirilmelidir⁴⁹⁵. Eğer mirasbırakanın irade açıklaması tasarruf metninde yer almıyorsa, bu iradenin dış olgular yardımıyla tasarrufa dahil edilmesi, söz konusu tasarrufu şekle aykırılık nedeniyle geçersiz hâle getirir⁴⁹⁶. Ayrıca tasarruf dışı olgulara başvurulmaması, mirasbırakanın iradesini kanıtlamaya ilişkin delilleri güvenilir kılar⁴⁹⁷. Bu nedenle, vasiyetname dışı olgulara ancak açıklayıcı yorum veya beyan hatası hallerinde başvurulabilir⁴⁹⁸. Zaten bu görüşe göre, resmi vasiyetname veya miras sözleşmesinde şüpheye yer veren ifadeler bulunmadığından yorumun uygulama alanı oldukça kısıtlıdır⁴⁹⁹. Bu kapsamda, tasarruf metninde yer alan ve tasarruftaki çelişkili yahut karışık ifadelerin açıklığa kavuşturulması bakımından tanık beyanları⁵⁰⁰, saklama yeri, mektuplar, yazılı notlar veya kişisel ilişki gibi unsurlardan yararlanılabilir⁵⁰¹.

Bu görüş bakımından tamamlayıcı yoruma gidilmemesi gerektiğini gösteren bir diğer durum, ölüme bağlı tasarrufların şahsa sıkı sıkıya bağlı hukuki işlemler arasında

⁴⁹⁵ Açıklık seçiklik kuralı olarak ifade edilen bu görüşe göre, bir ifade ancak birden fazla anlama geliyor veya belirsizse yorum söz konusu olur. Ancak bu görüş, bir ifadenin belirsiz olduğunun tespitinde dahi yorumun gerektiği ileri sürülerek haklı olarak eleştirilmektedir. Bu görüş ve kural hakkında ayrıntılı açıklama için Bkz. **Öztan**, s. 217. Yazar şu şekilde bir örnek vermiştir: Mirasbırakan vasiyetnamesinde kütüphanesini C'ye bıraktığını ifade etmiştir. Aslında kütüphane deyimi ile şarap mahzenini kastetmektedir. Gerçekten de çok açık gözüken bir ifade dahi kimi zaman tasarruf dışı olgular aracılığı ile yoruma muhtaçtır. Bu bağlamda, açık seçiklik kuralının İsviçre Federal Mahkemesi tarafından açıkça terk edilmemekle birlikte bazı kararlarında lafzen açık gözüken bir metnin dahi yorumunda externanın dikkate alınacağını belirterek externaya başvurma önünü açtığı ifade edilmektedir. Açık seçiklik kuralının örtülü olarak terk edildiği “Unbeliebte Schwester” kararı ve açıklama için Bkz. **Can**, Suzan, Die ergänzende Auslegung von Testament und Erbvertrag, Zürich 2023, s. 120 ff. Aynı yönde Bkz. **Serozan**, Rona, “Miras Hukukunda İradi Mirasçıların Konumunu Güçlendiren Yeni Gelişmeler”, Prof. Dr. Aydın Aybay’a Armağan, İstanbul 2004, ss. 283-299, s. 288; **Aksoy Dursun**, s. 322; **Kırkbeşoğlu**, s. 216. Açık seçiklik kuralına taraftar görüş için Bkz. **İmre/Erman**, s. 112-113.

⁴⁹⁶ **Antalya/Sağlam**, s. 289; **Öztan**, s. 216.

⁴⁹⁷ Açıklama için Bkz. **Aksoy Dursun**, s. 324.

⁴⁹⁸ **Dural/Öz**, s. 222; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 297; **Kılıçoğlu**, Miras, s. 184.

⁴⁹⁹ **Ayiter**, s. 109.

⁵⁰⁰ Tanık beyanının dikkat alınmaması yönündeki görüş için Bkz. **İmre/Erman**, s. 115; **Kırkbeşoğlu**, s. 208. Yazara göre, bu yardımcı deliller değerlendirilirken mirasbırakanın kendi elinden çıkmış yazılar ve notlar gibi belgelere öncelik verilmeli; yoruma yön verirken tanık dinletilmesi ve tanıkların ifadelerine dayanılması yolundan kural olarak uzak durulmalıdır. Aynı yönde Bkz. Yarg. HGK E. 2-738 K. 309 T. 07.12.1966 (Kararara). Tanık beyanlarının dinlenilebileceğine ilişkin Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 322.

⁵⁰¹ **Köprülü**, s. 225; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 322; **Ayiter**, s. 108; **Dural/Öz**, s. 222-223; **İnan/Ertaş/Albaş**, s. 296; **Antalya/Sağlam**, s. 290.

yer almasıdır. Tasarruf dışı olguya başvurarak farazi iradeyi kabul etmek, bir başkasının mirasbırakan yerine ölüme bağlı tasarrufta bulunması olarak nitelendirilir⁵⁰².

Yine, sâik hatası halinde tamamlayıcı yoruma izin verilmesi, iptale ilişkin hükümlerin amacına aykırı şekilde daralmasına buna karşılık favor testamenti kuralının ise çok geniş uygulanmasına sebep olur⁵⁰³. Oysa TMK m. 504/2 hükmü istisnai hüküm olduğundan dar yorumlanması gerekir⁵⁰⁴.

Söz konusu görüş, tamamlayıcı yoruma izin verilmemesini, irade teorisi çerçevesinde farklı bir noktadan daha açıklamaktadır. Bu görüşe göre, irade teorisi kapsamında tamamlayıcı yoruma başvurulması halinde farazi iradenin araştırılması, yeni bir irade oluşturulması anlamına gelmemektedir. Zira bu durumda yorum faaliyeti, geçerli bir tasarrufun varlığını esas alır ve sadece tasarrufta ima edilmiş hususlar çerçevesinde ortaya çıkan boşluğu doldurmaya yöneliktir. Buna karşılık sâik hatası halinde tamamlayıcı yoruma gidilmesi durumunda ortada sağlıklı bir iradeye dayanan tasarruf bulunmamaktadır. Geçerli bir tasarruftaki dayanaklardan hareketle farazi iradenin tespit edilmesi ile sakat bir irade sonucu meydana gelen tasarruftan yorum ile farazi iradeye ulaşılması nitelik olarak birbirinden farklıdır. Bu ikinci ihtimalde, mirasbırakanın sâik hatası olmasaydı nasıl davranacağının yorum ile tespiti mümkün değildir⁵⁰⁵.

Ayrıca bu görüşe göre, farazi iradenin tespiti, birçok güçlüğü de bünyesinde barındırmaktadır. Zira, mirasbırakanın sâik hatasına düşmediği bir ihtimalde nasıl bir

⁵⁰² **Ergüne**, s. 273.

⁵⁰³ **Dural/Öz**, s. 221; **Ergüne**, s. 80 ve 274.

⁵⁰⁴ **Aysal**, s. 41; **Turan**, s. 57; **Kırkbeşoğlu**, s. 201. Yazara göre, bu tip farazi ihtimallerin, ucu açık bir niyet okuma veya farazi irade araştırması yerine, açık hata hallerini düzenleyen hüküm veya karinelerin işletilerek doğrudan çözüme kavuşturulması çok daha isabetli ve güvenli bir yoldur.

⁵⁰⁵ **Ayiter** s. 110; **Ergüne**, s. 273; **Korkmaz**, Abdullah Furkan, “*Mirasın Açılma Anında Var Olmayan Tüzel Kişi Lehine Yapılmış Ölüme Bağlı Tasarrufun Akibetine İlişkin Y. 3. HD., 09.12.2013 T., 2013/13211 E. ve 2013/17415 K. Sayılı Kararının Değerlendirilmesi*”, Prof. Dr. Cumhur Özakman’a Armağan, İstanbul 2025, ss. 1011-1034, s. 1023.

tasarruflarda bulunacağını kesin biçimde ortaya koymak çoğu zaman mümkün değildir⁵⁰⁶. Bu belirsizlik ile farazi iradenin tespiti, mirasbırakanın gerçekte hiç istemediği bir sonucun ortaya çıkmasına da yol açabilir⁵⁰⁷. Bu nedenle, sâik hatası halinde tamamlayıcı yoruma başvurulması, tasarrufun mirasbırakanın iradesi yönünde ayakta tutulmasını değil, aksine onun hiç istemediği bir sonucun doğması tehlikesini taşımaktadır.

Nihayetinde, irade sakatlığı hallerinde mirasbırakanın iradesinin başka yönde olduğu iddia olunduğu takdirde sadece tasarrufun iptali istenebilir; fakat yorum yolu ile tasarruf değiştirilemez⁵⁰⁸. Zira bu halde tamamlayıcı yoruma başvurulması irade teorisinin sınırlarını aşmaktadır. Halbuki mirasbırakanın her türlü son arzuları değil; gerçek iradesine uygun olanların ayakta tutulması gerekir⁵⁰⁹.

B. Sâik Hatası Halinde Tamamlayıcı Yorumu Kabul Eden Görüş

Ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatası halinde tamamlayıcı yorumu kabul eden görüş, her şeyden önce “iptalden önce yorum gelir” prensibinin nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durur. Bu görüş, aslında ölüme bağlı tasarrufların hükümsüz kalmasını önleyerek ayakta tutulmasını hedefleyen favor testamenti prensibine dayanır. Bu prensibin normatif karşılığı olan TMK m. 504/2 hükmünü baz alan bu görüşe göre, mirasbırakanın farazi iradesi güvenilir bir şekilde tespit edilebildiği sürece işlemi iptal

⁵⁰⁶ Dural/Öz, s. 220; Kırkbeşoğlu, s. 201.

⁵⁰⁷ Dural/Öz, s. 220. Yazar durumu şu örnekle somutlaştırmaktadır: Mirasbırakanın yasal mirasçı olamayacak bir kişiye intifa hakkını saklı tutması fakat bu kişinin yasal mirasçı olamayacağını bilseydi nasıl hareket ederdi sorusunun sorulması halinde iki türlü cevap ortaya çıkar. Bunlardan birincisi, mirasbırakan bu kişinin yasal mirasçı olamayacağını bilseydi intifa hakkını saklı tutmazdı şeklindedir. İkincisi ise, bu kişiye muhakkak intifa hakkını tanıyacağı yönündedir. Bu iki cevaptan birisi aleyhe diğeri lehe olmakla birlikte her ikisi de farazi irade olarak nitelendirilebilir. Biz bu örneğe katılmıyoruz.

⁵⁰⁸ Ayiter, s. 108. Yazar açıkça ifade etmemekle birlikte, irade sakatlığı halinde iptale gitmekten başka yol olmadığını belirtmektedir. İmre/Erman, s. 113 ve 116; Ergüne, s. 275-276. İsviçre öğretide de genel olarak sâik hatası halinde tamamlayıcı yoruma gidilemeyeceği yönünde “*mirasbırakan Lozan Üniversitesine burada önemli bir buluş yapıldığı düşüncesiyle bir ölüme bağlı tasarruflarda bulunmuştur. Aslında söz konusu buluş Cenevre Üniversitesinde yapılmıştır. Bu durumda sâikte yanılma olduğu ve ölüme bağlı tasarrufun iptal edilmesi gerektiği*” şeklindeki örnek ve bunun açıklamaları için Bkz. Öncü, s. 358 ve özellikle 246. dn. Tamamlayıcı yorumu reddeden görüş için Bkz. Antalya/Sağlam, s. 287 vd.; Weimar, Art. 469, N. 21. Aynı yönde Bkz. Yarg. HGK E. 2/90 K. 586 T. 21.11.1990: “*Miras bırakanın varsayılan farazi iradesine göre ölüme bağlı tasarrufun tamamlanması mümkün değildir.*” (Özmen, İsmail, Miras Hukuk Davaları, Ankara 2006, s. 658).

⁵⁰⁹ Ergüne, s. 276; Kırkbeşoğlu, s. 218.

etmeden önce tamamlayıcı yoruma başvurulmalıdır⁵¹⁰. Anılan hüküm lafzi olarak sadece beyan hatası halinde uygulanabileceği anlaşılrsa da özünde, mirasbırakanın beyanının altında yatan asıl amacın araştırılmasının önemini göstermektedir⁵¹¹.

Ancak buradaki asıl tartışma, farazi iradenin saptanmasında sınırın nereye çizileceğidir. Bu kapsamda şu temel soru karşımıza çıkar: Farazi irade araştırılırken, mutlaka ölüme bağlı tasarrufta dayanak, bir başka deyişle “ima” bulunması şart mıdır? İma teorisi taraftarlarına göre⁵¹², tamamlayıcı yorum, tasarruf metninde yer alan veya en azından metinde üstü kapalı da olsa ima edilen bir tutamak noktasının varlığına bağlıdır. Bu teori taraftarlarına göre, tamamlayıcı yorum yapılarak farazi iradenin tespit edilebilmesi, vasiyetnamede şekle uygun olarak ifade edilmiş ya da asgari düzeyde de olsa metinde yer alan bir tutamak noktasına (*Anhaltspunkt*) bağlıdır. Şayet tasarruf metninde böyle bir ima bulunuyorsa, ancak ve ancak bu imanın anlamını aydınlatmak ve gerçek iradeyi doğrulamak amacıyla vasiyetname dışı olgulara başvurulması uygundur⁵¹³.

Buna karşılık diğer görüşe göre, ölüme bağlı tasarrufta her zaman böyle bir ima veya tutamak noktası bulunmaz. Dolayısıyla tamamlayıcı yorumu katı bir şekilde ima şartına bağlamak, iradesini daha kısa, sade ve genel ifadelerle kaleme alan mirasbırakan aleyhine haksız bir sonuç doğurur⁵¹⁴ ve en temelde irade teorisini zedeler. Gerçekten de bu teori katı bir biçimde uygulandığında, iradesini teferruatlı biçimde açıklayan mirasbırakan koruma altına alınıp üstün tutulurken; iradesini daha sade ve dolaysız

⁵¹⁰ Serozan/Engin, s. 290; Aksoy Dursun, s. 326; Baysal, s. 158; Öncü, s. 360; Can, s. 39 ff. Yargıtay 3. HD'nin de mirasbırakanın gerçek iradesinin tespiti için tasarruftaki sözcüklerle bağlı kalınmaması gerektiğine ilişkin karar incelemesi için Bkz. Bağcı, Ömer, “TMK'nun Miras Hukuku Hükümlerinin Zaman Bakımından Uygulanmasına ve Vasiyetnamelerin Yorumuna İlişkin Düşünceler”, SDÜHFD, C. 5, S. 2, Y. 2015, ss. 39-63, s. 42 vd.

⁵¹¹ Öncü, s. 360.

⁵¹² Baygın, s. 578; Kramer, Ernst A./Schmidlin, Bruno, BK, Bd VI: Obligationenrecht/I. Abt.: Allgemeine Bestimmungen/I. Teilband: Allgemeine Einl. in das schweizerische Obligationenrecht und Kommentar zu Art. 1-18 OR, Bern 1986, Art.18 OR, RN. 263 (Öncü, s. 361'den naklen); Kocayusufpaşaoğlu/Develioğlu, s. 306; Ergüne, s. 272 vd. Tamamlayıcı yorum ile ima teorisi hakkındaki ayrıntılı açıklama için Bkz. Öncü, s. 361 vd. Yargıtay'ın tamamlayıcı yorumu kabul ettiğine ilişkin kararı için Bkz. Yarg. 3. HD E. 2013/9138 K. 2013/11282 T. 01.07.2013 (Yargıtay Karar Arama).

⁵¹³ Uygulama örnekleri ve açıklamaları için Bkz. Engin, s. 57 vd.

⁵¹⁴ Aksoy Dursun, s. 324. Serozan/Engin, s. 290; Öncü, s. 360; Can, N. 230 ff.

şekilde ifade eden kişinin tasarrufu, sırf kaleme alınış biçimindeki sadelik yüzünden yorum imkânından ve ayakta tutulma şansından mahrum bırakılmaktadır.

Durum, şu şekilde somutlaştırılabilir: Mirasbırakan, “*Ankara Hukuk Fakültesini kazanarak başarılı olan yeğenim A’nın, eğitim hayatına destek olması ve zor duruma düşmemesi için ona Çankaya’daki evimi bırakıyorum.*” şeklinde bir tasarrufta bulunmuştur. Ancak A, okulu aylar öncesinde bırakmıştır. Böyle bir durumda tasarrufta sâike ilişkin açık bir dayanak bulunduğundan ima teorisine göre farazi iradenin tespiti mümkündür. Zira, bu örnekte irade şekle uygun biçimde ifade edildiği için yoruma konu olabilir. Buna karşılık söz konusu vasiyetnamenin, “*Çankaya’daki evimi yeğenim A’ya bırakıyorum.*” şeklinde ifade edilmesi de mümkündür. Aslında her iki tasarruf aynı sâike dayanmasına rağmen, ikinci ihtimalde tasarruf metninde herhangi bir ima bulunmadığı için ima teorisine göre farazi iradenin tespiti mümkün olmaz. Böylece sırf tasarrufun kaleme alınış biçimi nedeniyle birbirine zıt sonuçlara ulaşılması hakkaniyetle bağdaşmaz⁵¹⁵.

İncelenmesi gereken diğer bir nokta, şekil şartlarının katı yorumundan kaynaklanan delil meselesidir. Oysa önemli olan, bir olgunun nerede yer aldığı değil, mirasbırakanın sâik hatasına düşmemiş olsaydı nasıl davranacağını ortaya koyma bakımından ne ölçüde güvenilir olduğudur⁵¹⁶. Dolayısıyla mirasbırakanın iradesine ulaşabilmek için tasarruf dışı olguların değerlendirmeye tabi tutulabilmesi gerekir⁵¹⁷. Bu kapsamda mirasbırakanın lehçesi, alışkanlıkları, karakteri, siyasi ilişkileri, çevresiyle olan diyalogu, mektupları, hatta vasiyetnameyi saklama biçimi bile yorumda aydınlatıcı unsurlar olarak kullanılabilmelidir. Zira asıl mesele geçerlilik değil, bir ispat

⁵¹⁵ Aksoy Dursun, s. 324.

⁵¹⁶ Aksoy Dursun, s. 324.

⁵¹⁷ Aksoy Dursun, s. 324.

meselesidir⁵¹⁸. Değerlendirme hâkim tarafından yapılacağından, hukuk güvenliği sarsılmaz⁵¹⁹; aksine yorum faaliyeti görüşümüze göre objektif ölçütlere bağlı kalır.

İkinci görüş bakımından ileri sürülen bir diğer argüman tutarlılık fikrine dayanır⁵²⁰. Bilindiği üzere sâik hatası, ölüme bağlı tasarrufun iptali için ileri sürüldüğünde, iptal sonucuna ulaşabilmek için tasarruf metninde ayrıca bir ima veya dayanak noktası aranmamaktadır. Buna karşılık aynı hatanın tasarrufu ayakta tutma amacıyla değerlendirilmesinde metinde mutlaka bir ima aranması, iki durumun sonuçları bakımından hukuken izah edilemez bir tutarsızlık yaratır. Başka bir deyişle, sâik hatasının tasarrufu ortadan kaldırmak için herhangi bir tutamak noktasına ihtiyaç duymuyor, fakat tasarrufu korurken böyle bir şartın aranması, hukuki sistematik bakımından kendi içinde çelişki barındırır⁵²¹. Bu nedenle, sâik hatasının varlığı iptal bakımından nasıl bağımsız olarak dikkate alınıyorsa, tamamlayıcı yorum yoluyla tasarrufu ayakta tutma imkânı da aynı şekilde tasarrufta ayrıca bir ima aranmasına bağlı kılınmamalıdır.

Ek olarak, tamamlayıcı yorum ile mirasbırakanın tasarrufunda yer almayan tamamen yeni bir irade yaratma söz konusu olmayacağı ifade edilir⁵²². Nitekim burada yapılan, mevcut fakat mirasbırakanın gerçek amacına aykırı iradenin gerçek duruma

⁵¹⁸ Aksoy Dursun, s. 324.

⁵¹⁹ Brox, N. 16 (Aksoy Dursun, s. 324'ten naklen).

⁵²⁰ Serozan/Engin, s. 290.

⁵²¹ Serozan/Engin, s. 290.

⁵²² Breitschmid, Peter, Formvorschriften im Testamentsrecht, Zurich 1982, s. 154 (Öncü, s. 360'tan naklen). Bu yönde, Yarg. 3. HD., 09.12.2013 T., 2013/13211 E. ve 2013/17415 K. sayılı kararın değerlendirilmesine ilişkin Korkmaz, mirasbırakanın tüzel kişiliği sona ermiş bir derneği lehtar olarak belirlemesini bir imkânsızlık durumu olarak değil, aynı zamanda derneğin tüzel kişiliğinin devam ettiğinin zannedilmesi sebebiyle irade oluşumunda meydana gelen bir sâik hatası olarak da nitelendirmektedir. Serozan'ın TMK m. 504/2 kuralının sâik hatası halinde de uygulanabileceği görüşünden yola çıkan yazar, mirasbırakanın gerçek niyetinin spesifik bir tüzel kişiyi zenginleştirmekten ziyade köy yararına işlerin yapılmasını sağlamak olduğunu ifade eder. Bu bağlamda yazar, şayet mirasbırakan derneğin tüzel kişiliği olmadığını bilseydi iradesini aynı amacı güden başka bir tüzel kişiye yönelteceği farz edilerek, vasiyetnamenin tamamlayıcı yorum yoluyla söz konusu amaca sahip var olan başka bir dernek lehine (yedek mirasçı olarak) düzeltilebileceği isabetle savunmaktadır. Böylece favor testamenti ilkesinin de bir gereği olarak, tüzel kişilik yokluğu nedeniyle meydana gelen boşluk, mirasbırakanın farazi iradesiyle doldurulmakta ve tasarrufun bütünüyle hükümsüz kalmasının önüne geçilmektedir. Bkz. Korkmaz, s. 1023 vd.

uyarlanmasından ibarettir, yoksa yorum faaliyeti ile yeni bir tasarruf inşa edilmesi söz konusu değildir.

Belirtilen bir diğer husus, TMK m. 504/2 hükmünün lafzen mirasbırakanın gerçek iradesinin kesin olarak kanıtlanabilmesini araması; ancak bu sonuca ulaşabilmek için tasarrufta mutlaka bir ima olması gerektiğinin de ifade edilmemesidir. Dolayısıyla farazi iradenin tespitini metin içindeki işaretlere bağlamaya ilişkin kanuni dayanak bulunmamaktadır. Kaldı ki bir imanın bulunup bulunmaması çoğu zaman rastlantısaldır. Yorum imkânının böyle tesadüfi unsurlara hasredilmesinin ise isabetli olmadığı kabul edilmektedir⁵²³.

Tüm bu açıklamaların vardığı sonuç şudur: Farazi iradenin güvenilir biçimde tespit edilebildiği hallerde TMK m. 504/2 kuralı, genel bir kural kabul edilerek sadece beyan hatası için değil; sâik hatası halinde de uygulanabilmelidir⁵²⁴. Aynı şekilde, öngörü hatalarında da mirasbırakanın farazi iradesi ile tamamlayıcı yoruma başvurmak söz konusu olabilir⁵²⁵. Buna karşılık, mirasbırakanın sâik hatasına düşmemesi ihtimalinde nasıl davranacağı tasarruf dışı olgulara başvurulmasına rağmen ortaya konulamıyorsa işte o zaman yorum yoluna başvurulamaz ve bu durumda çözüm TMK m. 557 uyarınca tasarrufun iptalidir.

C. Görüşümüz

Çalışma kapsamında isabetli bulduğumuz yaklaşım, ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatası halinde tamamlayıcı yoruma başvurulabilmesidir. Ancak önemli

⁵²³ Serozan/Engin, s. 290. Benzer şekilde Bkz. Atlı, s. 115.

⁵²⁴ Serozan/Engin, s. 289; Aksoy Dursun, s. 325; Öncü, s. 363 ve 364; Atlı, s. 115. Metinde ima olması halinde bu yola başvurulabileceğini kabul eden görüş için Bkz. Baygın, s. 578.

⁵²⁵ Serozan/Engin, s. 289; Aksoy Dursun, s. 321; Ergüne, s. 210. Yazar, mirasbırakanın geleceğe dair beklentilerinde yanıldığı, yani öngörü hatalarının yaşandığı durumlarda vasiyetnamenin iptal edilmesi yerine tamamlayıcı yorum yöntemiyle korunması gerektiğini savunur. Yazara göre, vasiyetnamenin kaleme alındığı andaki asıl irade sağlıklı olduğundan, işlemi ayakta tutma amacıyla bu sağlam iradede yola çıkılmalı ve tespit edilecek farazi irade yardımıyla ölüme bağlı tasarruf değişen yeni koşullara uyarlanmalıdır. Ancak, mirasbırakanın değişen şartlar karşısında nasıl bir tavır alacağı güvenilir biçimde tespit edilemiyorsa mecburen iptal yaptırımı devreye girecek; şayet mirasbırakan beklediği olayın gerçekleşmeme ihtimalini zaten baştan hesaba katarak hareket etmişse, ortada bir sâik hatası ya da doldurulacak bir boşluk yoktur.

belirtilmelidir ki bu kabul, özellikle vasiyetnameye ilişkindir. Zira miras sözleşmesinde durum biraz daha farklı olup, burada güven prensibine göre yorum yapılır. Dolayısıyla sözleşmenin taraflarının farazi ortak iradesinin tespiti söz konusudur ki bunun tespiti daha kolay olur.

Görüşümüze göre esas olan, mirasbırakanın farazi iradesinin mümkün olduğu ölçüde doğru olarak ortaya konmasıdır. Bu nedenle tasarruf dışı olguların (*externa*) yorum faaliyetinde kullanılmasının reddedilmesi isabetli değildir. Zira amaç, sadece metinde yazılı olana bağlı kalmak değil, mirasbırakanın gerçekten neyi gerçekleştirmek istediğini tespit edebilmektir.

Elbette favor testamenti ilkesi sınırsız ve kontrolsüz şekilde uygulanamaz. Aksi halde yorum faaliyeti, mirasbırakanın hiç istemediği bir sonuca götürebilir. Ancak bu tehlike, tamamlayıcı yorumu tümden reddetmeyi gerektirmez⁵²⁶. Çünkü önemli olan farazi iradeyi doğru tespit edip mirasbırakanın iradesini olabildiğince yaşatmaktır. Bunun için, tasarrufun saklandığı yerden mirasbırakanın yazışmalarına, mirasbırakanın içinde bulunduğu sosyal çevreden tasarrufun yapıldığı dönemin koşullarına kadar tüm veriler değerlendirilerek farazi iradeye ulaşılabiliyorsa yorum yapılmalıdır. Buna rağmen irade belirlenemiyorsa artık son çare olarak iptal yaptırımına başvurulmalıdır⁵²⁷. Bunun yanında, farazi irade tespit edilirken mirasbırakanın o anki kaygı ve amacını tespit edebilmek için tasarrufun yapıldığı ana gidilmesi gerektiği de ifade edilmelidir⁵²⁸.

Ayrıca, sırf tasarruf metninde yer almıyor diye dış olguları bütünüyle dışlamak şekil kurallarının amacını aşan dar bir yorumudur. Oysa miras hukukunda amaç şekli korumak değil, şekil aracılığı ile mirasbırakanın amacını tespit etmektir. Bu nedenle şekil şartlarının mutlaklaştırılması yerine favor testamenti ve irade prensibi çerçevesinde amaca uygun biçimde yumuşatılması gerekir. Nitekim Alman öğretisinde

⁵²⁶ Aksoy Dursun, s. 321. Aynı yönde Bkz. Engin, s. 188.

⁵²⁷ Serozan/Engin, s. 290; Aksoy Dursun, s. 325; Öncü, s. 364.

⁵²⁸ Berki, s. 94; Aksoy Dursun, s. 322.

de bu yönde yaklaşım söz konusudur⁵²⁹. Örneğin, vasiyetnamenin düzenleme tarihinin bulunmaması halinde bu tarihin tespiti için vasiyetname dışı olgulara başvurulabilmektedir. Tarihin belirlenmesi bakımından kabul edilen bu yöntem, yorum faaliyetinde evleviyetle mümkün olmalıdır.

Şüphesiz farazi iradenin belirlenmesi, doğası gereği belirli ölçüde varsayım ve ihtimallere dayanır.⁵³⁰ Ancak burada, varsayımın hangi ölçütlere dayandığı önemlidir. Bu ölçütler, somut olgulara dayanmaktadır. Bu kapsamda hâkimin serbestçe tahmin yürütmesi söz konusu değildir⁵³¹. Dolayısıyla farazi iradenin izafî yönü değil, aksine onun denetlenmesi söz konusudur.

Ek olarak, tamamlayıcı yorumun mutlaka bir imaya bağlanması, yorum faaliyetini yeniden beyanla sınırlamak anlamına gelir. Bu durumda farazi irade, tasarruf dışı olgulardan bağımsız olarak belirlenemeyecek; yorum imkânı fiilen sadece beyanın düzeltilmesine indirgenecektir. Böyle bir yaklaşım ise; TMK m. 504/2 hükmünün uygulama alanını, beyan hatasından bir adım daha ileri götürüp sâik hatası bakımından uygulanmasına kanaatimizce elverişli değildir.

TMK m. 504/2 hükmünün, istisnalar dar yorumlanır kuralı sebebiyle sâik hatası halinde uygulanamayacağı fikrine de katılmamaktayız. Zira ister genel kural ister istisnai bir hüküm olsun, her hukuk kuralının temelinde yatan ve korumayı hedeflediği bir amaç (*ratio legis*) bulunur; bu nedenle istisnalar da kendi amaçları ve dayandıkları temel düşünce sınırları dahilinde geniş yorumlanabilir ve benzer olaylara kıyas yoluyla uygulanabilir⁵³². Bu metodolojik yaklaşımdan hareketle, TMK m. 504/2 kuralının, bu

⁵²⁹ Serozan, Rona, (Çev. Paksoy, Meliha Sermin), “Miras Hukukunun Gelişim Süreci Sosyo-Ekonomik Planda ve Hukuk Politikasında Yaşanan Değişiklikler ve Bu Değişikliklerin Miras Hukukunun Gelişimi Üzerindeki Etkileri”, İHM, Y. 2015, C. 73, S. 1, ss. 531-559, s. 544. Aynı şekilde yetki delegasyonundaki esnekleşen yaklaşım gibi ima teorisi şartı olmadan tamamlayıcı yoruma gidilebileceği de yine haklı şekilde ifade edilmektedir. Bkz. Serozan, Yeni Gelişmeler, s. 290.

⁵³⁰ Serozan, Miras Hukukunun Gelişimi, s. 544.

⁵³¹ Serozan, Yeni Gelişmeler, s. 289.

⁵³² Yongalık, Aynur, “” İstisnalar Dar Yorumlanır” Kuralı ve Değerlendirilmesi”, AÜHFHD, C. 60, S. 1, Y. 2011, ss. 1-18, s. 5.

istisnai hükmün salt lafzi bir dar yoruma hasredilmemesi gerektiği ortaya çıkar. Hükmün dayandığı mirasbırakanın son arzularını ayakta tutma amacı göz önünde bulundurulduğunda, mirasbırakanın farazi iradesinin tespit edilebildiği durumlarda TMK m. 504/2 kuralının kıyasen veya amaca uygun genişletici bir yorumla sâik hatası hallerine de uygulanabileceği, zira adaleti sağlama ve benzer durumları benzer şekilde çözmeye gayesinin tam da bunu gerektirdiği sonucuna ulaşılmaktadır.

§ 8 Bağışlama Sözleşmesinde Sâik Hatasının Sonuçları

I. Genel Olarak

Sözleşmenin kurulması esnasında temel hatasına düşen taraf, sözleşme ile bağlı değildir (TBK m. 30). Temel hatasına düşen taraf, hatayı öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmez veya verdiği şeyi geri istemezse sözleşmeyi onamış sayılır (TBK m. 39). Sözleşmenin hükümsüzlüğünün hukuki niteliği tartışmalıdır. Kanun koyucu, hataya düşen tarafın bir yıllık hak düşürücü süre içinde iptal hakkını kullanmaması halinde, sözleşmenin kurulduğu andan itibaren geçerli olacağını belirtmiştir. Dolayısıyla öğretideki asıl görüş ayrılığı, bu bir yıllık askı süresi boyunca, yani iptal hakkı henüz kullanılmadan önceki dönemde sözleşmenin hukuki statüsünün ne olduğuna ilişkindir⁵³³. Birinci görüşe göre, hataya dayalı olarak kurulan sözleşme yalnızca iradesi sakatlanan taraf açısından geçersiz kabul edilirken, karşı taraf açısından başından beri geçerli ve bağlayıcıdır⁵³⁴.

⁵³³ Açıklama için Bkz. **Sarıgöllü**, Ersin, “İrade Sakatlıklarının Sonuçları”, AD, S. 1, Y. 1987, ss. 23-38, s. 26 vd.; **Gül**, İbrahim, İrade Bozukluğunun Sonucu Olarak İptal Edilebilirlik, Ankara 2020, s. 99 vd.; **Nina**, N. 38 ff.

⁵³⁴ **Çağa**, Tahir, “Rızadaki Fesat Sebeplerinden Biri veya Gabin ile Malûl Sözleşmelerde Fesih Beyanı ve Bunun Süresi”, DEÜHFD, C. 1, S. 1, Y. 1980, ss. 39-49, s. 39. Bu görüşte olmamakla birlikte açıklamalar için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Genel, s. 430; **Gümüş**, Borçlar, s. 343. “Bölünmüş hükümsüzlük” veya “topal işlem” olarak da isimlendirilen bu görüş, sözleşmenin taraflardan biri için hukuki sonuç doğururken diğeri için doğurmadığı, dolayısıyla sakatlığın tek taraflı bir etki yarattığı fikrine dayanmaktadır. Bu görüşe yönelik eleştiriler için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Genel, s. 432.

İkinci görüş, sözleşmenin baştan itibaren her iki tarafı da bağlamadığını ve hükümsüz olduğunu savunur⁵³⁵. Düzelebilir hükümsüzlük olarak adlandırılan bu yaklaşıma göre, hata altında kurulan sözleşme doğduğu andan itibaren geçersiz olmakla birlikte, bu durum mutlak değildir. Şayet iradesi sakatlanan taraf, bir yıllık hak düşürücü süre içinde sözleşmeyi onadığını bildirir veya iptal hakkını kullanmaksızın bu süreçte sessiz kalırsa, başlangıçtaki hükümsüzlük ortadan kalkar ve her iki taraf bakımından sözleşme geçmişe etkili olarak geçerli hâle gelir. Hataya düşen tarafın iptal hakkını kullandığı vakit ise baştan itibaren mevcut olan hükümsüzlük kesinleşir.

Bizim de katıldığımız üçüncü görüş, iptal teorisidir⁵³⁶. Bu teori, önceki iki görüşten farklı olarak, hata ile sakatlanmış bir iradeye dayanılarak kurulan sözleşmenin başlangıçtan itibaren her iki taraf için geçerli olduğunu ve hükümlerini doğurduğunu kabul eder. Bu görüşe göre irade bozukluğu sözleşmeyi kendiliğinden geçersiz kılmaz. Sadece hataya düşen tarafa, geçerli olarak kurulan sözleşmeyi bozma yetkisi verir. Eğer hataya düşen taraf kendisine tanınan bu hakkı kullanırsa sözleşme geçmişe etkili olarak ortadan kalkar. Ancak hakkını kullanmazsa zaten baştan beri hüküm ifade eden sözleşme varlığını aynı şekilde sürdürmeye devam eder.

II. İptal Hakkının Kullanılması ve Sonuçları

Bağışlama sözleşmesinde temel hatasına düşen tarafın başvurduğu iptal hakkı, hukuki nitelik itibarıyla bozucu yenilik doğuran haktır⁵³⁷. İptal hakkı, iradesi sakatlanan

⁵³⁵ Bu görüşte Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Genel, s. 430 vd.; **Burcuoğlu**, Haluk, “İsviçre Federal Mahkemesi’nin, Satım Sözleşmesinde Alıcının Ayıp Hükümlerine Başvurma Yollarından Birini Seçebileceğine İlişkin 7 Haziran 1988 Tarihli Kararın Değerlendirilmesi”, MHAD, C. 15, S. 18, Y. 1990, ss. 89-103, s. 101; **Nomer**, s. 78; **Antalya**, C. V/1-1, s. 206; **Kurşat**, Zekeriya, “İrade Bozuklukları” İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu, İstanbul 2017, ss. 369-430, s. 406; **Vardar Hamamcıoğlu**, Tasarruf, s. 141; **Gül**, s. 124-125; **Oğuzman/Öz**, s. 111. Yazarlar, sözleşmenin hataya düşmemiş karşı tarafı için iptal edilme durumunu, bozucu şarta bağlı geçerlilik şeklinde ifade etmektedir.

⁵³⁶ Bu yönde Bkz. **Sarıgöllü**, s. 28; **Reisoğlu**, s. 130; **Yıldırım**, Hile, s. 226; **Özer**, s. 232; **Kanışlı**, s. 527; **Eren**, Borçlar Genel, s. 467. Yazar, sözleşmenin geçerliliğinin bozucu şarta bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bu görüşü, BGB § 142 kapsamındaki gerçek anlamı ile iptal görüşü şeklinde açıklayan karşı görüş ve etraflı açıklama için Bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Genel, s. 431- 432. Bu konuda tek taraflı bağlamazlık sonucunu kabul eden görüş için Bkz. **İnan/Yücel**, s. 321.

⁵³⁷ **Reisoğlu**, s. 130; **Yıldırım**, Hile, s. 226 vd.; **Gümüş**, Borçlar, s. 344; **Eren**, Borçlar Genel, s. 469; **Türkdoğan Bolat**, s. 103.

kişinin tek taraflı irade beyanının karşı tarafın hakimiyet alanına ulaşmasıyla birlikte kendiliğinden hüküm ifade eder. Hukuki durumu değiştirmek ve sözleşmeyi geçmişe etkili olarak ortadan kaldırmak için bir dava açılmasına gerek yoktur⁵³⁸. İptal beyanının muhataba varması gerekli ve yeterlidir. İptal beyanının yenilik doğuran hak olması, şarta bağlanamaması sonucunu doğurur⁵³⁹. Ayrıca iptal beyanı karşı tarafa ulaştıktan sonra tek taraflı olarak geri alınamaz, diğer bir ifade ile iptal hakkı kullanmakla tükenir⁵⁴⁰. Sadece, iptal beyanının muhataba ulaşmasından önce yahut en geç beyanla aynı anda geri alma açıklamasının varması durumu istisna teşkil edebilir⁵⁴¹. Ayrıca öğretide belirtildiği üzere, iptal bildiriminde spesifik bir hukuki sebebin veya kanun maddesinin teknik terimlerle gösterilmesi şartı aranmaz⁵⁴². Burada önemli olan, bağışlayanın sözleşmeyle bağlı kalmak istemediğini ortaya koymasıdır.

İptal iradesinin dışa vurulması herhangi bir geçerlilik şekline bağlanmamıştır. Örneğin, daha önce ifa edilmiş olan bağışlama konusunun iadesini talep etmek veya karşı tarafın açtığı ifa davasında ifadan kaçınmak, irade bozukluğuna dayalı örtülü bir iptal beyanı olarak kabul edilir⁵⁴³.

İptal hakkının, mirasçılara intikali mümkündür⁵⁴⁴. Zira iptal hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan değildir. Ancak mirasçıların iptal hakkını kullanması için ayrı bir süre söz konusu değildir⁵⁴⁵.

⁵³⁸ **Reisoğlu**, s. 130-131; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 436 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 453; **Eren**, Borçlar Genel, s. 469; **Tunçomağ**, s. 372 vd.; **Buz**, Vedat, Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005, s. 281; **Kurşat**, İstanbul Şerhi, s. 210; **Kanıslı**, s. 535; **Özer**, s. 256; **Türkdoğan Bolat**, s. 103; **Gül**, s. 126. Diğer bir ifade ile iptal hakkının kullanımı şekle tabi değildir. Dolayısıyla örtülü irade açıklaması şeklinde de kullanılabilir.

⁵³⁹ **Oğuzman/Öz**, s. 125 vd.; **Kanıslı**, s. 553; **Yıldırım**, Hile, s. 226 vd.; **Eren**, Borçlar Genel, s. 469; **Buz**, s. 258; **Özer**, s. 244; **Türkdoğan Bolat**, s. 103; **Gül**, s. 129.

⁵⁴⁰ **Reisoğlu**, s. 130; **Oğuzman/Öz**, s. 120 vd.; **Yıldırım**, Hile, s. 228; **Buz**, s. 257; **Kanıslı**, s. 554; **Özer**, s. 243.

⁵⁴¹ **Buz**, s. 258; **Kanıslı**, s. 551.

⁵⁴² **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, s. 460 vd.; **Yıldırım**, Hile, s. 83; **Gümüş**, Borçlar, s. 344; **Eren**, Borçlar Genel, s. 471; **Gül**, s. 150.

⁵⁴³ **Çağa**, s. 44; **Yıldırım**, Hile, s. 226 vd.; **Eren**, Borçlar Genel, s. 469.

⁵⁴⁴ **Kanıslı**, s. 543; **Buz**, s. 284; **Özer**, s. 252; **Gül**, s. 146.

⁵⁴⁵ **Oğuzman/Öz**, s. 125 vd.

Kanun koyucu, sözleşmeyi ortadan kaldıran bu hakkın kullanımını bir yıllık süreyle sınırlandırmıştır. Bu süre nitelik itibarıyla bir zamanaşımı değil, hak düşürücü süredir. Dolayısıyla zamanaşımına özgü durma veya kesilme gibi müesseseler kural olarak kendisine burada uygulama alanı bulmaz⁵⁴⁶. Bir yıllık sürenin başlangıç anı, hataya düşen bağışlayanın düştüğü temel hatasını öğrendiği andır (TBK m. 39/1). Hataya dair şüphe süreyi başlatmaz. Gerçeğin tam manasıyla idrak edilmesi gerekir⁵⁴⁷.

Sürenin objektif bir andan değil de sübjektif öğrenme anından itibaren başlaması, sözleşmenin kurulmasından uzun zaman sonra iptal hakkının gündeme gelmesi ihtimalini doğurur. İrade bozuklukları için kanunda öngörölmüş bir azami süre sınırı bulunmamaktadır⁵⁴⁸. Dolayısıyla bu durum, öğretide bu hakkın kullanımının azami süreyle sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağı tartışmasına neden olmuştur. Bu bağlamda katıldığımız görüşe göre, TBK m. 146'daki genel sürenin iptal hakkı için mutlak bir sınır olarak uygulanması hukuken mümkün değildir⁵⁴⁹. Buna göre uzun yıllar sonra, örneğin sırf piyasa koşullarındaki değişimlerden yararlanmak veya karşı tarafa zarar vermek amacıyla bu hakkın kullanılması, TMK m. 2 kapsamında dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı çerçevesinde değerlendirilir⁵⁵⁰. Dolayısıyla Kanunda azami bir sürenin öngörölmemiş olması, iptal hakkının keyfî olarak

⁵⁴⁶ Ayrıca, karşı tarafın hataya düşen tarafa uygun süre tanıyarak iptal hakkını kullanmasını öngörmesi mümkün değildir. **Eren**, Borçlar Genel, s. 470.

⁵⁴⁷ **Eren**, Borçlar Genel, s. 470.

⁵⁴⁸ Bu konuda kanunda bir boşluk ya da kanun koyucunun bilerek azami müddet koymadığına ilişkin açıklamalar için Bkz. **Oğuzman**, Kemal, “*Akdin Hile Sebebiyle İptali Azami Bir Müddetle Tahdit Edilmiş Midir?*”, İBD, C. XXVII, S. 4, Y. 1953, s. 177-189, s. 177. Bu konuda kanun boşluğu olduğunu kabul eden görüş için Bkz. **Göktürk**, Hüseyin Avni, Borçlar Hukuku, Ankara 1946, s. 151; **Acemoğlu**, Kevork, “*İrade Bozuklukları Yüzünden Sözleşme ile Bağlı Kalmadığını Bildirme Bir Üst Süre ile Sınırlandırılmış Midir?*”, İHM, C. 30, S. 3, Y. 1964, ss. 915-920, s. 917 vd. Boşluğu reddeden görüş için Bkz. **Oğuzman**, *Azami Müddet*, s. 183; **Saymen**, Ferit H., Türk Medeni Hukuku, C. I, Umumi Prensipler, İstanbul 1960, s. 161 vd.; **Kanışlı**, s. 637 vd.; Alman hukukunda azami süre on yıl olarak düzenlenmesine ilişkin Bkz. BGB § 124: “*Die Anfechtung einer nach § 123 anfechtbaren Willenserklärung kann nur binnen Jahresfrist erfolgen.*”.

⁵⁴⁹ **Hatemi/Gökyayla**, s. 104 vd. Yazarlara göre, her ne kadar üst süre bulunmasa da iptal hakkı zaten bir süre sonra etkisizleşmektedir. **Gümüş**, Borçlar, s. 349; **Türkdoğan Bolat**, s. 102; **Türkmen**, s. 148; **Oğuzman**, *Azami Müddet*, s. 177 vd.; **Acemoğlu**, s. 917. Yazar, her ne kadar TBK m. 146 veya başka bir hükmün kıyasen uygulanmasını kabul etmese de dürüstlük kuralını sınır kabul etmenin hukuk güvenliğini zedeleyeceğini ifade ederek hâkimin hukuk yaratması ile beş yıllık bir üst sınır olması gerektiğini belirtmektedir.

⁵⁵⁰ **Oğuzman**, *Azami Müddet*, s. 178 vd.; **Yıldırım**, Hile, s. 263. Yazar, Federal Mahkeme’nin “Picasso Kararı”nda azami sürenin bulunmadığını kabul ettiğini ifade etmektedir. Karar için Bkz. BGE 114 II 140. **Eren**, Borçlar Genel, s. 470.

kullanılabileceği anlamına gelmez. Oysa diğer görüşe göre, hukuk güvenliğini sağlayabilmek adına iptal hakkını ileri sürmek, TBK m. 146'da düzenlenmiş on yıllık azami süre kıyasen uygulanarak sınırlandırılmalıdır⁵⁵¹.

İptal hakkının sınırlandığı bir diğer durum, ifaya hazır olma ihtimalidir. Şayet bağışlanan taraf, iptal beyanının kendisine ulaşması ile vakit kaybetmeksizin sözleşmeye bağışlayanın gerçek iradesine uygun şekilde bağlı kalacağını kabul ederse, bağışlayanın iptal hakkı düşer⁵⁵². Böylece, zaten baştaki gerçek arzusuna ulaşma imkânı bulan tarafın sırf şekli bir hakka dayanarak sözleşmeyi ortadan kaldırmasına izin verilmez.

Hatanın şartları arasında kusurun yer almadığını daha önce belirtmiştik. Kusur bir şart olmamakla birlikte, bir kimsenin hataya düşmede kusuru bulunması halinde bu durum iptal hakkını kullanmaya engel teşkil etmez⁵⁵³. Hataya düşen tarafın iptal hakkını kullanması nedeniyle karşı tarafın uğradığı zarar, iptal hakkını kullanan tarafından karşılanır (TBK m. 35)⁵⁵⁴. Bunun için karşı tarafın iyiniyetli olması gerekir. Ancak karşı taraf, sâik hatasını biliyor veya bilmesi gerektiği ifade edilebiliyorsa tazminat talebinde bulunması mümkün olmaz. Sözleşmenin iptali nedeniyle tazmin edilecek zararın kapsamı kural olarak menfi zarar ile sınırlıdır⁵⁵⁵. Bu zarar, bağışlanan tarafın işlemin başından beri geçerli bir şekilde kurulduğuna ve sorunsuzca devam edeceğine duyduğu haklı güvenin boşa çıkması yüzünden uğradığı zarardır. Buna karşılık, sözleşme hiç

⁵⁵¹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 454. Oysa Oğuzman, TBK m. 145 hükmündeki dava teriminin irade sakatlığından doğan iptal hakkını kullanmakla eş olmadığı gerekçesiyle bu görüşü yerinde bulmamaktadır. Açıklamalar için Bkz. Oğuzman, *Azami Müddet*, s. 183. Aynı yönde Bkz. Eren, *Borçlar Genel*, s. 470.

⁵⁵² Oğuzman/Öz, s. 112. Ancak yazarlar, bu durumun temel hatası halinde uygulanmasına teorik açıdan bir engel bulunmamakla birlikte uygulanmasının oldukça zayıf bir ihtimal olduğunu belirtmektedir.

⁵⁵³ Oğuzman/Öz, s. 112; Reisoğlu, s. 122-123; İnan/Yücel, s. 323. Yazarlar, buradaki hatanın kast derecesine ulaşmaması gerektiğini ifade etmektedir. Zira kast derecesindeki hata, zihni kayıt kapsamında değerlendirilir. Aynı yönde Bkz. Tunçomağ, s. 226 vd.; Edis, s. 113 vd.; Esener, s. 142 vd.

⁵⁵⁴ Aksi yönde Bkz. Türkmen, s. 147 vd. Yazara göre, tazmin etme sorumluluğu bulunsu da karşılıksız bir kazandırma olan bağışlamaların doğası ve amacı gereği bu tazminat kuralı uygulama alanı bulmaz. Bu nedenle TBK m. 35 hükmü, teleolojik redüksiyon ile sınırlandırılmalıdır.

⁵⁵⁵ İnan/Yücel, s. 324; Reisoğlu, s. 123; Nomer, s. 110; Gümüş, *Borçlar*, s. 349. Talep edilecek tazminata ilişkin bir görüşe göre haksız fiil hükümleri uygulanırken diğer görüşe göre culpa sorumluluğuna gidilir. Bu görüşlerin açıklaması için Bkz. Reisoğlu, s. 124.

iptal edilmeyip yerine getirilseydi kişinin elde edeceği yararlar kural olarak bu talep kapsamına girmez. Ancak somut olayın şartlarına göre, hakkaniyetin gerektiği ve karşı tarafın iyiniyetli olduğu hallerde menfi zarar yerine müspet zarara hükmedilebilir.

Bağışlama sözleşmesinin, hataya düşen bağışlayanın iptal hakkını kullanması sonucu geçersiz hâle gelmesi ile taraflar birbirlerinden aldıklarını iade ile yükümlüdür. Bu iade, somut olayın şartlarına göre istihkak davası yahut sebepsiz zenginleşme davası ile sağlanabilir⁵⁵⁶.

Bir yıllık hak düşürücü sürenin hareketsiz geçirilmesiyle birlikte iptal hakkı kendiliğinden ortadan kalkar. Bu hareketsizlik, feragat niteliğindedir ve askıda olan sözleşme baştan itibaren kesin olarak geçerlilik kazanır. Tabi ki bağışlayan, bir yıllık sürenin dolmasını beklemeden kendi iradesiyle iptal hakkından feragat edebilir (sözleşmeyi onayabilir). Hatayı öğrendikten sonra bağışlamayı ifa etmeye devam etmek veya sözleşmeyle bağlı olduğunu gösteren açık ya da zımni tutumlar sergilemek, iptal hakkından vazgeçildiği anlamına gelir ve sözleşme kurulması anından itibaren işlem hükümlerini meydana getirir⁵⁵⁷. Hatanın onanması, varması gerekli yenilik doğuran hak niteliğindedir. Bu kapsamda irade beyanının ileri sürülmesi şekle tabi değildir.

Bir bağışlama işleminde irade sakatlığına dayanan iptal hakkı ile bağışlamayı geri alma hakkının koşullarının eşzamanlı olarak ortaya çıkması mümkündür. Bu ihtimal, söz konusu iki hakkın birbiriyle yarışması anlamına gelmektedir⁵⁵⁸. Durumu somutlaştırmak gerekirse; bağışlayanın, gerçeğe aykırı bir tasavvurla (örneğin bağışlananın hayatını kurtardığı gibi hatalı bir düşünceyle) bir malvarlığı kazandığını varsayılabilir. İşlemin ardından lehtarın, bağışlayana veya ailesine yönelik ağır bir suç işlemesi yahut kanuni yükümlülüklerini ciddi biçimde savsaklamak gibi fiillerde

⁵⁵⁶ **Tunçomağ**, s. 238 vd.; **Reisoğlu**, s. 131-132; **İnan/Yücel**, s. 322. Ayrıntılı açıklama için Bkz. **Gümüş**, Borçlar, s. 345.

⁵⁵⁷ **Çağa**, s. 40; **Reisoğlu**, s. 131-132; **Yıldırım**, Hile, s. 251 vd.; **İnan/Yücel**, s. 322.

⁵⁵⁸ **Türkmen**, s. 146. Yargıtay'ın hatalı bir şekilde hata yerine bağışlamanın geri alınması nitelendirmesi yaptığı kararına ilişkin Bkz. Yarg. 2. HD E. 2000/112 K. 2000/1959 T. 17.2.2000 (Legalbank).

bulunabilir. Bu tür bir durumda bağışlayan ya irade sakatlığına dayalı iptal yoluna gidebilir ya da geri alma hakkını kullanabilir. Bunlardan iptal hakkının kullanılması, işlemi baştan itibaren geçersiz kılacağından artık geri alınabilecek geçerli bir bağışlamadan bahsedilemez⁵⁵⁹. Buna karşılık, bağışlayanın iptal imkânı varken doğrudan geri alma yolunu tercih etmesi ihtimalinde, iptal hakkından zımni olarak feragat ettiği sonucu çıkarılır⁵⁶⁰. Öte yandan, hatanın fark edilmesinin ardından bir yıllık hak düşürücü sürenin hareketsiz geçirilmesiyle iptal hakkı ortadan kalksa bile şayet somut olayda geri alma sebebi mevcutsa, işlemin iptal edilememesine rağmen geri alınması pekâlâ mümkündür⁵⁶¹.

İki hakkın yarıştığı ihtimallerde bağışlayanın menfaati açısından iptal hakkını kullanmak üstünlük taşır⁵⁶². Zira, iptal beyanı ile malvarlığının tasfiye süreci, haksız zilyetlik kurallarına (TMK m. 993-995) tabi olarak daha güçlü bir zeminde yürütülür.

⁵⁵⁹ **Türkmen**, s. 146 vd.

⁵⁶⁰ **Serozan**, Dönme, s. 179; **Türkmen**, s. 146.

⁵⁶¹ **Türkmen**, s. 146.

⁵⁶² **Türkmen**, s. 146.

SONUÇ

Kişilerin malvarlıklarından bir başkasına karşılıksız olarak yaptıkları kazandırmaların yaygın temelini oluşturan bağışlama sözleşmesi ve ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatası sorunu, bu çalışmada *de lege lata* çerçevesinde değil *de lege feranda* incelenerek aşağıdaki temel sonuçlara ulaşılmıştır.

İvazlı sözleşmelerde işlem güvenliğini korumak amacıyla kural olarak dikkate alınmayan sâik hatası, karşılıksız kazandırmalar söz konusu olduğunda daha büyük bir önem taşımaktadır. Zira ivazlı bir işlemde yanılan taraf elde ettiği karşı edim ile ekonomik bir teselli bulabilirken; malvarlığını ivazsız olarak devreden bağışlayan veya beklentisinin boşa çıkması halinde, malvarlığındaki eksilmeyi dengeleyecek (veya telafi edecek) bir karşı edimden yoksundur. Lehtar, bu işlem için kendi malvarlığından herhangi bir bedel ödemediği için, onun işlemin geçerliliğine duyduğu inanç, kazandıranın haklı güveninin korunması ilkesi karşısında geri planda kalmalıdır. Çalışmamızda, karşılıksızlık ortak paydasına rağmen, hukukumuzda vasiyetnamelerin doğrudan irade prensibine, bağışlamaların ise borçlar hukukunun güven prensibine tabi tutulmasının bir çelişki yarattığı tespit edilmiş; her iki kazandırma türünün niteliklerine uygun düşen esnek bir koruma rejimine ihtiyaç duyduğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Nitekim, karşılaştırmalı hukuk bağlamında yöneltilen haklı eleştirilerin de doğruladığı üzere; *de lege lata* bağışlama ile vasiyetname arasındaki sâik hatasının sonuçları arasındaki ayırım, tatmin edici bir temele dayanmamaktadır. Zira malvarlığında karşılıksız bir artış sonucunu doğuran vasiyetname içindeki tasarruf lehtarının, bağışlamayı kabul eden kişiye kıyasla hukuken neden daha fazla korunmaya layık görüldüğü hususunun ikna edici ve sağlam bir hukuki temele dayandırılmadığı görülmektedir. Bu noktada, vasiyetnamenin tek taraflılığı ve serbestçe geri alınabilirliği gibi özelliklerinin, borçlar hukuku ile aralarında aşılmaz bir zıtlık yarattığı yönündeki

yerleşik argümanlar, güncel hukuki ihtiyaçları ve meselenin ekonomik özünü karşılamada yetersiz kalmaktadır.

Ölüme bağlı tasarrufların kendi içindeki incelenmesi neticesinde; tek taraflı bir işlem olan vasiyetnamede, ortada korunacak bir karşı taraf güveni bulunmadığından irade prensibinin geçerli olduğu ve adi sâik hatasının dahi tasarrufun iptali için yeterli olduğu tespiti yinelenmiştir. Buna karşılık, iki taraflı hukuki işlem olan miras sözleşmesinde durumun farklı olduğu sonucuna varılmıştır. Kanun metnindeki “ölüme bağlı tasarruf” üst başlığına dayanılarak miras sözleşmesine de vasiyetname gibi irade teorisinin uygulanması, sözleşmenin karşı tarafının haklı beklentisini ve işlem güvenliğini görüşümüze göre zedeler. Bu nedenle, tezimizde savunulan görüş uyarınca, miras sözleşmelerinde de tıpkı bağışlama sözleşmesinde olduğu gibi sâik hatasının hukuken sonuç doğurabilmesi için mutlaka borçlar hukuku anlamında temel hatası niteliğini kazanması gerektiği kabul edilmiştir.

Bağışlama sözleşmesinde sâik hatasının görünümü incelenirken, özellikle geleceğe dair tasavvurların boşa çıkması halinde hangi hukuki kurumun işletileceği meselesi etraflıca tartışılmaya açılmıştır. Öğretide ve bazı yabancı mahkeme içtihatlarında sıklıkla başvuru alan işlem temelinin çökmesi (TBK m. 138) kurumu yerine, bağışlamalarda meselenin sâik hatası bağlamında çözülmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Zira kabul ettiğimiz görüşe göre, işlem temelinin çökmesi, savaş veya ekonomik kriz gibi tarafların iradesi dışında gelişen olağanüstü dışsal etkenler ve ivazlı sözleşmelerdeki edim dengesinin bozulması halleri için öngörölmüş istisnai bir yoldur. Oysa bağışlayıcı karşılıksız kazandırma yapmaya iten somut bir beklentinin gerçekleşmemesi, doğrudan doğruya iradenin oluşum safhasındaki bir sakatlıktır. Eğer bu beklenti sözleşmenin kurulduğu an itibarıyla öngörülebilir nitelikteyse ve dürüstlük kuralı çerçevesinde işlemin olmazsa olmaz temeli sayılabiliyorsa, bu durumun temel

hatası olarak kabul edilmesi ve bağışlayana iptal hakkı tanınması gerektiği savunulmuştur.

Çalışmamızda, sâik hatası ile sakatlanmış işlemin ayakta tutulması veya ortadan kaldırılması mekanizmaları da incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, hataya düşen mirasbırakanın sağlığında tasarrufunu onama iradesinin bir geçerlilik şekline tabi olmaması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Şekil kurallarının asıl varlık sebebinin mirasbırakanın iradesini güvence altına almak olduğu hususu ve favor testamenti ilkesi dikkate alınarak; mirasbırakanın gerçek iradesini korumak adına, onun sağlığında sergilediği davranışlara ve örtülü onama iradesine hukuken sonuç bağlanması gerektiği savunulmuştur. Aksi yöndeki yaklaşımın benimsenmesi; hatayı öğrenmesine rağmen tasarrufu yaşatmak isteyen mirasbırakanın fiili iradesinin, ölümünden sonra mirasçılar tarafından açılacak bir iptal davasıyla ve salt şekil eksikliği gerekçesiyle bertaraf edilmesine yol açabilir.

Bununla bağlantılı olarak, miras sözleşmesinden sâik hatası (temel hatası) nedeniyle mirasbırakanın sağlığında dönmesi meselesinde de Borçlar Hukuku hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Mirasbırakanın, sâik hatası nedeniyle miras sözleşmesini iptal edebilmesi için, kanunda öngörülen mirastan çıkarma hallerindeki gibi tek taraflı yeni bir vasiyetname düzenlemesine (TMK m. 546/2) gerek yoktur. Sâik hatası ile sakatlanmış sözleşmenin iptali için, TBK m. 39 çerçevesinde sözleşmeyle bağlı olunmadığının karşı tarafa bildirilmesi yeterli ve gereklidir. Bu çözüm, özellikle ifasına başlanmış ivazlı miras sözleşmelerinde karşı tarafın iptalden zamanında haberdar olmasını sağlayarak olası sebepsiz zenginleşmeleri ve mağduriyetleri önlemeye yöneliktir.

Tezimizin ulaştığı temel sonuçlardan biri, ölüme bağlı tasarruflarda sâik hatasının katı bir iptal yaptırımı yerine, favor testamenti ilkesi ışığında tamamlayıcı yorum yoluyla aşılması gerektiğidir. Bu doğrultuda başvuru alan tamamlayıcı yorum

faaliyeti; kanunda emredici bir kural varken hâkimin TMK m. 2 uyarınca genel bir boşluk doldurması anlamına gelmez. Zira burada sâik hatasının düzeltilebilmesinin yasal dayanağı, bizzat iptal yaptırımının (TMK m. 504/1) kanuni istisnasını oluşturan TMK m. 504/2 hükmüdür. TMK m. 504/2'de yer alan ve kişi veya şeyin belirtilmesindeki açık beyan hatası hâlinde mirasbırakanın gerçek arzusuna göre tasarrufun düzeltilmesini öngören bu kuralın, salt lafzi bir dar yoruma hapsedilmemesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Nitekim mirasbırakanın farazi iradesi doğru ve güvenilir bir biçimde tespit edilebiliyorsa, bizzat kanunda yer alan bu düzeltme imkânının de lege lata sınırları dâhilinde kıyas yoluyla sâik hatası hâllerine de uygulanması gerekir. Tasarrufu salt sâik hatası gerekçesiyle tümünden iptal etmek yerine tespit edilen bu farazi arzuya göre düzeltmek, hukuk düzeninin mirasbırakanın son arzularına duyduğu saygının ve favor testamenti ilkesinin kaçınılmaz bir gereğidir.

Üstelik bu farazi iradenin tespiti için, öğretideki bazı görüşlerin savunduğu gibi, katı bir yaklaşımla mutlaka vasiyetname metninde bir dayanak aranması zorunluluğuna karşı çıkmıştır. Mirasbırakanın iradesini sade ve dolaysız ifadelerle kaleme almış olması, onu yorum imkânından mahrum bırakmamalıdır. Hâkim, tasarruf dışı olgulara (*externa*) –örneğin mirasbırakanın mektuplarına, notlarına, yaşam tarzına veya tanık beyanlarına– başvurarak onun gerçek niyetini aydınlatabilmeli ve tasarrufu iptal etmek yerine mümkün olduğunca onun farazi iradesi doğrultusunda ayakta tutabilmelidir.

Son tahlilde bu çalışma ile; ivazsız kazandırma amacı güden hukuki işlemlerin, keskin ve geleneksel ayrımlar içine hapsedilmeden, işlemin temelinde yatan “karşılıksızlık” olgusu ve “gerçek iradenin korunması” ilkeleri etrafında, rasyonel bir menfaat dengesiyle yeniden değerlendirilmesi gerektiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın, ivazsız kazandırmalarda sâik hatası sorununa ilişkin Türk ve İsviçre hukukundaki tartışmalara ve yargısal uygulamalara yararlı bir katkı sunması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Abt, Daniel : Die Ungültigkeitsklage im schweizerischen Erbrecht, Basel 2002.
- Abt, Daniel/Blattner, Julia : Art. 469 in: Arnet, Ruth/Breitschmid, Peter/Jungo, Alexandra (Hrsg.), Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Bd. 2: Erbrecht (Art. 457–640 ZGB), Zürich 2023.
- Acemoğlu, Kevork : “İrade Bozuklukları Yüzünden Sözleşme ile Bağlı Kalmadığını Bildirme Bir Üst Süre ile Sınırlandırılmış Mıdır?”, İHM, C. 30, S. 3, Y. 1964, ss. 915-920.
- Akbıyık, Cem : Karma Bağışlama Kavramı ve Miras Hukukundaki Yeri, İstanbul 1997.
- Akıncı, Şahin : Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, Konya 2024.
- Akipek, Jale : Hükümsüzlük Nazariyeleri Karşısında Türk Medeni Kanunun Sistemi, Ankara 1953.
- Akkanat, Halil : Ölümün Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, İstanbul 2004.
- Aksoy Dursun, Sanem : “Ölüme Bağlı Tasarrufların Yorumuna Dair Bazı Düşünceler”, İHM, C. 66, S. 2, Y. 2008, ss. 311-326.

- Akyol, Şener : Sözleşmenin Yorumu, İstanbul 2010.
- Albaş, Hakan : “Miras Hukukunda İptal ve Tenkis Def’i”, MÜHFHAD, C. 18, S. 3, Y. 2012, ss. 143-162.
- Altuğ, Yılmaz : “Ölüme Bağlı Tasarruflarda İrade Sakatlıkları, İBD, C. 29, S. 9-10, Y. 1955, ss. 401-429.
- Ammann, Dario : Materielle und prozessuale Aspekte der erbrechtlichen Ungültigkeitsklage, Zürich 2015.
- Antalya, Gökhan/Sağlam, İpek : Miras Hukuku, Ankara 2025.
- Antalya, Gökhan : MHY Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı, C. V/1, Ankara 2025.
- Antalya, Gökhan : MHY Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. V/1-1, Ankara 2019 (Kısaltma: C. V/1-1).
- Antalya, Gökhan : MHY Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. V/1-3, Ankara 2019 (Kısaltma: C. V/1-3).
- Antalya, Gökhan : Mirastan Feragat Sözleşmesi, İstanbul 1999.
- Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan : Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2025.

- Arat, Ayşe : Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması, Ankara 2006.
- Arbek, Ömer : Miras Hukukunda Ölüme Bağlı İşlemlerde İrade Serbestisi Sınırları ve Müeyyidesi, Ankara 2013.
- Arslan, Merve “Yargıtay Kararları ve Doktrin Tartışmaları Işığında Ölüme Bağlı Tasarrufların İptal Sebeplerinin Değerlendirilmesi”, NEÜHFD, C.5, S. 2, Y. 2022, ss. 693-717.
- Atasoy, Hasan/ Yazıcı, Hilmi : Şahıs Aile ve Miras Hukuku ile ilgili Yargıtay Tatbikatı 1952-1970, Ankara 1970.
- Atlan, Hülya : “Miras Sözü Vermeden Doğan Kusurlu Sorumluluk: Culpa In Testando”, MÜHFHAD, C. 23, S. 2, Y. 2017, ss. 267-294.
- Atlı, Banu : Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü ve Hükümden Düşmesi, Ankara 2017.
- Avcı Braun, Cihan/Tekben, Tuğçe : “Miras Sözleşmesinde Tarafların Ehliyet Durumu ve Ehliyetsizliğe Bağlanan Hukuki Sonuçlar”, TAÜHFD, C. 4, S. 2, Y. 2022, ss. 407-484.
- Ayan, Mehmet : Miras Hukuku, Ankara 2020.
- Aybay, Aydın : Miras Hukuku Dersleri, İstanbul 2003.

- Aydın Ünver, Tülay : Vasiyetnamenin Geri Alınması, İstanbul 2023.
- Aydoğdu, Murat/Kahveci, Nalan : Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Sözleşmeler Hukuku), Ankara 2021.
- Aydos, Oğuz Sadık : Pratik Miras Hukuku, Ankara, 2021.
- Ayiter, Nuşin : Miras Hukuku, Ankara 1978.
- Aysal, Mert : Ölüme Bağlı Tasarruflarda İrade Sakatlıkları ve Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- Bağcı, Ömer : “TMK'nun Miras Hukuku Hükümlerinin Zaman Bakımından Uygulanmasına ve Vasiyetnamelerin Yorumuna İlişkin Düşünceler”, SDÜHFD, C. 5, S. 2, Y. 2015, ss. 39-63.
- Bağcı, Ömer : Vasiyetnamenin Geri Alınması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012.
- Baygın, Cem : Ölüme Bağlı Tasarruflarda Yorum, EBYÜHFD, C. 4, S. 1-2, Y. 2000, ss. 567-594.
- Baysal, Başak : Sözleşmenin Uyarlanması, İstanbul 2017.

- Belgesay, Mustafa Reşit : Türk Kanunu Medenisi Şerhi 3. Kitap, İstanbul 1952.
- Berki, Şakir : Miras Hukuku, Ankara 1975.
- Berki, Şakir : “Türk Hukukunda Vasiyet”, AÜHFHD, C. 8, S. 3, Y. 1951, ss. 400-434.
- Bosshardt, Martina Florinda Paula : Eigentumsfragen im Zusammenhang mit Eigentumsverhältnissen bei faktischen Lebensgemeinschaften, ASR – Abhandlungen zum schweizerischen Recht, Bd. 840, Bern 2024.
- Breitschmid, Peter : BSK, Zivilgesetzbuch II, (Hrsg. Thomas Geiser), Basel 2019.
- Burcuoğlu, Haluk : “İsviçre Federal Mahkemesi'nin, Satım Sözleşmesinde Alıcının Ayıp Hükümlerine Başvurma Yollarından Birini Seçebileceğine İlişkin 7 Haziran 1988 Tarihli Kararın Değerlendirilmesi”, MHAD, C. 15, S. 18, Y. 1990, ss. 89-103.
- Buz, Vedat : Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara 2005.
- Can, Suzan : Die ergänzende Auslegung von Testament und Erbvertrag, Zürich 2023.
- Canbolat, Ferhat : Sözleşmelerde Amacın Gerçekleşmesi, Çökmesi ve Boşa Çıkması, Ankara 2012.

- Çabri, Sezer : Miras Hukuku, İstanbul 2025 (Kısaltma: Miras).
- Çabri, Sezer : Miras Hukuku Şerh, (TMK m. 495-574) C. I, İstanbul 2018 (Kısaltma: Şerh).
- Çağa, Tahir : “Rızadaki Fesat Sebeplerinden Biri veya Gabin ile Malûl Sözleşmelerde Fesih Beyanı ve Bunun Süresi”, DEÜHFD, C. 1, S. 1, Y. 1980, ss. 39-49.
- Çetiner, Bilgehan : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2024.
- Dalamanlı, Lütfi : Miras Hukuku, Ankara 1975.
- Demir, Mehmet : Miras Hukuku Dersleri (Genel ve Özel Hükümler), Ankara 2026.
- Develioğlu, Murat/ Kara, Doğan : Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri ile ilgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararlarından Örnekler, İstanbul 2020.
- Dinçer, Seher Serap : Mirastan Feragat Sözleşmesi ve Hukuki Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- Dural, Mustafa : Miras Sözleşmeleri, İstanbul 1980 (Kısaltma: Sözleşme).

- Dural, Mustafa : “İsviçre Türk Hukukunda Ortak (Müşterek) Vasiyetnameler”, MHAD, C. 3, S. 4, Y. 1969, s. 165-166.
- Dural, Mustafa/Öz, Turgut : Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, İstanbul 2023.
- Dural, Mustafa/Sarı, Suat : Türk Özel Hukuku, Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, İstanbul 2024.
- Edis, Seyfullah : Akdin Lüzumlu Vasıflarında Hata, Ankara 1973.
- Engin, Baki İlkay : Yedek Mirasçılık, İstanbul 2003.
- Enz, Benjamin V. : Clausula rebus sic stantibus – Insbesondere im Spiegel der Rechtsprechung, in: Sutter-Somm, Thomas (Hrsg.), Clausula rebus sic stantibus, Zürich/Basel/Genf 2018.
- Eren, Fikret : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2025 (Kısaltma: Borçlar Genel).
- Eren, Fikret : Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2025 (Kısaltma: Borçlar Özel).
- Eren, Fikret/Yücer Aktürk, İpek : Miras Hukuku, Ankara 2023 (Kısaltma: Miras Hukuku).
- Ergüne, Serkan : Vasiyetnamenin Yorumu, İstanbul 2011.

- Erman, Hasan : İstisna Sözleşmelerinde Beklenilmeyen Haller, İstanbul 1979.
- Escher, Arnold : (çev. Sabri Şakir Ansay) Medeni Kanun Miras Hukuku Şerhi, Ankara 1949.
- Esener, Turhan : Borçlar Hukuku I, Ankara 1969.
- Feyzioğlu, Feyzi N. : Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri, C.1, İstanbul 1980 (Kısaltma: Muhtelif Neviler).
- Feyzioğlu, Feyzi N. : Borçlar Hukuku Genel Hükümler I, II, İstanbul 1975.
- Gençcan, Ömer Uğur : 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Yorumu, C. 3, Ankara 2021.
- Gökmen, Emrah : “Roma, İslâm ve Türk Hukuklarında Vasiyetten Dönme”, AHBVHFD, Y. 2023, C. 27, S. 2, ss. 211-248.
- Göktürk, Hüseyin Avni : Borçlar Hukuku, Ankara 1946.
- Göktürk, Hüseyin Avni : Miras Hukuku, Ankara 1937.
- Gül, İbrahim : İrade Bozukluğunun Sonucu Olarak İptal Edilebilirlik, Ankara 2020.
- Gülekli, Yeşim : “Aşırı İfa Güçlüğü ve Alacaklının Tasavvurunun Boşa Çıkması Halinde İşlem Temelinin Çökmesi Öğretisi”, MHAD, C. 15, S. 18, Y. 1990, ss. 43–69.

- Gümüş, Mustafa Alper : Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. I, İstanbul 2012 (Kısaltma: Borçlar Özel).
- Günel, Nadi : “Roma Miras Hukuku’na Genel Bakış ve Vasiyet Yolu ile Miras”, AÜHFD, C. 44, S. 1-4, Y. 1995, ss. 425-442.
- Günay, Erhan : Miras Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarrufların İptali Davaları, Ankara 2015.
- Gürsoy, Kemal Tahir : Türk Medeni Kanunu’na Göre Mal Vasiyeti, Ankara 1955.
- Gürsoy, Kemal Tahir : Hususi Hukukta Clausula Rebus Sic Stantibus (Emprevizyon Nazariyesi), Ankara 1950 (Kısaltma: Emprevizyon).
- Hatemi, Hüseyin : Miras Hukuku, İstanbul 2018.
- Hatemi, Hüseyin/Gökyayla, Emre : Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2017.
- Helvacı, İlhan : Hukuki Mütalaalar, C. III, (2015-2020), İstanbul 2021.
- İmre, Zahit/Erman, Hasan : Miras Hukuku, İstanbul 2024.
- İnan, Ali Naim : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1984.
- İnan, Ali N./Ertaş, Şeref/Albaş, Hakan : Miras Hukuku, Ankara 2024.
- İnan, Ali Naim/Yücel, Özge : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2014.

- İnce, Nurten : “Alman Hukukunda İfa İmkansızlığı ile İşlem Temelinin Bozulması Arasındaki İlişki”, LHD, C. 14, S. 165, Y. 2016, ss. 4845-4906.
- Jakab, Nathalie : Die «Kuckuckskindproblematik» im Lichte des schweizerischen Abstammungsrechts, ASR 845, Zürich 2025.
- Kaneti, Selim : Hukuki İşlemlerin Çevrilmesi (Tahvili), İstanbul 1972.
- Kaneti, Selim : Özel Borç İlişkileri, İstanbul 1969.
- Kanışlı, Erhan : İsviçre-Türk Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Yanılma, İstanbul 2018.
- Kaplan, İbrahim : Hakimin Sözleşmeye Müdahalesi, Ankara 1987.
- Kartal, Dilşah Büşra : “Vasiyetnamenin Geri Alınması”, TAAD, S. 34, Y. 2018, ss. 317-339.
- Kaya, Ümmühan : “Sözleşmenin Uyarlanmasında Sonradan Değişen Şartlar ve Öngörülemezlik İlkesi”, MÜHFHAD, C. 22, S. 3, Y. 2016, ss. 1569-1593.
- Kılıçoğlu, Ahmet : Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2024 (Kısaltma: Borçlar Özel).

- Kılıçoğlu, Ahmet : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2025.
- Kıraç, Kardelen : Yabancı Para Borçlarının Uyarlanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020.
- Kırkbeşoğlu, Nagehan : “Ölüme Bağlı Tasarrufların Yorumu”, AHBVÜHFD, C. 23, S. 4, Y. 2019, ss. 197-225.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip : Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı, İstanbul 1968.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip : “İşlem Temelinin Çökmüş Sayılabilmesi İçin Sosyal Felaket Olarak Nitelenebilecek Olağanüstü Bir Olayın Gerçekleşmesi Şart Mıdır?”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman Anısına Armağan, Ankara 2000, ss. 503-514 (Kısaltma: İşlem Temeli).
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip : Miras Hukuku, İstanbul 2024.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip/ : Miras Hukuku, İstanbul 2026.
- Develioğlu, Murat
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip/Hatemi,

Hüseyin/Serozan, Rona/

Arpacı, Abdulkadir

: Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, İstanbul 2025.

Korkmaz, Abdullah Furkan

: “Mirasın Açılma Anında Var Olmayan Tüzel Kişi Lehine Yapılmış Ölüme Bağlı Tasarrufun Akıbetine İlişkin Y. 3. HD., 09.12.2013 T., 2013/13211 E. ve 2013/17415 K. Sayılı Kararının Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Cumhuri Özakman’a Armağan, İstanbul 2025, ss. 1011-1034.

Köprülü, Bülent

: Miras Hukuku Dersleri, İstanbul 1985.

Kramer, Ernst A.

: “Neues zur clausula rebus sic stantibus”, SJZ, S. 110, Y. 2014, ss. 273-287.

Kut, Ahmet/Bauer, Christoph

: CHK OR, Art. 24 N. 24, in: Atamer, Yeşim/Furrer, Andreas (Hrsg.), Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Bd. Obligationenrecht Allgemeine Bestimmungen, Zürich 2023.

Künzle, Hans Rainer

: „Bedeutung der Reformen des Erbrechts in Europa für die Schweiz“, in: ders. (Hrsg.), Reformen des Erbrechts in Europa, Successio-Schriften, Bd. 5, Zürich 2023.

- Kurşat, Zekeriya : “İrade Sakatlıkları”, Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Konferansları I, İstanbul 2014, ss. 241-274.
- Kurşat, Zekeriya : Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı, İstanbul 2003 (Kısaltma: Hile).
- Kurşat, Zekeriya : "İrade Bozuklukları" İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu, İstanbul 2017, ss. 369-430 (Kısaltma: İstanbul Şerhi).
- Lange, Heinrich/Kuchinke, Kurt : Erbrecht, München 2001.
- Müller, Christoph : Art. 1–18 OR in: Aebi-Müller, Regina E./Müller, Christoph (Hrsg.), BK, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Bern 2018.
- Nomer, Haluk Nami : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2024.
- Nomer, Haluk Nami/Ergüne, Serkan : Eşya Hukuku, İstanbul 2023.
- Oğuzman, Kemal : “Akdin Hile Sebebiyle İptali Azami Bir Müddetle Tahdit Edilmiş Midir?”, İBD, C. XXVII, S. 4, Y. 1953, s. 177-189 (Kısaltma: Azami Müddet).
- Oğuzman, Kemal : Miras Hukuku, İstanbul 1995.
- Oğuzman, Kemal/Barlas, Nami : Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar ve Temel Kavramlar, İstanbul 2024.

- Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut : Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I, İstanbul 2024.
- Öncü, Özge : Vasiyetnamelerin Yorumunda İma Teorisi, DEÜHFD, C. 20, S. 2, Y. 2018, ss.307-374.
- Öğüz, Tufan : “Ölüme Bağlı Bağışlama ve Bu Bağışlamalara Uygulanacak Hükümler”, Prof. Dr. Halid Kemal Elbir’e Armağan, İstanbul 1996, ss. 386-405.
- Özer, Mustafa Tolga : Medeni Hukukta Hata Kavramı, İstanbul 2019.
- Özmen, İsmail : Miras Hukuk Davaları, Ankara 2006.
- Öztan, Bilge : Miras Hukuku, Ankara 2024.
- Öztrak, İlhan : Tek Taraflı Ölüme Bağlı Tasarruflardan Rücu ve Vasiyetnamenin Ziyayı, Ankara 1964.
- Öztrak, İlhan : Miras Hukuku, Ankara 1976.
- Ranieri, Filippo : “Die ‘causa’ des Vertrages und die Entwicklung des europäischen Vertragsrechts – Ein Beitrag zur historischen Rechtsvergleichung”, in: Wiegand, Wolfgang/Koller, Thomas/Walter, Hans Peter (Hrsg.), Tradition mit Weitsicht: Festschrift für Eugen Bucher zum 80. Geburtstag, Bern 2009.

- Reiser, Nina : Fahrlässiger Irrtum nach Art. 26 OR, Zürich 2012.
- Reisoğlu, Safa : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2014.
- Rösler, Hans : (Çev. Aydın Ünver, Tülay), “Alman ve Uluslararası Sözleşme Hukukunda Değişen ve Öngörülemeyen Koşullar”, İHM, C. 66, S. 1, Y. 2008, ss. 353-363.
- Ruhi, Canan/Ruhi, Ahmet Cemal : Ölüme Bağlı Tasarruflar ve İptali, Ankara 2015.
- Samim, Ahmet : Hukuku Medeniyeden Miras Hukuku, İstanbul 1932.
- Sarıgöllü, Ersin : “İrade Sakatlıklarının Sonuçları”, AD, S. 1, Y. 1987, ss. 23-38.
- Sarıkaya, Murat : Sözleşmenin Yorumu, İstanbul 2019.
- Saymen, Ferit Hakkı : Türk Hukuk Kroniği, İstanbul 1945.
- Schmid – Tschirren, Christina : BK ZGB, Einl., Art. 1-9, Bern 2012.
- Schmidlin, Bruno : Art. 23–31 OR in: BK zum schweizerischen Privatrecht, Bd. VI, Obligationenrecht, 1. Abt., 2. Teilband, Bern 2013.
- Schmidlin, Bruno : “Der Irrtum über zukünftige Sachverhalte nach Art. 24 Abs. 1 Ziff. 4 OR:

- Fehldiagnose oder Fehlprognose”, AJP 1992, s. 1386–1393.
- Seçer, Öz : “Miras Sözleşmesinden Tek Taraflı Dönme”, TBB Dergisi, S. 111, Y. 2014, ss. 37-60.
- Seiler, Benedikt : Die erbrechtliche Ungültigkeit: unter besonderer Berücksichtigung der Wirkungen in personeller Hinsicht, Zürich/Basel/Genf 2017.
- Serozan, Rona : Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 2018 (Kısaltma: Özel Bölüm).
- Serozan, Rona : Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, İstanbul 2022.
- Serozan, Rona : “Miras Hukukunda İradi Mirasçılarının Konumunu Güçlendiren Yeni Gelişmeler”, Prof. Dr. Aydın Aybay’a Armağan, İstanbul 2004, ss. 283-299 (Kısaltma: Yeni Gelişmeler).
- Serozan, Rona : Sağlararası İşlem Yoluyla Ölüme Bağlı Kazandırma, İstanbul 1979.
- Serozan, Rona : Sözleşmeden Dönme, İstanbul 1975 (Kısaltma: Dönme).
- Serozan, Rona : “Ölüme Bağlı Tasarrufların Yorumuna Değişik Bir Yaklaşım”, Prof. Dr. Halid

- Kemal Elbir'e Armağan, İstanbul 1996
(Kısaltma: Yorum).
- Serozan, Rona/Engin, Baki İlkay : Miras Hukuku, Ankara 2022.
- Serozan, Rona : (Çev. Paksoy, Meliha Sermin), “Miras Hukukunun Gelişim Süreci Sosyo-Ekonomik Planda ve Hukuk Politikasında Yaşanan Değişiklikler ve Bu Değişikliklerin Miras Hukukunun Gelişimi Üzerindeki Etkileri”, İHM, C. 73, S. 1, Y. 2015, ss. 531-559 (Kısaltma: Miras Hukukunun Gelişimi).
- Sürücü, Melisa : “İrade Sakatlığı Hallerinde İyiniyetin Korunması”, Prof. Dr. Şener Akyol'a Armağan, İstanbul 2011, ss. 673-699.
- Şener, Esat : Miras Hukuku, Ankara 1977.
- Şentürk, Ekin : Belirli Mal Vasiyeti, İstanbul 2024.
- Tahiroğlu, Bülent : Roma Borçlar Hukuku, İstanbul 2023.
- Tandoğan, Haluk : Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. I/1, İstanbul 2008.
- Taşatan, Caner : “Vasiyetname Lehine Yorum İlkesi ve Bu İlkenin Türk Medeni Kanunu'na Yansımaları”, DEÜHFD, C. 23, S. 1, Y. 2021, ss. 571-604.

- Tekdoğan, Aydın : Vasiyetnamenin Tenfizi ve İptal Davaları, Ankara 2021.
- Tekinay, S. Sulhi/Akman, Sermet/
- Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atilla : Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993.
- Tongsir, Ferih B. : Bağışlama, İstanbul 1953.
- Tunçomağ, Kenan : Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 1961.
- Tunçomağ, Kenan : Türk Borçlar Hukuku, C. II, Özel Borç İlişkileri, İstanbul 1977.
- Turan, Gamze : Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüzlüğü, Ankara 2009.
- Türel, Ege : Kazandırmanın Hukuki Sebebi, İstanbul 2024.
- Türkdoğan Bolat, Elif : Ölüme Bağlı Hukuki İşlemlerde Aldatma, Ankara 2024.
- Türkmen, Ahmet : Bağışlamanın Geri Alınması, Ankara 2019.
- Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah : Taşınır ve Taşınmaz Mülkiyetini Konu Alan Bağışlama Sözleşmesi, Ankara 2020.
- Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah : Medeni Hukuk'ta Tasarruf İşlemi Kavramı, İstanbul 2014 (Kısaltma: Tasarruf).

- Velidedeoğlu, Hıfzı, : TMH Umumi Esaslar – Şahsın Hukuku – Aile Hukuku – Miras Hukuku – Eşya Hukuku (Ayni Haklar), İstanbul 1963.
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet : Türk Medeni Hukuku C. I, İstanbul 1959.
- Weimar, Peter : BK Bd/Nr. III/1/1/1, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Erbrecht, Die Erben, Die gesetzlichen Erben, Die Verfügungen von Todes wegen Die gesetzlichen Erben; Die Verfügungsfähigkeit, Die Verfügungsfreiheit, Die Verfügungsarten, Die Verfügungsformen, Art. 457-516 ZGB, Bern 2009.
- Wimmer, Luca : Motivirrtum bei Schenkung und letztwilliger Verfügung, Tübingen 2023.
- Yakupoğlu, Sekine Derya : Olumlu Miras Sözleşmesi ve Bağlayıcılık Sorunu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019.
- Yelmen, Adem : “Ölüme Bağlı Tasarrufun İptali Davasının Davada Yer Almayan İlgililer Üzerindeki Etkisi”, AHBVÜHFD, C. 26, S. 1, Y. 2022, ss. 69-105.
- Yıldırım, Mustafa Fadıl : Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile, Ankara 2002 (Kısaltma: Hile).

- Yıldırım, Mustafa Fadıl : “Miras Hakkından İvazsız Feragat Halinde Feragat Eden Mirasçının Alacaklılarının Feragatin İptalini İsteme Sorunu”, GÜHFD, C. XVIII, S. 3-4, Y. 2014, ss. 67-76.
- Yılmaz, Çiğdem Mine : “Türk Hukukunda Yerine Getirilmiş Bağışlamanın Geri Alınması ve BGB. 313. Çerçevesinde Alman Federal Yüksek Mahkeme Kararının Düşündürdükleri”, İnÜHFD, C. 10, S. 2, Y. 2019, ss. 712-727.
- Yılmaz, Merve : Bağışlama Sözleşmesinin Sona Ermesi, İstanbul 2011.
- Yılmaz, Süleyman : Medeni Hukuk Cilt IV Miras Hukuku, Ankara 2022.
- Yongalık, Aynur : “” İstisnalar Dar Yorumlanır” Kuralı ve Değerlendirilmesi”, AÜHFHD, C. 60, S. 1, Y. 2011, ss. 1-18.
- Zevkliler, Aydın/Gökyayla, Emre : Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2018.
- Zweigert, Konrad : “Mukayeseli Hukuk Açısından Hata Kavramı ile İlgili Hatalı Görüşler”, (Çev.: Ahmet Cemal), MHAD, C. 3, S. 5, Y. 1969, ss. 403-418.

ÖZET

Bu çalışma, bağışlama sözleşmesi ile ölüme bağlı tasarruflar içinde yer alıp lehtarın malvarlığında karşılıksız artış sonucunu doğuran tasarruflarda sâik hatasının nasıl bir hukuki rejime tabi tutulması gerektiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel amacı, bu işlemlerin ivazsızlık karakterinden yola çıkarak, her iki kazandırma türünün farklı hukuki prensiplere (irade ve güven prensipleri) tabi tutulmasından doğan çelişkinin rasyonel bir çözüme kavuşturulmasıdır.

Çalışmada mesele; Türk ve mehzaz İsviçre hukukundaki yasal düzenlemeler, öğreti görüşleri ve yargı içtihatları ışığında değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda, ivazlı sözleşmelerin aksine, karşılıksız kazandırmalarda hataya düşen tarafı teselli edici bir karşı edim bulunmadığından, kazandıranın gerçek iradesinin üstün tutulabileceğinin tartışılabilceği ifade edilmiştir. Vasiyetnamede adi sâik hatası dahi iptal için yeterli görülürken, miras sözleşmesinde karşı tarafın haklı beklentisini korumak adına sâik hatasının temel hatası niteliği kazanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, bağışlama sözleşmesinde geleceğe dair beklentilerin boşa çıkması sorununun, istisnai bir yol olan işlem temelinin çökmesi kurumu ile değil, temel hatası kapsamında değerlendirilmesi gerektiği savunulmuştur.

Çalışmada sâik hatası, hatanın geçmişe, hâle ve geleceğe ilişkin görünümünün yanı sıra bilgisizlik ve hukuki hata halleri de detaylı biçimde ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca sâik hatasının hukuki sonuçları ele alınmış; bu kapsamda bağışlama sözleşmesinde tek taraflı irade beyanı ile kullanılan iptal hakkı ile ölüme bağlı tasarruflarda mirasbırakanın ölümünden sonra gündeme gelen iptal davası iredelenmeye gayret edilmiştir. Ayrıca, sâik hatasının hukuki sonuçları salt iptal yaptırımı ile sınırlandırılmamış; hataya düşen kişinin sağlığında işlemi onaması, hak düşürücü sürenin geçmesiyle işlemin sıhhat kazanması ve tasarrufun işlem sahibi tarafından ortadan kaldırılması meseleleri ayrıntıları ile ele alınmıştır.

Son olarak, ölüme bağı tasarruflarda sâik hatasının iptal yaptırımıyla ortadan kaldırılması yerine, *favor testamenti* ilkesi ışığında farazi iradenin güvenilir biçimde tespit edilmesi suretiyle tamamlayıcı yorum yoluyla aşılması ve işlemin mirasbırakanın farazi iradesine göre düzeltilmesi gerektiği yönünde çözüm önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sâik hatası, ölüme bağı tasarruflar, bağışlama sözleşmesi, karşılıksız kazandırma, temel hatası, işlem temeli, tamamlayıcı yorum, iptal hakkı.

ABSTRACT

This study aims to examine the legal regime applicable to errors as to motive in donation contracts and testamentary dispositions that result in a gratuitous increase in the beneficiary's assets. The primary objective of the study is to provide a rational solution to the tension arising from the application of different legal principles, namely the principles of will and reliance, to these two forms of gratuitous transfers, taking into account their gratuitous nature.

The issue is examined in light of the statutory provisions, doctrinal opinions, and judicial decisions of Turkish law and its source, Swiss law. The study concludes that, unlike reciprocal contracts, gratuitous transfers do not provide the mistaken party with a compensatory counter-performance that might mitigate the effects of the error. Accordingly, it is argued that greater weight may be attributed to the true intention of the transferor. While even an ordinary error as to motive is regarded as sufficient for annulment in the case of wills, the study concludes that, in inheritance contracts, an error as to motive must amount to a fundamental error in order to protect the justified expectations of the other party. Furthermore, it is argued that the frustration of future expectations in donation contracts should be addressed within the framework of fundamental error rather than through the exceptional doctrine of the collapse of the foundation of the transaction.

The study examines in detail errors as to motive relating to past, present, and future circumstances, as well as situations involving ignorance and errors of law. It also analyses the legal consequences of such errors. In this context, the right of annulment exercised by means of a unilateral declaration of intent in donation contracts and the action for annulment that may be brought after the death of the testator in relation to testamentary dispositions are examined. Moreover, the legal consequences of errors as to motive are not confined to annulment. The study further discusses in detail the

ratification of the transaction by the mistaken party during his or her lifetime, the validation of the transaction upon the expiry of the forfeiture period, and the revocation of the disposition by its author.

Finally, instead of invalidating testamentary dispositions affected by errors as to motive through annulment, the study proposes a solution based on overcoming the defect by means of supplementary interpretation. In light of the principle of favor testamenti, this approach seeks to determine the hypothetical intention of the testator in a reliable manner and to correct the disposition accordingly in conformity with that hypothetical intention.

Keywords: Errors as to motive, testamentary dispositions, donation contracts, gratuitous transfers, fundamental error, foundation of the transaction, complementary interpretation, right of annulment.